

rim

REVISTA DE ISTORIE MILITARĂ nr. 3-4 (173-174) / 2019

Relațiile militare dintre România și Republica Democrată Germană în cadrul Tratatului de la Varșovia

Institutul pentru
studii politice de apărare
și istorie militară

Centrul de istorie militară
și științe sociale
al Bundeswehr-ului

REVISTA DE ISTORIE MILITARĂ

Publicația este editată de Ministerul Apărării Naționale, prin Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, membru al Consorțiului Academiiilor de Apărare și Institutelor pentru Studii de Securitate din cadrul Parteneriatului pentru Pace, coordonator național al Proiectului de Istorie Paralelă: NATO – Tratatul de la Varșovia.

COLEGIUL DE REDACȚIE

- General-maior (r) dr. MIHAIL E. IONESCU, directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
- Dr. JAN HOFFENAAR, Președintele Comisiei Olandeze de Istorie Militară
- Prof. univ. dr. DENNIS DELETANT, London University
- Colonel (r) dr. PETRE OTU, directorul științific al Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
- Prof. univ. dr. MIHAI RETEGAN, Universitatea București
- Conferențiar univ. IULIAN FOTA, Academia Națională de Informații
- Dr. SERGIU IOSIPESCU, cc. șt., Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară
- Prof. univ. dr. ALEXANDRU DUȚU, Universitatea „Spiru Haret”
- Prof. univ. dr. MARIA GEORGESCU, Universitatea Pitești
- Comandor (r) GHEORGHE VARTIC

SUMAR

- Cuvânt înainte
 - MIHAIL E. IONESCU 1
- KLAUS STORKMANN – Aliați la distanță. Contacte militare româno-germane în oglinda relațiilor politice 3
 - Anexe 17
- MANUEL STĂNESCU – Relațiile România – Republica Democrată Germană și viziunea asupra Tratatului de la Varșovia. Aspecte privind întâlnirile oficiale româno-est-germane la nivelul miniștrilor apărării, 1955-1989 27
 - Anexe 37
- CHRISTOPH NÜBEL – Între obligațiile în cadrul alianței și propriile interese. RDG, România și manevra „Frăția de arme '70” 42
 - Anexe..... 57
- SORIN-VASILE NEGOIȚĂ – Între loialitatea față de alianță și interesele naționale. Participarea Forțelor armate române la exercițiile și aplicațiile comune ale Forțelor Armate Unite în cadrul Tratatului de la Varșovia 64
 - Anexe 76
- KLAUS STORKMANN – RDG ca jucător în „Războiul rece global”? Angajamentul militar est-german pentru Africa și Orientul Mijlociu și coordonarea acestuia cu conducerea sovietică 113
- SORIN CRISTESCU – Sprijinul militar românesc pentru țările africane. Studiu de caz – Grupul Sirius 128
- RÜDIGER WENZKE – Sub semnul politicii de destindere? Armata populară națională a RDG în anii '70 136
- Lista contributorilor 144

- Responsabili de număr: PETRE OTU și SORIN-VASILE NEGOIȚĂ
 - ALEXANDRU VOICU – redactor
 - ION MIHAIU – coperta
 - ELENA LEMNARU – tehnoredactare computerizată

Adresa redacției: strada Constantin Mille nr. 6, cod 010142, București, sector 1,
telefon: 0213157827, telefax: 004021-3137955,
<http://ispaim.mapn.ro/pages/view/88>

B 0691/24.02.2020

- Revista este inclusă în baza de date a Consiliului Național al Cercetării Științifice în Învățământul Superior, fiind evaluată la categoria „C”.

ISSN 1220-5710

CUVÂNT ÎNAINTE

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, odată cu declanșarea „Războiului Rece”, România și Germania de Est (după declararea sa ca stat independent în octombrie 1949) s-au găsit în sfera de influență a Uniunii Sovietice și, astfel, relațiile politico-militare ale acestora aveau să fie – dacă nu determinate complet – influențate considerabil de către Moscova, care a impus modelul comunist, social, politic și economic de evoluție.

La data de 14 mai 1955, odată cu înființarea Tratatului de la Varșovia, ca răspuns la crearea, în anul 1949, a Alianței Nord-Atlantice (NATO) și integrarea ulterioară a Germaniei de Vest în cadrul acesteia, cele două state comuniste și-au accentuat dependența de Moscova din punct de vedere al politicilor de stat.

În comparație cu situația din Germania de Est, unde armata sovietică a avut statutul de „armată de ocupație” până la sfârșitul Războiului Rece, Uniunea Sovietică și-a retras trupele din România în anul 1958, aceasta fiind singura țară ce avea să beneficieze de acest „bonus” până la desființarea Tratatului de la Varșovia. Acest eveniment avea să influențeze vizibil conducerea de la București, care a încercat, în perioada următoare, să alinieze intereselor naționale pe plan internațional, prin stabilirea de relații normale, de cooperare atât cu statele occidentale, dar și cu cele aflate în curs de dezvoltare. Această „naționalizare” a politicii externe a României, devenită și mai consistentă după 1964, odată cu afirmarea publică a unei distanțări de Moscova – în contextului conflictului geopolitic al acesteia cu Beijingul –, a creat un profil distinct Bucureștilui în ansamblul blocului comunist.

Atitudinea, de multe ori ostilă, a conducerii de la București față de hegemonia sovietică avea să fie afirmată odată cu venirea la conducerea Partidului Comunist Român și a statului a lui Nicolae Ceaușescu, care a pus deseori sub semnul întrebării autoritatea și amestecul conducerii de la Moscova în evoluția istorică a statelor membre ale Alianței Estice. Totul a

culminat cu intervenția trupelor celorlalte state ale Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia, în august 1968, când Nicolae Ceaușescu a făcut notă discordantă cu celelalte state comuniste europene și a denunțat acest eveniment atât ca pe o violare a legilor internaționale, cât și ca pe o încălcare a principiilor de bază ale relațiilor între state. Această atitudine singulară în cadrul Pactului de la Varșovia a constituit un moment de cotitură în definirea poziției României în privința acțiunilor comune în cadrul Alianței și de recalibrare a atitudinii Bucureștilor în ceea ce privește relațiile internaționale. Situația atunci intervenită în orientarea conducerii comuniste de la București a cunoscut o evoluție sinuoasă până la sfârșitul Războiului Rece. România a parcurs un drum complex de la statutul de „maverick ally” al Pactului de la Varșovia – denumire lansată de media occidentală la începutul anilor '70 – la cel de stat comunist conservator în contextul politicii de perestroika și glasnost promovate la Moscova de M. S. Gorbaciiov din 1985.

Valul revoluțiilor anticomuniste din Europa de Est a pus capăt hegemoniei sovietice în acest spațiu continental, a facilitat unificarea celor două state germane și a consemnat lansarea României pe calea integrării europene și euro-atlantice.

* * *

În contextul relațiilor de cooperare bilaterale în domeniul cercetării istoriei militare existente între Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară al Ministerului Apărării Naționale și Centrul pentru istorie militară și studii sociale al Bundeswehr-ului, acest număr al Revistei de istorie militară oferă cititorilor comunicările prezentate în cadrul unui seminar comun româno-german, desfășurat la București în februarie 2019, referitoare la relațiile de cooperare/colaborare dintre Armata Republicii Socialiste România și Armata populară națională a Republicii Democratice

Germane, precum și participarea acestora la o serie de activități desfășurate în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Cu toate că au apărut, după 1990, destul de multe lucrări istorice și memorialistice care abordează participarea României la activitățile politico-militare pe timpul apartenenței la Tratatul de la Varșovia, considerăm că subiectul este încă departe de a fi epuizat științific. Mai mult decât atât, pe baza documentelor istoriografice și arhivistice existente atât în România, cât și în Germania, autorii comunicărilor, cercetători științifici / istorici în cadrul celor două instituții militare de cercetare, propun cititorilor o abordare în oglindă, a unor aspecte referitoare la relațiile de cooperare/colaborare care s-au dezvoltat între forțele armate ale celor două țări comuniste în perioada 1955-1989

și participarea acestora la activitățile comune în cadrul Tratatului, dar și pentru sprijinirea în domeniul de referință a unor țări în curs de dezvoltare din Asia și Africa.

Comunicările oferă o imagine de ansamblu a prezenței românești și est-germane în cadrul Tratatului de la Varșovia, care s-au dovedit de multe ori a fi pe poziții opuse în ceea ce privește natura relațiilor dintre state și respectarea suveranității naționale.

Subiectele abordate sunt foarte interesante pentru cunoașterea uneia din perioadele puțin studiate ale istoriei celor două state, și, printr-o documentare mai aprofundată a documentelor istoriografice și arhivistice existente, pe măsură ce acestea vor deveni în totalitate accesibile cercetării, acestea pot fi dezvoltate sau pot deschide noi orizonturi de cercetare și interpretare.

*Dr. MIHAIL E. IONESCU**

* Director al Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.

ALIAȚI LA DISTANȚĂ. CONTACTE MILITARE ROMÂNNO-EST-GERMANE ÎN OGLINDA RELAȚIILOR POLITICE

Dr. KLAUS STORKMANN

Chiar dacă Organizația Tratatului de la Varșovia a fost denumită pe scurt „Blocul de Est”, în ciuda conducerii sale indiscutabile de către Moscova, acesta nu a fost un monolit. Acest lucru a fost deja indicat de publicațiile contemporane din vest. Revista *Der Spiegel* s-a referit la astfel de „fisuri în monolit”, în aprilie 1964, ca urmare a tensiunilor din timpul vizitelor prim-ministrului român, Ion Gheorghe Maurer, și a omologului său bulgar, Todor Jivkov, la Moscova¹: *„Comportamentul diferit al bulgarilor și românilor reprezintă o marjă de independență, care nu permite astăzi diplomației occidentale să califice polonezii, cehii, maghiarii și românii drept sateliți sovietici. [...] Fisurile național-comuniste în structura monolitică a Blocului de Est sunt o consecință directă a rupturii sovieto-chineze. Din momentul în care partidele comuniste mai mici ale blocului sovietic au realizat, că marele frate sovietic nu mai este atotputernic, acestea au devenit încrezătoare și nerăbdătoare.”*²

Încă din 1964, *Der Spiegel* avea dreptate: Guvernele din Budapesta, București sau Praga și-au susținut pe deplin propriile lor interese. Diferențele au fost negociate de cele mai multe ori în spatele ușilor închise, dar, uneori, au fost aduse de asemenea la lumină, în special atunci când tancarile sovietice au trebuit să restabilească „vechea” ordine din Budapesta, Praga sau Berlinul de Est.

Jurnaliștii occidentali au putut doar să speculeze ceea ce era negociat la Moscova sau ceea ce era impus de către conducerea sovietică cu puterea celor mai puternici. Astăzi ne stau la dispoziție sursele oferite de arhivele Guvernelor din Berlinul de Est, Praga, Varșovia, Budapesta, București și Sofia (din nefericire

nu și cele de la Moscova). Prin urmare, este interesant de citit publicațiile științifice referitoare la relația dintre „țările Blocului Estic” și conducerea Pactului.³

Datorită concentrării ușor de înțeles pe „Moscova”, contactele bilaterale reciproce ale statelor membre ale Pactului de la Varșovia au găsit în mod semnificativ mai puțină atenție în cercetarea istorică contemporană de până acum. În anul 2010, Institutul de Cercetare pentru Istorie Militară din Potsdam de la acel moment a recunoscut acest deziderat și a început cu o serie de publicații privind relațiile bilaterale ale Forțelor armate est-germane, mai întâi cu Forțele armate ale Poloniei⁴, urmată, în 2011, de o publicare a relațiilor de cooperare cu Armata Populară Ungară⁵ și, în 2016, privind cooperarea cu Forțele armate ale Cehoslovaciei⁶. Relațiile militare ale RDG cu România, precum și cu Bulgaria au fost până acum deziderate și au așteptat cercetările istorice. Numai Rüdiger Wenzke, în 2009, a aruncat o primă privire asupra acestei probleme: *„Relația cu România s-a dovedit parțial complicată, din cauza atitudinii critice cunoscute a conducerii sale asupra unor aspecte ale Pactului de la Varșovia [în comparație cu celelalte state ale Pactului]. Contactele de lucru și «relațiile frăției de arme» erau în mod clar mai puțin apropiate față de celelalte armate din cadrul Pactului. Au existat contacte în special în domeniul economico-militar, în schimb în zona politico-ideologică relația era considerată destul de discretă.”*⁷

Prezentul studiu are ca scop să revizuiască, să susțină și, dacă este necesar, să corecteze această primă constatare rapidă folosind o bază largă de izvoare. Relațiile politice dintre

RDG și România, precum și contactele lor pe alte domenii, cum ar fi economia, cultura sau știința, au avut până acum puține interese științifice sau jurnalistice. Doar Georg Herbstritt a prezentat, în 2016, un studiu extins privind cooperarea serviciilor secrete ale ambelor țări.⁸ Chiar și în diferitele reprezentări generale ale politicii externe a statului est-german, relațiile acestuia cu România au fost doar superficial menționate sau chiar deloc. Accentul acestor cercetări, deloc surprinzător, a fost pus pe relațiile Berlinului de Est cu Moscova și cu Bonn.⁹ Aceste două puncte antagonice au constituit, de asemenea, punctele fixe ale politicii externe a RDG de la vremea respectivă, și chiar mai mult: ele erau punctele fixe ale întregii politici a conducerii Berlinului de Est în aproape toate domeniile.¹⁰ Atunci când cercetătorii pe politica externă a RDG și-au redirecționat atenția lor de la Moscova spre relațiile din interiorul Pactului de la Varșovia, atunci s-au concentrat, cel mai adesea, pe „triunghiul nordic” (Hermann Wentker)¹¹ RDG – Polonia – Cehoslovacia. Concentrarea pe relația Berlinului de Est cu Moscova corespundea cu obsesia de la acea vreme a conducerii SED (Partidul unității socialiste din Germania): „*Fără Uniunea Sovietică nu există RDG*” – uitându-ne înapoi, la această formulă îngustă a redus Erich Honecker dependența Berlinului de Est de Moscova.¹² Declarația făcută în 1987, că nu ar exista un stat în Europa de Est, a cărui conducere s-ar baza mai mult pe acordul cu conducerea estică decât RDG, corespunde, de asemenea, stării actuale de cercetare.¹³ Un conflict de interese mai larg, care se desfășura deschis cu Moscova, ar fi pus în pericol, fără îndoială, fundamentele dominației SED.¹⁴ Nu în ultimul rând, datorită interesului elementar, conducerea Berlinului de Est s-a străduit să fie „super aliatul” Moscovei (Hope Harrison)¹⁵.

Cu totul altfel a reacționat conducerea de la București. Nicolae Ceaușescu a folosit fiecare ocazie, ca și predecesorul său, Gheorghe Gheorghiu-Dej, pentru a accentua interesele personale românești și, dacă era posibil, să le scoată în evidență vis-a-vis de Moscova. În alianța condusă de sovietici, ei au căutat libertatea de a merge pe drumul propriu –

desigur, fără a risca ruptura cu superputerea și consecințele acesteia.¹⁶

De la această stare de cercetare, schițată aici numai pe scurt, a rezultat întrebarea modului cum au cooperat în domeniul militar „super-aliații”, dependenți de sovietici, din Berlinul de Est și conducerea de la București a celui mai recalitrant stat din blocul estic. Contactele militare nu pot fi privite în afara cadrului politic general. Astfel, contactele militare est-germano-române nu trebuie luate în considerare decât în contextul relațiilor politice dintre RDG și România socialistă în interiorul blocului dominat de Uniunea Sovietică. Acest studiu a fost limitat la contactele militare bilaterale ale ambelor state și ale forțelor armate. Respectiva lor cooperare și încorporarea acestora în structurile Organizației Tratatului de la Varșovia poate fi lăsată în afara acestei lucrări, mai ales că aceasta a fost deja studiată. Titlul sugerează întrebarea cheie: erau cele două state nu numai geografic, ci și politic la o distanță apreciabilă una de alta?

Traseul special al României

Traseul special de politică externă al României este în mod obișnuit asociat cu numele lui Nicolae Ceaușescu, care a preluat conducerea partidului în 1965. Cu toate acestea, eforturile României de autonomie a politicii externe au început mult mai devreme, sub predecesorul său, Gheorghiu-Dej. Acesta a cerut o independență mai mare față de Uniunea Sovietică de la începutul anilor '60, rămânând, în același timp, fundamental loial față de Alianța condusă de sovietici. Având în vedere acțiunile anterioare ale Moscovei împotriva altor lideri de partid din țările satelit, declanșatorul de schimbare a direcției lui Gheorghiu-Dej a fost preocuparea, că și el ar putea fi îndepărtat peste noapte de către „fratele mai mare”. Reacția conducerii sovietice a fost evaluată ca un factor major de incertitudine la sediul partidului de la București. Din aceasta, Gheorghiu-Dej a tras concluziile sale. Prin Declarația din aprilie 1964, Partidul Muncitoresc Român a evidențiat propria sa poziție politică și economică. Relațiile dintre statele membre ale Alianței Estice și mai ales pentru conducerea acesteia ar trebui să

se bazează pe șase principii: „independența și suveranitatea națională, egalitate în drepturi, avantajul reciproc, neamestecul în treburile interne ale altor state, integritatea teritorială și internaționalismul socialist.”¹⁷

Potrivit altor cercetări, conflictul sovieto-chinez a oferit ocazia adoptării Declarației din aprilie. Astfel, Bucureștiul a refuzat să apere Beijingul în disputa dintre Nikita Hrușciov și Mao Zedong și a luat o poziție neutră.¹⁸ Anul 1964 „marșează public” voința Bucureștiului de a merge pe căi „naționale speciale”.¹⁹

Traseul special al României în cadrul Blocului Estic s-a diferențiat în mod semnificativ de aspirațiile de libertate ale guvernelor de la Budapesta din 1956 și de la Praga din 1968. Gheorghiu-Dej și Ceaușescu au fost orice altceva decât reformatori liberali precum Imre Nagy la Budapesta și Alexander Dubcek la Praga. Înainte de toate, însă, ei erau dictatori, ale căror gânduri și acțiuni se învâneau în jurul păstrării puterii.²⁰ În ciuda distanței de Moscova, dominația Partidului Comunist Muncitoresc bazată pe modelul de dominație sovietic n-a fost pusă în discuție niciodată la București. Succesorul lui Gheorghiu-Dej, Ceaușescu, a întărit linia de demarcație a predecesorului său: Ceaușescu nu s-a rezumat doar la declarații politice, ci nu s-a dat înapoi de la „acte concrete de neascultare”.²¹ Având ferm în minte ca scop, să extindă spațiul de acțiune politic destinat intereselor naționale românești, Ceaușescu s-a plâns de „eforturile crescânde ale conducerii sovietice de a consolida integrarea economică în cadrul CAER și integrarea politico-militară în cadrul Pactului de la Varșovia.”²²

În pofida tuturor ripostelor publice față de Moscova, România a rămas membră a Organizației Tratatului de la Varșovia și Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER), chiar și în momentele în care a existat cea mai mare distanță. Cu toate acestea, Bucureștiul a obținut drepturi speciale în sectorul militar în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia, pe care niciun alt stat al Blocului estic nu le-a avut: în afara exercițiilor de comandament și stat major, Ceaușescu nu a permis nicio manevră cu trupe a altor armate ale Blocului estic

în țara sa și a insistat să păstreze și la război autoritatea de comandă unică a Forțelor armate române în război, fără să fie cedată Moscovei.²³ Pe de altă parte, Ceaușescu a subliniat în 1976, în fața lui Leonid Brejnev, „în caz de război, noi românii vom lupta de partea Uniunii Sovietice.” România va sta de partea Uniunii Sovietice „așa cum a luptat de partea Rusiei în urmă cu 100 de ani”.²⁴

Chiar și serviciile de informații occidentale au privit sceptic strategia română și l-au considerat pe Ceaușescu drept un factor de instabilitate. Potrivit CIA, în ochii Moscovei România era considerată, de asemenea, drept „aliatul cel mai puțin de încredere”.²⁵ În legătură cu aceasta, Ceaușescu însuși și-a cultivat imaginea de critic în tabăra proprie a Moscovei. Promovarea bunăvoinței Occidentului a avut succes, așa cum au arătat întregii lumi vizitele la București ale președintelui francez Charles de Gaulle, în 1968, și președintelui american Richard Nixon, în 1969. Pe lângă beneficiile economice așteptate, a fost interesul lui Ceaușescu „de natură politică, pentru că o relație privilegiată cu Occidentul trebuia să garanteze sprijin internațional extins pentru România și conducerea sa și să genereze un statut special, precum și o creștere a credibilității țării pe scena internațională”.²⁶ Pe scurt: Ceaușescu a pretins un „rol special în dialogul Est-Vest”, el dorea să participe la „actul global complex de echilibrare” al marilor puteri.²⁷

Moscova a văzut acțiunile lui Ceaușescu cu nemulțumire tot mai mare. După represiunea reformei comuniste de la Praga, din august 1968, în cadrul Statului major general sovietic au fost puse din nou pe masă planuri de a invadea și România. În cele din urmă, conducerea de la Moscova s-a abținut de la măsuri militare. Riscul politic era prea mare, prejudiciul pentru reputația Moscovei ar fi devenit, în orice caz, chiar mai mare decât în cazul invaziei Cehoslovaciei. În schimb, Moscova a decis să implice permanent România în Alianța Estică. Răbdarea cu riscantul candidat recalcitrant de la București în loc de intervenție militară – aceasta a fost strategia politică a Moscovei pentru două decenii.

Atingerea celui mai sensibil punct al conducerii est-germane

Pentru prima dată, diferențele dintre liderii de partid din Berlinul de Est și București au devenit publice prin relatarea ziarului de partid „*Noua Germanie*” (Neues Deutschland) referitoare la Declarația din aprilie 1964 menționată și la poziția politică și economică independentă a României. Mai mult decât calea politico-economică independentă a României sau ripostele lui Ceaușescu față de Moscova, conducerea RDG a fost deranjată de apropierea Bucureștiului de Bonn. România și Republica Federală au încheiat un acord comercial în 1963, care era valabil și pentru Berlinul de Vest. Berlinul de Est a aflat despre acesta abia după aceea. Incluziunea Berlinului de Vest în acordul comercial cu Germania de Vest a atins punctul critic al politicii germane și a lovit în punctul sensibil al conducerii RDG. Acordul comercial din 1963 nu a fost o alunecare unică a Bucureștiului, ci primul semn al unei schimbări de direcție în politica externă: România era „dispusă să construiască, în general, poduri către lumea exterioară”²⁸; ar fi de adăugat: înainte de toate poduri peste tranșeele Războiului Rece până la Bonn.

În 1967, Bucureștiul a făcut al doilea mare pas spre Bonn și a stabilit relații diplomatice complete cu Republica Federală Germană. Până în acel moment, pretenția exclusivă a Bonn-ului de reprezentare a întregii Germanii a blocat relațiile diplomatice cu state care recunoșteau RDG. (Singura excepție a fost Moscova, care era prea importantă, ca să fi privat în sine Bonn-ul, din cauza Berlinului de Est, de relațiile sale cu superputerea estică.) În 1967, un ambasador vest-german și-a prezentat documentele sale de acreditare la București și o ambasadă română s-a deschis pe Rin. Pe prima pagină a ziarului „*Noua Germanie*”, liderul SED a acuzat România, la începutul lunii februarie 1967, că pune în pericol pacea și securitatea în Europa.²⁹ Conducerea partidului român și-a folosit, de asemenea, organul de partid „*Scînteia*” ca să reproșeze conducerii Berlinului de Est, într-un articol principal, „*ignorarea totală a principiilor marxism-leninismului privind relațiile dintre țările socialiste.*”³⁰ România a

acceptat adevărul istoric, că există două state germane și, de aceea, ar trebui să mențină în mod obligatoriu relații normale cu ambele state germane. Astfel, românii ar contribui la destindere în Europa.³¹

În anii '70, a continuat înstrăinarea conducerii celor două partide. Ministerul Securității de Stat din RDG a analizat politica românească în 1971 după cum urmează: conducerea de la București s-a distanțat de „pozițiile de bază ale țărilor surori”, în special în probleme de politică externă. România s-a orientat spre „obiectivele antisovietice” ale conducerii chineze.³² În ciuda diferențelor, noul lider al partidului SED, Erich Honecker, s-a deplasat la București în 1972 și a semnat cu Ceaușescu primul tratat de prietenie. Dar chiar și acest tratat era, la prima vedere, doar o expresie a calității relațiilor, iar la o privire mai atentă, un semn al relațiilor proaste. Acesta a fost ultimul tratat, pe care RDG l-a încheiat cu așa-numitele state surori. Pentru a rămâne în imagine: România era sora mai puțin iubită, îndepărtată. Această evaluare se bazează pe o informație de fond, care nu era cunoscută publicului la acel moment. Tratatul de prietenie fusese pregătit pentru semnare încă din 1970, Ceaușescu l-a invitat pe Walter Ulbricht să-l semneze la București în 1970. Ulbricht a anulat călătoria, tratatul a rămas în sertar. Abia doi ani mai târziu, succesorul său la conducerea SED a zburat la București. Cum au afectat aceste tensiuni la cel mai înalt nivel politic și traseul special românesc în cadrul Alianței, relațiile forțelor armate ale ambelor state?

Cooperarea în domeniul înzestrării în centrul relațiilor militare

Dosarele Ministerului apărării est-german arată că contactele dintre cele două forțe armate nu au fost întrerupte niciodată. Chiar și în momente de tensiuni politice puternice între liderii partidelor, contactele dintre militari au continuat la nivel de lucru. Acest lucru a fost, de asemenea, esențial, deoarece ambele armate aparțineau unei alianțe militare comune. Din cauza distanței geografice, totuși, nu există puncte de convergență în ceea ce privește planificarea strategică și operațională

între Cartierul general din Strausberg și Statul Major General din București. Statul Major General român a lucrat la aceste planuri – deși întotdeauna s-a gândit la autonomia sa – împreună cu Uniunea Sovietică, Bulgaria și Ungaria. Problema principală a Forțelor armate ale RDG era dată de forțele armate sovietice staționate în țară. Au existat, de asemenea, planuri operaționale comune cu armatele vecine din Polonia și Cehoslovacia. Referitor la contactele reale dintre Statele Majore Generale din România și RDG la nivel operațional se poate vorbi doar pe timpul manevrelor efectuate în cadrul Forțelor Armate Unite ale Organizației Tratatului de la Varșovia.³³

Deși nu exista nicio cooperare operațională, sursele arată alte câteva puncte de contact între cele două armate. Cele mai vechi documente puse la dispoziție de Ministerul Apărării din RDG oferă date despre programele de schimb de turiști de la sfârșitul anilor '50. În anul 1959, de exemplu, 38 de români (ofițeri și membrii familiilor acestora) și-au făcut concediul în Prora la Marea Baltică și 34 de est-germani în Mamaia la Marea Neagră.³⁴ Cu toate acestea, programele de schimb de turiști nu au constituit punctul central al contactelor militare, accentul fiind pus pe cooperarea în domeniul armamentului și pe dezvoltarea noilor tehnologii militare. O sursă din anul 1972 ar trebui să exemplifice acest lucru (vezi Anexa 1).

Ministrul apărării din România (titlul oficial exact era: ministru al Forțelor Armate) a scris omologului său est-german referitor la cooperarea și coordonarea viitoare dintre Forțele armate ale Tratatului de la Varșovia pentru crearea unui sistem automatizat de conducere a trupelor din forțele terestre. (Numeroase documente ale Forțelor armate est-germane, precum și vest-germane arată că automatizarea conducerii trupelor a fost o temă majoră prevăzută și abordată, în anii '70, în toate armatele.) Ministrul apărării din România era de acord, în principiu, cu viitoarea cooperare și coordonare între Forțele armate ale Tratatului de la Varșovia; trebuia mai întâi să se ocupe de elaborarea unei concepții teoretice.³⁵

Cooperarea în domeniul armamentelor nu a început abia în 1972, ci încă din 1958, cu un acord-cadru pentru următorii cinci ani și un acord concret pentru anul următor. România a furnizat RDG, în 1959, tehnică militară în valoare de 4 milioane ruble transferabile, în timp ce RDG a furnizat României tehnică militară în valoare de 68.000 ruble transferabile.³⁶ Neconcordanța din cifrele financiare nu a fost un caz izolat. Sursele arată, de asemenea, pentru următorii ani și decenii, un dezechilibru constant în afaceri: între 1960 și 1965, livrările din România pentru Forțele armate est-germane s-au ridicat la 55 milioane ruble transferabile. RDG a furnizat tehnică militară României în valoare de 1,2 milioane ruble transferabile. Industria românească a furnizat, printre altele, aruncătoare de grenade antitanc, mitraliere antiaeriane, precum și grenade de exercițiu și de manevră. Din producția RDG au plecat spre Forțele armate române binocluri, periscoape și stații radio.³⁷

***Tabel:** Valoarea livrărilor de echipamente și tehnică militară convenite între RDG și România (în milioane de ruble transferabile)*

Perioada	Din România în RDG	Din RDG în România
1960 - 1965 ³⁸	55	1,2
1976 - 1980 ³⁹	33	5,2
1981 - 1985 ⁴⁰	160	13,6
1986 - 1990 ⁴¹	190	29

La prima vedere, devine clar că valoarea livrărilor a crescut constant de-a lungul anilor. În același timp, disproporționalitatea beneficiilor cuantificate financiar a rămas constantă și în deceniul al șaptelea. Acordul bilateral pentru perioada 1976-1980 prevedea livrări românești în valoare de 33 milioane ruble transferabile, iar RDG trebuia să livreze României tehnică militară în valoare de 5,2 milioane ruble transferabile.⁴² Industria românească a furnizat, printre altele, mitraliere și muniția aferentă, precum și grenade de exercițiu și manevră. Din producția RDG au plecat spre România pentru Forțele armate române, printre altele, teleimprimatoare, echipamentele telegrafice, sisteme

de micro-filme și echipamente de fixare a podurilor.⁴³ Balanța comercială dezechilibrată a rămas constantă și în anii '80. Acordul bilateral pentru perioada 1981-1985 prevedea livrări românești în valoare de 160 milioane ruble transferabile, iar RDG urma să livreze României tehnică militară în valoare de 13,6 milioane ruble transferabile. Lista din România cuprindea mitraliere, pistoale, lansatoare de grenade de 120 mm, precum și mitraliere antitanc de 14,5 mm, fiecare cu muniția aferentă. Livrările din RDG au inclus echipamente de fixare a podurilor și dispozitive de măsurare a distanței. În plus, RDG a oferit servicii de mentenanță pentru motoare.⁴⁴ Acordul bilateral pentru perioada 1986-1990 a prevăzut livrări românești în valoare de 190 milioane ruble transferabile, iar RDG trebuia să livreze României tehnică militară în valoare de 29 milioane ruble transferabile. Lista din România cuprindea transportatorul blindat BTR-70, inclusiv motoare și piese de schimb, lansatoare de grenade, aruncătoare de foc, mitraliere, precum și mitraliere anti-tanc de 14,5 mm, fiecare cuprinzând muniția aferentă. Livrările din RDG includeau echipamente de fixare a podurilor și piese de schimb pentru echipamente electronice nespecificate și generatoare de energie. În plus, RDG a oferit servicii de mentenanță pentru avioanele de luptă MiG-23 și motoare pentru vapoare.⁴⁵

În general, contractele anuale de peste 30 de ani indică întotdeauna o gamă similară în comerțul de armamente. Industria românească a furnizat arme de infanterie, inclusiv muniție, iar ocazional vehicule de luptă blindate pentru infanterie. Din RDG au plecat spre România dispozitive electronice și tehnică radio, în plus, RDG a oferit servicii de mentenanță pentru aeronave și motoare de toate tipurile. Din punct de vedere financiar, livrările din România către RDG, atât an pe an, cât și per total, au fost semnificativ mai mari decât contra-oferta RDG. Deoarece livrările au fost calculate și facturate în ruble transferabile, RDG a plătit mult mai mult României. Astfel, bugetul național român a reușit să înregistreze, în fiecare an, un profit net ridicat în tranzacțiile de armament cu Germania de Est.

Pe lângă livrările de armamente, contactele militare s-au axat pe vizite reciproce. Astfel, în 1970, ministrul Forțelor Armate din România a călătorit în RDG, urmat în 1972 de contravizita generalului de armată Hoffmann la București. În anul 1976, Hoffmann a zburat din nou oficial la București. Vizita de răspuns a ministrului român planificată pentru anul 1978 a fost anulată de partea română în ultima clipă. În 1980, RDG a reînnoit invitația și, în mai 1981, ministrul român al apărării a călătorit în RDG.⁴⁶ Diplomația vizitelor arată că, în afară de anularea românească din 1978, relațiile militare la cel mai înalt nivel nu s-au diminuat, chiar și în anii '70.

Intensificarea contactelor militare în contextul îmbunătățirii relațiilor politice

Relațiile politice moderate de până atunci s-au îmbunătățit încet dar constant în anii '80. La aceasta a contribuit, așa cum a demonstrat cercetarea, și simpatia reciprocă a celor doi lideri de stat și de partid. Un semn clar al relațiilor intensificate, precum și stima personală a ambilor oameni de stat, au fost vizitele reciproce frecvente în anii '80 (vezi Anexa 2).

Nicolae Ceaușescu a vizitat de patru ori Berlinul de Est: 1984, 1985, 1988 și, în cele din urmă, în octombrie 1989. Honecker a vizitat Bucureștiul de patru ori: 1972, 1980, 1984 și 1987. În 1984, el a participat ca singurul lider de stat și de partid din Blocul estic la festivitățile Zilei Naționale române. Și acesta a fost un semn clar. Fostul ambasador al RDG la București, Siegfried Bock, vorbea, privind înapoi, chiar de o „prietenie ca între vechi tovarăși” între Honecker și Ceaușescu.⁴⁷

Să explicăm politica, în primul rând cu simpatii sau antipatii și prin prietenii personale ale oamenilor de stat, este însă prea puțin. După remarcile atribuite atât lui Charles de Gaulle, cât și, mai înainte, prim-ministrului britanic John Henry Temple Viscount Palmerston, statele nu au prieteni, ci numai interese. În cazul României, interesele acesteia pentru intensificarea relațiilor bilaterale cu RDG au fost parte a apropierei lui Ceaușescu de Moscova. De la sfârșitul anului 1984, Ceaușescu a renunțat tot mai mult la traseul său special de politică externă și a urmat din nou principiul

loialității aliate. Înainte de toate, deteriorarea crescândă a situației economice a României a contribuit la această schimbare. Moscova a stabilit, cu succes, însă în dezavantajul României, pârgurile economice. În ciuda sau tocmai datorită acestei noi clasificări în disciplina Blocului, a fost în interesul conducerii române să mențină relații strânse cu ceilalți lideri din cadrul Alianței. Odată cu sfârșitul traseului special românesc s-au intensificat, de asemenea, relațiile militare. Cea mai evidentă expresie a relațiilor îmbunătățite au fost vizitele reciproce ale miniștrilor apărării (vezi Anexa 3).

După ani de recesiune, în 1981 s-a revenit la diplomația bazată pe vizitele celor în uniformă. Șeful Statului Major Principal al NVA, generalul colonel Streletz, a primit, în 1981, o invitație în România. Omologul său, generalul colonel Vasile Milea, era convins că „dialogul prietenesc va conduce la o mai bună cunoaștere și înțelegere reciprocă.”⁴⁸ Departamentul responsabil pentru relațiile internaționale din Statul Major Principal a sugerat să nu fie acceptată invitația la București, cel puțin nu în această etapă timpurie. Inițial, urma să aibă loc vizita ministrului român al apărării în RDG, planificată pentru mai 1981. De asemenea, trebuia ca prima călătorie oficială în străinătate a generalului Streletz, ca șef al Statului Major Principal, să nu se desfășoare în România, ci mai degrabă în Uniunea Sovietică sau Polonia, recomanda Consiliul ofițerilor.⁴⁹ (Fritz Streletz a fost, începând cu ianuarie 1979, ministru adjunct al Apărării Naționale și șef al Statului Major Principal și se pare că nu a condus nicio delegație oficială în străinătate până la începutul anului 1981).

În iunie 1981, ministrul român al apărării, generalul-maior Constantin Olteanu, a desfășurat o vizită planificată de ceva timp în Berlinul de Est. Potrivit feedback-ului atașatului militar al RDG la București, Olteanu a apreciat foarte mult vizita. Discuțiile ar fi fost „foarte utile, deschise și clare”⁵⁰. De asemenea, Departamentul responsabil pentru relațiile internaționale al Ministerului Apărării din RDG a evaluat vizita ca „funcțională și fără incidente”: „După un comportament inițial reținut”, ministrul și anturajul său au fost „receptivi”⁵¹. Conform notelor, ministrul român a subliniat că țara sa este „membră a

*Tratatului de la Varșovia și își va îndeplini întotdeauna obligațiile în mod credibil. Armata populară română este pregătită să apere realizările socialiste împotriva oricărui inamic. [...] În conformitate cu misiunea strategică, are loc cooperarea militară în primul rând cu Armata sovietică, Armata populară bulgară și cea maghiară*⁵².

În mai 1982, generalul de armată Hoffmann a efectuat vizita sa de răspuns în România. El a stat o săptămână întreagă.⁵³ În cadrul discuției sale cu Nicolae Ceaușescu, în ciuda tuturor amabilităților diplomatice și a sloganurilor socialiste, diferențele politice au devenit evidente. Atunci când ministrul est-german nu [a vrut] să lase necombătute „afirmațiile lui Ceaușescu privind situația geopolitică generală, așa cum s-a spus într-un raport, acesta din urmă a ignorat pur și simplu obiecțiile și observațiile lui Hoffmann”⁵⁴.

Alte documente ale Ministerului apărării din RDG demonstrează, de asemenea, că scepticismul față de politica externă a României nu a dispărut. Ceaușescu a depus toate eforturile pentru a-și re-expune, ori de câte ori avea ocazia, poziția proprie, diferită de Moscova. Această oportunitate i s-a oferit în 1983 ca urmare a crizei reînarmărilor în Europa. Ceaușescu a declarat la televiziunea română, la 16 februarie 1983, că înarmarea ambelor părți amenințau pacea în Europa. Nu ar trebui să fie staționate rachete americane în Europa de Vest. Dar și rachetele sovietice cu rază medie de acțiune trebuiau să fie retrase și distruse. Conform evaluării atașatului militar est-german la București, Ceaușescu ar fi „deviat semnificativ de la pozițiile Organizației Tratatului de la Varșovia”. „Poziția specială a RSR [România] asupra problemelor privind dezarmarea [a fost] dezvoltată în continuare”⁵⁵.

Pe lângă discuțiile purtate de miniștrii apărării, s-au intensificat contactele la nivel de execuție, printre altele la Trupele de frontieră. În 1982, șeful Trupelor române de frontieră, Vasile Petruț, a efectuat o vizită de lucru în RDG, pe care omologul său est-german, general-locotenent Klaus-Dieter Baumgarten, a returnat-o în anul următor. În 1986, a urmat o vizită a șefului Trupelor de frontieră române de atunci, general-locotenent Constantin Călinoiu, la omologii săi din RDG. Fără

îndoială: în domeniul securității frontierei, RDG deținea o mare experiență. Românii erau interesați de experiența est-germană, ei trebuiau să asigure granița cu Iugoslavia.

În centrul contactelor militare nu au stat, însă, Trupele de frontieră. Accentul a fost și a rămas cooperarea tehnică în domeniul armamentelor și în dezvoltarea noilor tehnologii. În acest context, comandantul Institutului Tehnic Militar al NVA a călătorit la București, în 1983, și s-a întâlnit cu șeful înzestrării Armatei României, general-locotenent Victor-Atanasie Stănculescu. Conform rapoartelor interne ale organismului militar est-german, care, ca de obicei, și-au găsit drumul spre Ministerul Securității de Stat, discuțiile nu au fost doar despre armamente și tehnologie militară. De multe ori, generalul român și-a surprins oaspetele german cu o relatare critică a situației economice catastrofale din România: „*Stănculescu a descris situația energetică și aprovizionarea populației ca fiind catastrofale. Pe lângă problema energetică, economia este împovărată de o cerință de export pentru alimente, cu care RSR [România] trebuie să ramburseze împrumuturile. În prezent, fiecare proprietar de autoturism din România primește 20 de litri de benzină pe lună. Nu există nicio cale de ieșire din această situație. Chiar dacă în fiecare zi s-ar decide ceva, nu s-ar realiza nimic. [...] Dezamăgit, Stănculescu a descris evoluțiile actuale ale RSR [România] ca fiind foarte îngrijorătoare.*”⁵⁶ În ceea ce privește tema propriu-zisă a discuției cu generalul est-german, generalul-colonel Stănculescu și-a exprimat interesul pentru o cooperare strânsă în „dezvoltarea de perspectivă a armamentelor”. „*El a justificat acest lucru, spunând că este de acord și deschis cu noi – chiar și cu dezvoltarea în comun a armamentelor – să lupte împotriva imperialismului*” (vezi Anexa 4).⁵⁷

Că generalul-locotenent Stănculescu putea îndrăzni să critice deschis politicile lui Ceaușescu încă din 1983 se datora, de asemenea, faptului că el, potrivit rapoartelor către securitatea națională, vorbea foarte bine limba germană și putea să renunțe la serviciile unui translator. Cuvintele critice surprinzător de deschise cu privire la politica lui Ceaușescu

au fost exprimate între patru ochi – dar s-au găsit în dosarul serviciului de informații est-german.⁵⁸

O imagine exactă a muncii atașatului militar român în Berlinul de Est

Pe lângă vizitele reciproce, contactele militare au avut loc în principal prin intermediul birourilor celor doi atașați militari. Atașatul militar român din Berlinul de est a fost acreditat în 1974 și a rămas în RDG până în iunie 1990. Notele interne ale Departamentului pentru cooperare internațională al Ministerului Apărării al RDG au reținut, în mod repetat, în anii '80, că colonelul Burbulea își anunța întoarcerea iminentă acasă. În curând, problemele personale ale acestuia și dorința de revenire iminentă în patrie au fost cel mai important subiect al discuțiilor – cel puțin pentru el. Însă, Burbulea a trebuit să stea timp de 16 ani la Ambasada din Berlinul de Est. Notele interne arată frustrarea sa personală în creștere. Un nou atașat militar tânăr a sosit în Berlinul de Est în mai 1990. Din acel moment, vechiul și noul atașat militar au ținut întâlnirile împreună.

După sfârșitul regimului Ceaușescu, colonelul român s-a plâns deschis în postul din Berlinul de Est despre perioada dificilă din timpul vechiului regim. La aceasta Burbulea includea și reducerea locurilor de muncă ale atașatilor militari. Potrivit informațiilor sale, în 1989, în afara Berlinului de Est, România avea atașați militari doar la Sofia, Belgrad și Paris. Răspunderea pentru reducerea riguroasă a posturilor atașatilor militari era atribuită de către Burbulea soției dictatorului, Elena Ceaușescu (vezi Anexa 5).⁵⁹

Dincolo de jargonul diplomatic specific atașatilor militari, colonelul român părea foarte interesat de organizarea sistemului de recreere est-german, după cum reiese dintr-o scrisoare din 1985: „*Cui sunt subordonate casele de odihnă? Cât de des se pot folosi astfel de case de vacanță într-un an? Cine își asumă costurile pentru cazare și cât de mari sunt aceste costuri?*”⁶⁰

La sfârșitul verii și în toamna anului 1989, atașatul militar român în vârstă a fost din nou solicitat – aparent în contextul unei ofensive de propagandă românească în străinătate.

Potrivit instrucțiunilor venite de la București, colonelul a mers în cazărmi ale NVA și a ținut acolo prelegeri aparent elaborate în București despre România și forțele sale armate (vezi Anexa 6).

Prima prelegere a ținut-o Burbulea în august 1989 în cadrul Departamentului Politic al Ministerului Apărării din Strausberg. Notele interne ale Administrației pentru legături internaționale a Ministerului Apărării din RDG oferă o perspectivă brutală asupra desfășurării evenimentului. Pentru a spori impactul prelegerii, Bucureștiul a oferit un nou film: „Pentru independența națională, pace și libertate”, o lucrare de propagandă. „*Filmul color era complet nou (1989), actual, informativ*”, se spunea într-o notă ministerială, „*Persoana N. Ceaușescu și soția lui se bucurau de un loc central în film.*”⁶¹

Acest film a fost întotdeauna prezentat în cazărmi după prelegerile atașatului militar. MfNV a remarcat negativ, că atașatul militar a respins strict, după discursul său în Departamentul politic al Ministerului apărării din RDG, să accepte întrebări din public: el nu a avut „*niciun mandat să facă acest lucru*” și „*filmul și prelegerea ar fi răspuns la toate întrebările.*” În calitate de gazdă, generalul maior Kush a adresat, de asemenea, câteva cuvinte prietenoase de bun venit. Șeful Administrației principale politice, generalul colonel Brünner, ar fi fost deja în România, în 1988, și a adunat „*impresii plăcute*”. România nu ar fi „*o țară săracă, acolo erau multe mașini*”; România ar fi „*unul dintre puținele bastioane reale ale socialismului*”⁶². În opinia ofițerului politic superior al NVA, România sub Ceaușescu părea să fie în continuare de încredere din punct de vedere politic, spre deosebire de Polonia, Ungaria și Uniunea Sovietică.

Oaspetele român a fost mai puțin interesat de politica sau ideologia mare. Ca de obicei, el se ocupa de problemele personale pe care le avea. Chiar și în fața ofițerilor Ministerului Apărării din RDG, el nu a putut să se abțină să nu facă trimitere la posibila apropiată întoarcere a sa acasă și la pensionare. Nota făcea trimitere la remarcile colonelului cu privire la „*locația paradisiacă a casei sale*” și la „*grădina mare de un hectar*”. Acest lucru l-a determinat pe generalul-maior Kusch să întrebe, „*dacă el ar putea să*

își pună cortul în grădina atașatului militar”⁶³. Dacă acest lucru a exprimat un interes real sau o critică îndrăzneată, rămâne deschis discuției. În următoarele câteva săptămâni, colonelul român a conferențiat la Colegiul politico-militar din Berlin-Grünau, la Flotila a 6-a Dranske pe Rügen, în Casa Armatei din Erfurt și la Centrul de instruire din Delitzsch – întotdeauna cu film color și fără a accepta întrebări.⁶⁴

O relansare ulterioară a relațiilor la sfârșitul anilor '80 – și sfârșitul

„*Prietenia vechilor tovarăși*”⁶⁵ dintre Honecker și Ceaușescu a devenit din ce în ce mai strânsă, cu cât amândoi se îndepărtau de politica lui Gorbaciov. Honecker i-a acordat lui Ceaușescu la a 70-a aniversare, în 1988, Ordinul Karl-Marx și a recunoscut astfel opoziția sa față de Perestroika sovietică.⁶⁶ Honecker a participat, de asemenea, la Conferința Comitetului Consultativ Politic al statelor participante la Pactul de la Varșovia, din iulie 1989, de la București. Reuniunea liderilor Blocului estic de la București a fost ultima în vechea echipă. Semnele schimbării au stat ca Menețel* pe peretele sălii de conferințe. Honecker și Ceaușescu nu au fost niciodată orbi, au văzut semnele vremurilor – și au vrut să împiedice căderea domniei lor. Astfel, „*prietenia vechilor tovarăși*” a devenit, în cele din urmă, o legătură politică strânsă. Honecker și Ceaușescu au fost uniți în respingerea schimbărilor inițiate de Mihail Gorbaciov, amândoi criticându-l pe Gorbaciov deschis.

În 1989, Ceaușescu a mers pe o linie de confruntare deschisă împotriva guvernului reformist de la Varșovia. El a cerut celorlalți lideri de partid să împiedice Polonia să „*intre în mâinile unor cercuri reacționare*”. Chiar și Honecker însuși credea că s-a mers prea departe. Ceaușescu a rămas singur împotriva conducerii poloneze. Istoricul Hermann Wentker a declarat: „*În ciuda tuturor simpatiilor pentru cursul anti-reformă al dictatorului român, conducerea RDG a văzut că formarea frontului propus împotriva Poloniei nu a avut nicio șansă de succes*”⁶⁷. În mod similar, Benno-Eide Siebs a clarificat dilema, care se afla în spatele apropierii lui Honecker de Ceaușescu: „*Doar România, la fel de intransigentă, a exprimat poziții similare. Cu toate acestea, acest lucru*

nu a fost o alianță de renume internațional, ci mai degrabă o povară suplimentară, astfel că nu s-a ajuns la o abordare comună a ambelor state.”⁶⁸ Istoricul Anneli Ute Gabanyi a văzut o „legătură specială a dogmaticilor” în cadrul Blocului estic, care, alături de Honecker și Ceaușescu, îl includea, de asemenea, pe celul Milos Jakes.⁶⁹

„Coaliția informală a radicalilor politici”⁷⁰ de la București și Berlinul de Est a încurajat și relațiile militare. În 1988, ministrul român al apărării a vizitat din nou RDG-ul. Alături de generalul-colonel Vasile Milea a călătorit Ilie Ceaușescu. Fratele șefului de stat și de partid a ocupat, ca general-locotenent, funcția unuia din adjuncții ministrului apărării.⁷¹ Vizita obligatorie de răspuns nu a fost desfășurată de ministrul apărării din RDG, ci de șeful Administrației principale politice, generalul-colonel Horst Brünner. În iulie 1989, generalul-colonel Horst Brünner a călătorit din nou la București pentru discuții, după ce fusese deja oaspete acolo în 1988. Brünner a fost primit, de asemenea, de liderul de stat și de partid, Ceaușescu. „Noua Germanie” a relatat în detaliu despre aceasta (vezi Anexa 7).⁷²

Documentele consemnează ultima vizită a militarilor români în RDG la 2 noiembrie 1989. Șeful apărării antiaeriene, generalul-colonel Mircea Mocanu, a purtat discuții cu șeful Forțelor aeriene/apărării antiaeriene din RDG. La vremea respectivă, revoluția pașnică din RDG îl îndepărtase deja din funcție pe liderul de stat și de partid Honecker, iar o săptămână mai târziu a căzut Zidul Berlinului. Revoluția din România se lăsa așteptată, regimul lui Ceaușescu menținând puterea încă șapte săptămâni sub amenințarea armelor.

La 22 decembrie 1989, Ceaușescu a fugit din București împreună cu soția și cu câteva persoane loiale. La 25 decembrie, Ceaușeștii au fost executați după un proces sumar. Mai puțin cunoscut este faptul că, la 28 decembrie, șeful Administrației pentru legături internaționale al Ministerului apărării din RDG a vizitat ambasada română și atașatul militar și-a exprimat „atitudinea sa de solidaritate” și „respectul său pentru Armata României”⁷³ Este bine cunoscut faptul că, în timpul revoltei populare împotriva regimului Ceaușescu, Forțele armate au schim-

bat tabăra și au permis astfel răsturnarea dictatorului – și l-au executat rapid. Note ale organismului militar est-german descriu un atașat militar „afectat psihic și fizic”, dar cuprins de agitație: „Situția este controlată de armată, viața se normalizează. Există totuși comandouri străine inamice, grupuri de diversioniști și de teroriști, care provoacă în continuu confruntări armate. Armata va zdrobi aceste grupuri cu forța militară, însă vrea să împiedice vărsarea de sânge în rândul populației civile.”⁷⁴

Himera presupuselor comandouri străine inamice, grupuri de diversioniști și de teroriști care operează în România, a fost una dintre poveștile cu care forțele armate și persoanele care au fost loiale fostului regim au vrut să sublinieze indispensabilitatea lor și să își consolideze poziția lor din perioada revoluționară. În următoarele zile și luni, funcționarii Administrației pentru legături internaționale s-au informat din nou la ambasadă despre situația din România. Este întotdeauna important să se informeze reciproc despre ultimele evoluții ale proceselor de schimbare a statului și forțelor armate. În 1990, în ambele țări și în forțele lor armate nu a mai rămas efectiv nicio piatră în picioare. Potrivit atașatului militar, în Forțele armate române au fost lăsați la vatră, până în martie 1990, 20 de generali, însă nu a fost instalat niciun succesor. În general, președintele Iliescu deținea puțină autoritate, a relatat colonelul român.⁷⁵

Partea română a depus eforturi intense, în aprilie și mai 1990, pentru o vizită a noului ministru al apărării și dezarmării, Rainer Eppelmann, în România, care însă, probabil, nu s-a materializat.⁷⁶ În timpul scurtului său mandat din 1990, Eppelmann a avut mai întâi de-a face, mai mult decât suficient, cu reforma, apoi cu desființarea Forțelor armate ale RDG. Pentru o vizită la București nu a existat timp și cu siguranță nu era în fruntea listei de priorități a lui Eppelmann.

Aliați la distanță

– atât geografic, cât și politic

În concluzie, trebuie reținut faptul că RDG și România au rămas, nominal, timp de patru decenii, aliați în cadrul Blocului estic, dar aliați la distanță. Distanța nu s-a datorat numai

depărtații geografice, ci și diferențelor politice. România a mers, sub Nicolae Ceaușescu și chiar sub predecesorul său, pe propriul drum. Traseul special românesc a transformat țara în anii '60 și '70 într-un factor incert, care nu a fost luat în calcul de către Est și Vest.

În ciuda incertitudinilor politice, contactele dintre forțele armate est-germane și cele românești nu au eșuat niciodată, chiar și în momente dificile. Cooperarea militară dintre „super-aliatul” sovietic și statul cel mai încăpățânat al Blocului estic a continuat, de asemenea, la sfârșitul anilor '60 și în anii '70. În mod uimitor, întâlnirile bilaterale frecvente ale miniștrilor apărării stau mărturie. În anii '80, Ceaușescu s-a apropiat din nou de Uniunea Sovietică și s-a supus din ce în ce mai mult disciplinei Alianței. Cooperarea dintre forțele armate românești și est-germane a crescut semnificativ, măsurabil datorită creșterii volumului financiar al livrărilor bilaterale de armamente și prin creșterea vizitelor ofițerilor la nivel de execuție. La sfârșitul anilor '80, relațiile est-germano-române au cunoscut o renaștere, favorizată de „Prietenia vechilor tovarăși” a lui Honecker și Ceaușescu, care au fost uniți în respingerea lui Gorbaciov. Relațiile militare au înregistrat, de asemenea, la sfârșitul anilor '80, o înflorire târzie. În acest sens, relațiile militare, așa cum arată și exemplul est-germano-român, pot fi înțelese, de asemenea, ca o reflecție a imaginii politice.

Traducere din limba germană făcută de către **Sorin-Vasile Negoită**

NOTE

* Menetekel [menete:kəl] este un avertisment amenințător, un avertisment grav sau un semn de dezastru iminent. Termenul derivă dintr-un joc de cuvinte biblic în limba Akkadiană, despre care se spune că Dumnezeu a transmis mesaj regelui Belșazar ca anunț al morții sale iminente și căderii împărăției sale. <https://de.wikipedia.org/wiki/Menetekel> accesat la 23.07.2019.

¹ *Ostblock: Risse im Monolith*. În: Revista *Der Spiegel*, 1.4.1964, p. 83-84.

² *Ibid.*, p. 83.

³ Spre exemplu Jordan Baev, *Bulgarisch-sowjetische militärische Zusammenarbeit*. În: *Der*

Warschauer Pakt. Von der Gründung bis zum Zusammenbruch 1955 bis 1991. Editată de Torsten Diedrich, Winfried Heinemann și Christian F. Ostermann sub autoritatea MGFA, Berlin 2009 (= Istoria militară a RDG, 16), p. 43-58; Andrzej Paczkowski, *Die Polnische Volksarmee im Warschauer Pakt*. În: *Warschauer Pakt* (Ibid. 3), p. 119-132; Wanda Jarzabek, *Die Volksrepublik Polen in den politischen Strukturen des Warschauer Vertrags zu Zeiten der Entspannung und der „Ostpolitik”*. În: *Warschauer Pakt* (Ibid. 3), p. 133-148; Imre Okvath, *Die Integration der Ungarischen Volksarmee in den Warschauer Pakt*. În: *Warschauer Pakt* (Ibid. 3), p. 175-184; Petre Opris, *Armata română și manevrele comune ale Pactului de la Varșovia*. În: *Warschauer Pakt* (Ibid. 3), p. 185-208; Carmen Rijnoveanu, *România și reforma militară a Pactului de la Varșovia între 1960 și 1970*. În: *Warschauer Pakt* (Ibid. 3), p. 209-224; Carmen Rijnoveanu, *Conferința pentru securitate și cooperare în Europa – o tribună a politicii de securitate românești*. În: *Geschichte ohne Grenzen? Europäische Dimensionen der Militärgeschichte vom 19. Jahrhundert bis heute*. Editată de Jörg Echternkamp și Hans-Hubertus Mack sub autoritatea Centrului pentru istorie militară și studii sociale (ZMSBw), Berlin 2017, p. 79-88.

⁴ *Die Streitkräfte der DDR und Polens in der Operationsplanung des Warschauer Paktes*. Editat de Rüdiger Wenzke sub autoritatea MGFA, Potsdam 2010 (= Potsdamer Schriften zur Militärgeschichte, 12).

⁵ *Die NVA und die Ungarische Volksarmee im Warschauer Pakt*. Editat de Laszlo Veszpremy și Rüdiger Wenzke sub autoritatea MGFA, Potsdam 2011 (= Potsdamer Schriften zur Militärgeschichte, 15).

⁶ *Zwischen Bündnistreue und staatlichen Eigeninteressen. Die Streitkräfte der DDR und der CSSR 1968 bis 1990*. Editat de Oliver Bange sub autoritatea MGFA, Potsdam 2016 (= Potsdamer Schriften zur Militärgeschichte, 26).

⁷ Rüdiger Wenzke, „Sozialistische Waffenbrüder”? *Über die Beziehungen der Nationalen Volksarmee der DDR zu anderen Warschauer-Pakt-Armeen*. În: *Warschauer Pakt* (Ibid. 3), p. 85-118.

⁸ Georg Herbsttritt, *Entzweite Freunde. Rumänien, die Securitate und die DDR-Staatssicherheit 1950 bis 1989*, Göttingen, 2016, p. 134.

⁹ De exemplu Ingrid Muth, *Die DDR-Außenpolitik 1949-1972. Inhalte, Strukturen, Mechanismen*, Berlin 2000 (=Forschungen zur DDR-Gesellschaft); Hermann Wentker, *Außenpolitik in engen Grenzen*.

Die DDR im internationalen System 1949-1989, München 2007; *Drei Jahrzehnte Außenpolitik der DDR*. Editat de Hans-Adolf Jacobsen, Gert Leptin, Ulrich Scheuner și Eberhard Schulz, München, Wien 1979; Benno-Eide Siebs, *Die Außenpolitik der DDR 1976-1989. Strategien und Grenzen*, Paderborn 1999; Joachim Scholtyssek, *Die Außenpolitik der DDR*, München 2003 (= Enciclopedia istoriei germane, 69).

¹⁰ Despre desemnarea Moscovei și a Bonn-ului ca „stele fixe” ale politicii externe a RDG încă din 2004, Oliver Bange, *Die Außenpolitik der DDR. Plädoyer für ein vernachlässigtes Forschungsfeld*. În: Arhiva pentru istoria socială, 44, 2004, p. 492-500, aici p. 499.

¹¹ Wentker, *Außenpolitik in engen Grenzen* (vezi Nota 9).

¹² Erich Honecker, Moabiter Notizen, Berlin 1994, p. 55-56. Honecker citează pe secretarul general al CPUS, Leonid Brejnev, care i-a explicat la Moscova la 28 iulie 1970 că „RDG nu poate exista fără noi, fără Uniunea Sovietică, puterea și tăria ei. [...] Existența RDG corespunde intereselor noastre, intereselor tuturor statelor socialiste.”

¹³ Ludolf Herbst analizează, în 1994, „dependența sau interdependența” dintre cele două state și subliniază că RDG ar fi fost „mai dispensabil din punct de vedere funcțional pentru interesele URSS, decât Republica Federală ar fi fost pentru cele ale SUA”. Din perspectiva URSS, consolidarea și perseverența statului RDG a avut „ceva voluntaristic”. Ludolf Herbst, *Abhängigkeit oder Interdependenz (Kommentar)*. În: *Die DDR als Geschichte. Fragen – Hypothesen – Perspektiven*. Editat de Jürgen Kocka și Martin Sabrow, Berlin 1994, (= Studii contemporane, 2), p. 186-194, aici p. 188.

În 2004, Oliver Bange ajunge la inima problemei când explică „condiționalitatea specială a politicii externe a RDG – ca parte a unei națiuni divizate și dependentă economic, politic și militar de puterea hegemonică a Pactului de la Varșovia”. Potrivit lui Bange, această „condiționalitate” a făcut judecata istorică și abordarea cercetării, precum și efortul său „neapărat” mai complicat. Bange, *Außenpolitik der DDR*, p. 499 (vezi Nota 10).

¹⁴ Hans-Joachim Spanger și Lothar Brock, *Die beiden deutschen Staaten in der Dritten Welt. Die Entwicklungspolitik der DDR – eine Herausforderung für die Bundesrepublik Deutschland*, Opladen, 1987, p. 183. Deja în 1976 Hans Siegfried Lamm și Siegfried Kupper, *DDR und Dritte Welt*, München, Viena 1976 (= Politică și economia internațională, 39), p. 41-42.

¹⁵ Hope Harisson, *Driving the Soviets up the wall*, Princeton/USA 2005, p. 143.

¹⁶ A se vedea pentru detalii, Opriș, *Armata română și manevrele comune ale Pactului de la Varșovia* (Nota 3); Rijnoveanu, *România și reforma militară în Pactul de la Varșovia* (Ibid. 3); Rijnoveanu, *Scena politicii de securitate românești* (vezi Nota 3).

¹⁷ Rijnoveanu, *Scena politicii de securitate românești* (vezi Nota 3), p. 80.

¹⁸ Herbsttritt, *Entzweite Freunde* (vezi Nota 8), p. 134.

¹⁹ Ibid. și contemporan, așa cum am menționat mai sus, *Der Spiegel*, 01.04.1964, (vezi Nota 1), p. 83-84.

²⁰ Rijnoveanu, *Scena politicii de securitate românești* (vezi Nota 3), p. 80.

²¹ Rijnoveanu, *Scena politicii de securitate românești* (vezi Nota 3), p. 82.

²² Rijnoveanu, *Scena politicii de securitate românești* (vezi Nota 3), p. 82.

²³ Herbsttritt, *Entzweite Freunde* (vezi Nota 8), p. 142.

²⁴ Herbsttritt, *Entzweite Freunde* (vezi Nota 8), p. 142.

²⁵ Herbsttritt, *Entzweite Freunde* (vezi Nota 8), p. 142.

²⁶ Rijnoveanu, *Scena politicii de securitate românești* (vezi Nota 3), p. 82.

²⁷ Rijnoveanu, *Scena politicii de securitate românești* (vezi Nota 3), p. 82.

²⁸ Christoph Royen, *Osteuropäische Staaten*. În: *Drei Jahrzehnte Außenpolitik der DDR*. Editat de Hans-Adolf Jacobsen, Gert Leptin, Ulrich Scheuner și Eberhard Schulz, München, Viena 1979, p. 599-619, aici p. 615.

²⁹ *Europäische Sicherheit erfordert Verzicht auf Revangepolitik*. În: *Noua Germanie*, 03.02.1967, p. 1.

³⁰ Royen, *Osteuropäische Staaten*, (vezi Nota 28), p. 615.

³¹ Herbsttritt, *Entzweite Freunde* (vezi Nota 8), p. 154.

³² MfS, ZAIG, 16.12.1971: *Auskunft über einige Aspekte der Innen- und Außenpolitik der Führung der Rumänischen Kommunistischen Partei (Informații despre unele aspecte ale politicii interne și externe ale conducerii Partidului Comunist Român)*, BStU, MfS, ZAIG, 5483, citat după: Herbsttritt, *Entzweite Freunde*, p. 163.

³³ Aici în detaliu studiul lui Christoph Nübel în acest volum.

³⁴ Bundesarchiv (Barch), DVW 1/6353, p. 3.

³⁵ Ministrul forțelor armate din România către ministrul apărării al RDG, 13.06.1972, BArch, DVW 1/26962, p. 46-48.

³⁶ Acordul dintre Guvernele României și al RDG privind livrarea bilaterală a echipamentelor militare 1959, 27.10.1958, BArch, DVW 1/53029.

³⁷ Acordul dintre Guvernele României și al RDG privind livrarea bilaterală a echipamentelor militare între 1960 și 1965, 18.07.1958, BArch, DVW 1/53030 și 53031.

³⁸ Ibid.

³⁹ Acordul dintre Guvernele României și al RDG privind livrarea bilaterală a echipamentelor speciale între 1976 și 1980, 21.11.1975, BArch, DVW 1/53038.

⁴⁰ Acordul dintre Guvernele României și al RDG privind livrarea bilaterală a echipamentelor speciale între 1981 și 1985, 26.11.1981, BArch, DVW 1/53047.

⁴¹ Acordul dintre Guvernele României și al RDG privind livrarea bilaterală a echipamentelor speciale între 1986 și 1990, 7.11.1985, BArch, DVW 1/53052.

⁴² Noile tratate înlocuiesc termenul de „echipamente militare” de până atunci cu expresia tipică RDG „echipamente speciale”. Acordul dintre Guvernele României și al RDG privind livrarea bilaterală a echipamentelor speciale între 1976 și 1980, 21.11.1975, BArch, DVW 1/53038.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Acordul dintre Guvernele României și al RDG privind livrarea bilaterală a echipamentelor speciale între 1981 și 1985, 26.11.1981, BArch, DVW 1/53047.

⁴⁵ Acordul dintre Guvernele României și al RDG privind livrarea bilaterală a echipamentelor speciale între 1986 și 1990, 07.11.1985, BArch, DVW 1/53052.

⁴⁶ Memo-ul către adjunctul ministrului apărării al României și șeful Statului Major Principal, 26.03.1981, BArch, DVW 1/167135.

⁴⁷ Herbsttritt, *Entzweite Freunde* (vezi Nota 8), p. 244.

⁴⁸ Prim-adjunctul ministrului apărării al României și șeful Statului major General către adjunctul ministrului apărării al RDG și șeful Statului Major General al NVA, 26.02.1981, BArch, DVW 1/167135.

⁴⁹ Memo-ul către adjunctul ministrului apărării al României și șeful Statului Major Principal, 26.03.1981, BArch, DVW 1/167135.

⁵⁰ MfNV, Șeful Administrației pentru cercetare, 12.06.1981, BArch, DVW 1/167135.

⁵¹ MfNV, Șeful Administrației pentru legături internaționale, 09.06.1981, BArch, DVW 1/167135.

⁵² Ibid.

⁵³ MfNV, Programul pentru vizita unei delegații militare în România între 25.05-29.05.1982, BArch, DVW 1/167135.

⁵⁴ MfNV, Raportul generalului de armată Hoffmann privind ședeerea unei delegații militare oficiale a NVA în România, mai 1982, BArch, AZN 32644, citat după Wenzke, *Sozialistische Waffenbrüder?* (vezi Nota 7), p. 106.

⁵⁵ MfNV, Șeful Administrației pentru cercetare, 18.02.1983, BArch, DVW 1/167135.

⁵⁶ MfS, HA I, 05.01.1984: Informații privind Republica Socialistă România, BStU, MfS, ZAIG, 14072 (atașat ca anexă). Primele indicii despre acest document, Erste Hinweise auf dieses Dokument anterior în: Herbsttritt, *Entzweite Freunde* (vezi Nota 8), p. 249.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ MfS, HA I, 05.01.1984: Informații privind Republica Socialistă România, BStU, MfS, ZAIG, 14072, citat după Herbsttritt, *Entzweite Freunde* (Ibid. 8), p. 249.

⁵⁹ Memo-urile Administrației pentru legături internaționale a Ministerului apărării al RDG, 10.04.1990 și 16.05.1990, BArch, DVW 1/42411, p. 37-40. (În mod ciudat, Moscova nu a fost menționată în această serie. Într-o altă conversație se vorbea despre cinci atașați militari, al cincilea ar fi putut fi la Moscova.)

⁶⁰ Atașatul militar al României către șeful Administrației pentru legături internaționale a Ministerului apărării al RDG, 14.02.1985, BArch, DVW 1/42411, p. 99.

⁶¹ Memo-ul Administrației pentru legături internaționale a Ministerului apărării al RDG, 17.08.1989, BArch, DVW 1/42411, p. 132-133.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid., p. 131-137.

⁶⁵ La fel ca Nota 47.

⁶⁶ Thomas Kunze, *Nicolae Ceaușescu*, Berlin, 2009, p. 352.

⁶⁷ Wentker, *Außenpolitik in engen Grenzen*, (vezi Nota 9), p. 529-530.

⁶⁸ Siebs, *Strategien und Grenzen* (vezi Nota 9), p. 352.

⁶⁹ Herbsttritt, *Entzweite Freunde* (vezi Nota 8), p. 245.

⁷⁰ Herbsttritt, *Entzweite Freunde* (vezi Nota 8), p. 247.

⁷¹ Scrisoarea ministrului apărării al RDG către ministrul apărării al României, 15.01.1988 scrisoarea de răspuns, primită la 23.04.1988, BArch, DVW 1/167135.

⁷² Nicolae Ceaușescu primește delegația militară a RDG la București, Noua Germanie, 21.07.1989, p. 5.

⁷³ Memo-ul Administrației pentru legături internaționale a Ministerului apărării al RDG, 29.12. 1989, BArch, DVW 1/42411.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Memo-ul Administrației pentru legături internaționale a Ministerului apărării al RDG, 14. 03.1990, BArch, DVW 1/42411. Discuții ulterioare indică sursele pentru 30 ianuarie 1990, 27 februarie, 13 martie, 9 aprilie, 3 mai, 15 mai, 21 mai și 29 mai 1990.

⁷⁶ BArch, DVW 1/42411.

ANEXA 1

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

MINISTERUL FORTELOR ARMATE
MINISTRUL

Nr. M.A. 00372 din 13.06.72

08. AUG. 1972
Stellv. Operativ

25. JULI 1972 603

46

STRICT SECRET

Exemplar nr. 1/4

StA
3432
21. JULI 1972

Sekretariat des Ministers
Dag.: 19. JULI 1972

MINISTRULUI APARARII NATIONALE A R. D. GERMANE

Tovarăşului general de armată HEINZ HOFFMAN

Or. BERLIN

Stimate tovarăşe ministru,

In perioada 16-18 februarie a.c. s-a desfăşurat la Budapesta consfătuirea reprezentanţilor cu munci de răspundere din ministerele apărării şi ministerele industriale ale statelor participante la Tratatul de la Varşovia, care a analizat problema utilităţii şi posibilităţii coordonării eforturilor în crearea mijloacelor unificate ale sistemului automatizat de conducere a trupelor de uscat, în campanie.

Potrivit celor arătate de conducătorul delegaţiei Forţelor Armate ale Republicii Socialiste România, în cadrul lucrărilor consfătuirii, punctul nostru de vedere asupra problemelor discutate urma să fie comunicat ulterior tuturor participanţilor, după analizarea lor de către factorii de răspundere din ţară.

In acest sens vă comunic că Ministerul Forţelor Armate este în principiu de acord cu :

- concepţia teoretică a sistemului automatizat unitar de conducere a trupelor de uscat (divizie-armată-front), elaborată în comun sub conducerea Statului major al Forţelor Armate Unite, cu precizarea că unitatea sistemului se referă numai la organizarea generală pe subsisteme, la procedeele tehnice de prelucrare automată a informaţiilor şi la principalii parametri tehnici ai echipamentelor ;

. / .

Relațiile dintre RDG și România au fost consolidate în continuare

Beziehungen DDR-Rumänien wurden weiter gefestigt

Politisches Exekutivkomitee des ZK der RKP zum Freundschaftsbesuch Erich Honeckers

Das Politische Exekutivkomitee des ZK der RKP hat sich, wie „Neues Deutschland“ bereits berichtet, am Mittwoch unter Vorsitz von Nicolae Ceaușescu mit den Ergebnissen des Freundschaftsbesuches der DDR-Delegation unter Leitung Erich Honeckers in Rumänien befaßt. Die darüber von der amtlichen rumänischen Nachrichtenagentur Agerpres veröffentlichte Mitteilung hat folgenden Wortlaut:

Das Politische Exekutivkomitee hat eine von Genossen Nicolae Ceaușescu dargelegte Information über den offiziellen Freundschaftsbesuch der Partei- und Staatsdelegation der DDR, geführt vom Genossen Erich Honecker, Generalsekretär des Zentralkomitees der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands und Vorsitzender des Staatsrates der Deutschen Demokratischen Republik, in Rumänien gehört. Das Politische Exekutivkomitee hat die Ergebnisse der Treffen und Gespräche zwischen den Genossen Nicolae Ceaușescu und Erich Honecker einheitlich gebilligt und hoch gewürdigt. Es hat die außerordentliche Bedeutung dieses neuen Dialogs auf höchster Ebene zwischen den Führern beider Parteien und Staaten für die weitere Festigung der Beziehungen der Freundschaft und der aktiven Zusammenarbeit zwischen der Rumänischen Kommunistischen Partei und der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands, zwischen Rumänien und der DDR, zwischen unseren Völkern unterstrichen.

Die Gefühle der Achtung und der Freundschaft, von denen unsere Völker erfüllt sind, haben während des Besuchs anlässlich der Überreichung des Karl-Marx-Ordens, der höchsten Auszeichnung der DDR, durch den Genossen Erich Honecker an den Genossen Nicolae Ceaușescu eine weitere Bestätigung gefunden. Der Orden wurde aus Anlaß des 80. Geburtstages und des 45. Jahrestages der revolutionären Tätigkeit für außerordentliche Verdienste im Kampf für Frieden und Solidarität, für die Verständigung zwischen den Völkern und für die Entwicklung kameradschaftlicher Beziehungen zwischen Rumänien und der DDR verliehen.

Die Gespräche zwischen den Genossen Nicolae Ceaușescu und Erich Honecker, die in einer Atmosphäre der Freundschaft und des gegenseitigen Verständnisses verlaufen sind, haben die Entschlossenheit unserer Parteien und Länder ergeben, die gegenseitigen Beziehungen der brüderlichen Freundschaft und der multilateralen Zusammenarbeit auf

der Grundlage der Achtung der Prinzipien der Gleichberechtigung, der Unabhängigkeit und nationalen Souveränität, der Nichtmischung in die inneren Angelegenheiten, des gegenseitigen kameradschaftlichen Hilfe und internationalen Solidarität im Interesse unserer Völker, der Festigung des Sozialismus, des Friedens und der Entspannung zu entwickeln und auszubauen.

Diese Entschlossenheit findet ihren überzeugenden Ausdruck in den beschlossenen Dokumenten sowie in den während des Besuchs getroffenen Vereinbarungen.

Das Politische Exekutivkomitee unterstreicht die Bedeutung der von den Genossen Nicolae Ceaușescu und Erich Honecker unterschriebenen gemeinsamen Erklärung. Es drückt seine Befriedigung aus über die Übereinkunft hinsichtlich der Koordinierung der nationalen Wirtschaftspläne im Zeitraum 1981 - 1985, die ein weiteres Ausdehnen der wirtschaftlichen, wissenschaftlich-technischen und kulturellen Zusammenarbeit zwischen unseren Ländern, ein wesentliches Anwachsen des Warenaustauschs, die Erweiterung der Kooperation und der Spezialisierung in der Produktion besonders auf solchen Gebieten wie Werkzeugmaschinenbau, metallurgische und energetische Ausrüstungen, elektro-technische und elektronische Ausrüstungen, Rechentechnik, Feinmechanik und Optik sowie in der chemischen Industrie, in der Landwirtschaft und in anderen Volkswirtschaftszweigen vorsieht.

Positiv eingeschätzt wurde das Programm der Hauptziele der Zusammenarbeit auf dem Gebiet von Wissenschaft und Technik für den Zeitraum 1981 - 1985, das eine Intensivierung der gegenseitigen Zusammenarbeit bei Fragen der Grundstoff- und Energieressourcen, der Industrie und der Landwirtschaft vorsieht. Das Politische Exekutivkomitee hat ferner die Bedeutung des Beschlusses beider Staaten unterstrichen, auf der Basis langfristiger Verträge die Zusammenarbeit auf den Gebieten Kultur, Wissenschaft, Bildungswesen, Gesundheitswesen, Tourismus und Sport weiter zu entwickeln. Dies wird nach seiner Meinung zur Vertiefung des gegenseitigen Kennenlernens beider Völker und zur Entwicklung der Freundschaft zwischen ihnen beitragen. Unterstrichen wurde die Bedeutung der Übereinkunft über die weitere Entwicklung des Erfahrungsaustausches auf allen Gebieten des sozialistischen Aufbaus zwischen beiden Parteien und Ländern.

Das Politische Exekutivkomitee hat den Meinungsaustausch zwischen den Genossen Nicolae Ceaușescu und Erich Honecker zu Problemen der gegenwärtigen internationalen Lage und der kommunistischen und Arbeiterbewegung hoch eingeschätzt und mit großer Befriedigung den Beschluß beider Länder zur Kenntnis genommen, ihre Zusammenarbeit in der internationalen Arena im Kampf für die Durchsetzung der Politik des Friedens, der Sicherheit, der Entspannung und der Zusammenarbeit in der Welt noch mehr zu festigen.

Das Politische Exekutivkomitee drückt seine volle Zustimmung aus gegenüber den Schlußfolgerungen, zu denen die beiden Führer von Partei und Staat hinsichtlich der Haupttendenzen des internationalen Lebens gekommen sind. Es bekundet seine Zustimmung zum Willen unserer beiden Staaten, noch intensiver zu handeln für die Beendigung der Verschärfung des internationalen politischen Klimas und die Verhinderung der Politik, die auf Spannung und kalten Krieg gerichtet ist, für die Verteidigung und Fortsetzung des Entspannungskurses, für die Beseitigung alles dessen aus den Beziehungen zwischen den Staaten, was diesen Prozeß bremst, der Methoden des Drucks und des Diktats, der Verletzung der Souveränität, der Vermischung in innere Angelegenheiten anderer Staaten.

Es wurde die Bedeutung der Entschlossenheit beider Parteien betont, für die Reduzierung der Militärausgaben, der Stärke der Streitkräfte und Rüstungen, für die Auflösung der fremden Militärstützpunkte und den Rückzug der Truppen von fremden Territorien, für die Gründung atomwaffenfreier Zonen und Zonen des Friedens in den verschiedensten Gebieten der Welt, einschließlich in Europa, zu kämpfen. Als Teilnehmerstaaten des Verteilungsabkommens einiger sozialistischer Länder unterstützen Rumänien und die DDR die gleichzeitige Auflösung der NATO und des Warschauer Vertrages und - als ersten Schritt - die Auflösung der Militärorganisationen beider Gruppierungen, beginnend mit der beiderseitigen Reduzierung militärischer Aktivitäten.

Das Politische Exekutivkomitee hat den Willen Rumäniens und der DDR, hoch gewürdigt, zusammen mit den anderen sozialistischen Staaten, mit allen europäischen Ländern zu wirken für die konsequente und vollständige Verwirklichung der Schlußakte von Helsinki und in diesem Sinne für

die gute Vorbereitung des Treffens von Madrid, das in erster Linie zu praktischen Maßnahmen der militärischen Entspannung und der Abrüstung des Kontinents führen soll.

Beide Seiten haben die Notwendigkeit unterstrichen, daß die NATO-Länder den Beschluß über die Produktion und Stationierung neuer Atomraketen in Europa annullieren oder aufschieben und so Bedingungen für den Beginn von Verhandlungen schaffen. Es ist notwendig, zu einer Übereinkunft über die Beseitigung der Raketen sowohl der einen als auch der anderen Seite zu gelangen. Rumänien und die DDR sind entschlossen, zusammen mit den anderen Teilnehmerstaaten des Warschauer Vertrages, mit anderen sozialistischen Ländern, mit allen friedliebenden Staaten, mit den fortschrittlichen und demokratischen Kräften in der ganzen Welt für die Verwirklichung der Vorschläge zu wirken, die in den Dokumenten formuliert sind, die in Warschau angenommen wurden.

Das Politische Exekutivkomitee würdigt die Bedeutung der Tatsache, daß sich Rumänien und die DDR für die Beseitigung der Gewalt und der Gewaltandrohung aus dem internationalen Leben, für die Achtung der Prinzipien des Völkerrechts in den zwischenstaatlichen Beziehungen, für die Teilnahme aller Staaten am internationalen Leben auf der Basis völliger Gleichberechtigung, für die Lösung aller Konfliktherde in Europa, im Nahen Osten, in Afrika und Asien auf friedlichem Wege durch Verhandlungen, für Maßnahmen zur Liquidierung der Unterentwicklung und zur Schaffung einer neuen internationalen Wirtschaftsordnung aussprechen.

Das Politische Exekutivkomitee hebt die Bedeutung der erneuten Bestätigung der Entschlossenheit der Rumänischen Kommunistischen Partei und der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands seitens der Genossen Nicolae Ceaușescu und Erich Honecker hervor, aktiv beizutragen zur weiteren Festigung der Einheit und Zusammenarbeit zwischen den kommunistischen und Arbeiterparteien sowie der Zusammenarbeit mit den sozialistischen und sozialdemokratischen Parteien, mit allen demokratischen und fortschrittlichen Parteien, mit allen friedliebenden Kräften für die Entspannung und Abrüstung, für nationale Unabhängigkeit, sozialen Fortschritt und Frieden.

Das Politische Exekutivkomitee hat die vereinbarten Dokumente und Übereinkommen einstimmig gebilligt. Es hat die Regierung und die Ministerien beauftragt, mit aller Konsequenz und Entschlossenheit zu handeln für die Verwirklichung dieser Dokumente und Übereinkommen, die zur Entwicklung der Freundschaft und Zusammenarbeit zwischen Rumänien und der DDR im Interesse des Wohlstandes beider Völker, der allgemeinen Sache des Sozialismus, des Fortschritts und des Friedens in der Welt beitragen.

Nicolae Ceaușescu

Generalsekretär der Rumänischen Kommunistischen Partei und Präsident der Sozialistischen Republik Rumänien

Nicolae Ceaușescu, Generalsekretär der Rumänischen Kommunistischen Partei und Präsident der Sozialistischen Republik Rumänien, wurde am 26. Januar 1918 im Dorf Scornicești, Bezirk Olte, in einer armen Bauernfamilie geboren.

Nach Abschluß seiner Grundschulbildung ging er 1929 nach Bukarest, wo er eine Lehre aufnahm. In den Jahren 1931–1932 beteiligte er sich aktiv an der Gewerkschaftsbewegung, und 1933 trat er in die Reihen des Kommunistischen Jugendverbandes ein; im selben Jahr wurde er Mitglied der Rumänischen Kommunistischen Partei.

Als Repräsentant der demokratischen Jugend wurde Nicolae Ceaușescu im Juni 1933 zum Mitglied des Nationalen Antifaschistischen Komitees gewählt.

Von 1935 bis 1936 war er Sekretär der Organisation des Kommunistischen Jugendverbandes von Bukarest, später arbeitete er als Sekretär verschiedener regionaler Komitees des Kommunistischen Jugendverbandes. Im Jahre 1936 wurde er festgenommen und zu langjähriger Haft verurteilt, die er in dem berühmten Gefängnis von Doftana verbüßte, wo hervorragende Kämpfer der kommunistischen Partei und des antifaschistischen Kampfes eingekerkert waren.

Nach seiner Haftentlassung setzte er im Dezember 1938 seine revolutionären Aktivitäten fort. Er leistete einen entscheidenden Beitrag zur Vorbereitung und zum Verlauf der Nationalen Konferenz des Kommunistischen Jugendverbandes vom Oktober 1939, die ihn zum Sekretär des Kommunistischen Jugendverbandes wählte. Er beteiligte sich aktiv an der Organisation der großen Demonstration, die am 1. Mai 1939 in Bukarest stattfand, sowie anderer Veranstaltungen, die Ausdruck für die Entschlossenheit der Arbeiterklasse und der progressiven Kräfte Rumäniens waren, Faschismus und Krieg den Weg zu versperren, Demokratie, Unabhängigkeit und Souveränität des Vaterlandes zu verteidigen.

Von den Sicherheitsorganen verfolgt, wurde er in Abwesenheit vom Ständericht zu vier Jahren Haft verurteilt. Seit seiner Festnahme im August 1940 wurde er in den Gefängnissen von Jilova, Caransebes, Vacaresti und im Lager für politische Häftlinge von Tirgu Jui gefangengehalten.

Zusammen mit anderen verhafteten oder sich in Freiheit befindlichen Kommunisten entfaltete er große Aktivitäten, um alle demokratischen und patriotischen Kräfte im Kampf für die Befreiung des Landes von der faschistischen Herrschaft zu vereinigen.

Nach dem Sieg der sozialen und der nationalen antifaschistischen und

antimperialistischen Befreiungsrevolution vom August 1944 setzte er sich unermüdlich dafür ein, daß unter den neuen Bedingungen die Aktivitäten der Partei und der kommunistischen Jugend reorganisiert werden. Er nahm an allen großen Klassenkämpfen dieser Zeit aktiven Anteil. Ihm wurde das Amt des Generalsekretärs des Kommunistischen Jugendverbandes übertragen.

Im Oktober 1945 wurde er auf der Nationalen Konferenz der Rumänischen Kommunistischen Partei zum Mitglied des Zentralkomitees gewählt. Seit dieser Zeit gehört Genosse Nicolae Ceaușescu ununterbrochen den führenden Organen der RKP an.

Bei den Parlamentswahlen, die im November 1946 den Sieg der von der Rumänischen Kommunistischen Partei geführten demokratischen Kräfte besiegelte haben, wurde er in die Abgeordnetenversammlung gewählt.

In den Jahren 1948–1950 übte er das Amt des stellvertretenden Landwirtschaftsministers aus; er hat somit einen maßgeblichen Anteil an der Ausarbeitung und Realisierung des Landwirtschaftsprogramms der Partei.

Im Jahre 1950 befindet er sich an der Spitze der Obersten Politischen Führung der Armee; er bekleidet zugleich das Amt des stellvertretenden Ministers der Streitkräfte.

Neben seinen politischen Aktivitäten brachte er seine theoretische, politische und fachliche Ausbildung zum Abschluß. Er nahm an Speziallehrgängen der Militärakademie teil und absolvierte die Lehrgänge der Akademie für Wirtschaftsstudien von Bukarest und der Akademie für Gesellschafts- und Staatswissenschaften. Stefan Gheorghiu" beim ZK der RKP.

1952 wurde Nicolae Ceaușescu Mitglied des Organisationsbüros des ZK der RKP und 1954 zum Sekretär des ZK der RKP gewählt. Auf dem VII. Parteitag der RKP, der im Dezember 1955 stattfand, legte er den Bericht über das neue Parteistatut vor; er wurde zum Mitglied des Politbüros und Sekretär des ZK der RKP gewählt. Auf dem VIII. Parteitag der RKP vom Juni 1960 wurde

(Fortsetzung auf Seite 2)

Rajiv Gandhi:

Reise in UdSSR sehr erfolgreich

Pressekonferenz nach Rückkehr

Delhi (ADN). Als „sehr erfolgreich“ hat Indiens Ministerpräsident Rajiv Gandhi die Ergebnisse seiner Reise in die Sowjetunion bewertet, von der er am Sonntag nach Delhi zurückkehrte. Auf einer Pressekonferenz unmittelbar nach seiner Ankunft erklärte er, die während des Besuchs unterzeichneten Abkommen dienten der Vertiefung und Erweiterung der bewährten Kooperation zwischen beiden Ländern und seien für beide Seiten nutzbringend. Seine Gespräche mit dem Generalsekretär des ZK der KPdSU, Michail Gorbatschow, seien sehr freundschaftlich und inhaltsreich verlaufen.

Gandhi bekräftigte das Nein seiner Regierung zu den Plänen Washingtons für eine Weltraumrüstung, weil dies zu einer neuen, noch gefährlicheren Dimension des Wettrennens führen würde. Er würdigte die sehr positive Haltung der Sowjetunion gegenüber der Bewegung der Nichtpakgebundenen. Sie sehe in ihr eine wichtige Kraft des Friedens, der Völkerverständigung und der Zusammenarbeit.

Als neue Etappe bei der Erweiterung der Zusammenarbeit zwischen Indien und der Sowjetunion wertete der Generalsekretär des Nationalrates der Kommunistischen Partei Indiens, Chandra Rajeswara Rao, den UdSSR-Besuch von Rajiv Gandhi.

Niederlande: Nein zu Flügelraketen

Volksbefragung angekündigt

Amsterdam (ADN). In den Niederlanden dürfen keine Cruise Missiles stationiert werden, betonte Siemke Strikwerda, Vorsitzende vom „Komitee Flügelraketen Nein“, das am Wochenende in Utrecht tagte. Auf der Beratung des Komitees, in dem niederländische Friedensbewegungen, Linksparteien und der Gewerkschaftsbund FNV zusammenarbeiten, verurteilten zahlreiche Teilnehmer die USA-Pläne zur Militarisierung des Weltraums.

Als bisher größte Massenkaktion gegen die Stationierung der USA-Raketen in den Niederlanden bereitet das Komitee für den Herbst eine Volksbefragung vor. Das Kabinett in Den Haag will Anfang November über die Stationierung entscheiden.

Schweden gegen „Sternenkrieg“

Reichstag lehnt USA-Pläne ab

Stockholm (ADN). Die „Sternenkriegs“-Pläne der USA hat der schwedische Reichstag in einer Entscheidung verurteilt. Ein solches Projekt könne zum Wettrennen im Weltraum und zur Entwicklung einer neuen Generation von Kernwaffen führen. Die Regierung wurde beauftragt, die Verhandlungen zwischen der UdSSR und den USA in Genf zu verfolgen und danach zu streben, daß dort ein Abkommen zur Verhinderung der Militarisierung des Weltraums getroffen wird.

ichte Bangladeshs:

irm forderte

Nicolae Ceaușescu

(Fortsetzung von Seite 1)

er in die gleichen Funktionen wiedergewählt.

Sich für die Verbesserung der Aktivitäten der Parteioorganisationen einsetzend, leistete er einen hervorragenden Beitrag zur Erhöhung der führenden Rolle der Partei beim Aufbau des Sozialismus. Zugleich erfüllte er zahlreiche Aufgaben im Bereich der Beziehungen der Rumänischen Kommunistischen Partei zu anderen kommunistischen und Arbeiterparteien.

In Würdigung seiner reichen Erfahrungen und seiner herausragenden Eigenschaften eines revolutionären kommunistischen Kämpfers übertrug ihm das Plenum des ZK der RKP im März 1965 die höchste Verantwortung innerhalb der Parteiführung, nämlich die des Ersten Sekretärs des Zentralkomitees der Partei.

Auf dem IX. Parteitag im Juli 1965 wurde Nicolae Ceaușescu zum Generalsekretär des ZK der RKP gewählt. Durch die Beschlüsse, die auf der Grundlage des durch Genossen Ceaușescu vorgelegten Berichts gefaßt wurden, errang der IX. Parteitag historische Bedeutung, leitete er doch einen neuen Kurs in der sozialistischen Entwicklung Rumäniens ein.

Seit Dezember 1967 ist Nicolae Ceaușescu Vorsitzender des Staatsrates der Sozialistischen Republik Rumänien.

Der X. Parteitag wählte ihn im August 1969 zum Generalsekretär der Rumänischen Kommunistischen Partei; in dieser Funktion wurde er vom XI. (1974), XII. (1979) und XIII. (1984) Parteitag wiedergewählt.

Auf der Festtagung der Großen Volksversammlung am 28. März 1974 wurde er entsprechend dem einheitlichen Willen der ganzen Nation in die höchste Funktion des Präsidenten der Sozialistischen Republik Rumänien berufen. In diese Funktion wurde er am 19. März 1975, am 28. März 1980 und am 29. März 1985 wiedergewählt.

Nicolae Ceaușescu ist Vorsitzender der Front der Sozialistischen Demokratie und Einheit seit ihrer Gründung im November 1968.

Seit 1973 ist er ebenfalls Vorsitzender des Obersten Rates der ökonomischen und sozialen Entwicklung und seit 1977 Präsident des Nationalrates der Werktätigen.

Er ist Oberbefehlshaber der Streitkräfte des Landes und Vorsitzender des Verteidigungsrates der Sozialistischen Republik Rumänien.

Unter unmittelbarer Führung und entscheidender Beteiligung des Präsidenten Nicolae Ceaușescu wurde das Programm der RKP zum Aufbau der allseitig entwickelten

sozialistischen Gesellschaft und zum Voranschreiten Rumäniens zum Kommunismus ausgearbeitet, das im November 1974 auf dem XI. Parteitag angenommen wurde.

An der Spitze der Partei und des Staates fördert Nicolae Ceaușescu mit Entschlossenheit eine Politik zur Beschleunigung des ökonomischen und sozialen Fortschritts Rumäniens, zur intensiven Entwicklung und Modernisierung der Produktivkräfte, zum Aufschwung von Wissenschaft, Bildung und Kultur, zur stetigen Vervollkommnung der Produktionsverhältnisse, zur Gestaltung und Leitung der Gesellschaft, zur Vertiefung der sozialistischen Demokratie und zur entschlossenen Verwirklichung der Prinzipien der sozialistischen Ethik und Gerechtigkeit, zur ständigen Erhöhung des materiellen und geistigen Lebensniveaus des ganzen Volkes.

Als Partei- und Staatschef prägt er eine im Dienste des Friedens und der Völkerverständigung stehende Außenpolitik Rumäniens und legt dabei besonderen Wert auf die konsequente Förderung der Prinzipien der Unabhängigkeit und der nationalen Souveränität, der Gleichberechtigung, der Nichteinmischung in die inneren Angelegenheiten und des gegenseitigen Vorteils, auf die Entwicklung der Freundschaft und Zusammenarbeit mit allen sozialistischen Ländern sowie den Entwicklungsländern, auf die Erweiterung der Beziehungen zu anderen Staaten unabhängig von ihrer Gesellschaftsordnung, die Stärkung der kämpferischen Solidarität mit allen kommunistischen und Arbeiterparteien, mit der progressiven revolutionären und antimperialistischen Bewegung der ganzen Welt. Präsident Nicolae Ceaușescu statete zahlreichen Ländern Europas, Afrikas, Asiens und Amerikas Besuche ab.

Die Berichte, Reden, Artikel und Interviews des Präsidenten Nicolae Ceaușescu wurden in Bukarest in 27 Bänden veröffentlicht.

Er ist Doktor der Ökonomie der Akademie für ökonomische Studien von Bukarest und Doktor für politische Wissenschaften der Akademie „Stefan Gheorghiu“.

Nicolae Ceaușescu ist Ehrenpräsident der Akademie für gesellschaftliche und politische Wissenschaften Rumäniens. Ihm wurde der Titel Dr. honoris causa der Universität Bukarest und vieler ausländischer Universitäten verliehen.

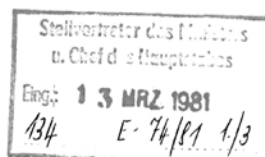
Er wurde mit zahlreichen rumänischen und ausländischen Orden, Auszeichnungen und Medaillen geehrt. Ihm wurde dreimal der höchste Titel „Held der Sozialistischen Republik Rumänien“ verliehen.

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
 -ADJUNCT AL MINISTERULUI APĂRĂRII NAȚIONALE
 ȘI ȘEF AL MARELUI STAT MAJOR

București, 26 februarie 1981

Scrisoare stimată tovarășe General,

Din dorința întăririi și dezvoltării pe mai departe a relațiilor de prietenie dintre armatele noastre, îmi este plăcut să vă adresez invitația ca, împreună cu o delegație militară, să efectuați, în anul 1981, o vizită oficială în Republica Socialistă România.

Îmi exprim convingerea că vizita Dumneavoastră, contactul nemijlocit cu realizările și frumusețile țării noastre, cu unele preocupări ale militarilor români, dialogul prietenesc pe care-l vom avea, vor contribui la o mai bună cunoaștere și înțelegere reciprocă.

În vederea întocmirii unui program cât mai util și plăcut, v-aș fi recunoscător dacă ne veți comunica perioada convenabilă, compunerea delegației, precum și eventualele preferințe privind efectuarea vizitei. Avînd în vedere clima din țara noastră am sugera ca vizita să aibă loc în luna august, perioada cea mai favorabilă pentru organizarea programului Dumneavoastră. Problemele de detaliu urmează să fie puse de acord prin intermediul atașajilor noștri militari.

. / .

Hauptabteilung I
Abteilung MfNV

Strausberg, 5. 1. 1984 BStU
hi-gl

000132

Leiter der Hauptabteilung I
Genossen Generalmajor Dietze

I n f o r m a t i o n
zur Sozialistischen Republik Rumänien

Vom 12. bis 14. Dezember 1983 befand sich eine Delegation des Bereiches Technik/Bewaffnung des MfNV unter Leitung des Kommandeurs des Militärtechnischen Institutes, Generalmajor M ü l l e r , zur jährlichen Koordinierungsabsprache mit dem gleichen Bereich der rumänischen Streitkräfte in Bukarest.

Im politisch-operativen Zusammenwirken mit Generalmajor Müller wurde im Ergebnis dessen folgende Information erarbeitet.

Die rumänische Delegation wurde vom Stellvertreter des Verteidigungsministers und Chef Technik/Bewaffnung, Generaloberst S t a n u l e s c u , geführt. Stanulescu spricht fließend deutsch und suchte das persönliche Gespräch mit Generalmajor Müller, um ihn ohne irgendwelche Zeugen über die derzeitige Lage in der SRR zu informieren. Dabei entstand der Eindruck, daß Stanulescu auf Teilgebieten mit der gegenwärtigen politischen Führung und der Entwicklung in der SRR nicht übereinstimmt.

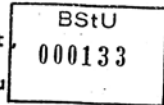
Stanulescu bezeichnete die Energiesituation und die Versorgung der Bevölkerung als katastrophal. Die Wirtschaft wird neben dem Energieproblem durch einen Exportzwang von Nahrungsgütern belastet, womit die SRR Kredite zurückzahlen muß.

Zur Zeit erhält jeder PKW-Besitzer in Rumänien monatlich 20 Liter Benzin.

Aus dieser Situation sei kein Ausweg zu sehen. Jeden Tag würde zwar irgendetwas beschlossen, aber nichts davon würde realisiert.

Stanulescu brachte sein Interesse an einer engen Kooperation mit den "deutschen Genossen" bei der perspektivischen

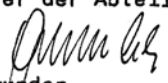
Waffenentwicklung zum Ausdruck. Er begründete dies damit, einig und geschlossen mit uns - auch mit gemeinsamen Waffenentwicklungen - gegen den Imperialismus kämpfen zu wollen.

Ein Bezugspunkt zur Rolle der Sowjetunion und zur Freundschaft mit ihr wurde von beiden Gesprächspartnern nicht hergestellt. Enttäuscht bezeichnete Stanulescu die derzeitige Entwicklung in der SRR als sehr bitter.

Ich bitte um Kenntnisnahme.

Leiter der Abteilung

Grawunder
Oberst

99

BOTSCHAFT
der
SOZIALISTISCHEN REPUBLIK RUMÄNIEN
Berlin

Berlin, den 14. Februar 1985

Militär-, Luftwaffen- und Marineattaché

Chef der Verwaltung
Internationale Verbindungen des
Ministeriums für Nationale Verteidigung

Genossen
Generalmajor Heinrich W i n k l e r

Sehr geehrter Genosse Generalmajor !

Das Ministerium für Nationale Verteidigung der Sozialistischen Republik Rumänien, bitte das Ministerium für Nationale Verteidigung der Deutschen Demokratischen Republik, dem in der DDR akkreditierten Militär-, Luftwaffen- und Marineattaché, Oberst B u r b u l e a, eine Konsultation über:

- ob es in der NVA Erholungsheime für die Armeekader gibt?
- wem solche Erholungsheime untergeordnet sind ?
- Wie viele von solche Erholungsheime es gibt ?
- Wie oft und wie lange kann man solche Erholungsheime in einem Jahr benützen ?
- Welche sind die Bedingungen (Unterkunft und Essen) in solche Erholungsheime?
- Wer übernimmt die Kosten für die Unterkunft in diesen Erholungsheimen und wie hoch sind diese Kosten ?

zu geben.

Nehmen Sie, sehr geehrter Genosse Generalmajor, den Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung entgegen.

Mit sozialistischem Gruss !

Mihai B u r b u l e a
Oberst

132

Verwaltung
Internationale Verbindungen

O. U., den 17. 08. 1989

Aktennotiz

über: Vortrag des MA der SRR im Politorgan des Hauptstabes des MfNV anlässlich des Nationalfeiertages (45. Jahrestag der Revolution)

Datum/Zeit: 15. 08. 1989, 13.15 - 17.00 Uhr

Ort: MfNV und TAZ

Teilnehmer:	Oberst	Burbulea	MA
	Generalmajor	Kusch	STCHS u. CPO
	Oberst	Pilz	Stellv. f. Prop.
	Oberstleutnant	Kohlert	Uoffz. PO
	Major	Gaube	VIV

Ablauf: (1.) 13.15 Uhr Begrüßung, Vorgespräch
(2.) 14.00 Uhr Vortrag MA
(3.) 14.30 Uhr Filmvorführung "Für nationale Unabhängigkeit, Frieden und Freiheit"
(4.) 15.30 Uhr Imbiß und Abschlußgespräch im TAZ
(5.) 17.00 Uhr Verabschiedung

Zu 1.

- Auf Bitten von GM Kusch, vielleicht doch noch auf einige Fragen der Hörer einzugehen, einigte man sich, daß der MA kein Mandat dazu habe und mit Film und Vortrag alle Fragen beantwortet seien.
- GM Kusch informierte über die Nutzung einer zentralen Ausbildungsmaßnahme für Polit-Stellvertreter, in die der Auftritt des MA eingebettet sei und schilderte die angenehmen Eindrücke, die GO Brünner von seinem kürzlichen Besuch in der SRR mitgebracht hat (45 min. Visite bei Gen. Ceausescu; kein armes Land, da viele Autos; eine der wenigen echten Banken des Sozialismus);
- der MA freue sich schon auf seine Pensionierung (Rente beträgt 80 % des jetzigen Verdienstes, paradisische Lage seines Hauses, 1 ha Garten); über seinen Nachfolger (ob überhaupt, Status) sei noch alles offen,
- auf die direkte Anfrage GM Kusch's, vielleicht mal sein Zelt im Garten des MA's aufstellen zu dürfen, ging er nicht ein.

Zu 2.

Der Vortrag des MA (in deutsch gehalten) war flach und ohne besondere Ausstrahlung, z. T. bedingt durch die Sprachbarriere. Inhaltlich wurde kurz angerissen:

- historische Aspekte der Revolution von 1944,
- Etappen des sozialistischen Aufbaus in der SRR,

Nicolae Ceaușescu i-a primit astăzi pe oficialii militari ai RDG, *Neues Deutschland*,
1 iulie 1989

Neues Deutschland

ung etrieb

Einweihung sonloge

gvanische Präsi-
dabel über die
lung in seinem
ittelamerika. Er
le Wertchätzung
in Regierung für
che Haltung der
nen Volkes der
ruckt. Hans-Joa-
sicherte, daß NI-
DDR auch künf-
freund und ver-
haben werde.

g fand anlässlich
s der Aufnahme
ziehungen zwi-
und Nikaragua
Der Einladung
fers waren un-
präsident Sergio
e Mitglieder der
ler FSLN Henry
rrion gefolgt.

Donnerstag hatte
dent Daniel Or-
nationale Buch-
An der einwoh-
ausstellung be-
300 Verlage aus
runter aus der

b restag ns

ber rasch genug
filichen Heraus-
lerte. Die guten
en Erfahrungen
die daraus ge-
gerungen gestat-
teten den Weg
rständigung, der
w sozialistischen
ischlagen.

merzte an das
ZK der PVAP,
Beschlüssen ge-
den „Bünden
Zusammenarbeit
hen politischen
s, einschließlich
ischen Opposi-
r auch Partei-

Miloš Jakes sprach mit Yasser Arafat

Prag (ADN). Der Generalsekretär des ZK der KPTsch, Miloš Jakes, hat am Donnerstag in Prag den Vorsitzenden des Exekutivkomitees der Palästinensischen Befreiungsorganisation (PLO), Yasser Arafat, Präsident des Staates Palästina, empfangen, der sich zu einem kurzen Arbeitsbesuch in der CSSR aufhält.

Miloš Jakes sagte bei der Unterredung laut ČTK, die CSSR setze sich im Interesse der Lösung des Nahostkonflikts für eine internationale Konferenz unter Teilnahme aller interessierten Seiten, einschließlich der PLO und Israels, ein.

Yasser Arafat erklärte, die PLO werde auch in Zukunft an ihrem flexiblen, doch prinzipiellen politischen Kurs festhalten. Ziel dieser Politik sei die Gewährleistung der legitimen Rechte des palästinensischen Volkes.

Havanna: Fidel Castro welbte Polikliniken ein

Havanna (ADN). Der Sozialismus unterscheide sich vom Kapitalismus durch seine großen menschlichen und moralischen Werte, betonte Fidel Castro, Erster Sekretär des ZK der KP Kubas und Vorsitzender des Staatsrates und des Ministerrates, bei der Einweihung von sechs Polikliniken und einem Altenpflegeheim in Havanna. Nur im Sozialismus sei eine Entwicklung des Gesundheitswesens so wie in Kuba möglich. Castro würdigte die Erfolge in der Gesundheitsfürsorge des Karibiklandes und verwies auf die niedrige Säuglingsterblichkeit, die 1968 erstmals unter 12 pro 1000 Lebendgeborene lag. Bis zum Jahresende sollen weitere 14 Polikliniken übergeben werden.

Sprecher des bulgarischen Außenministeriums:

Türkei sagte geplantes Gipfeltreffen ab

Sofia (ADN). Bulgarien hat mit großem Bedauern zur Kenntnis genommen, daß die Türkei ein für den 25. und 28. Juli in Wien vereinbartes Treffen zwischen dem Vorsitzenden des Staatsrates der VRB Todor Shiwkow und dem türkischen Ministerpräsidenten

Nicolae Ceaușescu empfing DDR-Militär in Bukarest

Beziehungen beider Parteien und Staaten gewürdigt

Bukarest (ADN). Der Generalsekretär der RKP und Präsident der Sozialistischen Republik Rumänien, Nicolae Ceaușescu, hat in Bukarest den Stellvertreter des Minister für Nationale Verteidigung der DDR und Chef der Politischen Hauptverwaltung der NVA, Generaloberst Horst Brünner, Mitglied des ZK der SED, zu einem freundschaftlichen Gespräch empfangen. Nicolae Ceaușescu erwiderte die übermittelten Grüße des Generalsekretärs des ZK der SED und Vorsitzenden des Staatsrates der DDR, Erich Honecker, auf das herzlichste. Er würdigte die guten Beziehungen zwischen beiden Parteien und Staaten und betonte, deren Übereinstimmung im Kampf um die Sicherung des Friedens und zur weiteren Stärkung des Sozialismus. Nicolae Ceaușescu informierte über die großen Leistungen des rumänischen Volkes unter Führung der RKP in Vorbereitung des 45. Jahrestages der antifaschistischen, antimperialistischen Revolution der nationalen und sozialen Befreiung und des XIV. Parteitag der RKP.

Generaloberst Brünner, der eine Delegation von Polit- und Parteiarbeitern der NVA leitete, berichtete über die Vorbereitung der Werkstätten der DDR auf den 40. Jahrestag der Gründung der DDR und den XII. Parteitag der SED. In den Streitkräften sei es Anliegen, auf allen Gebieten des politischen und militärischen Lebens hohe Leistungen zu vollbringen und einen aktiven Beitrag zur Verwirklichung der Militärdoktrin der Staaten des Warschauer Vertrages zu leisten.

Am selben Tag war die NVA-Delegation vom Kandidaten des Politischen Exekutivkomitees des ZK der RKP, dem Minister für Nationale Verteidigung der SRR, Generaloberst Vasile Milea, zu einem Gespräch empfangen worden. Dabei würdigte die Gesprächspartner die traditionellen Beziehungen und die feste Waffenbrüderschaft zwischen den Armeen beider Länder. Generaloberst Horst Brünner überbrachte herzliche Grüße des Mitglieds des Politbüros des ZK der SED und Ministers für Nationale Verteidigung der DDR, Heinz Kessler, die vom SRR-Verteidigungsminister erwidert wurden.

Oberstudienrätin wurde von BRD-Gericht degradiert

Proteste erzwangen jedoch Aufhebung des Berufsverbots

Lüneburg (ADN). Mit einem Teilerfolg, aber ohne Freispruch, endete am späten Donnerstagabend vor dem niedersächsischen Disziplinarrhof beim Oberverwaltungsgericht Lüneburg das Berufungsverfahren, das die Oldenburger Lehrerin Irmelin Schacht-schneider gegen das vom Land Niedersachsen verhängte Berufsverbot angestrengt hatte. Nach 13stündiger Verhandlung hoben die Richter die vor zwei Jahren verfügte Entfernung der 54jährigen Pädagogin aus dem Schuldienst auf. Doch sie degradierten Oberstudienrätin Irmelin Schacht-schneider, Mutter von vier Kindern, die bei Wahlen für die DKP kandidiert hatte und sich in der Friedens- und Gewerkschaftsarbeit engagiert, zur Studienrätin. Der Vorsitzende Richter

behauptete bei der Begründung der Entscheidung, daß die Lehrerin mit ihrem politischen Engagement ein schweres Dienstvergehen begangen habe.

Prozessbeobachter stellten fest, daß die massiven Proteste gegen die Berufsverbotspolitik zur teilweisen Aufhebung des Gesinnungsurteils beigetragen haben. Zugleich äußerten sie Zweifel, ob damit die Verfolgung von Irmelin Schacht-schneider ein Ende gefunden hat.

Während des Prozesses hatte die Lehrerin ihr politisches Engagement begründet. Persönliche Erfahrungen des Krieges, der NATO-Raketenbeschluß, aber auch Mangel an Ausbildungsplätzen, von dem zunehmend ihre Schüler betroffen seien, hätten sie in ihrem Handeln bestärkt.

RELAȚIILE ROMÂNIA – REPUBLICA DEMOCRATĂ GERMANĂ ȘI VIZIUNEA ASUPRA TRATATULUI DE LA VARȘOVIA. ASPECTE PRIVIND ÎNTÂLNIRILE OFICIALE ROMÂNNO-EST-GERMANE LA NIVELUL MINIȘTRILOR APĂRĂRII, 1955-1989

Dr. MANUEL STĂNESCU

România – Germania Democrată. O relație dificilă

Raporturile României cu Republica Democrată Germană în perioada în care ambele au făcut parte din Tratatul de la Varșovia au stat sub semnul situației lor geopolitice și geostrategice, asemănătoare și diferite în egală măsură. Atât România, cât și RDG au făcut parte, odată cu declanșarea războiului rece, din sfera de influență constituită de Uniunea Sovietică în Europa de Est sub umbrela Tratatului de la Varșovia (din 1955) până la sfârșitul anilor '80, când regimurile comuniste din Europa de Est s-au prăbușit.

În cadrul alianței însă, poziția lor geostrategică era diferită. Creat de sovietici din fosta regiune de ocupație, RDG se afla pe linia frontului ideologic care despărțea „lagărul socialist” de Occidentul organizat sub egida NATO. În mod firesc, statul est-german a avut pentru Uniunea Sovietică o importanță politică și militară deosebită, fapt demonstrat și de impresionantul arsenal militar menținut aici. Drept urmare, Moscova a menținut un control foarte strict, ceea ce a oferit Berlinului un spațiu extrem de restrâns de manevră. Sprijinul acordat de Uniunea Sovietică RDG-ului a avut și un puternic substrat propagandistic, acesta urmând să fie o adevărată „vitrină a socialismului”, succesele repurtate urmând să demonstreze superioritatea orânduirii socialiste.

România, pe de altă parte, fiind lipsită de o graniță directă cu Occidentul, a avut o mai mică importanță geostrategică. În consecință, Hrușciiov a dispus retragerea trupelor sovietice în 1958, perioadă în care urmărea o politică de destindere față de occident. În același timp, regimul de la București, condus de Gheorghe Gheorghiu-Dej, a inițiat o politică de autonomie față de puterea hegemonă, teoretizată prin ceea ce s-a numit „Declarația din aprilie 1964”. Această atitudine de contestare (limitată) a hegemoniei sovietice și de colaborare cu țările occidentale a influențat relațiile politice și militare dintre România și Uniunea Sovietică și, implicit, toate statele est-europene¹. Ea s-a bazat, așa cum arată istoricul american Denis Deletant, unul dintre cercetătorii occidentali cu o cunoaștere aprofundată a problemei, pe distincția făcută de liderii români între modelul sovietic de dezvoltare, pe care l-au păstrat intact, și Uniunea Sovietică, ca hegemon al blocului est-european².

Cauzele care au generat politica de autonomie a Bucureștiului în cadrul blocului european și consecințele complexe pe plan intern și internațional au făcut și fac obiectul unor dezbateri aprinse în mediul academic, din care nu lipsesc controversele³. Dacă din 1947 (când regimul politic susținut de Moscova se întărește pe plan intern) și până în 1958 România era considerată una dintre cele mai fidele

executante ale directivelor politico-economico-doctrinare venite de la răsărit (dovadă poziția Bucureștilor în crizele iugoslavă și maghiară), retragerea trupelor sovietice în august 1958 a fost semnalul pentru o foarte timidă la început detașare de puterea hegemonă. Desprinderea devine tot mai evidentă odată cu preluarea puterii de către Nicolae Ceaușescu după moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej (martie 1965) și atinge momentul culminant la sfârșitul anilor '60. Crizele internaționale din această perioadă (sunt de amintit criza Berlinului din 1961 și criza rachetelor din Cuba din 1962) au relevat, din perspectiva Moscovei, necesitatea sporirii capacității de reacție a țărilor din blocul est-european în disputa cu NATO sau cu Republica Populară Chineză, adversarul de dată recentă, scopul urmărit fiind acela de a asigura un control mai eficient asupra aliaților.

Uniunea Sovietică avea în vedere o modificare substanțială a organelor de conducere din cadrul Tratatului de la Varșovia, care mergeau de la elaborarea unor noi statute pentru Comitetul Politic Consultativ, pentru Forțele Armate Unite, pentru Consiliul Militar al Forțelor Armate Unite, până la crearea unor noi structuri de conducere – Comisia de Politică Externă, ca organ auxiliar al Comitetului Politic Consultativ, Secretariatul Unit, Comitetul Miniștrilor Apărării, Comitetul Tehnic Militar etc. România a fost singura țară care s-a opus constant propunerilor și proiectelor promovate de liderul alianței. Autoritățile de la București doreau ca toate aceste structuri noi să nu reprezinte mijloace suplimentare, la îndemâna Moscovei, care să poată interveni în viața politică românească⁴.

Aceste dezbateri au fost deseori tensionate și au creat o imagine de „rebel” statului român în cadrul Tratatului de la Varșovia. Acest statut a contribuit la marginalizarea și la (auto)excluderea României din procesul decizional al Alianței. Cazul intervenției în Cehoslovacia este sugestiv, România nefiind invitată la pregătirile politice și militare din vara anului 1968. În aceste condiții, întrebarea lui Leonid Ilici Brejnev adresată lui Nicolae Ceaușescu, în timpul întâlnirii din mai 1970, dacă România mai dorește sau nu să facă parte din Tratatul de la Varșovia, era până la un punct îndreptățită⁵. Dar ieșirea din cadrul Tratatului nu a fost

niciodată luată în considerare, cel puțin din punct de vedere oficial, de Nicolae Ceaușescu.

Această poziție în cadrul Tratatului a avut repercusiuni și asupra relațiilor româno-est-germane, Berlinul fiind unul dintre fideli Moscovei. Nu de puține ori Uniunea Sovietică folosea R.D.G. pentru a promova unele proiecte de reorganizare a alianței. Comisia de Politică Externă, de exemplu, a fost insistent cerută de autoritățile din Berlinul de Est. Ele considerau că existența unui astfel de organism ar fi contribuit la susținerea fără rezerve, de către celelalte țări membre ale Pactului de la Varșovia, a poziției R.D.G. în problema relațiilor cu celălalt stat german – Republica Federală Germania⁶.

La 13 ianuarie 1965, autoritățile est-germane au trimis o scrisoare țărilor partenere prin care propuneau ca pe ordinea de zi a ședinței Comitetului Politic Consultativ, ce avea să se desfășoare peste o săptămână la Varșovia, să figureze și problema înființării Comisiei de Politică Externă a Tratatului. Membrii delegației române (Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ion Gheorghe Maurer, Corneliu Mănescu) au refuzat categoric să discute această chestiune, obiecția formală fiind lipsa mandatului din țară. Acest gest a atras, în timpul conferinței de la Varșovia (19-20 ianuarie 1965), reproșuri din partea lui Walter Ulbricht, liderul est-german criticând România pentru refuzul ei de a accepta crearea unui asemenea organism (convenit, de altfel, încă de la înființarea organizației). Leonid Brejnev a susținut poziția est-germană, pe care o considera „utilă muncii noastre”⁷. În pofida presiunilor conjugate sovieto-est-germane, România va refuza timp de aproape un deceniu să accepte crearea unui organism care să coordoneze politica statelor membre ale Tratatului de la Varșovia.

Relațiile și așa tensionate dintre București și Berlin au fost agravate de stabilirea de relații diplomatice între România și Republica Federală Germania, la 31 ianuarie 1967. Negocierile – demarate la cererea părții române – au fost dificile prin prisma fidelității autorităților vest-germane față de doctrina „Hallstein” (denumită astfel după inițiatorul ei, secretarul de stat în MAE vest-german Walter Hallstein care, în numele pretenției guvernului RFG de unic reprezentant al intereselor întregului popor german, considera ca „act nepriete-

nesc” din partea unei țări recunoașterea RDG ca stat)⁸. Profund nemulțumite de acest gest, autoritățile est-germane au orchestrat o campanie de presă, prin care gestul românilor era considerat o trădare a unui aliat și a unei pacizări cu dușmanul⁹. Ea a culminat cu apariția în oficiosul „Neues Deutschland” a unui articol, preluat apoi și de alte publicații, în care politica externă a României era criticată în termeni foarte duri¹⁰. Acest fapt a creat multă nervozitate la București; la 3 februarie s-a întrunit Prezidiul Permanent (organism care înlocuise Biroul Politic), care a hotărât ca Ministerul Afacerilor Externe să aducă la cunoștința ambasadorului est-german la București că acțiunea presei est-germane reprezintă „un act neprietenesc față de România și un amestec în treburile sale interne”¹¹. În replică, s-a decis ca presa centrală din România să publice un articol de răspuns, în care să fie abordată pe larg semnificația gestului din 31 ianuarie 1967. Mai mult, Prezidiul Permanent amenința cu boicotarea consfăturii Miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatului, programată să înceapă la 7 februarie la Berlin¹². În cele din urmă, prin intervenția sovieticilor, s-a ajuns la un compromis.

Sprijinul acordat de România ideii de reunificare a Germaniei era, de altfel, o constantă a politicii sale externe. După ce și-a exprimat opoziția față de construirea Zidului Berlinului în 1961, România a refuzat să semneze orice decizie a Tratatului de la Varșovia care consfințea separarea celor două țări sau care declara că Berlinul de Vest aparține teritoriului Germaniei de Est. Importanța unificării era legată de faptul că, în lipsa unui tratat de pace cu Germania după al Doilea Război Mondial, care ar fi pus capăt acestei divizări, Europa de Est se supunea încă prevederilor armistițiului de la Potsdam, care stipulau divizarea Germaniei și acordarea drepturilor „țărilor învingătoare în cel de-al Doilea Război Mondial de a interveni împotriva foștilor inamici”. Ceaușescu i-a explicat personal lui Henry Kissinger, că includerea deciziilor de la Potsdam în articolul 53 al Cartei ONU nu a făcut altceva decât să dea legitimitate amestecului Uniunii Sovietice „în treburile interne ale foștilor inamici”, prevedere căreia i se putea da „orice interpretare”. În schimb, reunificarea Germaniei ar fi

pus capăt stării de război conform dreptului internațional și „ar fi desființat baza legală care permitea intervenția Uniunii Sovietice în țările Europei de Est”¹³. Insistența cu care Ceaușescu susținea că unificarea „nu este o chestiune pe care să o decidem noi, ci poporul german” și poziția oficială a României potrivit căreia era o „greșeală” ca guvernul Germaniei de Vest să fie considerat „fascist”, au atras atacuri dure din partea Uniunii Sovietice și a aliaților săi cei mai fideli, în speță Republica Democrată Germană¹⁴.

Corneliu Mănescu, fost ministru de externe al României în perioada 1961-1972, a recunoscut, într-un interviu oferit după Revoluția din 1989, relația dificilă cu Germania Democrată. *„Est-germanii ne-au făcut multe reproșuri din momentul acordului de funcționare a reprezentanțelor comerciale cu RFG. Îl informasem pe omologul meu est-german despre conținutul acordului, dar acesta voia să-i fie transmis textul integral. Ceea ce n-am făcut. Dej considera nepotrivit acest lucru în relațiile unui stat. Nu eram în subordinea nimănui, voiam să promovăm relații întemeiate pe egalitate și respect reciproc, de ce să supunem aprobării altui stat conținutul înțelegerilor noastre, dacă ele respectă principiile pe care le declaram public? Însă pe măsură ce avansam în relațiile cu vest-germanii (și prima relație directă s-a derulat la nivelul de delegații economice) aveam de întâmpinat tot mai multe greutăți din partea est-germanilor”*¹⁵. Toate aceste tensiuni au influențat schimburile de delegații politice și militare, care s-au menținut la un nivel modest. Mănescu se referă în amintirile sale și la alte dificultăți în relația cu oficialii de la Berlin: *„Aceștia [est-germanii n.a.] aveau mereu tendința să-i acuze de fascism pe vest germani, ca și cum s-ar fi făcut o alegere a oamenilor înainte de împărțirea țării. Nu pe unități teritoriale s-ar fi făcut divizarea și ca o dovadă a divergențelor între Marile Puteri, ci pe baza apartenenței la fascism sau la comunism. Pe mine m-au criticat că, într-un interviu publicat într-o revistă americană, am declarat că guvernul Ludwig Erhard nu este un guvern fascist. Erau mai catolici decât papa conducătorii comuniști est-germani”*¹⁶.

Tensiunile dintre România și R.D.G. au continuat și după momentul ianuarie 1967. La

6 aprilie 1967, Ministerul Afacerilor Externe de la Berlin a înaintat ambasadorului român un *aide-memoire* prin care cerea ca guvernul român să trimită o notă oficială guvernelor tuturor țărilor cu care întreținea relații, care să conțină precizarea că stabilirea de raporturi cu R.F. Germania s-a făcut fără recunoașterea pretenției acesteia de unic reprezentant al guvernului german. În plus, o asemenea poziție trebuia să fie exprimată și printr-o declarație a Marii Adunări Naționale. Autoritățile est-germane argumentau că un asemenea demers era cauzat de acțiunile guvernului vest-german, care ar fi trimis misiunilor sale din străinătate o notă prin care își aroga dreptul de unic reprezentant al poporului german. Problemele au rămas în suspensie după ce agenda internațională a fost ocupată de conflictul arabo-israelian, care avea să dezvăluie, din nou, divergențe de opinie între România și întregul bloc estic¹⁷.

În afara acestui context, o altă problemă în relațiile bilaterale româno-est-germane o constituia lipsa unui tratat de asistență mutuală. După integrarea forțată a României în sfera de influență sovietică s-au semnat tratate de asistență mutuală cu țările Europei de est aflate într-o postură similară. Asemenea documente au fost semnate cu Bulgaria (16 ianuarie 1948), Ungaria (24 ianuarie 1948), Uniunea Sovietică (2 februarie 1948), Cehoslovacia (18 iulie 1948) și Polonia (26 ianuarie 1949). Cu R.D.G. nu a fost semnat un document asemănător; în schimb, au fost semnate, cu prilejul vizitei la București a lui Walter Ulbricht, din 20-22 octombrie 1951, atunci vicepreședinte al guvernului, o serie de aranjamente financiare și culturale. Un singur tratat de asistență mutuală a fost reinnoit la termenul stabilit: cel cu Cehoslovacia, cu ocazia vizitei lui Nicolae Ceaușescu din 15-17 august 1968, cu doar câteva zile înainte de invazia Trupelor Tratatului de la Varșovia¹⁸. După consumarea „crizei cehoslovace”, România a purtat tratative și a reinnoit tratatele de alianță în perioada 1970-1972. Cum era de așteptat, negocierile cu autoritățile est-germane au fost dificile, prin prisma problemelor ivite în relațiile bilaterale. În cadrul discuțiilor din septembrie 1970, de la București, diplomații est-germani au dove-

dit mai multă flexibilitate, renunțând la unele prevederi care blocaseră negocierile. Astfel, au fost de acord să elimine sintagma „militarismul și revanșismul vest-german”, precum și orice referire la acordurile de la Potsdam. La rândul ei, delegația română a acceptat unele formulări propuse de est-germani, cum ar fi aceea a dreptului internațional ca bază a raporturilor dintre cele două state germane și a reușit să determine o nouă formulare a articolului 9, referitoare la statutul Berlinului. La 10 septembrie 1970, Prezidiul Permanent a aprobat înțelegerile la care s-a ajuns în privința tratatului de asistență mutuală¹⁹.

Întâlniri la nivelul miniștrilor apărării, 1955-1989

Relaxarea intervenită în relațiile bilaterale româno-est-germane de la începutul anilor '70 s-a simțit imediat și în domeniul militar. Între 1970 și 1972, miniștrii apărării din cele două țări s-au întâlnit de două ori, ceea ce a dus la o intensificare a cooperării în domeniul securității și apărării.

Între 3-10 septembrie 1970, la invitația ministrului apărării din Republica Democrată Germană, Heinz Hoffman, o delegație militară românească a vizitat, timp de o săptămână, diferite obiective militare, economice și istorice. Din delegația condusă de generalul-locotenent Ion Ioniță, ministrul Forțelor Armate, au făcut parte (printre alții) generalul-locotenent Ion Coman, adjunctul ministrului Forțelor Armate și secretar al Consiliului Politic Superior, viceamiralul Grigore Marteș, comandantul Marinei Militare și generalul-maior Aurel Niculescu, comandantul aviației militare. Delegația a primit un mandat ferm în ceea ce privește afirmarea poziției României în materie de politică externă: *„pentru întărirea păcii și securității pe continent are o însemnătate deosebită recunoașterea din punctul de vedere al dreptului internațional a Republicii Democratice Germane, stabilirea de relații normale între și cu ambele state germane, crearea condițiilor pentru participarea lor activă la normalizarea situației din Europa”*²⁰.

Obiectivele vizitate de delegația militară română au fost ample, de la unități și instituții militare la obiective industriale, agricole, turistice și istorice: o unitate mecanizată din Dresda, o unitate de tancuri, o unitate de aviație din Cottbus, Academia militară „Engels” din Dresda, Institutul pentru mecanizarea și automatizarea conducerii trupelor din Dresda, o unitate a marinei militare pe coasta Mării Baltice, unitatea de grăniceri de la Poarta Brandenburg. Cea de a șaptea și ultimă zi a vizitei a fost dedicată muzeului ridicat pe locul lagărului de la Buchenwald. Delegația nu a fost primită de Walter Ulbricht, gazdele invocând faptul că liderul est-german era răcit și avea febră. Deși documentele din arhivele militare române nu dau alte detalii, senzația era mai degrabă a unei evitări voite a delegației militare venită de la București²¹.

Vizita a avut drept rezultat o relaxare evidentă a relațiilor bilaterale, concretizate în semnarea ulterioară a unor acorduri și convenții în domeniul economico-militar. Astfel, în ianuarie 1971, la invitația ministrului apărării est-german, Heinz Hoffmann, o delegație militară română, de această dată compusă din specialiști ai Direcției Generale a Înzestrării, a efectuat o vizită în Republica Democrată Germană, unde s-a semnat un acord privind colaborarea și cooperarea în producția de tehnică militară. De asemenea, se avea în vedere și crearea unei Comisii mixte româno-germane în domeniul producției de armament²².

În 1972 România a preluat rolul de gazdă, după o invitație formală a ministrului forțelor armate. Vizita s-a desfășurat în perioada 17-22 aprilie 1972, iar din delegație au făcut parte personalități importante din cadrul sistemului militar est-german: ministrul apărării naționale, generalul de armată Heinz Hoffmann, amiralul Waldemar Werner, adjunct al ministrului și șeful serviciului central politic, generalul-locotenent Siegfried Weiss, adjunct al ministrului pentru pregătirea militară, generalul-locotenent Herbert Scheibe, șeful secției Securității în cadrul Comitetului Central al Partidului Socialist Unit German, generalul-maior Heinz Handke, comandant al Diviziei 11 mecanizate, căpitan de rangul I Hanz Hoffmann, șeful Flotei 1, colonelul Egon Grünler, șeful de stat ma-

jor al Diviziei 3 apărare antiaeriană, colonelul Harry Hothmann, adjunct al șefului Secției legături internaționale, colonelul Horst Beutling, atașat aero și naval al R.D.G. în R.S.R., plus 4-5 ofițeri însoțitori²³.

Vizita a fost minuțios pregătită de autoritățile române, care au dorit să ofere oaspeților est-germani o experiență asemănătoare cu cea oferită delegației militare românești în 1970. Lozincile cu care delegația urma să fie întâmpinată la diferitele obiective ce urmau să fie vizitate au fost redactate cu mare atenție. Au fost date indicații precise presei centrale, radioului și televiziunii pentru reflectarea vizitei la parametrii doriți de autorități. Ziarele au primit teme distincte, pe zile. Întreaga delegație a fost decorată cu medalia „Tudor Vladimirescu”, clasa a II-a²⁴.

Delegația a vizitat Academia Militară, uzina de reparat avioane Bacău, Institutul tehnic de cercetări științifice și proiectări al Ministerului Forțelor Armate, centrul de instrucție al artileriei, uzina de autocamioane Brașov, Școala de ofițeri activi de marină „Mircea cel Bătrân”. Un document esențial elaborat pe perioada vizitei se referă la stadiul relațiilor româno-est-germane. Una dintre prioritățile părții române era încheierea acordului de lungă durată privind livrările reciproce de mărfuri pe anii 1971-1975, care prevedea dezvoltarea relațiilor comerciale între cele două țări și reglementarea livrărilor reciproce de armament și produse speciale în perioada 1971-1975, precum și sporirea cu 70% a schimburilor comerciale dintre cele două țări, comparativ cu perioada 1966-1970. Se dorea adâncirea cooperării în domeniul industriei optice, în fabricarea de mașini-unelte și a altor instalații. În privința relațiilor internaționale, România se pronunța pentru recunoașterea RDG, pentru promovarea unor relații normale între cele două state germane, precizându-se că „opinia publică din țara noastră salută tratativele la nivel guvernamental dintre RDG și RFG”²⁵.

Spre deosebire de omologul său, Walter Ulbricht (care nu a putut sau nu a dorit să se întâlnească cu delegația militară română), Nicolae Ceaușescu a avut o întâlnire oficială cu delegația germană la 21 aprilie 1972, la care au participat, printre alții, Ion Gheorghe Maurer

(președintele Consiliului de Miniștri), generalul de armată Ion Ioniță (ministrul Forțelor Armate), Corneliu Mănescu (ministrul afacerilor externe) și generalul colonel Ion Gheorghe (șeful Marelui Stat Major). La discuții a fost prezent și Hans Voss, ambasadorul Republicii Democratice Germane la București²⁶.

Nicolae Ceaușescu a subliniat, în deschiderea discuțiilor, că „*este foarte bine că s-au realizat aceste schimburi de delegații. Sigur, schimbul de experiență este foarte util. Noi considerăm că și între armatele noastre trebuie să se dezvolte o colaborare strânsă, așa cum se dezvoltă colaborarea și în celelalte domenii de activitate. Desigur, noi sperăm să nu fim nevoiți să acționeze armatele; de aceea, depunem și eforturi pentru realizarea securității în Europa, pentru destindere; dar, în același timp, trebuie să fim bine pregătiți*”. Arătând că România făcea eforturi considerabile pentru dezvoltarea sa economică („*am fi putut face mai mult, dacă n-ar trebui să cheltuim atâta cu armata*”), Ceaușescu sublinia interesul României pentru a se ajunge la „*destindere și asigurarea securității europene*”. Plecând de aici, liderul de la București își manifesta speranța că „*se poate realiza o colaborare mai largă chiar în domeniul tehnicii militare, mai cu seamă că fiecare țară are nevoie de dotare și armamentul costă destul de scump. O colaborare, în această privință, poate ajuta la soluționarea unor probleme și ușurarea sarcinilor economiilor naționale*”²⁷.

Generalul Hoffman a amintit protocolul de colaborare în domeniul „*tehnico-științific*” deja semnat între cele două state, menționând că „*în domeniul tehnic trebuie să colaborăm mai mult [...] Partidul nostru pretinde același lucru; așa că nu există piedici, în afară de slăbiciunile subiective, pentru dezvoltarea colaborării*”. Ceaușescu a fost de acord, considerând că cele două țări pot produce împreună o serie de tipuri de armament, în special în domeniul aviației, „*pentru că avem interes să producem avioane de luptă*”. Hoffman s-a declarat sceptic în privința aviației: „*noi am încercat să construim un avion de luptă. A costat 6 miliarde de mărci și în final avionul s-a prăbușit. De aceea am și renunțat. Este foarte dificil să construiești un avion modern, când există un decalaj de 20-30 de ani, perioadă când nu s-a*

câștigat experiență”. Ceaușescu a replicat: „*este adevărat, dar dacă nu facem nimic, perioada aceasta se mărește*”²⁸.

Aceste întâlniri bilaterale cu caracter militar au pregătit terenul pentru o evoluție, să spunem firească, a relațiilor dintre cele două state. Câteva săptămâni mai târziu, la 12 mai 1972, cu ocazia vizitei în România a lui Erich Honecker (noul lider comunist de la Berlin) și Willy Stoph, președintele Consiliului de Miniștri, a fost semnat tratatul de asistență mutuală, primul și singurul document de acest fel din istoria raporturilor româno-est-germane, cu o valabilitate de 20 de ani, despre care am amintit. În domeniul militar cele două părți își luau angajamentul de a se sprijini reciproc în cazul unui atac al unui stat sau al unui grup de state. Să precizăm că documentul negociat timp de trei ani a fost semnat într-un context de destindere a relațiilor Est-Vest, politică purtată cu predilecție de cancelarul vest-german Willy Brandt, prin a sa *Ostpolitik*.

Prin prisma acestui context, relațiile economice și, în subsidiar, cele militare au cunoscut o altă dinamică în perioada deceniilor 7 și 8 ale secolului al XX-lea în comparație cu perioada 1955-1970, accentul fiind pus pe tehnologie. Astfel, în totalul schimburilor comerciale din perioada 1976-1980, ponderea mașinilor și utilajelor a fost de 67%. În aceeași perioadă, au fost semnate și s-au derulat un număr de 24 de acțiuni de cooperare și „*specializare în producție*”. În cincinalul următor, 1981-1985, au fost semnate alte 19 acorduri. Printre acțiunile derulate să amintim doar câteva: cooperarea și specializarea în producția de transformatori de putere, separatori electrici de tip pantograf, compresoare de aer pentru frână, locomotive Diesel hidraulice de 2400 cp, armături, utilaj metalurgic, componente electronice active, lentile de ochelari²⁹. În 1985, comisia mixtă identifica direcțiile de colaborare pentru următorul plan cincinal: programe în domeniile mașini unelte și mașini pentru prelucrare, mașini generale, mașini agricole și autovehicule, industria chimică, construcții de mașini grele și instalații³⁰.

A treia și ultimă întâlnire româno-est-germană la nivelul miniștrilor apărării în perioada 1955-1989 a avut loc în mai 1982, tot în Româ-

nia. Din delegația est-germană au făcut parte Heinz Hoffmann, membru al Biroului Politic al C.C. al P.S.U.G., ministrul apărării naționale al R.D. Germane și conducătorul delegației; general-colonel Wolfgang Reinhold, loțiitor al ministrului apărării naționale și comandant al aviației militare și al apărării antiaeriene; general-locotenent Horst Bruner, loțiitor al șefului Direcției principale politice a armatei; viceamiral Gustav Hesse, șef de stat major al marinei; general-locotenent Manfred Gehmert, comandant de regiune militară; general-locotenent profesor doctor Hans Rudolf Gestewitz, șeful Academiei de medicină militară; general-maior Heinrich Winkler, șeful Direcției relații internaționale și colonelul Joachim Schröter, atașat militar aero și naval³¹.

Urmând scenariul vizitei precedente, gazele au avut grijă să organizeze un program variat, care a inclus vizite la obiective militare (unitatea de aviație de la Mihail Kogălniceanu, Centrul de instrucție al trupelor chimice de la Câmpulung Muscel), obiective economice (întreprinderea de avioane Craiova, șantierul naval Mangalia, întreprinderea aeronautică Ghimbav) și turistice, sau, conform terminologiei epocii, „cultural-artistice” (muzeul Deltei din Tulcea, Delta Dunării)³².

La 28 mai 1982 delegația est-germană a fost primită, din nou, de Nicolae Ceaușescu. Alături de el au participat, tot pe formatul întâlnirii anterioare, ministrul Apărării Naționale (general-locotenent Constantin Olteanu), șeful Marelui Stat Major (general-colonel Vasile Milea), adjunctul ministrului Apărării Naționale (general-locotenent Victor Stănculescu) și secretarul adjunct al Consiliului Politic Superior al Armatei și șef al Direcției Organizatorice (general-maior Ilie Ceaușescu, fratele dictatorului). Doi dintre cei prezenți, generalii Milea și Stănculescu, vor fi în centrul evenimentelor în timpul Revoluției din decembrie 1989³³.

Dacă vizita din 1972 s-a rezumat la doar o jumătate de oră, conform stenogramei ședinței, de această dată discuțiile au fost mai ample, rezultat al situației internaționale complexe, al crizei economice și al problemelor din interiorul „lagărului socialist”. În anumite privințe, pozițiile exprimate de Hoffmann și

Ceaușescu nu au coincis, iar problemele de ordin strict militar nu au fost abordate.

După ce a adresat mulțumiri pentru modul în care au fost primiți și s-a arătat „impresionat” de rezultatele economice ale obiectivelor vizitate și de „pregătirea și educația care se face tinerilor”, generalul Hoffmann a precizat că *„situația internațională a evoluat de așa manieră că ne produce mari greutăți. Nu vorbesc numai de situația încordată pe plan militar, dar vorbesc și de situația economică. Aproape că nu ni se mai dau credite și trebuie să găsim o cale proprie să ieșim din situația aceasta. Partidul nostru a adoptat hotărâri în domeniul economisirii energiei, economisirii materiilor prime, pentru a realiza o mai mare eficiență în muncă [...] Sigur, toate acestea cer eforturi și problema centrală o constituie conducerea. Este nevoie de o conducere concretă, o conducere la obiect. Cu declarații de ordin general nu mai poate fi condusă economia [...] Despre armată ce să spun? Suntem obligați s-o modernizăm. Și aici trebuie să facem economii. Ne-am luat angajamentul să reducem consumul de carburanți cu 20%. Este foarte greu, pentru că totuși trebuie să asigurăm pregătirea”. În ciuda problemelor de ordin economic, Hoffmann se arăta optimist: „Toate țările socialiste au parcurs un drum plin de succese, au realizat multe lucruri de neînchipuit și noi suntem convinși că vom învinge greutățile. Avem o clasă muncitoare bună, o intelectualitate bună, un partid puternic și vom învinge”³⁴.*

În alocuțiunea sa, după ce i-a înmănat generalului Hoffmann ordinul „Tudor Vladimirescu” clasa I, Nicolae Ceaușescu s-a arătat „bucuros că și pe linie militară se dezvoltă colaborarea dintre noi”. A ținut să precizeze că soluțiile luate în privința lipsurilor economice constituie o „experiență foarte bună”, exprimându-și speranța *„că și tovarășii noștri au tras concluzia că mai au multe de făcut pentru a ajunge la reducerea cu 20% a consumului de carburanți”*. „Sigur, problemele economice internaționale, criza economică ne creează și nouă o serie de greutăți, ca tuturor țărilor”, mărturisea Ceaușescu, adăugând: *„În trecut aveam părerea că criza economică nu privește țările socialiste, că ea este specifică nu-*

mai capitalismului. Acum mulți au renunțat la această concepție. Sunt încă multe lucruri asupra cărora trebuie să avem o altă înțelegere a problemelor. Totuși există o interdependență – politică și economică – în lume și ea nu poate fi ignorată”³⁵.

Ceașescu a abordat și crizele politice acute în acel moment în relațiile internaționale, sugerând că se recurge „prea ușor” la soluții militare. În opinia lui, „încordarea actuală în relațiile internaționale este rezultatul ușurinței cu care s-a recurs la o serie de acțiuni militare și ca să spun drept și de o parte și de alta – și de țările imperialiste, dar și de țările socialiste [...] Și aici trebuie să înțelegem că pentru a asigura politica de destindere, a evita noi confruntări militare, un război, se cere – și de o parte și de alta – răspundere și prudență în întreprinderea diferitelor acțiuni”.

În privința cursei înarmărilor, liderul de la București s-a arătat la fel de tranșant: „deși îmi este greu să vorbesc în fața militarilor, dar fiind și eu un activist care am lucrat și în armată și sînt și comandant suprem, am dreptul să vorbesc mai deschis. Deci, trebuie totuși să punem capăt cursei înarmărilor. Dacă se va continua în ritmul actual, practic se va ajunge – vrînd, nevrînd – la o explozie și socială, dar și militară. În fond, criza economică de astăzi este nemijlocit legată de uriașele cheltuieli militare”³⁶.

Nicolae Ceaușescu se arăta nemulțumit de tratativele de la Geneva: „lucrurile nu sunt prea corecte. Se discută probleme care privesc Europa, fără europeni”. Nici activitățile Pactului de la Varșovia nu erau pe placul acestuia: „în loc să ne gândim cum să facem să diminuăm încordarea, ne gândim să facem, în octombrie, o mare demonstrație de forță în Bulgaria, unde trebuie să vină și R.D.G., Cehoslovacia, Ungaria și mi se pare chiar și Polonia [...] Este vorba, deci, de o demonstrație inutilă, care nu ține de pregătirea unei conlucrări în caz de apărare. În planurile existente ar fi un nonsens să luăm armatele germane, cehoslovace să vină în Balcani și să rămânem descoperiți în centrul Europei. Nu cred că este un comandant suprem așa fără o înțelegere a problemelor militare. Deci, este o simplă demonstrație de forță, inutilă, atunci când facem atâtea declarații că vrem să oprim

cursa înarmărilor, că vrem să ajungem la înțelegeri. Noi am și spus că încă vom reflecta dacă vom participa, dacă se va menține acest caracter”³⁷.

Generalul Hoffmann nu s-a arătat întru totul de acord cu poziția exprimată de Ceaușescu. Precizând că „nu doresc să merg cu trupele în Balcani. Avem destul de făcut cu potențialii adversari din Vest, unde este jumătate din NATO”, el a adăugat: „tovarășe secretar general, vă rog să mă iertați, dar anual au loc zeci de demonstrații în jurul țărilor noastre. NATO își demonstrează politica sa militară și unitatea. Și până acum am privit această acțiune militară din Bulgaria ca o demonstrație a unității țărilor socialiste și nu ca o demonstrație de forță”. În replică, Ceaușescu a respins acest punct de vedere, afirmând că „nu are nimic o demonstrație a unității țărilor socialiste cu o demonstrație militară. Este adevărat că NATO face o serie de aplicații. Și țările socialiste fac. Dar NATO nu îi strânge pe cei din Vest să-i ducă, spre exemplu, în Turcia, ci cuprind forțe care sunt în zona respectivă”³⁸.

O altă problemă abordată în cadrul discuțiilor a fost cea a Poloniei. Generalul Hoffmann a mărturisit că „tovarășii polonezi ne fac greutăți din punct de vedere economic, dar și în probleme de gândire”. Ceaușescu a apreciat, la rândul său, că înțelege problemele apărute drept rezultat al vecinătății dintre cele două țări, „dar Polonia ne-a creat și nouă probleme și tuturor țărilor socialiste. Polonezii înșiși doresc menținerea conducerii militare pe o perioadă lungă. E greu de conceput cum se va desfășura construcția socialistă în asemenea împrejurări. Este de înțeles că fără masele populare nu se poate vorbi de socialism”. Hoffmann s-a declarat de acord, adăugând: „nu se poate guverna cu arme la nesfârșit”. Ceaușescu l-a rugat „să-i spuneți tovarășului Honecker că și noi suntem preocupați de situația din Polonia și dorim o soluție politică în Polonia. [...] Noi înțelegem că există activitatea cercurilor imperialiste străine, că există activitatea Bisericii catolice, a Vaticanului, dar unde este totuși activitatea comunistilor. Noi am desfășurat activitatea și în condiții ilegale. [...] Noi îi cunoaștem pe polonezi. Am fost vecini cu ei, ca și dumneavoastră. Sigur, polonezii au un anumit fel de a fi,

dar nu poate fi totuși ignorat, nu poate să nu se țină seama de specificul poporului polonez, de problemele care îl preocupă”³⁹.

Această ultimă întâlnire româno-est-germană la nivelul miniștrilor apărării de la începutul anilor '80 dovedește că detaliile colaborării militare trecuseră în plan secund, în fața obstacolelor ridicate de criza economică, de escaladarea cursei înarmărilor și de problemele de ordin intern apărute în rândul țărilor socialiste și care aveau să se acutizeze spre sfârșitul deceniului.

Începute timid, apoi intrate într-un adevărat „îngheț”, relațiile politico-economico-militare dintre România și Republica Democrată Germană au cunoscut o certă relansare în deceniile șapte și opt ale secolului trecut. În mod paradoxal, fidelitatea atât a lui Ceaușescu, cât și a lui Honecker pentru dogma marxistă i-a apropiat în final pe cei doi, pe măsură ce „pericolul” reformelor lui Mihail Gorbaciov față de statu-quo-ul socialist devenea, în viziunea liderilor de la București și Berlin, tot mai amenințător. Astfel, colaborarea dintre România și Republica Democrată Germană se va accentua odată cu declanșarea proceselor de „glasnost” și „perestroika”, Ceaușescu și Honecker creând o alianță conservatoare care s-a opus ferm oricăror idei de modificare a paradigmei socialiste, dar care s-a manifestat cu predilecție în plan politic, nu în cel militar.

Detaliile privind cooperarea militară dintre cele două țări în perioada 1955-1989 vor ajunge în atenția cercetătorilor pe măsură ce documentele provenite din arhivele militare române, aflate momentan sub incidența unor restricții de ordin legislativ, devin accesibile.

NOTE

¹ Petre Otu, *Relații politico-militare româno-est-germane în perioada 1965-1975*, în Revista de istorie militară nr. 1-2/2008, p. 19.

² Denis Deletant, *România sub regimul comunist*, ediția a II-a revăzută, editor Romulus Rusan, în românește de Delia Răzdulescu, Fundația Academia Civică, București, 2006, p. 153.

³ Dintre lucrările dedicate „disidenței” României în cadrul blocului sovietic amintim: Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej 1948-*

1965, București, 1998; Mihai Retegan, 1968. Din primăvară până-n toamnă, București, 1998;

⁴ Petre Otu, *op. cit.*, p. 20; general colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) dr. Alesandru Dușu, general maior (r) Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie*, București, Editura Pro Historia, 2005, p. 41-48.

⁵ *Arhivele Naționale Istorice Centrale*, fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român (în continuare A.N.I.C. , fond C.C. al P.C.R.), Cancelarie, dosar 59/1970, pp. 5-27.

⁶ Petre Otu, *Dispute privind crearea Comisiei de Politică Externă a Tratatului de la Varșovia*, în „Revista de istorie militară”, nr. 5-6/2002, p. 43-47.

⁷ A.N.I.C. fond C.C. al P.C.R., Secția Relații Externe, dosar nr. 5/1965, p. 125.

⁸ Referitor la stabilirea relațiilor diplomatice româno-vest-germane cf. Dumitru Preda (coordonator), *România – Republica Federală Germania, vol. I, Începutul relațiilor diplomatice 1966-1967*, Editura Enciclopedică, București, 2009.

⁹ A.N.I.C., fondul Comitetul pentru Presă și Ti-părituri, dosar nr. 30/1967, pp. 63-65, 153.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., dosar nr. 13/1967, f. 4-6.

¹² Petre Otu, *op. cit.*, p. 21.

¹³ Larry L. Watts, *Ferește-mă, doamne, de prietenii... Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, Editura Rao, București, 2011, pp. 296-297.

¹⁴ *Ibidem*, p. 297.

¹⁵ Lavinia Betea, *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Editura Polirom, București, 2001, p. 163.

¹⁶ *Ibidem*, p. 161.

¹⁷ Petre Otu, *op. cit.*, p. 22.

¹⁸ Acest fapt a alimentat speculațiile potrivit căroră cele două țări, secondate de Iugoslavia, doreau să reînființeze Mica Înțelegere, organizație regională defensivă ce a funcționat între 1921-1939. Petre Otu, *op. cit.*, p. 22.

¹⁹ Petre Otu, *op. cit.*, p. 23.

²⁰ *Arhivele Militare Naționale Române* (în continuare A.M.N.R.), fond *Microfilme*, rola II 3. 353, cd. 5 și urm.

²¹ *Ibidem*.

²² Petre Otu, *op. cit.*, p. 23; A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 123/1970, f. 52-53.

²³ A.N.M.R., fond *Microfilme*, rola II3.375, cd. 11.

²⁴ *Ibidem*, cd. 16-18.

²⁵ *Ibidem*, cd. 19 și urm.

²⁶ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., secția Relații Externe, dosar nr. 29/1972, f.2.

²⁷ *Ibidem*, f. 3-4.

²⁸ *Ibidem*, f. 6.

²⁹ *Ibidem*, f. 15-17.

³⁰ *Ibidem*, p. 16-17.

³¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., secția Relații Externe, dosar nr. 69/1982, f. 18.

³² *Ibidem*, f. 15.

³³ *Ibidem*, f. 3

³⁴ *Ibidem*, f. 4.

³⁵ *Ibidem*, f. 5.

³⁶ *Ibidem*, f. 6-7.

³⁷ *Ibidem*, f. 9-10

³⁸ *Ibidem*, f. 10-11.

³⁹ *Ibidem*, f. 11-13.

**Walter Ulbricht și oficiali români
semnează declarația comună
și acordul România-R.D.G., 22
septembrie 1950. Fototeca online
a comunismului românesc, GA086**

**Vizita oficială a liderilor de la București
în R.D.G., 24-29 aprilie 1957. În mijloc,
Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul
general al Partidului Muncitoresc Român.
Ultimul din stânga, Nicolae Ceaușescu.
Fototeca online a comunismului românesc,
E202**

**– I.G. Maurer, președintele Consiliului de
Miniștri, alături de Kurt Schmücker, cancelarul
Republicii Federale Germania, 1966. Fototeca
online a comunismului românesc, A362**

**Vizita oficială
a ministrului de externe
român, Corneliu Mănescu
(centru), în Republica
Federală Germania, 30
ianuarie – 3 februarie
1967. Fototeca online
a comunismului
românesc, CA049**

**Întâlnire Honecker – Ceaușescu, București 4-6 februarie 1967.
Fototeca online a comunismului românesc, LA397**

13 05 1009 72
PROIECT de PROGRAM

privind vizita delegației militare a Republicii Democratice Germane,
condusă de ministrul Apărării Naționale - tovarășul general de
armată Heinz Hoffmann

ZIUA I - LUNI 17 APRILIE 1972

- 10.30 - Sosirea delegației la Aeroportul internațional Otopeni.
- 10.30 - 10.45 - Cereșonialul primirii la aeroport.
- 10.45 - 12.15 - Deplasarea și instalarea la Casa de oaspeți.
- 12.15 - 12.30 - Deplasarea la Ministerul Forțelor Armate.
- 12.30 - 14.00 - Vizită protocolară la ministrul Forțelor Armate și convorbiri.
- 14.00 - 14.45 - Depunerea unor coroane de flori.
- 14.45 - 16.45 - Dejun și timp la dispoziție.
- 16.45 - 17.00 - Deplasarea la Primăria municipiului București.
- 17.00 - 18.00 - Vizită protocolară la primarul municipiului București.
- 18.00 - 18.15 - Deplasarea la reședință.
- 19.30 - 21.30 - Recepție oferită de ministrul Forțelor Armate în onoarea delegației.

ZIUA a II-a - MARTI 18 APRILIE 1972

- 07.30 - Micul dejun.
- 08.00 - 09.00 - Deplasarea la Ploiești.
- 09.00 - 10.30 - Vizitarea Centrului de instrucție al artileriei.
- 10.30 - 12.00 - Deplasarea la Cheile Postăvarului.
- 12.00 - 14.00 - Prezentarea unor exerciții de către o unitate de vânători de munte și a unor materiale din dotare.
- 14.00 - 15.00 - Deplasarea la Brașov și instalarea la Casa armatei.
- 15.00 - 16.45 - Dejun și timp la dispoziție.
- 16.45 - 17.00 - Deplasarea la Școala de ofițeri activi de artilerie antiaeriană și radiolocație.

. / .

15

DER VORSITZENDE DES STAATSRATES
DER DEUTSCHEN DEMOKRATISCHEN REPUBLIK

Berlin, den 18. Januar 1973

An den
Vorsitzenden des Staatsrates
der Sozialistischen Republik Rumänien
Genossen Nicolae C e a u s e s c u

Werter Genosse Ceausescu!

Ich wende mich mit der Bitte an Sie, mir und meiner Gattin ab 21. April 1973 für die Dauer von etwa 6 Wochen einen Kur-aufenthalt im Sanatorium von Frau Prof. Dr. Aßlan zu ermöglichen. In meiner Begleitung werden sich notwendigerweise ein Arzt und ein Pfleger befinden. Ich habe in Berlin schon mehrmals eine Aßlan-Kur durchgeführt, so daß also bereits erwiesen ist, daß mir diese Kur gut bekommt.

Der mich begleitende Arzt müßte die Therapie (Herz/Blut-hochdruck) fortsetzen, die ich jetzt einige Jahre durchführe. Die Verständigung zwischen den Ärzten im Sanatorium und dem mich begleitenden Arzt wird nicht schwer sein.

Was die Speisen betrifft, so kommt Diät infrage, wie sie üblich ist bei Patienten, denen die Gallenblase operiert wurde.

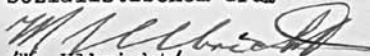
Es wäre wünschenswert, wenn ich und meine Frau je ein Schlafzimmer und ein gemeinsames Wohnzimmer zur Verfügung hätten.

Wenn von Frau Prof. Aßlan die Genehmigung zum Kuraufenthalt vorliegt, würde ich veranlassen, daß mein Arzt nach Bukarest kommt, um Einzelheiten zu besprechen.

Die Leitung des Sanatoriums möge mir die Kosten für mich und meine Frau sowie die Kosten für Arzt und Pfleger für die gleiche Zeit sowie die sonstigen Unkosten mitteilen.

Besten Dank für Ihre Bemühungen.

Mit sozialistischem Gruß

/W. Ulbricht/

Vizita lui Helmuth Schmidt,
cancelarul Republicii Federale Germania,
la București. Aspect de la solemnitatea
semnării declarației comune, 7 ianuarie
1978. Fototeca online a comunismului
românesc, BA245

3
ARHIVA
Comitetului Politic Executiv
al C.C. al P.C.R.
nr. 1745 / 29 VII 1982

STENOGRAMA

convorbirii tovarășului Nicolae Ceaușescu cu
delegația militară a R.D.G., condusă de general de
armată Heinz Hoffmann, membru al Biroului Politic
al C.C. al P.S.U.G., ministrul apărării naționale
al R.D.Germene.

- 28 mai 1982 -

Au participat tovarășii Ion Coman, membru al Comitetului
Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., general locotenent
Constantin Olteanu, membru supleant al Comitetului Politic
Executiv al C.C. al P.C.R., ministrul apărării naționale,
general colonel Vasile Milea, prim adjunct al ministrului
apărării naționale și șef al Marelui Stat Major, general lt.
Victor Stănculescu, adjunct al ministrului apărării naționale,
general maior Ilie Ceaușescu, secretar adjunct al Consiliului
Politic Superior al Armatei și șef al Direcției Organizatorice.

A fost de față ambasadorul R.D.G. la București.

Heinz Hoffmann:

Tovarășe Secretar General, am avut o vreme minunată
în România.

Tov. Nicolae Ceaușescu:

Sper că v-ați simțit bine.

./.

Prima pagină a
stenogramei întâlnirii
lui Nicolae Ceaușescu
cu delegația militară
est-germană condusă
de generalul Heinz
Hoffmann, 28 mai 1982.
Arhivele Naționale
Istorice Centrale

ÎNTRE OBLIGAȚIILE ÎN CADRUL ALIANȚEI ȘI PROPRIILE INTERESE. RDG, ROMÂNIA ȘI MANEVRA „FRĂȚIA DE ARME '70”

Dr. CHRISTOPH NÜBEL

În toamna anului 1970, Republica Democrată Germană (RDG) a fost scena unei manevre la scară largă a Organizației Tratatului de la Varșovia (OTV), la care au participat în total 72.000 de militari. „Frăția de arme '70” a făcut parte dintr-o serie de manevre internaționale ale OTV și a reunit pentru prima dată toate cele șapte Forțe armate ale Alianței pe câmpul de luptă. În timpul manevrei, care a avut loc între 12 și 18 octombrie 1970, ziarul special tipărit „*Frăția de arme*” a informat soldații despre ce s-a întâmplat în cadrul exercițiului și a relatat în detaliu cu privire la interacțiunea armonioasă a forțelor aliate. În preambul, „*Frăția de arme*” preciza că ar fi o fuziune a șapte ziare militare ale aliaților, printre care est-germanul „*Volksarmee*” (Armata poporului) și românescul „*Apărarea Patriei*”. El a subliniat caracterul internațional al evenimentelor, apărând în toate limbile naționale ale forțelor armate participante, inclusiv 300 de exemplare românești. În al treilea număr, el a relatat o conversație cu locotenent-colonelul român Victor Lăcătușu. Acesta a comunicat că este dornic să participe la această manevră și a subliniat „*avantajul mare, [...] de a lucra cu tovarășii armatelor fraterne*”. Lucrarea a afirmat că discuția cu Lăcătușu a avut loc „în cadrul statului major al trupelor de manevră românești”¹. Aceasta era o formulare mascată, dar nu incorectă, deoarece, în afară de un stat major (224 de persoane), România nu a trimis deloc trupe. În cele din urmă, ziarul a susținut cu astfel de rapoarte o prezență militară românească cuprinzătoare, care de fapt nu exista. Observatori atenți au remarcat acest lucru: numeroasele imagini ale ziarului aplicației au prezentat tot felul de

echipamente militare majore ale forțelor aliate, dar nici unul din România. De fapt, cele 57 automobile românești transportate au contribuit prea puțin la impresia marțială, pe care manevra a prezentat-o de altfel în raportări.²

Acest exemplu arată că România a jucat aparent un rol special în Alianța Estică. Chiar dacă a contribuit la activitățile militare ale OTV, aceasta a avut o reținere semnificativă. În același timp, efortul enorm, pe care DDR l-a depus în contextul „Frăției de arme '70”, a demonstrat cât de mult manevrele de Berlinul de Est au fost considerate o dovadă că RDG a crescut din punct de vedere politico-militar. Statul est-german a vrut să se arate, la 25 de ani de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și la a 21-a aniversare de la înființarea sa, ca un membru cu drepturi depline al OTV.³ Alegerea numelui manevrei a trebuit să susțină această afirmație. Sub numele de „Frăția de arme” a fost înțeleasă comunitatea de apărare internațională a statelor socialiste, care era constituită în mod omogen din punct de vedere ideologic, organizatoric și în ceea ce privește conducerea. Acesta nu se reflecta doar în unitatea politico-militară scontată a OTV, ci trebuia să se manifeste și în întâlnirile personale ale militarilor.⁴ „*Frăția de arme*” descria astfel principiul fundamental al Alianței răsăritene.

Folosind ca exemplu manevra „Frăția de arme '70”, această lucrare examinează rolul politic al RDG și al României în Alianța estică. „Frăția de arme '70” constituie în mod special un subiect de analiză, deoarece manevra a avut loc într-o mică perioadă de liniște a conflictului est-vest. Tensiunile din perioada de vârf a Războiului Rece din 1962 erau încă vizibile,

dar prin tratatele încheiate între Vest și Est și noua retorică de echilibrare a alianțelor, care și-au găsit expresia în Raportul Harmel al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) în 1967 și Apelul de la Budapesta al OTV din 1969, s-a anunțat o fază a politicii de destindere. În același timp, România, cu politica sa de suveranitate, pe care a urmărit-o de la sfârșitul anilor '50, se afla la un capăt de drum. Fără a dori să renunțe la traiectul independenței naționale, au fost necesare concesiile politice și militare pentru a evita supărarea Uniunii Sovietice. În orice caz, România s-a îndepărtat de RDG în 1967, când a stabilit relații diplomatice cu Republica Federală Germania fără o consultare prealabilă.

Perioada din jurul anului 1970 a fost, prin urmare, o eră de ambivalențe, atât în cadrul sistemelor de alianță, cât și în context inter-blocuri. Acesta poate fi examinat folosind exemplul manevrei „Frăția de arme '70”. Exercițiile la scară largă nu numai că au servit scopuri militare, dar au avut și o dimensiune politică. „Frăția de arme '70” poate fi înțeleasă ca un eveniment, în care alianța estică, constituită din tratate abstracte și forțele statelor individuale dislocate împrăștiat, s-a manifestat printr-o punere în practică a unei acțiuni încărcată simbolic și parțial ritualică. Numeroasele mitinguri și „întâlniri”, raportările cuprinzătoare, dar, de asemenea, acțiunile de luptă au arătat militarilor, spectatorilor și publicului din Vest și de Est că alianța exista într-adevăr și era în situația de a acționa în comun.

Contactele dintre RDG și România, în contextul manevrei „Frăția de arme '70”, pot fi remarcate cu abordarea *histoire croisée*, care consideră armata ca „sistem interconectat”. Imaginile militare proprii și străine sau rutinele nu au apărut într-un spațiu închis ermetic, ci în interacțiune cu ceilalți⁵. Așa poate fi invocată „Frăția de arme '70”, ca un exemplu folosit pentru a măsura caracterul internațional

al OTV și importanța statelor aliate. Armatele est-germană și română s-au prezentat aliaților lor și publicului în timpul manevrei, într-un mod care corespundea propriei lor imagini și așteptărilor celorlalți.

Plecând de la acest punct de pornire, sunt preluate două tendințe recente de cercetare. Prima subliniază faptul că „Războiul Rece” a fost un „război simulat” sau „război imaginar”⁶. Deci, el a avut loc – cel puțin în Europa – nu pe câmpul de luptă, ci în închipuirile contemporanilor și s-a manifestat sub forma unor sentimente de amenințare, dar și în pregătirile organizatorice pentru război.⁷ Numeroase lucrări subliniază cât de mult conflictul est-vest a influențat nu numai politica, ci și toate sferele vieții.⁸ Cu toate acestea, scopul militar principal al conflictului est-vest a fost scăpat din vedere.⁹ Considerând manevrele ca o acțiune simbolică în context militar, acestea fiind axate pe aspectele militare, lucrarea are la bază „războiul imaginar”. În acest context, prima teză este că „Frăția de arme '70” era prea importantă pentru ca factorii de decizie politică din Uniunea Sovietică și RDG să permită României să stea deoparte. Cu o diplomatie militară cuprinzătoare au încercat să convingă țara să participe. Contribuția militară mică a României a fost semnificativ îmbunătățită în raportări, pentru a sublinia unitatea OTV și pentru a prezenta „Frăția de arme '70” ca un succes.

A doua tendință de cercetare pune sub semnul întrebării bipolaritatea conflictului Est-Vest și scoate în relief limitele războiului rece. În schimb, sunt evidențiate procesele de schimb și contactele dintre blocuri. Istoricul maghiar György Péteri se referă la permeabilitatea frontierei denumită la vremea respectivă drept „Cortina de fier”, care semăna mai mult cu o „Cortină de nailon”.¹⁰ În acest fel era văzută situația și de către statele mijlocii și mici, ale căror poziționări în relațiile internaționale erau determinate și de interesul propriu și care

⁵ *Histoire croisée* (istoria interconectată) a fost elaborată de Bénédicte Zimmermann și Michael Werner (la EHESS din Paris). Este o abordare a istoriografiei multi-perspectivă a istoriei transnaționale inspirată de științele sociale franceze și bazată pe critica abordărilor comparative și orientate spre transfer. Pentru acestea a fost reprodușă o tăiere a priori a obiectelor lor de investigare. Aceasta creează conflicte cu direcțiile comparative ale istoriografiei transnaționale. Scopul este - ca și în cazul tuturor formelor istoriei globale sau al altor concepte istorice multiperspectivă - să depășească limitarea perspectivei asupra statului națiunii (ca în istoria națională).

au revenit chiar la constelațiile de dinainte de război. Conflictul est-vest rămâne aici un cadru important, dar nu mai este considerat unicul determinant al relațiilor internaționale.

Este într-adevăr incontestabil faptul că Uniunea Sovietică a avut o „importantă semnificativă” din punct de vedere militar în cadrul Alianței. Statul Major General sovietic a coordonat planurile de război ale Alianței.¹¹ Pozițiile decisive de conducere în Comandamentul Suprem Unificat au fost ocupate de ofițeri sovietici. Din acest motiv, OTV a fost pe bună dreptate descrisă ca fiind „un simplu braț extins al Statului Major General sovietic”.¹² Cu toate acestea, Uniunea Sovietică nu și-a putut impune în mod direct interesele. Mai degrabă, aceasta a oferit în mod legal și simbolic organismului politic al alianței, reprezentat de reuniunea liderilor de partid, precum și a miniștrilor de externe și de apărare, o structură care întărea suveranitatea statelor participante și crea acestora posibilități de a-și urmări propriile interese. În organisme politice ale OTV s-a ajuns în mod regulat la o înfruntare decisivă pentru luarea deciziilor, în care Uniunea Sovietică se baza pe negocieri și compromisuri bilaterale.¹³

Pe baza acestor constatări, se poate afirma ca a doua teză că „Frăția de arme '70” a fost un succes atât pentru RDG, cât și pentru România. RDG a înregistrat participarea tuturor celor șapte aliați și s-a prezentat ca o forță militară cu drepturi depline a OTV, o alianță care trebuia să-și apere propria securitate, considerată mereu precară, împotriva Occidentului. În schimb, România a reușit să-și mențină propria politică de a oferi doar o contribuție militară minimă la OTV. Pentru a arăta acest lucru, trebuie schițată mai întâi situația internațională a RDG și României în 1970, și apoi să se analizeze importanța manevrei „Frăția de arme 014670” și procesele politice de negociere asociate în cadrul Alianței estice. În final, va fi examinat rolul Forțelor armate române pe timpul manevrei, pentru a măsura ambivalența „Frăției de arme” la fața locului.

1. RDG și România în Organizația Tratatului de la Varșovia

Relațiile internaționale dintre RDG și România la sfârșitul anilor '60 au fost carac-

terizate de tensiuni considerabile, deoarece pozițiile lor în politica externă și aliată erau foarte diferite. RDG însăși s-a dezvoltat în cadrul OTV ca „prim vasal” pentru sovietici.¹⁴ A susținut pozițiile Moscovei și a urmat rareori propria linie. Berlinul de Est dispunea doar de un câmp de manevră îngust, care a fost stabilit între dependența sovietică, competiția germano-germană și întrebările interne.¹⁵ Domeniul de politică externă deja limitat al RDG a fost îngustat de ipoteca istorică a politicii național-socialiste de expansiune și război. Acțiunile solitare și inițiativele est-germane au fost, prin urmare, întotdeauna privite în blocul socialist în mod suspicios. În același timp însă, RDG a devenit deosebit de importantă în planificarea militară sovietică datorită poziției sale geopolitice. În cazul unui război în Europa Centrală, aceasta ar fi devenit zona centrală de desfășurare și operațională a Alianței Răsăritene. Prin urmare, RDG a fost integrată profund în OTV. Armata Populară Națională (NVA) a fost clădită sub îndrumare sovietică și a devenit o armată puternică în anii '60.

Politica RDG a fost în mare măsură determinată de faptul că existau două state germane, care aparțineau totuși unor blocuri diferite. Republica Federală și RDG se raportau una la cealaltă prin delimitare și concurență și, în acest fel, statul vest-german, cu politica sa de delegitimizare a RDG, a avut succes în politica externă pentru o lungă perioadă. Acesta a pretins că reprezintă întreaga Germanie. Prin intermediul „Doctrinei Hallstein”, Republica Federală a împiedicat Berlinul de Est să stabilească relații diplomatice cu țări terțe, prin care a crescut importanța alianței socialiste pentru RDG. Politica sa externă a fost caracterizată axiomatic de eforturile depuse, de a fi recunoscută ca un stat suveran și de a reprimă influența Republicii Federale.

România a urmat un curs politic complet diferit. Pentru observatorii vremii, părea a se găsi „pe calea emancipării”.¹⁶ După o perioadă de legături strânse cu Uniunea Sovietică, a început, la sfârșitul anilor 1950, să urmeze o politică de autonomie, fără a depăși totuși complet cadrul sistemului aliat socialist. Motivele pentru acest lucru au fost complexe. Din punct de vedere economic, planurile inițiate de Nikita S. Hrușciiov, în 1961, în cadrul

Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER) au amenințat politica de industrializare a Bucureștiului. CAER prevedea, în primul rând, să facă România un furnizor de materii prime pentru spațiul economic estic, în timp ce conducerea Partidului Comunist Român (PCR), în frunte cu liderul Gheorghe Gheorghiu-Dej, a urmărit un program ambițios de industrializare și, având în vedere inițiativa CAER, se temea de probleme economice serioase. Mai mult, Gheorghiu-Dej a realizat că regimul și-ar putea dezvolta prestigiul național printr-o orientare antisovietică. Mulți români au susținut o politică națională, care și-a găsit expresia în eliminarea limbii ruse ca obiect de studiu obligatoriu în școli sau prin redenumirea străzilor.¹⁷ În orice caz, liderul partidului a fost sceptic față de politica anti-stalinistă a lui Hrușciiov.¹⁸ În cele din urmă au existat din partea românilor serioase „preocupările de securitate” pentru criza rachetelor din Berlin și Cuba, arătând că politicile marilor puteri ar putea duce la un război, în care ei nu ar fi vrut să se implice.¹⁹ Din acest motiv, România a susținut o politică de dezarmare și relaxare.²⁰ Baza aspirațiilor românești de autonomie a fost întărită de înstrăinarea Chinei de URSS, care a arătat că țările socialiste nu trebuiau să acționeze neapărat împreună. Aceasta a legitimat eforturile Bucureștiului de a obține o mai mare independență față de Uniunea Sovietică.

După moartea lui Gheorghiu-Dej în 1965, Nicolae Ceaușescu a continuat politica de autonomie în calitate de secretar general al PCR.²¹ Mai ales evenimentele de la sfârșitul anilor '60 au întărit statutul special al României în Alianța estică. Ele au afectat poziția sa în OTV și chiar manevra „Frăția de arme '70”. Inițial, Ceaușescu și-a intensificat contactele cu țările occidentale, președinții Franței și SUA, Charles de Gaulle și Richard Nixon, vizitând chiar țara. Motivul a fost că politica ambițioasă de industrializare depindea de sprijin occidental. În 1967, România a devenit primul stat al alianței socialiste care a stabilit relații politice cu Republica Federală, supărând astfel RDG. Relația bilaterală a atins un nivel scăzut în următorii câțiva ani. România, fiind poziționată, în orice caz pentru RDG, numai în a treia linie a statelor socialiste, s-a întors împotriva intereselor principale ale Berlinului de Est și a lăsat

în incertitudine în mod deliberat conducerea RDG, chiar în ceea ce privește progresul negocierilor cu Republica Federală.²² Aceasta a dus la formularea „Doctrinei Ulbricht”, numită după șeful statului est-german Walter Ulbricht. Ea se opunea „Doctrinei Hallstein” și a fost pusă în aplicare cu sprijinul Uniunii Sovietice în Alianța estică. În principal, ea prevedea că celelalte state socialiste ar trebui să stabilească relații diplomatice cu Republica Federală, numai după ce Bonn recunoaște RDG. Această poziție a intrat și în discuțiile în desfășurare ale RDG cu Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia și Ungaria asupra tratatelor bilaterale privind prietenia, cooperarea și asistența reciprocă. Deci, RDG a putut sărbători un succes în acest domeniu. Finalizarea ultimului acord aflat în discuție cu România a reușit să se facă totuși abia în 1972, la cinci ani de la începerea negocierilor.²³

În timp ce România s-a grăbit înainte în 1967, după consultări în cadrul alianței, Uniunea Sovietică a încheiat, la 12 august 1970, chiar înainte de începerea manevrei din RDG, Tratatul de la Moscova cu Republica Federală Germană. El a reiterat status quo-ul teritorial în Europa și a obligat părțile din tratat la o renunțare la violență. De fapt, s-a ajuns la o dispută, pe timpul conferințelor OTV de la Praga (30-31 octombrie 1969) și de la Moscova (3-4 decembrie 1969), asupra politicii de destindere, în care au apărut în mod deschis diferitele interese ale statelor aliate. Discuțiile dintre Bonn și Moscova reprezentau un pericol, din perspectivă poloneză, deoarece problema de frontieră putea fi abordată, probabil, în detrimentul Varșoviei. Berlinul de Est se temea că rata de conciliere sovietică cu Germania Federală ar slăbi considerabil frontiera estică cu Germania de Vest și ar pune în umbră RDG-ul în viitor pe scena internațională.²⁴ După finalizarea Tratatului de la Moscova, Erich Honecker, secretar al Consiliului Național de Apărare est-german, s-a plâns că, în ciuda apropierii dintre Germania Federală și URSS, RDG continua să aștepte recunoașterea internațională deplină.²⁵ Negocierile cu Bonn-ul au arătat că RDG dispunea, de asemenea, de o poziție slabă în cadrul Alianței Estice și își putea realiza ideile politice numai insuficient. Aceasta a crescut, din punct de vedere al Berlinului de Est, necesitatea de a

consolida cooperarea militară cu Uniunea Sovietică, pentru a fi protejat cel puțin în acest domeniu împotriva Occidentului.²⁶ Puțin surprinzător este totuși, că Ceaușescu a evaluat în mod pozitiv tratatul la întâlnirea de la Moscova a Comitetului Politic Consultativ al OTV, de la 20 august 1970, și a salutat faptul că el a adus o normalizare a relațiilor cu țările capitaliste occidentale.²⁷

Un alt punct de cotitură important în relațiile Alianței socialiste l-a constituit criza cehoslovacă din 1968. Cu câteva zile înainte de invazia sovietică, Ceaușescu a vizitat Praga și a salutat în mod public politica de liberalizare a liderului partidului Alexander Dubcek, fără să împărtășească totuși obiectivele acesteia.²⁸ Sfârșitul violent al încercării de a stabili un socialism mai liberal în Blocul Estic a făcut clar faptul că Uniunea Sovietică nu a fost dispusă să accepte o dezechilibrare a Alianței. Este discutabil, dacă conducerea sovietică asigurată de către liderul de partid Leonid Brejnev a planificat de fapt o invazie în România.²⁹ Cu toate acestea, teama unei invazii sovietice a devenit o trăsătură definitorie a politicii lui Ceaușescu și și-a găsi expresia, spre exemplu, în crearea „Gărzilor patriotice”, o miliție care a preluat din acel moment sarcinile de apărare teritorială.³⁰

Ca urmare, reținerea României în cadrul Alianței a continuat să crească. În orice caz, la București domnea scepticismul, având în vedere obiectivele urmărite de Uniunea Sovietică încă de la mijlocul anilor '60, anume de a dezvolta structurile OTV și de a consolida pe viitor, din punct de vedere militar și politic, alianța prin dominația Moscovei.³¹ Într-o conversație pe marginea manevrei „Furtună în octombrie” din 1965, ministrul apărării român Leontin Sălăjan a criticat puternic proiectul de reformă sovietic. Potrivit opiniei române, Comandamentul Suprem Unificat nu trebuia să fie un organism de conducere, ci unul de cooperare, a cărui președinție se schimba periodic între statele participante. Măsurile de ordin militar, așa cum era prevăzut, trebuiau dispuse numai cu consimțământul guvernelor implicate. În prezența reprezentantului sovietic al Comandamentului Suprem Unificat, Sălăjan a insistat asupra punctului de vedere românesc: „Nu avem nimic personal cu [comandantul-șef

al OTV] mareșalul Greciko [Andrei A. Greciko], nu este împotriva US [Uniunea Sovietică], este vorba despre principiul socialist de cooperare”.³² După invadarea Republicii Cehoslovace, România și-a confirmat reținerile împotriva unei OTV conduse centralizat de către Moscova. În niciun caz nu voia să riște să aibă parte de soarta cehoslovacă având în vedere politica de autonomie. Deoarece, din punct de vedere al conducerii de la București, continuarea politicii de obstrucționare a Uniunii Sovietice făcea posibilă o invazie, a fost nevoie să se găsească un drum de mijloc între autonomie și invazie: în ceea ce privește reforma OTV, s-a urmărit un curs mai conciliant, dar au persistat în problemele militare.

Pozițiile politice ale RDG și ale României erau în parte divergente. O criză gravă a relațiilor bilaterale a fost declanșată în 1967 de contactele diplomatice dintre Germania Federală și România. Acesta a afectat, de asemenea, problemele militare. Astfel, încheierea acordului de asistență între cele două țări a fost amânată până în 1972. Într-adevăr, relațiile militare dintre Berlinul de Est și București au fost, în general, „în mod clar mai puțin strânse” decât între ceilalți aliați.³³ În timp ce, spre exemplu, RDG a încheiat cu Ungaria 45 de acorduri bilaterale privind cooperarea în domeniul militar, cu România erau doar 26.³⁴ Cu toate acestea, legăturile militare dintre cele două state nu s-au rupt, nici chiar în timpul crizei din 1970.

2. Dimensiunile politice ale „Frăției de arme '70”

Din punct de vedere politico-militar, anul 1970 a marcat maturizarea RDG. Aceasta a fost însărcinată de către OTV să organizeze o manevră majoră pe teritoriul său în 1970. Deși instrucțiunile centrale au venit de la Moscova,³⁵ ministrul apărării naționale, Heinz Hoffmann, a fost, în mod oficial, „Managerul” manevrei, răspunderea fiind a Berlinului de Est și a Ministerului Apărării Naționale de la Strausberg (MfNV).³⁶ Astfel, Armata populară națională și forțele apărării teritoriale și de apărare civilă ale RDG puteau dovedi că dispun de o mare forță militară și că RDG era un aliat cu greutate. MfNV a descris „Frăția de arme '70” ca „un punct principal în educarea și formarea personalului militar, precum și un test important

pentru puterea de luptă și capacitatea de pregătire pentru luptă a forțelor armate ale Pactului de la Varșovia.”³⁷

Biroul Politic al Partidului Unității Socialiste din Germania, care a stabilit cadrul politic și ideologic al concepției manevrei, a subliniat importanța acesteia în aprilie 1970: „Pentru prima dată de la înființarea Tratatului de la Varșovia” fuseseră „implicate împreună” la o manevră forțele armate bulgare, est-germane, poloneze, cehe și ungare, precum și din armata sovietică. România nu a putut fi încă planificată, din cauza angajamentului lipsă de până atunci. Numele de „Frăția de arme ’70”, deja fixat în aprilie 1970, a creat șansa, pentru prima dată, de a reuni toate armatele aliate, cu ocazia unui exercițiu, la o responsabilitate, pentru că acesta a subliniat dimensiunea simbolică remarcabilă a exercițiului. El nu trebuia numai să demonstreze „pregătire de luptă”, „măiestria în stăpânirea sistemelor de armamente moderne” și remarcabila „conducere socialistă a trupelor”, ci să accentueze în plan ideologic, „prietenia și frăția de arme” în cadrul Alianței. Aceste intenții au sintetizat motto-ul manevrei, care a fost difuzat, în octombrie 1970, pe bannere și pancarte, în zonele de desfășurare a exercițiului: „*Frați de clasă – Frați de arme – invincibili împreună! Nicio șansă pentru inamic!*”³⁸

În numeroase declarații s-a subliniat că manevra a avut loc în „Anul aniversării a 100 de ani de la nașterea lui V.I. Lenin și a 150 de ani de la nașterea lui Friedrich Engels”. În scrierile lor, amândoi au subliniat importanța armatei și Lenin chiar s-a referit la înarmarea poporului ca o condiție sine qua non a regimului socialist. În conformitate cu aceasta, organizatorii au sperat să poată realiza prin această manevră, „teoria marxist-leninistă de apărare a patriei”³⁹. În anul 1970 însă, puteau fi sărbătorite și mai multe aniversări. Ministrul apărării Hoffmann a amintit, într-un articol pentru ziarul de partid „Noua Germanie”, care a fost publicat cu puțin timp înainte de începerea manevrei, de cea de-a 15-a aniversare a OTV. În acest timp, aceasta s-a transformat într-o alianță puternică și într-un „*adevărat apărător și susținător al problemelor de viață ale popoarelor din Europa și al întregii omeniri iubitoare de pace.*” RDG-ului i se va arăta în cel de-al 21-lea an

de existență, că ar fi „capabil” să „participe cu succes la cooperarea militară în cadrul coaliției la un nivel tot mai mare”⁴⁰

Având în vedere această importanță simbolică, a fost extrem de important pentru Uniunea Sovietică și RDG să încurajeze toți aliații să participe. România s-a dovedit a fi încă din anii precedenți un partener dificil. Aceasta a respins exerciții pe propriul său teritoriu, pentru că se temea că forța armată dislocată pentru manevre ar putea fi folosită pentru o invazie surprinzătoare și pentru schimbarea regimului. S-a insistat asupra faptului că pentru executarea manevrelor ar fi necesare acorduri bilaterale, pentru a avea certitudine juridică – o noutate în OTV.⁴¹ Această solicitare s-a lovit de respingerea vehementă a sovieticilor și poate fi văzută ca o strategie de justificare pentru a evita, cu ajutorul unui argument legal, pericolul unei operațiuni militare împotriva conducerii partidului de la București. După 1968, erau pregătiți să execute cel mult exerciții de stat major în România. De asemenea, Bucureștiul s-a retras, în mare parte, din exercițiile desfășurate în afara granițelor sale de stat.⁴² În plus, conducerea română a partidului a refuzat să-și subordoneze forțele sale armate comenzii străine.⁴³ Deci, a fost complet neclar în ce măsură România s-ar fi implicat, în viitor, în activitatea intensă de manevre a OTV. Faptul că principiul propagandistic „Frăția de arme” a devenit numele manevrei i-ar fi sporit rezervele.

Cu toate acestea, pentru Moscova, erau multe în joc în chestiunea manevrei. Așadar, nu era aplicabil numai pentru primatul politic și militar în cadrul OTV, ci trebuia, de asemenea, să demonstreze unitatea alianței în interiorul și în afara acesteia. Acest lucru era important pentru a putea coordona politica de destindere crescută și pentru a obține prin unitate o bună bază de negociere cu Occidentul. Din acest motiv, s-a ajuns la multe întâlniri sovieto-române în anii 1969/70. În septembrie 1969, generalul Ion Gheorghe, ministrul adjunct al apărării, s-a întâlnit la Moscova cu șeful Statului Major al OTV, generalul Serghei M. Ștemenko. Gheorghe a reiterat necesitatea unor tratate bilaterale, care să reglementeze modalitățile de desfășurare a manevrelor și a informat că nu vor mai exista aplicații cu trupe

în România și că, în 1970, ar avea loc doar un exercițiu de stat major. Pe de altă parte, Ștemenko a subliniat problemele care decurg din această abordare. Astfel, alți aliați ar putea critica poziția aparent privilegiată a României în cadrul Alianței. Această observație conduce la concluzia că, aparent, nu toate statele salutau manevrele costisitoare din țara lor. Cu toate acestea, din punctul de vedere al lui Ștemenko cântărea mai mult un alt argument: calea specială a României în problema manevrelor ar putea da naștere unor speculații publice despre diferențe serioase în cadrul OTV. Gheorghe a concluzionat din aceste observații că participarea României la OTV ar fi aparent o „chestiune de prestigiu”, atât pe plan intern, cât și pe plan extern.⁴⁴

Preocupările sovietice nu erau neîntemeiate, pentru că știrea despre obstrucțiile românești în cadrul Blocului socialist a ajuns, de asemenea, în Occident. Aceasta se referea, printre altele, la probleme de politică externă sau economice, dar și la problema participării românești la exerciții militare. Serviciul de informații american a avut la dispoziție informații privind atitudinea disidentă a României.⁴⁵ Ministerul de Securitate est-german (MfS) a fost conștient că un discurs al premierului polonez Józef Cyrankiewicz a fost discutat în organisme NATO. Cyrankiewicz a criticat atitudinea de refuz românească în chestiunea manevrelor drept „problematică și mai puțin receptivă” și a subliniat că statele socialiste ar fi „hotărâte” „să spargă” această poziție.⁴⁶ Chiar și presa occidentală a relatat disputele interne ale OTV.⁴⁷

În 1970, Uniunea Sovietică și-a înăsprit tonul. Agenția Centrală de Informații a Statelor Unite (CIA) a constatat chiar că există un veritabil „război al nervilor ar fi dus de Moscova împotriva Bucureștiului”. Observatorii au presupus că activitățile de manevră intensificate ale trupelor sovietice și aliate au fost, de asemenea, un mesaj pentru România, mai ales că Radio Moscova a relatat despre acestea, într-un mod remarcabil de detaliat, în limba română.⁴⁸ Conducerea sovietică a cerut României să renunțe la problemele legate de manevre. La o întrevedere a lui Ceaușescu cu conducerea Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, între 18 și 19 mai 1970, la Moscova, Brejnev a acuzat

deschis pe români de politica ambiguă: în timp ce aceștia au acceptat aparent toate deciziile, nu le-au conferit nicio aplicabilitate. Statele arabe tocmai ar fi suferit o înfrângere împotriva Israelului, deoarece nu ar fi efectuat nicio manevră comună. În cele din urmă, după cum a sugerat Brejnev, România ar slăbi OTV. Dacă vor să părăsească Alianța, ar trebui să spună asta în mod deschis.⁴⁹

Având în vedere importanța pe care o sovieticii o acordă OTV, aceasta nu trebuia înțeleasă ca o invitație la renunțare, ci ca o amenințare. Conducerea de la București știa că, prin urmare, era necesar un echilibru, care, pe de o parte, permitea punerea în aplicare a intereselor românești și, pe de altă parte, făcea concesiile suficiente URSS în cadrul alianței socialiste. În acest sens s-a exprimat în mod clar și premierul român, Ion Gheorghe Maurer, către ambasadorul SUA la București, Leonard C. Meekert. România nu a putut refuza în mod clar manevrele OTV pe propriul teritoriu, deoarece acest lucru ar fi „provocat prea multă agitație”. MfS, care a adunat informații despre această conversație, a concluzionat că „România trebuie să joace un rol mai activ în activitățile militare ale Pactului de la Varșovia, chiar dacă nu vrea”.⁵⁰ Se pare că presiunea asupra României a devenit prea mare, așa că a trebuit să renunțe la atitudinea sa fermă. De asemenea, ziarul vest-german „der Spiegel” (Oglinda) a speculat, că România abia dacă ar putea „scăpa de obligațiile Pactului”.⁵¹ O participare la manevre în afara frontierelor sale a fost, așa cum susținea MfS, o „alternativă”, pe care „România o poate accepta, fără a-și nega poziția sa asupra suveranității statelor în mod individual în cadrul Blocului”.⁵²

De fapt, Uniunea Sovietică a pregătit tot ce era necesar în perioada premergătoare manevrei „Frăția de arme '70”, ca să se asigure de participarea trupelor române. La începutul lunii martie 1970 a avut loc o întâlnire între o grupă condusă de ministrul român al apărării, Ion Ioniță, și comanda supremă a Forțelor Armate Unite, Ivan I. Iakubovski și Ștemenko, la Moscova, care s-a concentrat din nou pe chestiuni legate de manevre. Aici, delegația română a trebuit să asculte acuzații grave. Solicitarea românească referitoare la acordurile bilaterale ar fi inutilă, deoarece statutul Comandamentului

Suprem Unificat adoptat în 1969 permitea astfel de manevre. De fapt, articolele 10, 11 și 25 ofereau Comandamentului posibilități extinse. Astfel, comandantul-șef era autorizat să întreprindă măsuri pentru a spori capacitatea de luptă a forțelor armate aliate.⁵³ Generalii sovietici au reclamat în mod explicit, că documente ale OTV, inclusiv importantul Protocol privind dezvoltarea viitoare a forțelor armate până în 1975, nu ar fi fost prelucrate de România. De asemenea, au criticat Forțele armate române, că, în 1969, au stat departe de manevra din Ungaria și voiau să evite și marea manevră din RDG în 1970.⁵⁴

Este neclar, când a decis exact conducerea românească, în fața presiunii Moscovei, să trimită trupe în RDG. În aprobarea planurilor est-germane pentru „Frăția de arme ’70”, pe care Iakubovski le-a returnat ușor modificate Ministerului Apărării Naționale german la sfârșitul anului 1969, lipseau Forțele armate române.⁵⁵ Chiar și în septembrie 1970, cu o lună înainte de începerea manevrei, participarea României nu era încă stabilită. De asemenea, pe timpul vizitei la nivel înalt în RDG a delegației militare române, condusă de ministrul apărării Ioniță, între 3 și 10 septembrie, nu părea să se fi ajuns la un acord final. Invitația din partea RDG venise în aprilie.⁵⁶ Nu este clar dacă se intenționa să-i convingă pe români să participe la manevră, deoarece vizitele reciproce la acest nivel erau obișnuite printre aliați. Este posibil să fi dorit, de asemenea, să se dea un nou impuls negocierilor neîncheiate privind Tratatul bilateral de prietenie.

Cu toate acestea, a fost deosebit de important pentru ministrul apărării Hoffmann să evedențieze, pe timpul vizitei, importanța OTV. La despărțirea de delegația română, el a menționat „unanimitatea” în cadrul Alianței răsăritene – cuvinte, care vizau, pe de o parte, supremația URSS și trebuiau să sublinieze că RDG era ferm de partea acesteia. Pe de altă parte, acest lucru ar fi putut fi, de asemenea, un apel adresat vizitatorilor români, de a arăta în acel moment o atitudine mai conciliantă în cadrul OTV. În orice caz, Hoffmann a completat manuscrisul declarației cu un toast (scris de mână), care trebuia să fie închinat pentru „întărirea unității și coerenței alianței noastre socialiste pentru apărare – Tratatul de la

Varșovia”.⁵⁷ Cu toate acestea, românii nu au fost convingși de astfel de cuvinte calde, astfel că Moscova a intervenit din nou la nivelul Alianței. Pe 12 septembrie 1970, Ștemenko a confirmat scrisoarea de invitație adresată de Hoffmann miniștrilor apărării din cadrul OTV pentru „Frăția de arme ’70”. Într-o anexă, el a solicitat în mod expres, ca ministrul apărării Ioniță să fie invitat „din nou”. Aici scria: „*Statele majore și trupele Forțelor armate ale Republicii Socialiste România vor fi incluse în planul manevrei după primirea consimțământului lor*”.⁵⁸

3. „Frăția de arme ’70”: Trupele române în RDG

În cele din urmă, România a fost de acord să participe la această manevră. Ca și atitudinea sa în ansamblu în cadrul OTV, angajamentul României în aplicația „Frăția de arme ’70” a avut un caracter de compromis. Deși nu s-a putut evita exercițiul, au trimis doar părți mici de unități. Bucureștiul a trimis, în cele din urmă, statul major restrâns al unei divizii de tancuri cu 224 de oameni. Aceasta a reprezentat doar 0,3% din trupele de manevră, din care RDG a oferit circa 60%, iar URSS 17%.⁵⁹ Pe timpul desfășurării manevrelor, a devenit evident că relația dintre România și ceilalți aliați a fost marcată de ambivalențe.

Aceasta a început deja odată cu intrarea forțelor armate aliate în RDG. La punctele de trecere a frontierei au fost înființate comitete de întâmpinare a trupelor. Deși românii renunțaseră în mod expres la o astfel de ceremonie, s-au întâlnit la frontiera germano-ceshoslovacă de la Zinnwald cu un comitet de primire format din oficiali de partid și populație. Surprins, comandantul român, un colonel, a fost forțat să adreseze câteva cuvinte adunării. El a subliniat că s-au aliniat „*pentru a asigura pacea mondială*” și au apreciat „*germanii ca un popor de oameni muncitori*”. Aparent, cuvintele nu au fost apreciate pretutindeni. Ofițeri ai NVA au judecat că, „în mod deliberat”, colonelul a ales să nu folosească „*astfel de concepte ca frăția de arme, RDG și prietenia cu Uniunea Sovietică*” – cuvinte care, în RDG, aparțineau unui vocabular politic standard al alianței.⁶⁰ Acest tablou asupra opiniei generale creionat de MfS arată că militarii est-germani erau conștienți de poziția rezervată a României

în cadrul alianței și că erau capabili de a interpreta chiar și nuanțe mai fine ale discursurilor. Acest lucru este confirmat și de alte opinii adunate de MfS în rândul angajaților NVA, care au considerat „*un mare succes pentru noi*” că „*Armata populară română participă la această manevră*”. Manevra, continuă raportul, demonstrează „*unitatea și coerența statelor socialiste*”⁶¹

Conducerea manevrei a pus în scenă „Frăția de arme '70” ca o manifestare a unității. În articole detaliate ziarul militar al NVA „*Volk-sarmee*” a oferit portretele forțelor armate ale statelor aliate. În partea referitoare la Armata populară română, acesta a lăudat istoria luptei antifasciste a trupelor românești în anii 1944-1945, care a fost denumită drept momentul nașterii acestora. Această luptă a justificat „strânsa alianță de clase și de arme cu Uniunea Sovietică”. În cadrul OTV, Forțele armate române s-au „dezvoltat într-o armată modernă și eficace”.⁶² Deși ziarul a prezentat România – în conformitate cu poziția RDG – ca un aliat apropiat în OTV, declarațiile militarilor români, prevăzute în mod repetat în raportări, erau caracterizate de o mare reținere. În loc să evidențieze „Frăția de arme”, ei făceau referire la importanța păcii și a relațiilor cu RDG.⁶³ Aparent, chiar într-un mediu de presă controlat, nu a fost posibilă compilarea rapoartelor și a declarațiilor, în contextul unei manevre cu observatori internaționali.⁶⁴ Mai degrabă, ele trebuiau să fie autentice, motiv pentru care un Birou de presă al Administrației principale politice a MfNV se îngrijea ca ziarele est-germane să primească materiale potrivite pentru relatările lor.⁶⁵

Numeroase evenimente au trebuit să ilustreze legăturile strânse și „Frăția de arme” dintre aliați. Acestea au inclus baluri, vizite la unități economice sau marșuri comune. Au fost organizate în total 1.587 astfel de „întâlniri” cu aproximativ 154.000 de participanți.⁶⁶ La unele dintre aceste întâlniri au fost prezenți și membri ai Forțelor armate române. Astfel, s-a demonstrat că și ei s-au identificat cu obiectivele OTV și au onorat țara gazdă. Acestea din urmă ar fi fost mai ușor pentru români, care erau mai interesați de bilateralism decât de multilateralism. Militarii români au participat la o varietate de evenimente. Acestea au inclus

o petrecere în zona Frankfurt/Oder, o ceremonie de depunere de coroane pentru victimele fascismului, balul manevrei și marșul prieteniei cu trupele germane, sovietice și maghiare. Au vizitat Escadronul 3 de vânătoare și au fost prezenți la celebrarea celei de-a 21-a aniversări a înființării RDG. Într-o listă a evenimentelor politice ale Districtului Militar V, delegația română a fost, cu toate acestea, tăiată ulterior de la unele reuniuni ale comandanților, lucrătorilor politici și a celor mai buni participanți, ceea ce, probabil, poate fi interpretată ca o indicație a regimului român.⁶⁷

De o importanță deosebită a fost vizita conducătorului manevrei, ministrul apărării Hoffmann și a comandantului șef al OTV, Iakubovski, pe 10 octombrie 1970, la Statul major românesc în Lieberose. Ei au fost însoțiți de câte cinci militari din categoriile soldați, subofițeri și ofițeri ai celorlalte șase state participante.⁶⁸ Aceste „întâlniri ale frăției de arme” desfășurate la nivel înalt, care aveau loc pe timpul manevrei în cartierele generale ale tuturor forțelor aliate, erau regizate ca obiective politice ale manevrei. Cu toate că acestea aveau parțial caracterul întâlnirilor personale, se desfășurau strict conform protocolului. În primul rând, comandantul respectiv asigura vizitatorii că trupele lor dispuneau de o înaltă „pregătire de luptă” și îi informa despre „legătura excelentă, strânsă” cu forțele aliate. După această parte militară urma o „întâlnire caldă” cu militarii din toate categoriile. În final, avea loc o „întâlnire”, în care Iakubovski sublinia că manevra va „contribui la întărirea prieteniei dintre popoarele comunității socialiste”.⁶⁹ Scopul unor astfel de întâlniri a fost acela de a face ca „frăția de arme”, care era frecvent invocată, dar totuși abstractizată, să fie ținută în viață. Cu întâlniri aparent întâmplătoare, spontane, trebuia demonstrată apropierea dintre categoriile de militari și națiuni.⁷⁰

În ce măsură a reușit efectiv acest lucru este dificil de evaluat. MfS a constatat că soldații NVA s-au exprimat „în esență pozitiv” despre membrii altor armate.⁷¹ Cu toate acestea, steagurile statelor OTV, precum și bannerele și portretele instalate în spațiile publice au fost uneori distruse.⁷² În condițiile dictaturii partidului unic, aceasta a fost o oportunitate de a exprima critici. Unii militari au dezaprobat că

Bundesarchiv, Bild 183-J1011-0002-001
Foto: Koard, Peter | 11. Oktober 1970

Generalul de armată Heinz Hoffmann, mareșalul Ivan I. Iakubovski și generalul de armată Serghei M. Ștemenko pe timpul vizitei la Liberose, la 10 octombrie 1970.

În imagine, în dreapta, este generalul maior Paul R. Cheler, comandantul Diviziei 6 Tancuri a Armatei populare române

simbolistica manevrei a redus valoarea sa militară. „Există atât de multă politică în jurul manevrei, încât fiecare luptător știe deja cum și unde trebuie să alege. [...] Totul doar pentru spectacol și apoi rapoarte cuprinzătoare.”⁷³

Desigur, astfel de opinii nu au fost abordate în raportul oficial. „Adunarea Frăției de arme” la trupele române a demonstrat, potrivit ziarului manevrei, că participanții ar fi pregătiți „să sporească gradul de pregătire pentru apărare și, simultan, să extindă superioritatea militară a socialismului asupra imperialismului.”⁷⁴ Cu toate acestea, contactele internaționale au rămas „excepții” pe timpul desfășurării manevrei, deoarece regulile de serviciu stabilite și lipsa competențelor lingvistice s-au dovedit un obstacol semnificativ în calea acestui schimb.⁷⁵

Unanimitatea forțelor armate aliate afișată public a ascuns faptul că în spatele scenei existau conflicte. Astfel, Securitatea românească a refuzat o cooperare cu MfS, care a monitorizat manevra împreună cu agențiile de securitate ale statelor participante.⁷⁶ În timp ce acestea au lucrat cât mai strâns împreună, serviciul secret românesc a rămas în cadrul alianței socialiste într-o „poziție străină.”⁷⁷

În special, între Bulgaria și România existau diferențe politice, care au ieșit la iveală pe timpul manevrei. Relațiile dintre cele două țări vecine au intrat într-o criză profundă după invazia Cehoslovaciei, deoarece conducerea bulgară a urmat îndeaproape poziția sovietică în cadrul OTV și a exprimat scepticism în privința aspirațiilor românești pentru suveranitate. Conducerea partidului român s-a

temut, la rândul său, că Bulgaria loială ar putea deveni o rampă de lansare a unei execuții sovietice în România.⁷⁸ Prin urmare, în 1970, ea a refuzat trecerea unor elemente ale Armatei populare bulgare, care au fost trimise la aplicația „Frăția de arme '70”. Bulgarii au răspuns cu o umilire deplin pregătită a delegației militare românești pe timpul reuniunii Alianței militare, care a avut loc, la 10 octombrie, în tabăra lor de la Königsbrück. În timpul unui toast, delegația română a fost omisă și țara a fost numită „democrație populară”. Prin aceasta s-a făcut aluzie la vechiul nume de stat „Republica Populară România”, pe care Ceaușescu l-a schimbat deja în 1965 în „Republica Socialistă”. Ofițerii români au trebuit să asiste la o primire nepotrivită în cortul subofițerilor, subofițerii români au fost trimiși la cortul simplilor soldați. În plus, steagul românesc a lipsit de la cadourile pentru oaspeți.⁷⁹ Dacă acest lucru se datora numai angajamentului târziu al României, poate fi pusă la îndoială marginalizarea calculată a Armatei populare române pe timpul întâlnirii. Abordarea bulgară trebuie înțeleasă ca o dezaprobare simbolică clară a atitudinii românești în cadrul OTV. MfS, care a acordat o atenție deosebită unor astfel de „evenimente speciale”, nu a putut înregistra fricțiuni grave similare între ceilalți aliați.⁸⁰

Discuții au fost observate, de asemenea, în public. În timp ce presa din RDG a descris „Frăția de arme '70” ca o sărbătoare a eficienței militare și unității politice a Alianței, agenția română de știri *Agerpres* a subliniat că România a trimis de fapt niște ofițeri de stat major pentru manevră. Având în vedere importanța

politică simbolică mare a manevrei, atât pentru RDG, cât și pentru OTV, astfel de rapoarte erau un act neprietenos, care a afectat imaginea construită cu sudoare a unei alianțe puternice și unite. Știrile de la București au fost preluate de mass-media occidentală, precum „Radioul în sectorul american” (RIAS) sau marile cotidiene dornice să arate, așa cum, cel puțin, a devenit evident în zona de transmisie a Radio Berlin, că ziarele est-germane exagerează prezența românească.⁸¹

Concluzii

„Războiul rece” nu a dus la un conflict militar în Europa Centrală, ci a rămas ceva abstract. Marile manevre, precum „Frăția de arme '70”, au transpus în realitate, cel puțin temporar, antagonismul indus de conflictul Est-Vest și cooperarea aliată, precum și modele de război și situații de amenințări. Acest lucru s-a întâmplat în zona de manevră însăși, dar și în public. Raportul asupra aplicației „Frăția de arme '70”, care, în parte, a constat din fraze goale, nu ar trebui, așadar, să fie lăsat la o parte ca lipsit de conținut, ci mai degrabă examinat pentru nuanțele sale. Acesta este un deziderat al cercetării. Evenimentele extrem de formalizate ale Frăției de arme pe timpul manevrei, care ar fi putut fi percepute ca „*acțiuni umflante din punct de vedere politic și ideologic, fără conținut real*”,⁸² au dat cu toate acestea o față OTV și au pus în scenă internaționalismul constitutiv al acestuia.

Evident, încăpățănarea politică pe care România a arătat-o în cadrul OTV a influențat, de asemenea, rolul său pe timpul manevrei. În raportul final românesc nu se găsește niciun cuvânt despre importanța politico-ideologică a exercițiului. Mai degrabă, acesta s-a limitat la chestiuni militare. A lăudat în mod expres organizarea, „atenția și grija” din partea RDG. Raportul a pledat pentru numirea în viitor a „arbitrilor” naționali și pentru traducerea documentelor de conducere rusești în limbile naționale.⁸³ Chiar dacă prea puțini ofițeri aveau realmente cunoștințe de limba rusă,⁸⁴ în același timp propunerile României subliniau distanță față de principiile alianței dominate de sovietici.

Înainte de manevră, Uniunea Sovietică a exercitat presiuni considerabile asupra con-

ducerii de la București. Că România s-a angajat militar pe timpul manevrei, în timp ce a arătat, totodată, reținere din punct de vedere al simbolurilor politice, a fost evident o modalitate de a răspunde cerințelor Moscovei, fără a se îndepărta prea mult de la cursul suveranității și securității naționale. Rezistența necondiționată, așa cum se temea conducerea PCR, ar fi putut să ducă probabil la o intervenție sovietică. O „atitudine strictă opozantă” nu a fost deci o opțiune.⁸⁵ Mai degrabă, se poate vorbi despre o politică tacticizată pentru suveranitate, care a exploatat spații libere în carul OTV. De fapt, Uniunea Sovietică a trebuit să reacționeze la cerințele statelor mici, din cauza fazei în creștere a destinderii și a structurilor OTV.

Pentru RDG, care a depins de URSS și de Alianța estică în ceea ce privește politica sa de securitate, „Frăția de arme '70” a însemnat un câștig de prestigiu într-o fază de criză internațională. Contactele politice ale României și ale URSS cu Republica Federală Germania au subminat cursul lor internațional. În acest context, prima manevră comună a OTV a fost menită să sublinieze rolul important al Berlinului de Est în cadrul Alianței și să-și consolideze legăturile militare cu Uniunea Sovietică. Cu toate că deciziile centrale nu au fost luate în Strausberg, ci la Moscova, RDG a reușit să înregistreze aplicația „Frăția de arme '70” ca un succes simbolic politic și militar. Astfel, aceasta a putut să compenseze, într-o anumită măsură, lipsa de influență politică pe scena internațională în domeniul militar.

Traducere din limba germană făcută de către **Sorin-Vasile Negoită**

NOTE

¹ „Waffenbrüderschaft” nr. 3 (nedatat), octombrie 1970, *Der Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR* (BStU), MfS, ZAIG, Nr. 11854, p. 391. În total au fost publicate patru exemplare. Kurt Kräft și Günter Dietrich, *Die neue Stufe des militärischen Zusammenwirkens und der Waffenbrüderschaft zwischen der NVA, der Sowjetarmee und den anderen sozialistischen Brudersarmeen im gemeinsamen Manöver 1970*, lucrarea de diplomă nepublicată, Universitatea Karl-Marx Leipzig 1971, p. 54.

² *Kampfbestandsmeldung Waffenbrüderschaft (einschließlich Zivilbeschäftigte)* (Raport privind Frăția de arme, inclusiv pentru angajații civili), Data: 14.10.1970, ora 18.00, Bundesarchiv (BArch), DVW 1/25115, p. 8.

³ Instrucțiuni pentru campania de publicitate asigurată de RDG, a se vedea în: *Waffenbrüderschaft in der DDR. Konstruktion einer Tradition*. Editată de Muzeul germano-rus Berlin-Karlshorst, (fără loc) 2016.

⁴ Rüdiger Wenzke, „Sozialistische Waffenbrüder“? *Über die Beziehungen der Nationalen Volkarmee der DDR zu anderen Warschauer-Pakt-Armeen*. În: *Der Warschauer Pakt. Von der Gründung bis zum Zusammenbruch 1955-1991*. Editat de Torsten Diedrich, Winfried Heinemann și Christian F. Ostermann sub autoritatea Centrului de cercetare pentru istoria militară, Berlin 2009 (= *Istoria militară a RDG*, 16), p. 85-118.

⁵ Jörg Echternkamp și Stefan Martens, *Militärgeschichte als Vergleichs- und Verflechtungsgeschichte*. În: *Militär in Deutschland und Frankreich 1870-2010. Vergleich, Verflechtung und Wahrnehmung zwischen Konflikt und Kooperation*. Editat de Jörg Echternkamp și Stefan Martens sub autoritatea Institutului de istorie german de la Paris și Centrului de cercetare pentru istoria militară, Paderborn 2012, p. 1-21, p. 8.

⁶ Patrick Bernhard, Holger Nehring și Anne Rohstock, *Der Kalte Krieg im langen 20. Jahrhundert. Neue Ansätze, Befunde und Perspektiven*. În: *Den Kalten Krieg denken. Beiträge zur sozialen Ideengeschichte seit 1945*. Editat de Patrick Bernhard și Holger Nehring, Essen 2014 (= *Pace și război*, 19), p. 11-39, p. 11; *Understanding the Imaginary War. Culture, Thought and Nuclear Conflict, 1945-90*. Editat de Matthew Grant și Benjamin Ziemann, Manchester 2016.

⁷ Frank Biess, *Republik der Angst. Eine andere Geschichte der Bundesrepublik*, Reinbek 2019; Martin Diebel, *Atomkrieg und andere Katastrophen. Zivil- und Katastrophenschutz in der Bundesrepublik und Großbritannien nach 1945*, Paderborn 2017 (= *Războiul în istorie*, 99).

⁸ *Das Imaginäre des Kalten Krieges. Beiträge zu einer Kulturgeschichte des Ost-West-Konfliktes in Europa*. Editat de David Eugster și Sibylle Marti, Essen 2015 (= *Pace și Război*, 21); *Den Kalten Krieg denken* (Ibidem 6).

⁹ *So die Kritik* de Holger Nehring, *What was the Cold War?* În: *English Historical Review*, 127 (2012), p. 920-949.

¹⁰ György Péteri, Nylon Curtain: *Transnational and Transsystemic Tendencies in the Cultural Life of State-Socialist Russia and East-Central Europe*. În:

Slavonica, 10 (2004), p. 113-123. Mai mult aici: Sari Autio-Saraso, *A New Historiography of the Cold War?* În: *European History Quarterly*, 41 (2011), p. 657-664, p. 662; Simo Mikkonen și Pia Koivunen, *Beyond the Divide*. În: *Beyond the Divide. Entangled Histories of Cold War Europe*. Editat de Simo Mikkonen și Pia Koivunen, New York, Oxford 2015, p. 1-19, p. 2.

¹¹ Frank Umbach, *Das rote Bündnis. Entwicklung und Zerfall des Warschauer Paktes 1955 bis 1991*, Berlin 2005 (= *Istoria militară a RDG*, 10), p. 30.

¹² Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History*. În: *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact*. Editat de Vojtech Mastny și Malcolm Byrne, Budapest [și alții] 2005, p. 1-74, p. 39. Vezi și Umbach, *Das rote Bündnis* (Ibid. 11), p. 40-42.

¹³ Pentru divergențele în cadrul OTVpe timpul anii '60, vezi Gottfried Niedhard, *Introduction. CSCE, the German Question and the Eastern Bloc*. În: *Cold War Studies*, 18 (2016), p. 3-13, p. 8; Jordan Baev, *Die blockinterne Koordination des Warschauer Pakts und die DDR*. În: *Wege zur Wiedervereinigung. Die beiden deutschen Staaten in ihren Bündnissen 1970 bis 1990*. Editat de Oliver Bange și Bernd Lemke sub autoritatea Centrului pentru istorie militară și studii sociale (ZMSBw), München 2013 (= *Contribuții la istoria militară*, 75), p. 183-202; Mastny, *The Warsaw Pact as History* (Ibid. 12), p. 34.

¹⁴ Torsten Diedrich, *Die DDR zwischen den Blöcken. Der Einfluss des Warschauer Paktes auf Staat, Militär und Gesellschaft der DDR*. În: *Der Warschauer Pakt* (Ibid. 4), p. 59-84, p. 59.

¹⁵ Hermann Wentker, *Außenpolitik in engen Grenzen. Die DDR im internationalen System 1949-1989*, München 2007 (= *Izvoare și reprezentări ale istoriei contemporane*, 72), p. 563.

¹⁶ Viktor Meier, *Rumänien auf dem Wege der Emanzipation. Die Politik der nationalen Positionsaufwertung innerhalb des „sozialistischen Lagers“*. În: *Europa-Archiv*, 20 (1965), p. 491-498.

¹⁷ Dennis Deletant, „*Taunting the Bear*”: *Romania and the Warsaw Pact, 1963-89*. În: *Cold War History*, 7 (2007), p. 495-507, p. 496, p. 498.

¹⁸ Dieter Krüger, *Am Abgrund? Das Zeitalter der Bündnisse: Nordatlantische Allianz und Warschauer Pakt 1947 bis 1991*, Fulda 2013 (= *Schriftenreihe Point Alpha*, 1), p. 92.

¹⁹ Carmen Rîjnovanu, *România și reforma militară a Pactului de la Varșovia*. În: *Der Warschauer Pakt* (Ibid. 4), p. 209-224, p. 210-211.

²⁰ Raportul lui Ceaușescu la Comitetul Central al PCR, 18.03.1969, în: *Parallel History Project (PHP)*, Colecția: *Romania and the Warsaw Pact. Documents Highlighting Romania's Gradual Eman-*

icipation from the Warsaw Pact, 1956-1989. Editat de Dennis Deletant, Mihail E. Ionescu și Anna Locher, 2004, «<http://www.php.isn.ethz.ch/lory1.ethz.ch/collections/colltopica0e7.html?id=15342>» (ultima accesare la 04.02.2019).

²¹ Thomas Kunze, *Nicolae Ceaușescu. Eine Biographie*, a 3-a ediție revizuită, Berlin 2009, p. 170. În plus, Carmen Rijnoveanu, *Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa – o scenă a politicii de securitate românești*. În: *Istoria fără granițe? Dimensiunea europeană a istoriei militare din secolul al 19-lea și până astăzi*. Editată de Jörg Echternkamp și Hans-Hubertus Mack sub autoritatea ZMSBw, Berlin 2017, p. 79 – 88.

²² Peter Ulrich Weiß, *Kulturarbeit als diplomatischer Zankapfel. Die kulturellen Auslandsbeziehungen im Dreiecksverhältnis der beiden deutschen Staaten und Rumäniens von 1950 bis 1972*, München 2010 (= *Lucrări sud-est europene*, 139), p. 12, p. 177.

²³ Ibid., p. 183-185, p. 248-250. Vezi prezentarea generală (deși incompletă) în Umbach, *Das rote Bündnis* (Ibid. 11), p. 126.

²⁴ Douglas Selvage, *The Warsaw Pact and the German Question*. În: *NATO and the Warsaw Pact. Intra-bloc Conflicts*. Editat de Mary Ann Heiss și Victor Papacosma, Kent 2008, p. 178-192, p. 180-181.; Baev, *Die blockinterne Koordination* (Ibid. 13), p. 189-190.

²⁵ Vojtech Mastny, *XI. Meeting of the PCC, Moscow, 20 August 1970. Editorial Note*. În: *PHP, Colecția: Records of the Warsaw Pact Political Consultative Committee, 1955-1990*. Editat de Vojtech Mastny și alții, 2001, «http://www.php.isn.ethz.ch/lory1.ethz.ch/collections/coll_pcc/ednote_70a.html» (ultima accesare la 05.02.2019).

²⁶ Douglas A. Macgregor, *The Soviet-East German Military Alliance*, Cambridge u.a. 2008 [1989], p. 59.

²⁷ Discursul lui Ceaușescu în: *PHP, Colecția: Records of the Warsaw Pact Political Consultative Committee* (Ibid. 25).

²⁸ Kunze, *Nicolae Ceaușescu* (Ibid. 21), p. 178.

²⁹ Pericolul unei invazii, a se vedea Deletant, „*Taunting the Bear*” Ibid. 17), p. 499; Dennis Deletant, Mihail E. Ionescu, *Romania within the Warsaw Pact: 1955-1989*, Washington, DC 2004 (= *Cold War International History Working Paper*, 43), p. 27; o viziune contrară poate fi găsită în Kunze, *Nicolae Ceaușescu* (Ibid. 21), p. 179; Mastny, *The Warsaw Pact as History* (Ibid. 12), p. 38. Conducerea Bundeswehr-ului mergea, de asemenea, pe o posibilă invazie sovietică, vezi Ministerul Federal al Apărării, Statul Major al Forțelor Terestre, Note, 27.08.1968, în: *Dokumente zur deutschen Militärgeschichte 1945-1990. Bundesrepublik und DDR im Ost-West-Konflikt*. Editat de Christoph Nübel sub

autoritatea ZMSBw, Berlin 2019 (= *Istoria militară germană 1945-1990*), doc. 97.

³⁰ Deletant, „*Taunting the Bear*” (Ibid. 17), p. 496; Werner Kowarik, *Landesverteidigung*. În: *Südosteuropa-Handbuch*, vol. 2: *Rumänien*. Editat de Klaus-Detlev Grothusen, Göttingen 1977, p. 232-239, p. 239; Carmen Rijnoveanu, *Efectele crizelor Blocului estic din 1956 și 1968 asupra conceptului de securitate românesc*. În: *Militär und Staatssicherheit im Sicherheitskonzept der Warschauer-Pakt-Staaten*. Editat de Torsten Dierich și Walter Süß sub autoritatea Centrului de cercetare pentru istorie militară și a Însărcinatlui federal pentru documentele serviciului securității naționale al fostei RDG, Berlin 2010 (= *Istoria militară a RDG*, 19), p. 149-165, p. 159-160.

³¹ Referitor la reforma OTV și atitudinea României, Petre Opriș, *Armata română și manevrele comune ale Pactului de la Varșovia*. în: *Pactul de la Varșovia* (Ibid. 4), p. 185-207, p. 192f.; Rijnoveanu, *România* (Ibid. 19), p. 212-213.; Umbach, *Das rote Bündnis* (Ibid. 11), p. 143.

³² Atașatul militar de la București, Dosarul privind o discuție cu delegația militară română la 20.10.1965, 01.11.1965, BArch, DVW 1/114472, p. 222-227.

³³ Wenzke, „*Sozialistische Waffenbrüder*” (Ibid. 4), p. 106.

³⁴ Inventarul DVW 1. Ministerul apărării naționale, *Tratate*. Editat de Albrecht Kästner, Freiburg 1999, p. III, «http://www.php.isn.ethz.ch/kms2.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/PHP/21949/ipublicationdocument_singledocument/c709e02f-492a-4417-86f4-af798352e3eb/de/16_FindbuecherVertraege.pdf» (ultima accesare la 06.03.2019).

³⁵ A se vedea Scrisorile între MfNV și Comandamentul suprem aliat, BArch, DVW 1/24654 precum și Protocolul ședinței biroului politic din 28.04.1970, BArch, DY 30/J IV 2/2/1281, p. 103.

³⁶ A se vedea Dosarul de prezentare (die Übersichtsmappe) a aplicației „Frăția de arme '70”, BArch, DVW 1/27777, p. 1-20. Hoffmann a condus deja în 1963 manevra „Quartet”, la care au participat forțele armate ale Cehoslovaciei, Poloniei și URSS.

³⁷ MfNV, Administrația politică centrală, Argumentații pentru manevra „Frăția de arme”, BStU, MfS, SdM, nr. 1487, p. 23.

³⁸ Protocolul ședinței biroului politic din 28.04.1970, BArch, DY 30/J IV 2/2/1281, p. 103.

³⁹ MfNV, Administrația politică centrală, Argumentații pentru manevra „Frăția de arme”, BStU, MfS, SdM, nr. 1487, p. 23. A se vedea, de asemenea, Conducerea Administrației politice a Sectorului militar V, Discurs la o ședință a Consiliului militar, 11.09.1970, BArch, DVH 17/180870, p. 6-18.

⁴⁰ Heinz Hoffmann, *Apărarea teritorială socialistă. Din comunicări și referate 1970 până în*

februarie 1974, Berlin 1974, p. 78-81, p. 78, 80. Articolul a apărut la 11.10.1970.

⁴¹ Ion Ioniță, *Raport către Ceaușescu privind discuțiile de la Moscova, 03-04.03.1970*, în: PHP, *Colecții: România și Pactul de la Varșovia* (Ibid. 20).

⁴² Oprea, *Armata română* (Ibid. 31), p. 194-195; Rijnoveanu, *România* (Ibid. 19), p. 218.

⁴³ Kowarik, *Apărarea teritorială* (Ibid. 30), p. 235, p. 237.

⁴⁴ Gheorghe, nedat. Raport către Ceaușescu privind întâlnirea din 09.09.1969, în: PHP, *Colecții: România și Pactul de la Varșovia* (Ibid. 20).

⁴⁵ *Intelligence Information Cable, 07.07.1969*, în: *Foreign Relations of the United States, 1969-1976*, Volumul XXIX, Eastern Europe; Eastern Mediterranean, 1969-1972. Editat de James E. Miller, Douglas E. Selva, Laurie Van Hook, Washington 2007, Doc. 179, «<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v29>» (ultima accesare la 13.03.2019).

⁴⁶ MfS, HA A, Markus Wolf, Raport către ministrul Erich Mielke, 26.02.1970, BStU, MfS, SdM Nr. 580, p. 160.

⁴⁷ *Bittere Ernte*, Revista „Der Spiegel” 1970 nr. 13, p. 142-144.

⁴⁸ Memorandumul CIA „*Romania: Maverick in trouble?*”, 20.05.1970, p. 2, p. 4. În: CIA-Library, <<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP79R00967A000200020013-7.pdf>> (ultima accesare la 06.03.2019).

⁴⁹ Raportul lui Ceaușescu la PCR, 20.05.1970, în: PHP, *Colecții: România și Pactul de la Varșovia* (Ibid. 20).

⁵⁰ Raportul MfS, HA A, Markus Wolf, către ministrul Erich Mielke, 26.02.1970, BStU, MfS, SdM nr. 580, p. 161.

⁵¹ *Bittere Ernte*, Revista „Der Spiegel” 1970 nr. 13, p. 143.

⁵² Raportul MfS, HA A, Markus Wolf, către ministrul Erich Mielke, 26.02.1970, BStU, MfS, SdM nr. 580, p. 161. *Presupunerea că, „concesiile tactice” ar fi o cale de scăpare*, de asemenea în Memorandumul CIA „*Romania: Maverick in trouble?*”, 20.05.1970 (Ibid. 48), p. 24.

⁵³ Statutul din 17.03.1969 este publicat în: *A Cardboard Castle?* (Ibid. 12), Doc. 62.

⁵⁴ Ioniță, Raport despre întâlnirea din 03/04.03.1970 către Ceaușescu, 01.[recte:7].03.1970, în: PHP, *Colecții: România și Pactul de la Varșovia* (Ibid. 20).

⁵⁵ Scrieri din 27.12.1968, BArch, DVW 1/24654, p. 238-239.

⁵⁶ Protocolul ședinței Biroului politic din 28.04.1970, BArch, DY 30/J IV 2/2/1281, p. 175.

⁵⁷ 09.09.1970, BArch, DVW 1/115667 (fără paginare).

⁵⁸ BArch, DVW 1/24654, p. 240-241.

⁵⁹ *Kampfbestandsmeldung Waffenbrüderschaft* (Raport privind Frăția de arme), Data: 14.10.1970, ora 18.00, BArch, DVW 1/25115, p. 8.

⁶⁰ MfS, Departamentul Apărare, Informare 6/70 „Frăția de arme”, 5.10.1970, BStU, MfS, HA I, nr. 14303, p. 394.

⁶¹ Raport de stare nr. 9, 08.10.1970, BStU, MfS, HA I, nr. 14303, p. 35.

⁶² „*Moștenirea de la Satu Mare și Carei*”, Armata populară, Ediție specială, octombrie 1970, BStU, MfS, ZAIG, nr. 11854, p. 401.

⁶³ „*Făția de arme salută Cottbus*”. În: Lausitzer Rundschau nr. 242, 12.10.1970, p. 3; „Cuvîntul militarilor”. În: „Frăția de arme” nr. 1 (nedat), octombrie 1970, BStU, MfS, ZAIG, nr. 11854, p. 381; „A se învăța de la Frații de arme”. În: „Frăția de arme” nr. 3 (nedat), octombrie 1970, BStU, MfS, ZAIG, nr. 11854, p. 391.

⁶⁴ Referitor la cerințele structurii presei în RDG, Anke Fiedler, *Gestionarea mass-mediei în RDG*, Köln, Weimar, Wien 2014 (= Studii contemporane, 52).

⁶⁵ Marek Krüger, *Die militärpolitische Öffentlichkeitsarbeit der NVA am Beispiel des Manövers „Waffenbrüderschaft” (1970)*, Lucrarea de diplomă nepublicată, Universitatea Bundeswehr-ului 2004, p. 114. Referitor la structura de conducere a presei exercitată de Administrația politică centrală, Kräft și Dietrich, *Die neue Stufe des militärischen Zusammenwirkens und der Waffenbrüderschaft* (Ibid. 1), p. 50-51., p. 88.

⁶⁶ Hoffmann, Raport final, 09.11.1970, BArch, DVW 1/43713, p. 199.

⁶⁷ Majoritatea mențiunilor referitoare la Forțele armate române au fost prelucrate ulterior, vezi Conducerea Administrației politice a Sectorului militar V, Planul muncii politice, 19.06.1970, BArch, DVH 17/180871.

⁶⁸ Ibid., p. 37.

⁶⁹ „*Waffenbrüder eng verbunden*”, Lausitzer Rundschau nr. 242, 12.10.1970. A se vedea și *Raportarea în noua Germanie*, 11.10.1970.

⁷⁰ Referitor la punerea în scenă a reuniunilor, Christoph Nübel, *Herzlichkeit als Handarbeit. Zur Bildgeschichte des Truppenbesuchs von Erich Honecker bei der NVA 1984*, în: Portalul Militärgeschichte, 2 ianuarie 2017, <http://portal-militaergeschichte.de/nuebel_honecker> (ultima accesare la 19.02.2019).

⁷¹ MfS, Departamentul Apărare, Raport, 17.10.1970, BStU, MfS, HA I, nr. 14303, p. 187.

⁷² MfS, Departamentul Apărare, Informare 10/70, 09.10.1970, BStU, MfS, HA I, nr. 14303, p. 334-335.

⁷³ MfS, Departamentul Apărare, Informare 16/70, 15.10.1970, BStU, MfS, HA I, nr. 14303, p. 240.

⁷⁴ „Frăția de arme” nr. 1, (nedatat), octombrie 1970, BStU, MfS, ZAIG, nr. 11854, p. 383.

⁷⁵ Rüdiger Wenzke, *Die NVA als Koalitionsarmee im Warschauer Pakt unter besonderer Berücksichtigung ihrer Beziehungen zur Ungarischen Volksarmee*. În: *Die NVA und die Ungarische Volksarmee im Warschauer Pakt*. Publicat sub autoritatea Centrului de cercetare a istoriei militare de Hans-Hubertus Mack, László Veszprémy și Rüdiger Wenzke, Potsdam 2011 (= *Potsdamer Schriften zur Militärgeschichte*, 15), p. 31-45, p. 43.

⁷⁶ MfS, HA I, Raport final asupra manevrei „Frăția de arme”, 29.10.1970, BStU, MfS, HA I, Bd. 15504, Partea 1, p. 20; a se vedea Zentrale Auswertungs- und Informationsgruppe, Mitteilungskarte an Minister, 05.06.1970, BStU, MfS, ZAIG 23027, p. 103.

⁷⁷ Georg Herbstritt, *Entzweite Freunde. Rumänien, die Sicherheit und die DDR-Staatssicherheit 1950 bis 1989*, Göttingen 2016 (= *Analyse und Dokumente*, 47), p. 207.

⁷⁸ Stephen Fischer-Galati, *Foreign Policy*. În: *Südosteuropa-Handbuch* (Ibid. 30), p. 198-231, p. 219, p. 225.

⁷⁹ MfS, Departamentul apărare, Informare 12/70 „Frăția de arme”, 11.10.1970, BStU, MfS, HA I, nr. 14303, p. 302-303.

⁸⁰ Acest lucru se datorează și faptului că serviciile de securitate ale aliaților au clarificat de obicei singure astfel de incidente și au informat MfS numai de la caz la caz. A se vedea Rapoartele în BStU, MfS, HA I, nr. 14303; HA I, nr. 15504, HA I, nr. 19113.

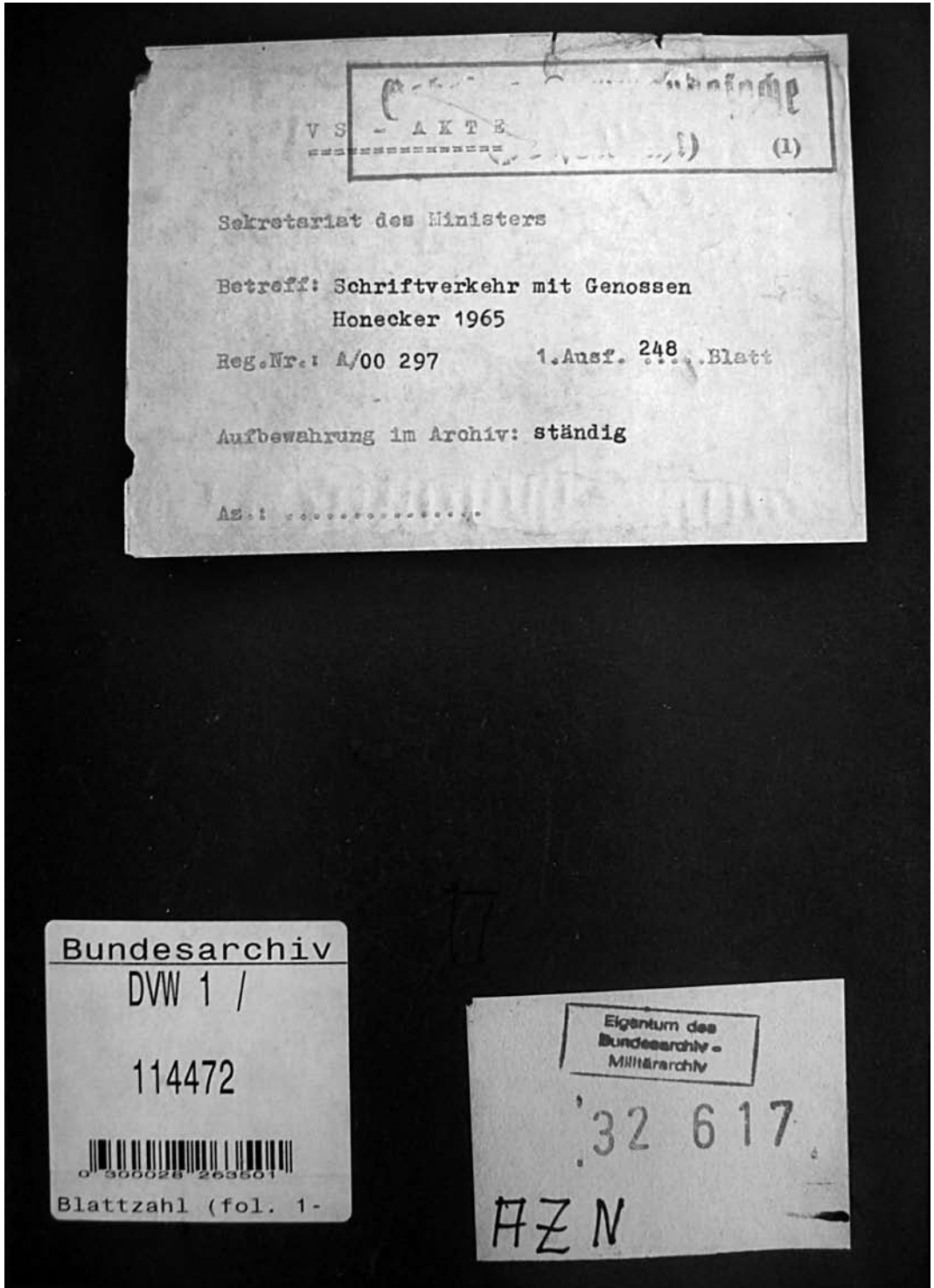
⁸¹ Comunicarea RIAS, 14.10.1970, BStU, MfS, ZAIG, nr. 11854, p. 328; Instrucțiuni privind rapoartele de presă în Krüger, Activitatea de relații publice politico-militară a NVA (Ibid. 65), p. 66.

⁸² Wenzke, „*Sozialistische Waffenbrüder*” (Ibid. 4), p. 107.

⁸³ Raport nedatat, BArch, DVW 1/24659, p. 1714-1715.

⁸⁴ MfNV, Raport final „Frăția de arme”, BArch, DVW 1/24659, p. 1646.

⁸⁵ Astfel cum e stabilit în Rijnoveanu, *România* (Ibid. 19), p. 221. *Capacitatea lui Ceaușescu pentru compromis* subliniază Kunze, Nicolae Ceaușescu (Ibid. 21), p. 158.

VORAKTE (1)

Sekretariat des Ministers

Betreff: Schriftverkehr mit Genossen
Honecker 1965

Reg.Nr.: A/00 297 1.Ausf. 248. Blatt

Aufbewahrung im Archiv: ständig

AE:

Bundesarchiv
DWW 1 /
114472
0 300028 263501
Blattzahl (fol. 1-

Eigentum des
Bundesarchiv -
Militärarchiv
32 617
AZN

Aktenvermerk Nr.: 2 / 65

Inhalt: Gespräch mit der rumänischen Militärdelegation, die an dem Herbstmanöver "Oktobersturm" in der DDR teilgenommen hat.

Datum / Zeit: 28. 10. 1965, 14.00 bis 19.00 Uhr

Ort: Sondermaschine der rumänischen Militärdelegation

Teilnehmer: Minister Armeegeneral Leontin Salajan,
Stellv.d.Ministers u.Chef d.
Generalstabes Generalleutnant Ion Gheorghe,
Generalleutnant Marin Nicolescu,
Generalmajor Nicolae Crişan,
Generalleutnant E. Marschenko (Vertreter des
Vereinten Oberkommandos bei den rumänischen Streitkräften),
Oberstleutnant Zander

Text:

1. Ich stellte an den Minister Salajan die Frage, welche Eindrücke er von seinem Aufenthalt in der DDR mitnehme. Der Minister sagte, daß er und die gesamte Delegation sehr zufrieden über den Aufenthalt seien. Die Betreuung und Organisation sei vorbildlich gewesen. Die deutschen Genossen hätten sich sehr um die rumänische Delegation gekümmert. Er habe sehr wertvolle Gespräche mit Gen. Walter Ulbricht, Gen. Hoffmann und anderen Genossen geführt. Ihn verbinde eine feste Freundschaft mit dem Gen. Hoffmann und den anderen deutschen Genossen. Als Freunde waren sie bei Freunden. Er habe sich davon überzeugen können, welchen großen Fortschritt die NVA in den letzten Jahren gemacht habe. Die Armeeangehörigen werden gut an den modernsten Waffen ausgebildet.

Minister Salajan teilte mir vertraulich mit (die anderen Teilnehmer konnten das nicht hören), daß in nächster Zeit eine Einladung an den

Minister Gen. Armeegeneral Hoffmann ergehe zum Besuch einer Militärdelegation der NVA unter Leitung des Ministers im 1. Halbjahr 1966 in der SRR. Die Vorabsprachen wären bereits erfolgt und der Besuch der Militärdelegation der NVA in der SRR wird ein großer Höhepunkt in den Beziehungen beider Armeen und das im 10. Jahr des Bestehens der NVA.

2. Struktur des Vereinten Oberkommandos

Im weiteren fand ein Gespräch zwischen Minister Salajan und dem Vertreter des Vereinten Oberkommandos bei den rumänischen Streitkräften, Generalleutnant Marschenko, statt. Der Minister brachte dabei zum Ausdruck, daß die derzeitige Struktur des Vereinten Oberkommandos nicht seinen Vorstellungen entspreche. Er sei der Auffassung, daß es besser dem nationalen und internationalen Interesse der sozialistischen Staaten entspreche, wenn im Rahmen der Teilnehmerstaaten des Warschauer Vertrages ein Ministerrat der Verteidigungsminister geschaffen werde. Den Vorsitz sollte periodisch einer der Verteidigungsminister übernehmen. Dieser Ministerrat habe die Aufgabe, den Plan der Maßnahmen für eine Periode zu beschließen. Die Funktion des Oberkommandierenden der Vereinten Streitkräfte sollte periodisch von einem Stellvertretenden Minister der Teilnehmerstaaten besetzt werden. Der Oberkommandierende dürfe keine Entscheidungen außerhalb des bestätigten Planes treffen. Wenn es notwendig sei, daß außerhalb des bestätigten Planes Entscheidungen getroffen werden müssen, hat der Oberkommandierende alle Verteidigungsminister zu konsultieren oder zu beantragen, daß der Ministerrat zusammentritt. Bei allen Entscheidungen sei zu berücksichtigen, daß die jeweilige Partei- und Staatsführung konsultiert wird und die Entscheidung billigt. Es kann nicht so sein, daß der Oberkommandierende Alarmbereitschaft für alle Armeen befiehlt, ohne daß die Zustimmung der jeweiligen Parteiführung vorliegt (s. kubanische Krise). Er (Minister Salajan) könne sich vorstellen, daß an den Staatsgrenzen der DDR plötzlich Maßnahmen für die Sicherung des sozialistischen Lagers eingeleitet werden müssen, an denen alle Streitkräfte des Warschauer Vertrages sich zu beteiligen haben. In dieser Situation habe sich der Gen. Walter Ulbricht mit allen Parteiführern in Verbindung zu setzen, um ihm Vorschläge zu unterbreiten, wie die Situation geklärt werden soll. Nach Zustimmung

aller Parteiführungen erhält der Ministerrat der Verteidigungsminister die Aufgabe, die Maßnahmen durchzuführen. Je nach der Situation kann das alles sehr schnell und wenn notwendig, telefonisch erfolgen.

Er ist auch der Meinung, daß es zweckmäßiger sei, wenn die Vertreter des Vereinten Oberkommandos in den einzelnen Armeen nicht nur von einer Armee gestellt werden, sondern alle Armeen daran beteiligt werden. Er könne sich vorstellen, daß ein General der NVA als Vertreter des Vereinten Oberkommandos bei den rumänischen Streitkräften tätig ist. In diesem Zusammenhang brachte er zum Ausdruck, daß man nicht nur von einer Armee lernen dürfe (er meine damit die Sowjetarmee), sondern sich die Erfahrungen aller Armeen zunutze machen müsse. Es sei bekannt, daß vor dem 2. Weltkrieg die deutsche Armee die stärkste und schlagkräftigste Armee der Welt gewesen sei (er zitiert dabei Stalin). Wenn er an der Stelle von Gen. Hoffmann stünde, würde er sich die Erfahrungen der heutigen westdeutschen Armee zu eigen machen, da ja diese Armee sein Gegner sein wird.

Minister Salajan sagte dazu noch, daß auch andere Verteidigungsminister (Namen nannte er nicht) im Prinzip seine Meinung in Fragen der Struktur des Vereinten Oberkommandos unterstützen, aber keiner der Minister habe bisher offen mit Marschall Gretscho darüber gesprochen. Er habe in Erfurt mit Marschall Gretscho kurz über diese Frage gesprochen, aber er hatte keine Gelegenheit, ausführlich seine Meinung darzulegen, werde das aber noch tun.

3. Frage des Atomgeheimnisses

Minister Salajan schnitt dann die Frage an, daß die SU der alleinige Inhaber des Atomgeheimnisses im sozialistischen Lager sei. Im Westen bestehen 3 Atomkräfte (USA, Frankreich und England). Das sei gegenwärtig für das sozialistische Lager eine ungünstige Situation. Wenn aber die sozialistischen Länder das Geheimnis der Atombombe der SU kennen würden, sähe diese Situation in der Welt wesentlich anders aus. Dabei ließ sich Minister Salajan von Generalleutnant Marschenko nicht davon überzeugen, daß man ein Land, das einmal eine Atombombe gezündet hat, nicht als Atomstreitmacht bezeichnen kann.

Generalleutnant Marschenko versuchte den Minister auch davon zu über-

zeugen, daß es nicht notwendig sei, daß alle sozialistischen Länder das Atomgeheimnis besitzen. Je mehr Atomkräfte es gibt, je größer ist die Gefahr eines Atomkrieges. Vielleicht könnte das eine oder das andere Land, wenn es im Besitz der Atombombe sei, Unheil anrichten. Darauf schaltete sich der Chef des Generalstabes, Generalleutnant Ion Gheorghe ein und fragte sehr scharf: "Glauben Sie, wenn China oder Albanien die Atombombe besitzt, daß sie den Atomkrieg beginnen würden? Denn China und Albanien ist ja kein imperialistischer Staat." Darauf Generalleutnant Marschenko: "China ist kein imperialistischer Staat, aber ein Abenteurer."

4. Rumänische Offiziere, die mit sowjetischen Frauen verheiratet sind.

Generalleutnant Marschenko stellte an den Minister die Frage, warum in der Vergangenheit rumänische Offiziere, die mit sowjetischen Frauen verheiratet sind, aus leitenden Funktionen in der Armee entlassen oder in niedrigere Funktionen versetzt wurden. Der Minister sagte dazu, ihm sei davon nichts bekannt, daß rumänische Offiziere, weil sie mit sowjetischen Frauen verheiratet sind, gemäßregelt wurden. Ihm sei wohl bekannt, daß ein Teil sowjetischer Frauen von rumänischen Offizieren negativ über die rumänische Politik gesprochen habe, aber wer die rumänische Butter, Wurst und Brot esse und alle Vorteile des sozialistischen Aufbaus für sich in Anspruch nimmt und keine Politik für Rumänien, sondern gegen Rumänien betreibe, ist für uns nicht tragbar. Wenn dieser Offizier sich nicht von seiner Frau trennt, trennen wir uns von ihm. Außerdem sei er überzeugt, daß ein Teil der sowjetischen Frauen mit Auftrag Spionage in Rumänien getrieben haben und vielleicht heute noch treiben.

5. Verhältnis Kuba - SRR

Der Minister stellte an Generalleutnant Marschenko die Frage, ob ihm bekannt sei, daß es eine Empfehlung gäbe, den Minister für Streitkräfte der Republik Kuba, Raoul Castro Ruz, in die Warschauer Vertragsstaaten einzuladen. Rumänien sei dieser Empfehlung nicht nachgekommen, da das Verhältnis Kuba - SRR gespannt sei. Die Schuld an den Spannungen liege nicht bei den Rumänen.

Die kubanische Botschaft in Bukarest habe an die rumänischen Behörden einen Antrag gestellt, anlässlich des Tages "Sturz des Bastian-Regimes

in Kuba" eine Studentenkundgebung auf offener Straße durchzuführen. Die rumänischen Behörden haben dieses Ansuchen mit der Begründung abgelehnt, daß solche Art von Kundgebungen in Rumänien nicht üblich seien. Darauf beantragte die kubanische Botschaft einen großen Saal. Dieser Saal konnte aber für den geforderten Termin und in der erforderlichen Größe nicht zur Verfügung gestellt werden, sondern erst 3 Tage später. Die Kubaner forderten aber für den von ihnen festgelegten Termin einen großen Saal. Die kubanische Seite war beleidigt, weil ihre Forderungen nicht erfüllt wurden und zog darauf alle in Rumänien studierenden Kubaner ab. Die rumänische Seite habe verlangt, daß die kubanische Regierung sich bei den rumänischen Genossen über ihr Verhalten (Einmischung in die inneren Angelegenheiten Rumäniens) entschuldige. Dies sei aber bis heute noch nicht geschehen. Kuba solle aber nicht glauben, daß die Beziehungen zwischen sozialistischen Staaten aus Forderungen von einer Seite bestehen, sondern auf der Grundlage der Nichteinmischung in die inneren Angelegenheiten anderer Staaten.

Abschließende Bemerkungen:

Die Unterhaltung im Flugzeug wurde besonders vom Minister sehr laut und wortreich geführt, wobei zu bemerken ist, daß der Minister sehr viel Alkohol während der Diskussion trank.

Aus der Meinung des Ministers zu Strukturfragen des Vereinten Oberkommandos und Fragen des Atomgeheimnisses konnte man entnehmen, daß sich die rumänische Parteiführung damit beschäftigt und daß evtl. bei der nächsten Tagung des Politischen Beratenden Ausschusses der Teilnehmerstaaten des Warschauer Vertrages die rumänische Seite in dieser Richtung Vorschläge machen wird.

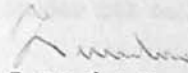
Der Minister brachte mehrmals indirekt zum Ausdruck, daß er mit der Arbeitsweise von Marschall Gretschno nicht einverstanden ist. Er wiederholte dabei oft: "Es geht nicht gegen Marschall Gretschno, es geht nicht gegen die SU, es geht um das sozialistische Prinzip der Zusammenarbeit."

Sehr phrasenhaft erklärte er zum wiederholten Male, daß sein Herz der SU für alle Zeiten gehöre und trotzdem ist er mit einigen Praktiken der sowjetischen Politik nicht einverstanden.

Ich habe mich an dem Gespräch zwischen dem Minister Salajan und Generalleutnant Marschenko nicht beteiligt.

Wenige Tage nach dem Eintreffen in Bukarest habe ich mit Generalleutnant Marschenko die Gespräche im Flugzeug noch einmal rekonstruiert, um bei diesem Vermerk Hörfehler auszuschalten. Das Gespräch wurde in russischer Sprache geführt. Für den Minister dolmetschte Generalmajor Crişan.

Oberstleutnant

Z a n d e r

ÎN TRE LOIALITATEA FAȚĂ DE ALIANȚĂ ȘI INTERESELE NAȚIONALE. PARTICIPAREA FORȚELOR ARMATE ROMÂNE LA EXERCIȚIILE ȘI APLICAȚIILE COMUNE ALE FORȚELOR ARMATE UNITE ÎN CADRUL TRATATULUI DE LA VARȘOVIA

SORIN-VASILE NEGOIȚĂ

Ca răspuns la crearea, în anul 1949, a Alianței Nord-Atlantice și integrarea ulterioară a Germaniei de Vest în cadrul acesteia, statele comuniste din Europa de Est au semnat, în anul 1955, Tratatul de la Varșovia¹, o alianță militară menită să asigure apărarea împotriva amenințărilor pe care le-ar putea crea Occidentul. Ca și în alte coaliții de forțe, în cadrul Tratatului de la Varșovia se punea problema perfecționării pregătirii comandamentelor și trupelor statelor membre, prin desfășurarea, îndeosebi, a numeroase exerciții și aplicații comune. Acestea erau planificate și executate în conformitate cu doctrina militară sovietică, cu scopul principal de antrenare a forțele armate comune ale Tratatului în vederea combaterii unei agresiuni probabile asupra teritoriului Alianței. Totodată, în subsidiar, avea și un rol de împiedicare a Bulgariei, Cehoslovaciei, Germaniei de est, Poloniei și Ungariei de a-și adopta doctrine militare de apărare teritorială², care ar fi asigurat condițiile necesare dobândirii capacității de ducere a unui război în propriul teritoriu, așa cum aveau la acel moment aliatul acestora, România și vecina ei comunistă Iugoslavia (care nu aderase la Tratat).

I. Organizarea și desfășurarea exercițiilor și aplicațiilor comune în cadrul Tratatului de la Varșovia

Sistemul de exerciții și aplicații comune desfășurate în cadrul Tratatului de la Varșovia, atât în format multilateral, cu participarea

forțelor armate ale mai multor state membre ale Tratatului, cât și bilateral (forțele armate sovietice și ale unui alt stat membru), a fost pus la punct abia în anul 1961, sub conducerea mareșalului sovietic A.A. Greciko, comandantul-șef din acel moment al Forțelor Armate Unite³ (FAU). Aplicații comune s-au desfășurat și până în anul 1961, la nivel tactic⁴, însă începând cu acest an, acestea aveau să se desfășoare, în mod regulat, la scară operațională și strategică, cu participarea a aproape tuturor categoriilor de forțe armate și tipurilor de trupe⁵.

Exercițiile și aplicațiile comune desfășurate în cadrul Tratatului de la Varșovia au fost cu trupe și de comandament și stat major, cu sau fără transmisiuni, în teren sau pe hartă. În Anexa 1 am încercat să prezint, din diferite surse, o listă cuprinzătoare cu aplicațiile de nivel strategic-operativ desfășurate în comun de statele membre ale Tratatului, începând cu anul 1961⁶. Consider că această listă nu reprezintă o listă completă cu exercițiile și aplicațiile executate în comun în cadrul Tratatului, dar constituie, probabil, o parte însemnată a acestora și nu le cuprinde pe cele de nivel tactic. În plus, trebuie adăugat că, începând cu anul 1975, au intrat în vigoare Acordurile de la Helsinki, care impuneau atât NATO, cât și Tratatului de la Varșovia raportarea doar a exercițiilor care implicau participarea a mai mult de 25.000 militari și încurajau invitarea observatorilor. Astfel, este posibil ca după 1975, sovieticii să fi impus micșorarea numărului de participanți și

limitarea publicării informațiilor despre sistemul de exerciții și aplicații comune. Din anexă se pot desprinde următoarele concluzii: în perioada 1961-1966 s-au desfășurat aproximativ 3 exerciții pe an, între 1967 și 1974 acestea și-au mărit frecvența la 4-11 exerciții pe an, iar începând cu 1975 au fost limitate la câte 1, 2, rareori 3 exerciții pe an.

Exercițiile și aplicațiile comune s-au desfășurat, în general, pe zone de acțiuni bine definite, pe teritoriul tuturor statelor membre, cu participarea personalului/trupelor aparținând Forțelor armate sovietice (URSS) și al statelor aferente zonei respective (ex. VEST/NORD-VEST – Germania de est, Polonia, Cehoslovacia și Ungaria sau SUD/SUD-EST – România și Bulgaria) și cu invitați/delegații din celelalte state membre ale Tratatului, în unele situații chiar și din China. Aplicațiile erau planificate cu preponderență în zonele de VEST și NORD-VEST, datorită posibilității mai mari de apariție a unui conflict în zona de graniță dintre Tratatul de la Varșovia și NATO, dar și în zonele de SUD-VEST, SUD și SUD-EST, pe direcțiile italiană, greacă și turcă.

Unele aplicații s-au desfășurat în perioade de tensiune sau chiar în zone de risc armat, constituind o bună repetiție înaintea unor posibile viitoare acțiuni propriu-zise⁷ (ex. octombrie 1961, în timpul crizei Berlinului sau august 1968, pe timpul invaziei Cehoslovaciei).

Exercițiile și aplicațiile au fost planificate și desfășurate în conformitate cu *Planul de măsuri comune* al Comandamentului FAU, cu scopul de a perfecționa pregătirea comandamentelor și trupelor statelor membre, prin experimentarea de forme și metode noi de ducere în comun a acțiunilor de luptă, dar și pentru consolidarea relațiilor dintre aliați și perfecționarea cooperării trupelor și statelor majore ale acestora pe timpul executării de acțiuni comune în diferite condiții de luptă.

Referindu-se la acest aspect, mareșalul I.I. Iakubovski, comandant-șef al Comandamentului FAU, declara⁸: „*Exercițiile comune se desfășoară anual conform unui plan convenit. Este necesar să se sublinieze faptul că în Forțele Armate Unite este acordată o atenție deosebită schimbului de experiență în formarea soldaților și marinarilor. Comandamentele Naționale și Unite, comandanții și personalul armatelor*

aliate împărtășesc tot ce este mai bun în lupta și pregătirea politică a personalului, în metoda de formare și în baza educațională – materială. Comandamentul Unic și Statul Major al Forțelor Armate Unite generalizează experiența de vârf a forțelor armate aliene și o împărtășesc pentru realizările tuturor comandanților, personalului și trupelor.”

Conceptiile aplicațiilor (în viziunea URSS și a celor 5 state membre loiale⁹ acesteia) aveau în vedere, în general, existența imperialismului și a unor forțe opuse socialismului și păcii, precum și teoria potrivit căreia se evita dependența de forțele proprii și se facilita intervenția multilaterală pe teritoriul celui alt stat, în apărarea comună a câștigurilor socialismului împotriva dușmanilor externi. Sursele nu indică explicit dacă acțiunile desfășurate pe timpul exercițiilor și aplicațiilor comune erau ofensive sau defensive, rareori menționează desfășurarea unor acțiuni defensive ample, iar uneori se referă la desfășurarea unor acțiuni ofensive intense ca răspuns la atacurile forțelor NATO. De asemenea, dovezile sugerează că era exclusă, totuși, practica apărării teritoriului național de către elementele naționale sub comandă națională.

Conducerea exercițiilor și aplicațiilor¹⁰ a fost asigurată, în general, de miniștrii apărării / generali aparținând statelor pe teritoriile cărora se desfășurau sau de comandantul-șef (locșitorul acestuia) / șeful Statului Major al FAU.

În afara scopurilor declarate, un obiectiv important urmărit de sistemul de exerciții și aplicații comune a fost „reîntoarcerea” periodică a trupelor sovietice și a celorlalte trupe ale statelor membre ale Pactului în cele trei țări în care trupele sovietice nu erau staționate: Cehoslovacia, România și Bulgaria. Ca un gest reciproc, trupele acestor trei țări au fost invitate să ia parte la aplicații pe teritoriul celorlalte state membre și în unele situații, chiar pe teritoriul URSS.

Prin modul de desfășurare al exercițiilor și aplicațiilor, în care aproximativ o treime erau exclusiv pe teritoriul național, o treime în totalitate pe un teritoriu străin, iar cealaltă treime în comun, atât pe teritoriul național, cât și în străinătate, precum și prin modalitatea de atribuire a comenzii exercițiilor, cu o treime de către proprii generali și două treimi de către generali

străini (în special din conducerea FAU), s-a urmărit, de către sovietici, pe de o parte, reducerea capacității ministerelor naționale ale apărării de a dezvolta capacități pentru ducerea unui război pe teritoriul național și, pe de altă parte, micșorarea posibilităților de dobândire de către ofițeri a experienței necesare pentru conducerea acțiunilor combinate pentru apărarea teritoriului național.¹¹

O caracteristică importantă a aplicațiilor desfășurate în cadrul Tratatului de la Varșovia și folosită frecvent, potrivit surselor, era simularea întrebuițării armei nucleare, fără a se ține cont de efectele secundare ale acesteia.

La finalul aplicațiilor aveau loc bilanțuri, în care se analizau acțiunile desfășurate, se evidențiau neajunsurile, se trăgeau învățăminte și se făceau recomandări ce trebuiau introduse în practica instruirii trupelor. Totodată, după unele perioade bine definite (iarnă, vară, semestrial, anual etc.), comandantul-șef al FAU emitea o „*Directivă privind pregătirea operațională și de luptă a FAU ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia*”, care prezenta concluziile rezultate din aplicațiile, jocurile de război sau convocările desfășurate în acea perioadă și stabilea liniile directoare pentru perioada următoare de instruire a trupelor (Anexa 2).

Relevante sunt consemnările din editoria-lul Krasnaia Zvezda din 20 septembrie 1969, când, în Comunicatul aplicației Oder-Neisse (Polonia), era trecut „*Scopul acestor exerciții este evaluarea instruirii trupelor în anul 1969 ...*” sau câțiva ani mai târziu, la 8 septembrie 1976, când generalul polonez Josef Kaminski, locțiitorul șefului Statului Major al FAU declara: „*Conform rezultatelor exercițiilor și manevrelor, se trag concluziile necesare și apoi se fac recomandări pentru introducerea în practica formării trupelor.*”¹²

II. Particularități privind participarea Armatei României la exercițiile și aplicațiile comune

Pentru început consider importantă clarificarea câtorva aspecte care au influențat participarea Armatei române la exercițiile și aplicațiile comune organizate de FAU ale Tratatului de la Varșovia și care au determinat modul de desfășurare a instruirii propriilor forțe armate:

- din punct de vedere geopolitic și geostrategic, România era poziționată în așa-numitul „eșalon II” al teritoriului aferent statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, fiind înconjurată (cu excepția Mării Negre) de alte state membre ale Tratatului sau din aceeași familie politică (cazul Iugoslaviei);

- trupele sovietice nu mai erau staționate pe teritoriul României încă din 1958, la fel ca în Cehoslovacia și Bulgaria;

- odată cu preluarea conducerii politice de la București de către Nicolae Ceaușescu în 1965, viziunea asupra desfășurării exercițiilor și aplicațiilor comune s-a schimbat radical, considerând că acestea vor împiedica statul român să-și determine propriile capacități ale Forțelor armate, punând sub semnul întrebării dreptul de comandă și control al conducerii FAU asupra forțelor de pe teritoriul României;

- România a fost singura țară din blocul comunist care a stabilit, începând cu anul 1967, relații diplomatice cu R.F. Germania;

- România a participat cu personal de comandament și stat major și/sau trupe la aplicații numai în format aliat, în cadrul Tratatului de la Varșovia, rareori în format bilateral, și în majoritatea cazurilor în zona sa de acțiuni militare.

În România, la fel ca în Iugoslavia, baza teoretică pentru desfășurarea pregătirii personalului prin aplicații a constituit-o propria doctrină militară, care respingea teoria și practica doctrinei militare sovietice, în ceea ce privește apărarea teritorială. Această doctrină reprezenta de fapt o invitație permanentă adresată ministerelor apărării din țările Europei de Est de a adopta strategii proprii de apărare teritorială. România, ca și Iugoslavia, presupunea că agresorul va folosi mai degrabă arme convenționale decât arme nucleare. Arta militară (strategie, operațiuni și tactici) a României aborda problema asigurării supraviețuirii forțelor armate și conducerii politice naționale în cazul ocupării oricărei țări de către o forță inamică estimată la 750.000-1.250.000 de militari. În schimb, în contradicție cu Iugoslavia, România, ca membru al Pactului, a fost mult mai precaută în condamnarea blocurilor militare, dar românii au respins cu fermitate axiomele militaro-politice sovietice cu privire la acțiunile imperialiste agresive asupra României¹².

Pe teritoriul României s-au desfășurat exerciții și aplicații comune, dar într-un număr mai restrâns decât în celelalte state membre ale Pactului, dintre care foarte puține cu trupe. Astfel, în anul 1962, România a fost de acord, la fel ca Cehoslovacia, să conducă exerciții și aplicații comune cu trupe ale statelor membre ale Pactului pe teritoriul său, dar această decizie nu avea să dureze decât până în anul 1964¹³. Ulterior, în România s-au desfășurat numai exerciții și aplicații de comandament și stat major, pe hartă, cu participarea personalului din armatele sovietice și bulgare. Totodată, Forțele armate române au participat la aplicații cu trupe pe teritoriul altor state până în anul 1965, de regulă în componerea mai multor fronturi¹⁴ (Balcanic, Central European etc.) și nu întrunit pe o anumită direcție¹⁵.

Referitor la refuzul autorităților române de a organiza sau participa la aplicații cu trupe, au avut loc o serie de discuții¹⁶ între conducerea Armatei române și cea a FAU, primele în noiembrie 1964, când generalul de armată Ion Tutoveanu, șeful Marelui Stat Major de la acea dată, a ridicat unele probleme cu prilejul discutării proiectului concepției de întrebuințare a Forțelor armate române.

Acestea se refereau la constituirea unui Front românesc în caz de război, care să cuprindă majoritatea forțelor Armatei române, pentru a acționa pe o direcție de operații independentă, precum și la decizia ca gruparea forțelor pe comandamente de armată, corpuri de armată și cele din rezervă să fie un atribut exclusiv al ministrului român al Forțelor armate. De asemenea, în contextul în care Forțele armate române aveau misiunea să acționeze îndeosebi pe direcția de operații spre sud, o atenție deosebită trebuia acordată menținerii la dispoziția Înaltului comandament român, pe teritoriul național, în rezervă, a unor forțe care să acționeze după dispozițiile Guvernului român împotriva desantului maritim, care ar fi debarcat pe litoral și pentru lichidarea desantului aerian lansat în interiorul țării.

După lungi discuții, sovieticii au acceptat, în final, propunerea părții române și astfel, s-a decis desfășurarea primei aplicații exclusiv românești, de comandament și stat major, la eșalon front, cu transmisiuni în teren, cu scop de învățământ, sub conducerea ministrului

român de atunci al Forțelor armate, generalul de armată Leontin Sălăjan, între 20 și 27 mai 1965, prevăzută în Planul de măsuri comune al Comandamentului FAU.

Invazia Cehoslovaciei, în august 1968, pe care Nicolae Ceaușescu a denunțat-o atât ca pe o violare a legilor internaționale, cât și ca pe o încălcare a principiilor de neintervenție mutuală în afacerile interne, considerând că apărarea colectivă împotriva agresiunii externe era singura misiune autorizată a Pactului de la Varșovia, a constituit un moment de cotitură în definirea poziției României în problematica aplicațiilor comune cu trupe și a suscitât ample discuții între conducerea Armatei române și Comandamentul FAU, cu cote maxime în anii 1969 și 1970.¹⁷

În urma discuțiilor purtate cu mareșalul I.I. Iakubovski, comandantul-șef al FAU și generalul S.M. Ștemenko, șeful Statului Major al FAU, la data de 9 septembrie 1969 (Anexa 3), cu privire la organizarea unei aplicații cu trupe pe teritoriul României în octombrie 1969, și reluată de mai multe ori, conducerea militară¹⁸ a Forțelor armate române a cerut anularea acesteia și desfășurarea „unei aplicații de cooperare pe hartă”, condusă de ministrul român al Forțelor armate, cu participarea de comandamente / grupe operative din România, Bulgaria și URSS, în 1970. Conducerea Comandamentului FAU nu a acceptat inițial propunerea părții române, considerând că scoaterea definitivă a aplicației din plan și înlocuirea ei cu o alta pe hartă era de neconceput, fiind de acord doar cu o amânare a acesteia. Generalii sovietici considerau că s-ar fi creat un precedent și, pe de o parte, ar fi dat naștere la speculații și comentarii privind existența unor fisuri serioase în cadrul Tratatului, iar pe de altă parte, celelalte state membre ar fi reproșat că „*R.S. România ar avea un regim preferențial*”. În final însă, după discuții repetate, această aplicație avea să fie amânată pentru anul 1970 și transformată întruna de comandament și stat major, cu transmisiuni în teren, cu participarea Forțelor armate din România, Bulgaria și URSS și condusă de ministrul Forțelor armate române.

Un alt aspect contradictoriu, ridicat de partea română în 1970 și considerat de conducerea Comandamentului FAU drept o poziție

negativă tot mai vizibilă din partea românilor într-o serie de probleme interaliate, a fost necesitatea, potrivit legislației române, a încheierii unor convenții între Guvernul României și guvernele statelor ale căror trupe/comandamente erau prevăzute a participa la aplicații, indiferent de natura acestora, pe teritoriul țării noastre, care să fie ratificate de organele competente din fiecare țară (Anexa 4). Cu toată opoziția inițială a conducerii FAU, care clama inexistența acestei solicitări în Statutul FAU, care fusese adoptat în martie 1969, în cele din urmă s-a ajuns la înțelegerea ca pe teritoriul României să se desfășoare numai aplicații de comandament și stat major, cu soluționarea situațiilor create exclusiv pe hartă, iar armata română să nu mai participe la aplicații cu trupe pe teritoriul altor state.

Relevantă este replica dată de generalul Ștemenko, șeful Statului Major al FAU, la 10 februarie 1970, generalului-maior Florian Truță, locțiitor al șefului Statului Major al FAU din partea Armatei române: „Știm că există lege. A fost votată la 21 august 1968 în legătură cu situația din R.S. Cehoslovacă. În Statutul semnat în martie 1969 nu s-a făcut mențiunea că aplicațiile se pot desfășura numai pe bază de convenții. Legi, legi, dar dacă ar fi vorba de trupe, acestea ar întreba de legi? Dubcek a avut legile lui, dar cine l-a întrebat?”¹⁹

În consecință, armatele aliate au fost reprezentate la aplicațiile desfășurate pe teritoriul României doar de comandamente și state majore, toate situațiile fiind rezolvate exclusiv pe hartă. Totodată, Armata română a fost reprezentată la aplicațiile organizate de Tratat pe teritoriul altor state doar cu grupe de generali și ofițeri, comandamente și state majore restrânse, care soluționau situațiile strategice și operativ-tactice numai pe hartă.

Din momentul în care nu a mai participat la aplicații cu trupe pe teritoriul altor state și nici nu a mai admis asemenea acțiuni pe teritoriul ei, România a organizat, de regulă o dată la doi ani, o aplicație comună, de nivel operativ-strategic, care se desfășura pe hartă. La acestea participau, în afara românilor, care reprezentau majoritatea forțelor terestre (2 comandamente de armată), sovieticii și bulgarii cu câte un comandament de armată, toate organizate într-un Front, completat cu grupe operative

ale armelor: aviație, apărare antiaeriană, marină, artilerie, geniu, protecție antichimică etc.²⁰

Pentru exemplificarea principiilor care au stat la baza planificării și organizării exercițiilor și aplicațiilor comune de comandament și stat major, pe hartă, desfășurate după anul 1970 pe teritoriul României, sunt important de evidențiat principalele caracteristici ale acestora.

În esență, se urmăreau aceleași obiective prevăzute și la aplicațiile cu trupe pe acest Teatru de Acțiuni Militare: măsuri pentru trecerea unităților de la starea de pace la cea de război, intrarea forțelor în timpul prevăzut în dispozitivul de luptă, pentru respingerea ofensivei agresorului și trecerea la ofensivă, închegarea și antrenarea comandamentelor de la toate eşaloanele participante la organizarea și conducerea luptei și operației, în acord cu cerințele luptei moderne; dezvoltarea cooperării interaliate; verificarea unor ipoteze ale planului de campanie; experimentarea unor metode noi în domeniul tactic-operativ; perfecționarea conducerii și a lucrului de stat major.²¹

Concepția exercițiilor și aplicațiilor se elabora sub formă de text și grafică și cuprindea contextul politico-militar general și special în care s-ar fi produs o agresiune împotriva unuia din aliații României²³ (de obicei Bulgaria) și elementele cu caracter militar referitoare la toate situațiile de ordin strategic, operativ și tactic ce urmau a fi soluționate de participanți, la dispozitivele de luptă, la succesiunea introducerii forțelor în acțiune, la grupările și regroupările de trupe, la problemele de cooperare și conducere, precum și la modul de asigurare a legăturilor. Important este faptul că nu se planifica niciodată întrebuintarea armelor de nimicire în masă de către forțele proprii, dar exista posibilitatea folosirii acestora de către un adversar ipotetic.²⁴

Tematica acțiunilor planificate era gândită să angajeze importante forțe terestre, aeriene, antiaeriene și navale, în conformitate cu cerințele conceptului luptei moderne în toate cele trei medii: terestru, aerian și maritim. În majoritatea cazurilor, acțiunea forțelor terestre, dotate cu tehnică blindată, era precedată de lovituri masive ale aviației și a rachetelor tactic-operative pe o mare adâncime, iar pe măsura desfășurării operațiilor aero-terestre, aviația contribuia la sporirea ritmului luptei ofensive

și la creșterea adâncimii misiunilor sau, după caz, în cooperare cu apărarea antiaeriană, la consolidarea defensivei și la imprimarea unui caracter activ acesteia. Erau astfel exersate misiuni de cercetare-observare, acțiuni de bombardament și asalt, de lansare a desantului aerian, de transport trupe și de asigurare logistică. Un interes deosebit era acordat, de asemenea, forțării unor importante cursuri de apă, luptei în poziții fortificate, în teren muntos-împădurit și în localități.²⁵

Direcțiile de acțiune ale Forțelor armate române pe timpul exercițiilor și aplicațiilor organizate de către aceasta au fost, în general, cele trei direcții strategice, nord italiană spre sud-vest (până în 1966), greacă spre sud și turcă spre sud-est sau pentru apărarea zonei de litoral a Mării Negre.

O parte din timpul premergător desfășurării exercițiilor și aplicațiilor era destinat pregătirii teoretice a personalului participant. Referitor la acest lucru, fostul ministru al apărării, generalul-colonel (r) Constantin Olteanu scria²⁶: *„Participarea comandamentelor române la aplicații, indiferent de caracterul acestora și de locul unde se desfășurau, era precedată, de fiecare dată, de o perioadă de pregătire intensă, teoretică și metodologică, a militarilor care urmau să ia parte la acțiune. În acest timp, pe baza unei bibliografii orientative, se studiau cu atenție regulamentele de luptă, lucrările, studiile și articolele care tratau problematica viitoarei aplicații sau participau la prezentarea de expuneri și la dezbateri în legătură cu particularitățile Teatrului de Acțiuni Militare.”* În cadrul acestor activități, se punea accentul pe cunoașterea caracteristicilor terenului, a stării itinerarelor de deplasare (drumuri și căi ferate), stării și capacității mijloacelor de comunicații, a situației cursurilor de apă ce trebuiau trecute sau forțate, precum și a situației zonelor fortificate. De asemenea, participanții erau încurajați să prezinte opinii personale și variante privind principalele situații ce puteau să apară în dinamica luptei și modalități de soluționare a acestora, precum și forme și metode de cooperare interarme și interaliate. Totodată, aveau loc antrenamente de stat major la toate eșaloanele participante la aplicație, se efectuau recunoașteri în teren și se punea un accent deosebit pe cunoașterea organizării,

dotării, valorii și calității forțelor ce le putea angaja inamicul probabil, precum și a modului de acțiune a acestuia.²⁷

Toate documentele necesare desfășurării exercițiilor și aplicațiilor, precum și metodologia ce trebuia urmată se elaborau de către partea română și se puneau de acord cu reprezentanții Armatei sovietice și ai Armatei bulgare, precum și cu conducerea FAU.

De regulă, aplicațiile de comandament și stat major pe hartă de pe teritoriul României s-au desfășurat în lunile februarie-martie în stațiunea Neptun, pe țărmul Mării Negre, nu atât pentru frumusețea stațiunii, cât, mai ales, pentru că operația viza și măsuri privind apărarea litoralului acestei mări și a gurilor Dunării.²⁸

Suplimentar, Forțele armate române au participat, aproape anual, cu nave, împreună cu cele sovietice și bulgare, la așa-numitele „aplicații de flotă” pentru apărarea litoralului românesc și bulgăresc și respingerea unui presupus inamic în largul Mării Negre sau la aplicațiile cu trageri de luptă, alături de alte state membre, cu trupele de rachete antiaeriene în poligonul Așuluk, în Siberia sovietică.

Pentru a avea o imagine reală a modului de desfășurare și a rezultatelor aplicațiilor care aveau loc în țara noastră, la unele momente din dinamica acestora și la bilanț participau, de regulă, comandantul-șef și/sau șeful Statului Major ai FAU, precum și ministrul apărării din Bulgaria.

În pregătirea sau pe timpul aplicațiilor desfășurate pe teritoriul României, pe lângă analiza elementelor propriu-zise ale concepției acestora, miniștrii români ai apărării foloseau prilejul și pentru a dialoga cu conducerea FAU asupra problematicii de ansamblu a Teatrului de acțiuni militare în care era implicată direct armata română. Astfel, principalele subiectele abordate de către conducerea Armatei române²⁹ și care au suscitât un interes deosebit la nivelul cel mai înalt al conducerii politice a statului român s-au referit la forțele destinate să acționeze pe direcțiile operative greacă și turcă, modul de ducere a luptei de către primul și al doilea eșalon strategic și exercitarea comenziilor la război pe acest Teatru de acțiuni militare.³⁰

Potrivit concepției Comandamentului FAU și a Marelui Stat Major al Armatei sovietice, cel de-al doilea eșalon strategic avea în componere numai forțe sovietice, care urmau să fie introduse în bătălie, pe teritoriul Bulgariei, pentru dezvoltarea ofensivei în adâncime și cucerirea obiectivelor strategice finale. Discuțiile pe acest subiect au fost avansate la Moscova, în anul 1983, de către șeful Marelui Stat Major român, generalul colonel Vasile Milea, cu ocazia pregătirii aplicației de comandament și stat major din acel an de la Neptun. În urma prezentării documentelor aplicației, mareșalul N. Ogarkov, șeful Statului Major General al armatei sovietice, a indicat, pe un ton imperativ, să se modifice partea din concepție a aplicației care se referea la adâncimea misiunilor, în sensul ca forțele aflate în ofensivă, în primul eșalon strategic, majoritatea românești, să înainteze numai până la un anumit aliniament, mult mai puțin adânc decât cel prevăzut în concepția aplicației. Intenția era ca, după „ducerea greului” de către forțele românești din eșalonul întâi, sovieticii să-și introducă în bătălie, în momentul și în locul stabilit de ei, propriul Front, pentru a cuceri obiectivele strategice generale pe care le vizau. În urma situației create, a fost nevoie ca generalul-colonel Constantin Olteanu, ministrul român al apărării naționale, să intervină pe lângă mareșalul Viktor Kulikov, comandantul-șef al FAU, pentru a se menține concepția inițială a aplicației, așa cum fusese gândită de partea română.³¹

O a doua problemă importantă discutată de conducerea Armatei române cu conducerea FAU, la indicația lui Nicolae Ceaușescu, a fost modul de exercitare a comenzii pe Teatrul de acțiuni militare Sud-Vest. Întrucât sovieticii preconizau ca respectiva conducere să revină în această zonă, ca și în celelalte, unor mareșali și generali sovietici, cărora urma să li se confere largi competențe, cu ocazia aceleiași aplicații din 1983, generalul-colonel Olteanu a ridicat această problemă mareșalului Kulikov. În cadrul acestor schimburi de opinii, mareșalul Kulikov a propus ca românii să preia comanda pe acest Teatru de acțiuni militare, propunere care, dacă ar fi fost acceptată, deschidea calea altor complicații. Deoarece aceste chestiuni nu și-au găsit rezolvarea, s-a convenit continuarea schimbului de păreri pentru clarificarea problemelor aflate în divergență.³²

În acest context, o altă situație care a suscitat neînțelegeri în cadrul Tratatului, după evenimentele din Cehoslovacia din 1968, s-a rezumat la modul de deplasare/transportare a tehnicii militare sovietice pe teritoriul României sau de pătrundere a aviației sovietice în spațiul aerian românesc, în vederea participării acestora la aplicațiile cu trupe organizate în Bulgaria. După intense discuții între conducerea Armatei române și conducerea FAU a Tratatului au fost agreeate, în principal, două variante pentru transportarea tehnicii militare sovietice: pe mare, cu ajutorul navelor sau, atunci când nu era posibil, pe calea ferată, cu ajutorul garniturilor de tren, dar separat de personalul participant.

Referitor la aceste aspecte, generalul-colonel Constantin Olteanu, în dialog cu jurnalistul Dan Constantin afirma: „Începând tot din anul 1968, România nu a mai permis nici tranzitarea teritoriului său de către trupe aparținând altor state, având sau nu armament asupra lor, sau survolarea teritoriului ei de către aeronave militare străine. Evident, poziția României a fost criticată și s-a insistat de către aliați, îndeosebi de către sovietici, să se revină asupra ei.”³³

Au existat însă și excepții de la regula stabilită, determinate de dorința șefului statului român, care avea competența aprobării acestor situații, de a relaxa, în unele momente, relațiile dintre România și celelalte state membre ale Tratatului de la Varșovia, în special Uniunea Sovietică. Mărturie stau aprobările date pentru tranzitarea și asigurarea deplasării prin România a unor coloane militare sovietice, care participau la aplicații pe teritoriul Bulgariei în 1977 și 1989 sau solicitarea șefului Marelui Stat Major al Armatei populare bulgare pentru trecerea prin România a unor eșaloane de militari bulgari, pentru participarea la o aplicație pe teritoriul URSS, în perioada 10-20 mai 1969 (Anexa 5).

În a doua parte a anilor '80, conducerea politico-militară de la București a refuzat să angajeze Marele Stat Major român la antrenamente comune de stat major sau la diferite convocări, considerând că pregătirea de comandament este un atribut exclusiv al comandamentului național. De asemenea, s-a refuzat în continuare participarea Armatei române la aplicații cu trupe și s-a decis numai trimiterea de grupe operative ale statelor majore de armată sau divizii pentru activități exclusiv pe hartă.

În concluzie, oricât de bine erau concepute și executate, aplicațiile pe hartă nu puteau înlocui aplicațiile cu trupe, cu participarea acestora în teren, acestea asigurând astfel instruirea militarilor și formarea deprinderilor comandanților și statelor majore pentru a acționa cât mai aproape de condițiile reale ale câmpului de luptă și a putea verifica mult mai eficient ipotezele planului de campanie. Totodată, în baza concluziilor desprinse, puteau aduce corecturile necesare planurilor de acțiune, posibilități reduse în cazul aplicațiilor pe hartă.³⁴

Astfel, pornind de la rolul important pe care îl aveau exercițiile și aplicațiile în pregătirea comandamentelor și trupelor și de la faptul că Armata română nu mai participase de mai mult timp la aplicații cu trupe în cadrul Tratatului de la Varșovia, în anii '80 s-a pus accentul pe organizarea și executarea unor astfel de activități, în afara aplicațiilor desfășurate cu regularitate de unități și mari unități tactice și operative, la nivelul întregii armate române, conduse de ministrul român al apărării.

Totodată, în conformitate cu obiectivele deceniului al nouălea de imprimare a unei noi orientări strategice, prin care aplicațiile s-au remarcat prin amploare și complexitate, generalul Constantin Olteanu a reușit să-l convingă pe Nicolae Ceaușescu de utilitatea unor aplicații, care să depășească conceptual prejudecata respingerii agresorului potențial doar până la frontiera de stat și urmărirea acestuia până la înfrângerea ori capitularea sa.

III. Caracteristici ale unor aplicații comune desfășurate în cadrul Tratatului de la Varșovia la care au participat Forțele armate române

Pentru exemplificarea celor prezentate în capitolul precedent, am considerat necesară prezentarea câtorva caracteristici ale unor aplicații comune reprezentative în cadrul Tratatului de la Varșovia, cu participarea personalului și/sau a unităților românești.

1. Aplicația de comandament și stat major, la eșalon Front, cu mijloace de transmisiuni, în teren, cu scop de învățământ, 20-27 mai 1965

Aplicația, prevăzută în Planul de măsuri comune al FAU, s-a desfășurat pe teritoriul

României, numai cu participarea Forțelor armate române – Direcția aplicației³⁵ și Comandamentul Frontului format din 2 Armate, 1 Corp de armată, 1 Corp aerian, precum și unități și mari unități prevăzute a se înființa la mobilizare – și a fost condusă de ministrul român al Forțelor Armate, generalul Leontin Sălăjan.

Având tema „*Organizarea și planificarea operației ofensive de către front, concomitent cu executarea contraloviturilor de armată și de front și ducerea acțiunilor de luptă fără și cu întrebuintarea armelor de nimicire în masă*”, aplicația a fost concepută de Marele Stat Major român și aprobată de conducerea Tratatului de la Varșovia.

Concepția aplicației, prezentată pe larg de generalul-colonel Constantin Olteanu și colaboratorii acestuia³⁶, prevedea declanșarea agresiunii de către statele imperialiste pe teatrele de acțiuni militare europene, în urma insucceselor pe plan politic și economic și a intensificării cursei înarmărilor. După încălcarea neutralității Austriei și Iugoslaviei, trupele NATO au pătruns în centrul și sud-estul Europei, inclusiv pe teritoriul României. Ritmul de înaintare al acestora a fost micșorat de către trupele de est, care au trecut la ofensivă pe unele direcții.

În aceste condiții, Frontul român constituit a primit misiunea de a respinge grupările inamicului pătrunse în Transilvania și Oltenia și, ulterior, după 5 zile, de a trece la contraofensivă, pentru a nimici, în cooperare cu cele 2 Fronturi aflate la stânga și dreapta, rezervele operative din adâncimea dispozitivului inamic. Astfel, se creau condițiile favorabile ieșirii cu forțele principale pe teritoriul Ungariei, la vest de Dunăre și desfășurării unei noi operații pe direcția nord-italiană.

În cadrul acestei concepții generale au fost simulate efectele loviturilor nucleare proprii, ca răspuns la loviturile nucleare ale inamicului, pentru respingerea forțelor acestuia dincolo de frontiera națională.

După un salt operativ, trupele Frontului român au organizat o nouă operație ofensivă de front pentru nimicirea a două nou-constituite Grupuri de armată ale NATO, care luptau pe un nou aliniament de luptă și, ulterior, dezvoltarea acesteia spre nordul și centrul Ita-

liei. În acest timp, cele două fronturi situate pe flancuri, aveau misiunea să dezvolte ofensiva spre Leipzig, respectiv pentru ieșirea cu forțele principale pe litoralul de nord-est al Mării Adriatice și nimicirea inamicului care rezista în Munții Bosniei și în raionul Split.

După executarea aplicației, au fost făcute unele aprecieri și desprinse concluzii, din care cele mai relevante au fost³⁷:

- grupa de generali sovietici, participanți ca observatori, a apreciat că aplicația a fost utilă, iar planificarea a corespuns concepției vremii și particularităților ducerii acțiunilor de luptă pe teatrul de operații sud-vest;

- aceștia au relevat, de asemenea, numeroase probleme care nu au fost suficient elucidate, în special în ceea ce privește folosirea în luptă a armelor nucleare, protecția trupelor împotriva acestora, folosirea în luptă a unor categorii de trupe, de care România nu dispunea la acel moment;

- aplicația, prima la nivel de front românesc, a depășit cu mult posibilitățile reale de acțiune ale Forțelor armate române, inamicul fiind „înfrânt” cu prea mare ușurință, într-o fază de apărare și de ofensivă a cărei lungime a oscilat între 450 și 250 km, adâncimea fiind și mai impresionantă, de la Craiova și Brașov, la Budapesta, Viena și dincolo de Roma.

Această aplicație a constituit elementul definitoriu prin care, începând cu 1966, Comandamentul FAU a stabilit definitiv direcția de acțiune a Forțelor armate române spre sud, pentru bararea direcției de operații greacă, măsură acceptată de autoritățile politice și militare de la București, care au sesizat însă situația dificilă în care ar fi fost pusă țara în caz de atac pe celelalte direcții. În final s-a ajuns la un compromis și România a decis să ia măsuri corespunzătoare pentru apărarea țării și pe alte direcții posibile de atac ale inamicului, pentru a evita orice surpriză, mai ales după invazia „aliaților”, în 1968, în Cehoslovacia³⁸.

2. Aplicația de comandament și stat major, pe hartă, „SOIUZ³⁹-73”, desfășurată pe teritoriul României, în perioada 12-21 februarie 1973⁴⁰

Aplicația, la care au participat aproximativ 400 de generali și ofițeri din România, Bulgaria și Uniunea Sovietică, din care circa 100 erau

români, s-a desfășurat pe teritoriul României, la Neptun, și a fost condusă de mareșalul sovietic Ivan I. Iakubovski, comandantul-șef al Comandamentului FAU.

Tema aplicației, aprobată de Nicolae Ceaușescu în ianuarie 1973, a fost „*Desfășurarea Grupărilor de trupe aliate pe Teatrul de acțiune militară cu respingerea simultană a agresiunii inamicului. Ducerea operației ofensive a Frontului și acțiunilor de luptă ale Forțelor maritime și Trupelor de apărare antiaeriană ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia*”.

Potrivit concepției aplicației⁴¹ (Anexa 6), forțele Grupului de armate Sud aparținând NATO, constituit din mari unități ale Forțelor armate grecești și turce⁴², sprijinite de 1 corp de aviație independent, atacau Bulgaria și ajungeau pe un aliniament la sud de Sofia, concomitent cu angajarea luptei de către forțele aero-navale ale NATO în Marea Neagră, la 150 mile est de Constanța și lansarea unui desant maritim la nord de Burgas, în Bulgaria.

În cadrul aplicației, marile unități⁴³ ale Armatei române, constituite într-un front, împreună cu 2 armate sovietice, dispuse pe flancuri, au trecut la traversarea fluviului Dunărea și concentrarea forțelor la sud de acesta, în condițiile folosirii de către inamic a armelor de nimicire în masă. După regrupare, forțele românești și cele sovietice din flancul stâng au început înaintarea pe direcția sud – sud-est, urmând ca primele, sprijinite de un regiment de desant-parășutare românesc, să încerce să creze un cap de pod la sud de strâmtoarea Dardanele, iar cele sovietice, împreună cu o divizie de desant aerian, să respingă forțele turcești la vest de Istanbul. Concomitent, în Marea Neagră, trebuiau să se angajeze două bătălii aeri-navale la nord-est și est de Istanbul.

La flancul drept al Armatei române, forțele bulgare din cadrul unui front, în cooperare cu cele sovietice, respingeau acțiunile ofensive ale forțelor grecești, eliberau teritoriul bulgar și ajungeau la litoralul Mării Egee.

Aplicația a pus în evidență câteva elemente importante privind modul de gândire și acțiune în cadrul Tratatului de la Varșovia⁴⁴:

- pentru prima dată de la înființarea Alianței, Comandamentul FAU a prevăzut ca Frontul românesc să acționeze pe direcția operativă turcă, cu forțarea strâmtoării Dardanele

(Armata română fusese angajată numai pe direcțiile operative nord-italiană, până în anul 1966 și greacă, ulterior);

- liderii militari sovietici erau preocupați de cucerirea rapidă a strâmtorilor Bosfor și Dardanele în cazul declanșării unui război între NATO și Organizația Tratatului de la Varșovia;

- se poate observa încadrarea forțelor românești între două armate sovietice, pe timpul aplicațiilor comune, lucru explicabil dacă ținem cont de problemele pe care autoritățile române le-au creat după evenimentele din august 1968 din Cehoslovacia.

3. Aplicația cu trupe „SCUT-82”, pe teritoriul Bulgariei, în perioada 25 septembrie – 1 octombrie 1982

La această aplicație, condusă de ministrul bulgar al Forțelor Armate, general de armată Dobri Dzhurov, au participat forțe și mijloace din toate statele membre ale Pactului de la Varșovia, mai puțin din România, care a trimis doar o delegație de generali și ofițeri, condusă de ministrul apărării naționale și un Comandament de divizie restrâns, în staff-ul aplicației.

În concepția aplicației⁴⁵ era prevăzută concentrarea trupelor și comandamentelor armatei sovietice în zona sud-vest Tolbuhin, iar cele ale altor armate aliate la 80 km sud de Ruse. De asemenea, s-a prevăzut constituirea unui Front de coaliție cu compunere multinațională, grupele operative ale comandamentelor din armata română făcând parte dintr-un Front român.

Obiectivele strategice și operativ-tactice ale aplicației au vizat realizarea coeziunii comandamentelor și marilor unități aliate, îmbunătățirea cooperării între categoriile de forțe armate, în condițiile întrebuințării desantului maritim și aerian. Un obiectiv major l-a reprezentat latura radioelectronică a luptei armate.

Aplicația a inclus și lansarea unui puternic desant aerian sovieto-polonez, sovieticii fiind lansați în mașina de luptă a parașutiștilor din avioane IL-76, în timp ce polonezii au lansat, după metoda clasică, un batalion care survola se teritoriul românesc.

Aplicația a ridicat probleme deosebite pentru partea română, referitoare la acceptul sau

nu al tranzitării și survolului teritoriului național de către trupe⁴⁶ (având asupra lor armament, muniții și tehnică de luptă) din armatele URSS, Poloniei, Ungariei, Cehoslovaciei și RDG.

Ministrul român al apărării naționale i-a propus lui Nicolae Ceaușescu, și acesta a acceptat, să se dea curs cererilor de tranzitare și survol numai în baza unor convenții încheiate între Guvernul român și guvernul fiecărei țări în parte, în conformitate cu reglementările românești în vigoare. Aliații au ignorat solicitarea, trimițând doar cereri la nivel de foruri militare și nu de la guvern la guvern. Ca urmare, răspunsul românesc a fost negativ și, în final, Nicolae Ceaușescu a aprobat doar survolul trupelor poloneze (un batalion de parașutiști), reprezentanții celorlalte armate nereacționând în vreun fel.

În perioada de pregătire, conform mandatului încredințat, generalul-locotenent Constantin Olteanu, ministrul apărării naționale, a precizat mareșalului Viktor Kulikov, comandantul-șef al FAU, și generalului de armată Dobri Dzhurov, ministrul bulgar al apărării, că prin amplexarea sa aplicația nu era indicată să se desfășoare, deoarece avea un profund caracter politic, urmând a se desfășura într-o zonă în care conducerile de partid și de stat desfășurau acțiuni constructive pentru dezvoltarea prieteniei și colaborării, pentru realizarea unei zone a păcii și colaborării internaționale.

Mareșalul sovietic și generalul bulgar au replicat că problemele aplicației fuseseră deja discutate în Biroul Politic al Partidului comunist bulgar, cu desfășurarea ei fiind de acord și secretarii generali ai partidelor comuniste din Ungaria, Cehoslovacia, RDG și Polonia.

Mareșalul Kulikov și-a manifestat nemulțumirea și față de refuzul de către români a tranzitării teritoriului național, fără aprobarea Marii Adunări Naționale⁴⁷, și a încheierii de convenții interguvernamentale. Tot el a precizat că era nevoit să informeze despre greutatea pe care le întâmpina din partea română și că, în final, indiferent de aceste dificultăți, aplicația se va desfășura la nivelul cel mai înalt.

În cele peste trei decenii de existență ale Tratatului de la Varșovia, România a adoptat

o poziție distinctă în cadrul acestuia, manifestând o atitudine ostilă ori de câte ori erau făcute demersuri sau se desfășurau acțiuni care veneau în contradicție cu principiul suveranității naționale. Unul din aspectele pe care România le considera ca o ingerință nepermisă în suveranitatea națională era faptul că, la război, conducerea operativă a FAU urma să revină Marelui Stat Major al Armatei URSS, Comandamentul FAU urmând să aibă doar un rol de sprijin al acestuia.

În aceeași linie s-a înscris și decizia privind modul de participare a Forțelor armate române la activitățile comune organizate de Comandamentul FAU al Tratatului de la Varșovia, fie că acestea au fost exerciții și aplicații comune sau convocări și consfătuiri ale personalului de conducere. S-a încercat, pe cât posibil, printr-o abordare diplomatică a diferitelor situații apărute, să fie impusă partenerilor, și în special sovieticilor, propria politică în ceea ce privește modul de pregătire a forțelor armate pentru apărarea teritoriului național.

Subiectul abordat în lucrarea de față este unul foarte interesant pentru cunoașterea uneia din perioadele controversate ale istoriei României, iar, printr-o documentare mai aprofundată a documentelor existente în arhive, pe măsură ce acestea vor deveni în totalitate accesibile cercetării, acesta poate fi dezvoltat și pot fi prezentate aspecte care nu au putut fi elucidate până în prezent.

NOTE

¹ Pactul sau Tratatul de la Varșovia, numit în mod oficial *Tratatul de prietenie, cooperare și asistență mutuală* a fost o alianță militară a țărilor din Europa Răsăriteană și din Blocul Răsăritean, care voiau să se apere împotriva amenințării pe care o percepeau din partea alianței NATO (fondată în 1949). Crearea Pactului de la Varșovia a fost grăbită de integrarea în NATO a Germaniei de Vest „remilitarizată”, prin ratificarea de către țările occidentale a Înțelegerilor de la Londra și Paris. Tratatul de la Varșovia a fost inițiat de către Nikita Hrușciov în 1955 și a fost semnat la Varșovia pe 14 mai 1955 de către toate statele comuniste ale Europei Răsăritene – R.P. Albaneză (retrasă oficial din Pact din cauza diferențelor ideologice, în anul 1968), R.P. Bulgară, R.S. Ce-

hoslovacă, R.D. Germană, R.P. Polonă, R.P. Română (R.S. România din 1965), R.P. Ungară și U.R.S.S. – cu excepția Iugoslaviei.

Pactul și-a încetat existența pe 3 martie 1991 și a fost în mod oficial dizolvat la întâlnirea de la Praga, pe 1 iulie 1991.

https://ro.wikipedia.org/wiki/Pactul_de_la_Varșovia, accesat la 22.01.2019.

² Christopher Jones, Final Report to National Council for Soviet and European research “*Soviet Military Doctrine and Warsaw Pact Exercises*”, p.1, <https://www.ucis.pitt.edu/nceeer/0000-621-1-Jones.pdf>, accesat la 16.01.2019.

³ Principalele structuri prin care se asigura funcționarea Alianței erau următoarele: Comitetul Politic Consultant, Comandamentul Forțelor Armate Unite, Statul Major al Forțelor Armate Unite și Secretariatul Unit al Tratatului.

<https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/10-lucruri-de-stiut-despre-pactul-de-la-varșovia>, accesat la 19.04.2019.

⁴ Potrivit volumului „*Boevoe sodruzhestvo (Comunitatea de luptă)*”, editat de comandantul-șef al Comandamentului FAU, mareșalul I.I. Iakubovski, înainte de 1961 au avut loc exerciții tactice comune, fiind identificate de către cercetătorul Christopher Jones două astfel de exerciții, ambele în format bilateral. Astfel, în august 1957, trupele sovietice și est-germane au efectuat un exercițiu comun, pe timpul căt mareșalul Greciko încă era comandantul trupelor sovietice din Germania de est, iar în perioada 18 iulie – 8 august 1958 Forțele aeriene sovietice și Forțele terestre, aeriene și navale bulgare au desfășurat un exercițiu comun în Bulgaria sub comanda mareșalului sovietic (FAer) N.S. Skripko. <https://www.ucis.pitt.edu/nceeer/0000-621-1-Jones.pdf>, accesat la 16.01.2019.

⁵ I.I. Iakubovski, „*Boevoe sodruzhestvo (Comunitatea de luptă)*”, p.151, citat de Christopher Jones, în lucrarea „*Soviet Military Doctrine and Warsaw Pact Exercises*”, <https://www.ucis.pitt.edu/nceeer/0000-621-1-Jones.pdf>, accesat la 16.01.2019.

⁶ Jones, Final Report (vezi nota 2), Anexa nr.1 <https://www.ucis.pitt.edu/nceeer/0000-621-1-Jones.pdf>, General-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) Alesandru Duțu, general-maior (r) Constantin Antip, „*România și Tratatul de la Varșovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie.*”, p. 89-106, Editura Pro Historia, București 2005, General-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, „*O viață de om: dialog cu jurnalistul Dan Constantin*”, p. 274-282, Editura Niculescu, București 2012 și Petre Opriș, „*Aplicații pe Teatrul de acțiuni militare de Sud-Vest al Organizației Tratatului de la Varșovia (1973-1989)*”, ianuarie 2019, <http://www.contributors.ro/>

sinteze/aplicatii-pe-teatrul-de-actiuni-militare-de-sud-vest-al-organizatiei-tratatului-de-la-varsovia-1973-1989/.

⁷ Olteanu și alții, *România* (vezi nota 6), p. 90.

⁸ Iakubovski, *Boevoe* (vezi nota 5), p. 160.

⁹ Bulgaria, Cehoslovacia, RDG, Polonia și Ungaria.

¹⁰ Nu au putut fi identificați comandanții în toate aplicațiile desfășurate în cadrul Pactului de la Varșovia.

¹¹ Jones, *Final Report* (vezi nota 2), p. 21-24.

¹² *Ibidem*, p. 55-56.

¹³ *Ibidem*, p. 1-3.

¹⁴ Din Anexa 1 reiese că ultima aplicație cu trupe pe teritoriul României a avut loc în toamna anului 1963.

¹⁵ Varianta sovietică a Grupurilor de armate.

¹⁶ Olteanu și alții, *România* (vezi nota 6), p. 92.

¹⁷ *Ibidem*, p. 92-93.

¹⁸ *Ibidem*, p. 94-95.

¹⁹ Ministrul Forțelor armate române, generalul-colonel Ion Ioniță și șeful Marelui Stat Major, generalul-colonel Ion Gheorghe.

²⁰ Arhivele Naționale ale României, Fond „Tratatul de la Varșovia (MApN)” – Dosar nr. 48/1970, p.26 (Informarea nr. M00702/11.02.1970 făcută președintelui Nicolae Ceaușescu de către ministrul Forțelor armate române, generalul colonel Ion Ioniță).

²¹ Olteanu și alții, *România* (vezi nota 6), p. 96.

²² *Ibidem*, p. 97.

²³ Guvernele acestor state trebuiau să solicite ajutorul militar, în conformitate cu prevederile art. 4 din documentul de constituire al Tratatului de la Varșovia.

²⁴ Olteanu și alții, *România* (vezi nota 6), p. 96-97.

²⁵ *Ibidem*, p. 97.

²⁶ *Ibidem*, p. 97-98.

²⁷ *Ibidem*, p. 98.

²⁸ *Ibidem*, p. 98.

²⁹ Reprezentată de generalul de armată Ion Ioniță, generalul-colonel Ion Coman și generalul-

colonel Constantin Olteanu, ministrii apărării în perioada 1966-1985.

³⁰ Olteanu și alții, *România* (vezi nota 6), p. 98-99.

³¹ *Ibidem*, p. 98-99.

³² *Ibidem*, p. 99.

³³ Olteanu, *O viață de om* (vezi nota 6), p. 275

³⁴ Olteanu și alții, *România* (vezi nota 6), p. 99-100.

³⁵ A lucrat concomitent în rolul de Comandament suprem (aliați) și Grupul de armate Tisa (inamic).

³⁶ Olteanu și alții, *România* (vezi nota 6), p. 92-93.

³⁷ *Ibidem*, p. 93.

³⁸ *Ibidem*, p. 93.

³⁹ În traducere, Uniune.

⁴⁰ Opreș, *Aplicații* (vezi nota 6), <http://www.contributors.ro/sinteze/aplicatii-pe-teatrul-de-actiuni-militare-de-sud-vest-al-organizatiei-tratatului-de-la-varsovia-1973-1989/>, accesată la 15.04.2019.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Câte o armată organizată pe 3 corpuri de armată și câte 1 corp de armată independent.

⁴³ 10 divizii, din care 2 de tancuri.

⁴⁴ Opreș, *Aplicații* (vezi nota 6).

⁴⁵ Olteanu și alții, *România* (vezi nota 6), p. 103-105.

⁴⁶ 82 trenuri sovietice, 14 trenuri ungare, 5 trenuri cehoslovace, 10 trenuri germane și 8 avioane poloneze, care transportau 28.000 militari, 300 tancuri, 400 mașini de luptă ale infanteriei, 300 transportoare amfibii blindate, 300 tunuri și aruncătoare, 122 avioane de luptă, 66 elicoptere și peste 4.000 autovehicule diferite.

⁴⁷ Marea Adunare Națională a fost organul legislativ unicameral al Republicii Populare Române (Socialiste România) în perioada 1947-1989, https://ro.wikipedia.org/wiki/Marea_Adunare_Națională, accesat la 09.05.2019.

**Cronologia exercițiilor și aplicațiilor comunedeschisurate în baza Planului de măsuri comune
al Forțele Armate Unite din cadrul Tratatului de la Varșovia**

Anul	Perioada	Denumire	Tip exercițiu/ manevră	Teritoriu/Zonă de desfășurare	State participante	Comandantul aplicației	Scop / Caracteristici
							URSS = Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, RDG = Rep. Democrată Germană, CZE = Rep. Socialistă Cehoslovacă, POL = Rep. Populară Polonă, BUL = Rep. Populară Bulgară, UNG = Rep. Populară Ungară, ROU = Rep. Populară/Socialistă România
1961	OCT-NOV	FURTUNA / BURIA	cu trupe	RDG, POL, CZE vest URSS	RDG, POL, CZE, URSS	A.A. Greciko / URSS	- în timpul crizei Berlinului - forțe terestre, aeriene, navale, trupe aerportate
	10-20 APR		de comandament și stat major	UNG și parțial ROU	Gp.Tr. „SUD” UNG, ROU, URSS	A.A. Greciko / URSS	- contracarare acțiuni ofensive ale trupelor NATO dislocate în zona de sud a R.F.Germania - folosire armă atomică - creare condiții de trecere la ofensivă spre nord Italia
1962			demonstrativă cu trupe	UNG	UNG, URSS		- forțare fluviu Dunărea - concomitent cu aplicația de comandament și stat major
	SEP			CZE	CZE, POL, URSS	nu sunt date	
	01-10 OCT	BALTICA- ODER	cu trupe	POL și parțial RDG	POL, RDG, URSS	M. Spychalski / POL	- forțe terestre, aeriene, navale
	19 OCT		cu trupe	ROU	ROU, BUL, URSS	L. Sălăjan / ROU	- forțe terestre sprijinite de aviație
	01-11 IUN		de comandament și stat major	BUL	BUL, ROU, URSS	nu sunt date	- contracarare acțiuni ofensive ale trupelor grecești și turcești - înaintare spre Ankara cu forțarea strămtorilor
1963	09-15 SEP	QUARTET	cu trupe	RDG	RDG, POL, CZE, URSS	H. Hoffman / RDG	- 40.000 de militari - 700 tancuri, 8300 vehicule blindate, 500 mijloace de artilerie, 300 avioane, trupe aerportate - simulare nucleară
	toamna		cu trupe	ROU	ROU, BUL, URSS	L. Sălăjan / ROU	

Anul	Perioada	Denumire	Tip exercițiu/ manevră	Teritoriul/Zonă de desfășurare	State participante	Comandantul aplicației	Scop / Caracteristici
							URSS = Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, RDG = Rep. Democrată Germană, CZE = Rep. Socialistă Cehoslovacă, POL = Rep. Populară Polonă, BUL = Rep. Populară Bulgară, UNG = Rep. Populară Ungară, ROU = Rep. Populară/Socialistă România
1964	IUN 07-15 IUL 15-20 SEP			CZE CZE BUL	CZE, RDG, URSS CZE, URSS BUL, ROU, URSS	nu sunt date B. Lomsky / CZE D. Dzhurov / BUL	- forțe terestre și aeriene - forțe terestre ? - forțe terestre și aeriene - trupe aeroperutate
1965	05-11 APR 20-27 MAI		cu trupe de comandament și stat major	RDG ROU	RDG, URSS ROU	nu sunt date L. Sălăjan / ROU	- prima aplicație de nivel Front cu participare exclusivă a Armatei ROU - cu transmisiuni în teren
1965	16-23 OCT	OCTOBER STORM	cu trupe	RDG ¹	RDG, POL, CZE, URSS	P.K. Koshevoi / URSS	- perfecționare „cooperare trupe aliate și state majore pentru acțiuni în diferite condiții de luptă” - 50.000 militari - 800 tancuri, 1000 vehicule blindate, 5000 vehicule motorizate, 400 avioane
	20-27 IUL			Marea Baltică	RDG, POL, URSS	nu sunt date	- forțe navale și aeriene
	20-25 SEP	VLTAVA	cu trupe	CZE	CZE, UNG, RDG, URSS	B. Lomsky / CZE	- mai mult de 20 organe administrative - formațiuni și unități speciale + forțe aeroperutate (apx. 850km lungime) - a servit ca pregătire pentru exercițiile operative din 1968
1966	26 OCT – 03 NOV		de comandament și stat major	ROU	ROU, URSS	L. Sălăjan / ROU	* ROU - 1 divizie mecanizată (comandament redus, 1 regiment mecanizat, unități de divizie și 1 companie tancuri), 2 regimente pontonieri, un grup de nave, subunități de drumuri - URSS - 1 mare unitate mecanizată, 2 regimente pontonieri, o parte din brigada de nave fluviale

Anul	Perioada	Denumire	Tip exercițiu/ manevră	Teritoriul/Zonă de desfășurare	State participante	Comandantul aplicației	Scop / Caracteristici
1967	27 MAI – 05 IUN		de comandament și stat major	POL și nord RDG	RDG, POL, URSS	M. Spychalski / POL	
	14-19 IUN	MANEVRA	cu trupe	UNG, CZE	UNG, CZE, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	- toate categoriile de forțe
	20-27 AUG	RODOPY	cu trupe	BUL, Marea Neagră	BUL, URSS, ROU	D. Dzhurov / BUL	- forțe terestre, aeriene, navale - trupe aerporturate * ROU - cu 1 comandament de divizie, pe hartă
	AUG	FLORETT			RDG, URSS	nu sunt date	
	OCT	ODER		POL	POL, RDG, URSS	nu sunt date	
	20 MAI - 03 IUN	VUIETUL	cu trupe	RDG, POL, CZE, URSS	RDG, POL, CZE, UNG, URSS	nu sunt date	- în timpul crizei cehoslovice * ROU - doar în staff-ul aplicației (1 comandament de divizie)
1968	20-30 IUN	SHUMAVA	de comandament și stat major	RDG, POL, CZE, URSS	RDG, POL, CZE, UNG, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	- mai mult de 30 organe administrative - unități de comunicații, logistice, trupe speciale - aviația purtătoare de bombe nucleare * ROU - doar în staff; ca invitat
	05-19 IUL	SEVER	cu trupe (pe mare)	Atlanticul de Nord, Marea Norvegiei, Marea Barents, Marea Baltică	POL, RDG, URSS	A.S. Gorshkov / URSS	- forțe navale
	IUL - AUG	SKY SHIELD	de comandament și stat major	Toate statele	Toate statele	nu sunt date	- forțe antiaeriene
	24 IUL - 09 AUG	NIEMEN (NEMAN)	cu trupe	RDG, POL, URSS	RDG, POL, URSS	S.S. Mariakhin / URSS	- exercițiu logistic
	11-20 AUG		cu trupe	Vest Ucraina, RDG, POL	URSS, RDG, POL	S.M. Shtremen- ko / URSS	- exercițiu de comunicare - forțe terestre, unități de comunicații - definitivare dispozitiv de ansamblu pentru viitoar- ea agresiune, ca și pentru respingerea unei eventua- le reacții militare din partea NATO
	17-20 AUG		cu trupe	UNG	UNG, URSS	nu sunt date	- unități de comunicații

Anul	Perioada	Denumire	Tip exercițiu/ manevră	Teritoriul/Zonă de desfășurare	State participante	Comandantul aplicației	Scop / Caracteristici
1968							
	20-21 AUG		cu trupe	CZE	BUL, UNG, RDG, POL, URSS	I.G. Pavlovski / URSS	- Forța de invazie: forțe terestre și aeriene, trupe aeropurtate
	01-07 MAR			RDG	RDG, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	
	25 MAR - 01 APR		operativă pe hartă	BUL	BUL, ROU, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	- grupe operative / forțe navale, trupe de apărare antiaeriană
	30 MAR - 04 APR	SPRING 69		POL, RDG, CZE	POL, RDG, CZE, URSS	B. Chocha / POL	- forțe terestre, trupe de transmisiuni
	04-16 APR	ZENIT 69		POL, UNG, CZE, URSS	POL, UNG, CZE, URSS	Battiski / URSS	- forțe aeriene, trupe antiaeriene
	14-19 MAI			URSS	URSS, BUL, UNG	probabil URSS	- forțe terestre * ROU (?)
	04-11 IUL		de comandament și stat major	POL	POL, RDG, URSS	S.M. Shtemenko / URSS	- forțe logistice
	23 IUL - 02 AUG		de comandament și stat major	POL, CZE, URSS	POL, CZE, URSS	P.S. Kutakov / URSS	- forțe aeriene
	10-15 AUG		de comandament și stat major	vest CZE	CZE, URSS	A.M. Maiorov / URSS	
1969	21-28 SEP	ODER-NEISSE	cu trupe	POL Marea Baltică	POL, RGD, CZE, URSS	W. Jaruzelski / POL	- identificat ca cel mai mare exercițiu care a avut loc până la acel moment - forțe terestre, aeriene, navale - simulare arme nucleare
	prima jumătate OCT		de comandament și stat major	ROU, BUL	ROU, BUL, UNG, URSS	I. Ioniță / ROU	* ROU – 2 divizii mecanizate (tancuri) + unități de aviație - celelalte - câte 1 divizie infanterie moto + 1 brigadă tancuri și unități de aviație (BUL), unități de geniu și aviație (URSS)
	16-18 OCT		de comandament și stat major	POL, RDG, CZE vest URSS	POL, RDG, CZE, URSS	nu sunt date	- Comandament Forțe terestre POL, RDG, CZE - Comandament Forțe aeriene URSS

Anul	Perioada	Denumire	Tip exercițiu/ manevră	Teritoriul/Zonă de desfășurare	State participante	Comandantul aplicației	Scop / Caracteristici
							URSS = Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, RDG = Rep. Democrată Germană, CZE = Rep. Pop. Polonă, POL = Rep. Pop. Polonă, BUL = Rep. Pop. Bulgară, UNG = Rep. Pop. Ungară, ROU = Rep. Pop. Română
1970	IUN		de comandament și stat major	BUL	BUL, ROU, URSS	D. Dzhuurov / BUL	- cu transmisiuni în teren * ROU – 1 comandament de divizie mecanizată
	01-09 IUL		de comandament și stat major	UNG	UNG, BUL, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	- forțe terestre, aeriene, staff trupe antiaeriene * ROU a refuzat participarea (telegrama 0026/22.02.1970)
	13-17 IUL	ZENIT 70	de comandament și stat major	Toate statele	Toate statele	P.F. Batitski / URSS	- exercițiu antiaerian
	17-19 AUG			CZE	CZE, URSS	V. Valo / CZE	- forțe terestre - cea mai mare manevră de până atunci - forțe terestre, aeriene și navale RDG, POL, URSS - unități de apărare locală RDG - lucrători din miliția RDG * ROU - 1 comandament de divizie redus (300 militari) în staff
1971	22-27 MAR	BROTHERHOOD IN ARMS 70	cu trupe	RDG	RDG, BUL, CZE, POL, UNG, URSS	H. Hoffman / RDG	
	24 IUN - 02 IUL		operativ-tactică	ROU	ROU, BUL, URSS	I. Ioniță / ROU	* ROU - grupe operative / Front, 2 Armate, apărare antiaeriană și marina militară - BUL, URSS - câte 1 grupă operativă / comandament de armată (câte 50 oameni)
	05-12 IUL		de comandament și stat major	RDG, CZE	Staff-ul WTO RDG, CZE, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	
	12-21 IUL	VISLA-ELBE 71	cu trupe	CZE, POL	CZE, POL, URSS	Dzur / CZE	- forțe aeriene, trupe antiaeriene - forțe terestre (?)
1971	02-05 AUG	OPAL 71	de comandament și stat major	RDG, POL	Staff-ul WTO RDG, POL, URSS	S.M. Shtemenko / URSS	
	25-31 AUG		cu trupe	CZE, UNG	CZE, UNG, URSS	L. Czinege / UNG	- forțe terestre - cu desant aerian și maritim, cu trageri de luptă și bombardament de aviație * ROU – 1 comandament de divizie mecanizată cu efective reduse, 1 grupă operativă / marina militară
	14-19 SEP		operativ-tactică	BUL	BUL, ROU, URSS	D. Dzhuurov / BUL	
			de comandament și stat major	RDG	RDG, POL, URSS	H. Hoffman / RDG	

Anul	Perioada	Denumire	Tip exercițiu/ manevră	Teritoriul/Zonă de desfășurare	State participante	Comandantul aplicației	Scop / Caracteristici
							URSS = Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, RDG = Rep. Democrată Germană, CZE = Rep. Socialistă Cehoslovacă, POL = Rep. Populară Polonă, BUL = Rep. Populară Bulgară, UNG = Rep. Populară Ungară, ROU = Rep. Populară/Socialistă România
1972	FEB		de comandament și stat major	ROU	ROU, BUL, URSS	nu sunt date	
	28 FEB - 04 MAR		de comandament și stat major	POL	Staff-ul WTO POL, RDG, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	
	21-28 MAR		de comandament și stat major	BUL	BUL, ROU, URSS	D. Dzhurov / BUL	- cu mijloace de transmisii în teren * ROU - 1 grupă operativă / comandament de armată
	18-23 APR		cu trupe	Marea Neagră	Staff-ul WTO BUL, ROU, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	- forțe navale * ROU - 1 grupă operativă / marina militară
	04-16 SEP	SCUT 72	cu trupe	CZE	Staff-ul WTO CZE, RDG, POL, UNG, URSS	Dzur / CZE	- forțe terestre și aeriene, trupe antiaeriene - aproximativ de aceeași dimensiune ca ODER- NEISSE și BROTHERHOOD IN ARMS
	OCT		de comandament și stat major	ROU	ROU, BUL, URSS	I. Ioniță / ROU	* ROU - 1 comandament de armată + 2-3 coman- damente de divizie + 1 grupă operativă / apărare antiaeriană - BUL, URSS - câte 1 grupă operativă / divizie în- fanterie moto
1973	12-21 FEB	SOUUZ 73	de comandament și stat major	ROU	Staff-ul WTO ROU, BUL, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	- grupe operative / comandament de front, apărare antiaeriană și marina militară din cele 3 state - apx. 400 generali și ofițeri din cele 3 țări (100 români)
	26 IUN - 05 IUL		de comandament și stat major	RDG, POL	RDG, POL, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	
	vara		cu trupe	District militar Carpați / URSS	URSS, BUL, UNG	N.B. Abshin / URSS	- câte 1 regiment de forțe terestre pentru fiecare țară
	19-24 SEP	VERTES	cu trupe	UNG	UNG, URSS	nu sunt date	

Anul	Perioada	Denumire	Tip exercițiu/ manevră	Teritoriul/Zonă de desfășurare	State participante	Comandantul aplicației	Scop / Caracteristici
							URSS = Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, RDG = Rep. Democrată Germană, CZE = Rep. Socialistă Cehoslovacă, POL = Rep. Populară Polonă, BUL = Rep. Populară Bulgară, UNG = Rep. Populară Ungară, ROU = Rep. Populară/Socialistă România
1974	17-22 FEB		de comandament și stat major	ROU	ROU, URSS	nu sunt date	* ROU - 1 comandament de armată + 2-3 coman- damente de divizie + 1 brigadă rachete + 1 grupă operativă / divizie apărare antiaeriană - URSS - 1 grupă operativă / divizie infanterie moto
	14-24 MAI		cu trupe	UNG, CZE	UNG, CZE, URSS	nu sunt date	- state majore / forțe logistice * pe teritoriul ROU numai pe hartă
	04-14 IUN		de comandament și stat major	BUL, ROU	BUL, ROU, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	
	17-24 IUN	SUMMER 74	cu trupe	vest POL	POL, URSS	W. Jaruzelski / POL	
1975	04-13 SEP		cu trupe	Marea Baltică	RDG, POL, URSS	I.I. Iakubovski / URSS	- state majore / forțe navale - flotile navale
	17-22 MAR		de comandament și stat major	BUL	BUL, ROU, URSS	nu sunt date	* ROU - doar pe hartă cu 1 grupă operativă / di- vizie
	19-30 APR	OLIMP 75	de comandament și stat major	ROU	ROU, BUL, URSS	I. Ioniță / ROU	- aplicație de front, pe 2 esaloane * ROU - grupe operative / comandament de front, 2 armate, apărare antiaeriană, aviația militară, ma- rina militară
1976	01-06 MAR		de comandament și stat major	ROU	ROU, URSS	nu sunt date	* ROU - 1 comandament de armată + state majore / 2 divizii + 1 brigadă rachete - URSS - 1 grupă operativă / divizie infanterie moto (25-30 persoane) + 1 grupă operativă în conducerea aplicației
	24-27 MAI		cu trupe	BUL	BUL, URSS		
	09-15 SEP	SCUT-76	cu trupe	POL	POL, RDG, CZE, URSS	W. Jaruzelski / POL	- 35.000 militari
	18 OCT			UNG	UNG, URSS	nu sunt date	- 18.000 militari
1977	14-19 FEB	CALLATIS 77	de comandament și stat major	ROU	ROU, BUL, URSS	V.G. Kulikov / URSS	* ROU - 1 comandament de front + 1-2 coman- damente de armată + grupe operative / apărare antiaeriană, aviație militară, marină militară - BUL, URSS - câte 1 grupă operativă / comanda- ment de armată
	IUL		cu trupe	Marea Baltică	POL, RDG, URSS	V.G. Kulikov / URSS	- state majore / forțe navale - flotile navale

Anul	Perioada	Denumire	Tip exercițiu/ manevră	Teritoriul/Zonă de desfășurare	State participante	Comandantul aplicației	Scop / Caracteristici
<p>URSS = Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, RDG = Rep. Democrată Germană, CZE = Rep. Socialistă Cehoslovacă, POL = Rep. Populară Polonă, BUL = Rep. Populară Bulgară, UNG = Rep. Populară Ungară, ROU = Rep. Populară/Socialistă România</p>							
1978	10-21 MAI	SOIUZ 78	de comandament și stat major	ROU	ROU, BUL, URSS	V.G. Kulikov / URSS	- câte 1 grupă operativă / comandament de front, 1 armată, apărare antiaeriană, aviație militară, marină militară
1979	02-07 FEB	FRIENDSHIP 79	cu trupe	CZE	CZE, URSS	nu sunt date	- 26.000 militari
	12-19 MAI	SCUT 79	cu trupe	UNG	UNG, BUL, CZE, URSS	L. Czinege / UNG	- mai puțin de 25.000 militari * ROU - numai cu personal de stat major (fără trupe)
1980	FEB-MAR	SOIUZ 80	de comandament și stat major	BUL	BUL, ROU, URSS	V.G. Kulikov / URSS	* ROU - doar pe hartă cu 1 comandament de front, 1 armată, grupe operative / apărare antiaeriană, aviație militară, marină militară
	a doua jumătate IUN	GRANIT 80	cu trupe	Toate statele	Toate statele	comandanți trupe de apărare antiaeriană	- Sistemul unic de apărare antiaeriană al Tratatului = Trupele de apărare antiaeriană și Forțele aviației militare
	23-30 AUG	DUNA 80	cu trupe	UNG	UNG, URSS	nu sunt date	- 18.000 militari
1981	04-12 SEP	BROTHER- HOOD IN ARMS 80 + SCUT 80	cu trupe	RDG	Toate statele	H. Hoffman / RDG	- 40.000 militari - una din cele mai cuprinzătoare manevre ale Tra- tatului de la Varșovia * ROU - o delegație în Direcția aplicației (1 stat ma- jor / divizie + regiment)
	06-11 MAR	TOMIS 81	de comandament și stat major	ROU	ROU, BUL, URSS	C. Olteanu / ROU	
	04-12 SEP	VEST 81	cu trupe	Belarus, Marea Baltică	URSS	nu sunt date	- invitate delegații din celelalte state
1982	25 SEP - 01 OCT	SCUT 82	cu trupe	BUL	Toate statele WTO (-ROU)	D. Dzhuurov / BUL	- 28.000 militari - 300 tancuri, 400 mașini de luptă a infanteriei, 300 transportoare amfibii blindate, 300 tunuri și aruncătoare, 122 avioane de luptă, 66 elicoptere, 4000 autovehicule * ROU - o grupă de generali/ofițeri și 1 comandament de divizie în staff-ul aplicației

Anul	Perioada	Denumire	Tip exercițiu/ manevră	Teritoriul/Zonă de desfășurare	State participante	Comandantul aplicației	Scop / Caracteristici
	URSS = Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, RDG = Rep. Democrată Germană, CZE = Rep. Populară Ungară, ROU = Rep. Populară Polonă, BUL = Rep. Populară Bulgară, UNG = Rep. Populară Ungară, ROU = Rep. Populară/Socialistă România						
1983	04-09 APR	CALLATIS 83	de comandament și stat major	ROU, BUL, vest URSS Marea Neagră	ROU, BUL, URSS	C. Olteanu / ROU	* ROU - 1 comandament de front (120 persoane), 2 comandanți de armată (fiecare cu 65 persoane), câte o grupă operativă / Apărarea antiaeriană, Aviația Militară și Marina Militară (fiecare cu 20 persoane) - BUL, URSS - câte o grupă operativă de comandament de armată
1984	12-20 MAR	SOIUZ 84	de comandament și stat major	BUL, UNG, ROU	BUL, UNG, ROU, URSS	V.G. Kulikov / URSS	
	SEP	SCUT 84	operativ-strategică	CZE	CZE + ROU	nu sunt date	* ROU - 1 delegație în Direcția aplicației (1 comandament de divizie restrâns)
1985	08-13 MAR	TOMIS 85	de comandament și stat major	ROU	BUL, ROU, URSS	nu sunt date	* ROU - 2 comandanți de armată, 1 comandament de divizie, 1 brigadă rachete operativ-tactice, 1 regiment de rachete antiaeriene - BUL și URSS - câte o grupă operativă de comandament de armată
1989	22-26 MAI	VLTAVA 89	de comandament și stat major	CZE	CZE, URSS, ...	nu sunt date	
	04-09 IUN	BALKAN 89	cu trupe	BUL	BUL, ROU, URSS	nu sunt date	* ROU - o grupă operativă din Armata a 3-a (85 ofițeri și subofițeri, 24 militari în termen) și 34 autospeciale de stat major și mașini de transport

Sursa: Christopher Jones, Final Report to National Council for Soviet and European research „Soviet Military Doctrine and Warsaw Pact Exercises” (Anexa 1) <https://www.ucs.pitt.edu/nceer/0000-621-1-jones.pdf>; General-colonel (r) Constantin Olteanu, col. (r) Alexandru Duțu, general-maior (r) Constantin Antip, „România și Tratatul de la Varșovia. Istoric, Mărturie. Documente. Cronologie”, p. 89-106, Editura Pro Historia, București 2005; General-colonel (ret) dr. Constantin Olteanu, „O viață de om: dialog cu jurnalistul Dan Constantini”, p. 274-282, Editura Niculescu, București 2012; Petre Oprea, „Aplicații pe Teatrul de acțiuni militare de Sud-Vest al Organizației Tratatului de la Varșovia (1973-1989)”, ianuarie 2019, <http://www.contributors.ro/sinteze/aplicatii-pe-teatrul-de-acțiuni-militare-de-sud-vest-al-organizației-tratatului-de-la-varșovia-1973-1989> și Arhivele Naționale ale României, Fondul „Tratatul de la Varșovia (MAPN)” – Dosar nr. 25/1966

¹ Scopul real era să demonstreze unitatea deplină a statelor participante la Tratatul de la Varșovia și întărirea încrederii populației RDG că Forțele Armate Unite erau în stare să o apere împotriva „planurilor revanșarde ale militarismului vest-german”.

Directiva privind rezultatele pregătirii operative și de luptă a FAU ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru perioada de iarnă și sarcinile pentru perioada instrucției de vară a anului 1969

Anexă la nr. P. I. 0062/1969

STRICT-SECRET

Exemplarul nr. 2

Anexă la nr. M. 007941
Zona 48, data 06 1969.

Anexă la nr. C. 1100239
18 Sept 1969

DIRECTIVA

privind rezultatele pregătirii operative și de luptă a Forțelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru perioada de iarnă și sarcinile pentru perioada instrucției de vară a anului 1969

Nr.0069/2

28 mai 1969

În perioada de iarnă a anului de instrucție 1969, statele majore și trupele, destinate în componerea Forțelor Armate Unite, executând sarcinile Comitetelor Centrale ale partidelor comuniste (socialiste) și muncitorești și a guvernelor, precum și directivele Comandantului Suprem al Forțelor Armate Unite și ordinele Miniștrilor Apărării țărilor Tratatului de la Varșovia, au continuat să-și ridice cu perseverență pregătirea de luptă și de mobilizare.

În conformitate cu planurile de măsuri privind pregătirea de luptă și operativă din Forțele Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, sub conducerea Comandamentului Unificat, miniștrilor apărării, șefilor Marilor (principalelor) state majore, locțiitorilor miniștrilor apărării, în perioada instrucției de iarnă au fost executate toate activitățile planificate: aplicații, jocuri de război, convocări și consfătuiri. Toate aceste activități s-au desfășurat atât în comun cât și separat după planurile Comandamentelor Naționale.

. / .

Cele mai importante dintre acestea, care au fost executate pînă la 25 mai a.c., sînt :

Convocarea tactico-operativă a cadrelor de conducere a armatelor țărilor Tratatului de la Varșovia, desfășurată în Republica Democrată Germană. La convocare au fost studiate problemele principale privitoare la ducerea operațiilor moderne pe teatrele acțiunilor de luptă, doctrinele militare ale principalelor state capitaliste și metodele ducerii de către acestea a războiului psihologic împotriva țărilor din comunitatea socialistă. În afară de aceasta, participanții la convocare au fost informați asupra organizării și executării aplicațiilor tactice și tragerilor de luptă cu diferite tipuri de armament. Toate acestea au permis să se lărgescă orizontul tactic-operativ al participanților la convocare, să se perfecționeze metodică pregătirii statelor majore și a trupelor.

Jocul operativ de război pe hartă pe direcția sud-vest cu participarea Statelor majore operative ale Republicii Populare Bulgaria, Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România și Forțelor Armate ale U.R.S.S. În cadrul jocului de război au fost elaborate problemele desfășurării mobilizării trupelor și regruparea acestora pe distanțe mari, acoperirea frontierei de stat, respingerea primei lovituri a inamicului și ducerea acțiunilor de luptă atât cu arme obișnuite cît și cu întrebuintarea mijloacelor nucleare. Jocul de război a arătat nivelul ridicat al pregătirii operative a generalilor, amiralilor, ofițerilor și organelor de conducere în întregime, priceperea lor de a organiza just și de a asigura acțiuni ofensive hotărîte ale trupelor de uscat, aviației de front, forțelor maritime militare și trupelor A.A.T. ale țărilor aliate.

./.

Aplicația de armată cu trupe „Primăvara” cu participarea marilor unități și unităților Armatei Populare Naționale a Republicii Democrate Germane și a Grupului de trupe sovietice din Germania. Aplicația a exercitat o influență pozitivă asupra calității pregătirii comandanților, statelor majore, trupelor și la cultivarea în rândurile întregului personal a unor înalte calități de luptă și moral-psihologice. Ea a contribuit la întărirea continuă a frăției de arme, a cooperării și înțelegerii reciproce dintre armatele aliate.

Aplicația trupelor de rachete cu destinație tactico-operativă din armatele Republicii Populare Bulgaria, Republicii Populare Ungare, Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România și Forțelor Armate ale U.R.S.S. sub conducerea comandantului trupelor de rachete și artilerie din trupele de uscat ale Armatei Sovietice. Pe timpul desfășurării aplicației, trupele au dobândit practică în pregătirea și executarea loviturilor grupate și masate cu rachete pe timpul desfășurării din marș, ziua și noaptea, cu lansarea practică a rachetelor de luptă.

Convocarea șefilor Marilor (principalelor) state majore ale armatelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele pregătirii de mobilizare a trupelor. Convocarea a permis elaborarea unor puncte de vedere puse de acord îndreptate spre ridicarea continuă a pregătirii de mobilizare și de luptă a trupelor.

Aplicația operativă de comandament și stat major cu participarea statelor majore operative ale Armatei Populare Naționale a Republicii Democrate Germane și a Grupului de trupe sovietice din Germania, condusă de Ministrul Apărării Naționale a Republicii Democrate Germane. La aplicație au fost perfecționate deprinderile comandanților și statelor majore în conducerea trupelor în situații complexe și care se schimbă rapid.

. / .

Organele de conducere au dobândit o mare experiență în activitatea desfășurată în condiții de campanie pentru conducerea trupelor pe timpul ducerii operației ofensive.

Aplicația trupelor de apărare antiaeriană din țările Tratatului de la Varșovia condusă de comandantul trupelor A.A.T. ale țărilor participante la Tratatul de la Varșovia la care au participat pînă la 100 de avioane țintă, peste 2000 de avioane ale aviației de vânătoare și aproximativ 500 de divizioane ale trupelor de rachete antiaeriene. La aplicație, organele de conducere, forțele și mijloacele au dobândit practică în respingerea loviturilor inamicului aerian în condițiile bruiajului radio intens, precum și în asigurarea cooperării dintre trupele A.A.T. ale țărilor vecine.

Aplicația de comandament și stat major de armată, cu trupe marcate, condusă de adjunctul ministrului Apărării Naționale a Republicii Socialiste Cehoslovace. Statele majore și trupele Armatei Populare Cehoslovace și ale Grupului Central de Trupe, participante la aplicație, au dobândit deprinderi în organizarea și ducerea bătăliei și luptei de întîlnire, în folosirea și desantarea practică a desantului parașutat și din elicoptere în condițiile întrebuintării mijloacelor de nimicire obișnuite, precum și a armei nucleare.

Aplicația tactică specială a trupelor de transmisiuni ale Armatei Polone, Armatei Populare Cehoslovace, Armatei Populare Naționale a Republicii Democrate Germane și a Grupului de trupe sovietice din Germania condusă de șeful Marelui stat major al Armatei Polone. La aplicație, trupele de transmisiuni și-au perfecționat pregătirea în asigurarea legăturilor de cooperare dintre statele majore ale marilor unități operative și marile unități ale armatelor aliate cu instalarea practică a nodurilor de transmisiuni și construirea liniilor de transmisiuni.

. / .

In special au fost construite linii radioreleu pe distanțe de peste 4500 km care traversau trei țări aliate.

Aplicații de stat major pentru elaborarea problemelor privind legăturile de cooperare dintre flotele aliate din Mările Neagră și Baltică, conduse de șefii statelor majore ale Flotei Maritime Militare a Republicii Democrate Germane și Flotei Maritime Militare a Republicii Populare Bulgaria. La aplicații s-a acordat o atenție deosebită elaborării acțiunilor coordonate ale flotelor aliate pe timpul îndeplinirii în comun a misiunilor de luptă.

In următoarele zile se va desfășura pe teritoriul Republicii Populare Ungare o importantă aplicație de comandament și stat major de front, în teren, cu participarea comandanților, statelor majore operative și a statelor majore din unitățile Armatei Populare Ungare și Armatei Sovietice.

La aplicație se vor prelucra probleme privind aducerea trupelor la capacitatea de luptă ridicată, respingerea loviturii prin surprindere a inamicului și trecerea la ofensivă hotărâtă cu întrebuințarea mijloacelor de nimicire obișnuite și a armei nucleare.

Potrivit planurilor comandamentelor naționale s-au executat o serie de aplicații tactice de divizie și aplicații tactice speciale care au contribuit la creșterea continuă a deprinderilor în campanie, pe mare și în aer, a marilor unități, unități și nave pe timpul acțiunilor duse cu folosirea armei nucleare și a mijloacelor obișnuite de nimicire.

Toate aplicațiile executate, jocurile de război și convocările s-au desfășurat la un nivel înalt și au fost foarte utile pentru participanți. Ele au contribuit la ridicarea capacității de luptă a trupelor, la întărirea frăției de arme a Forțelor Armate Unite și ridicarea pregătirii moral-psiho-logice a personalului armatelor.

. / .

Activitățile de aducere a trupelor, forțelor și mijloacelor la diferite grade de pregătire se realizează într-un mod mai organizat.

Comandanții și statele majore au manifestat mai mult spirit creator în rezolvarea misiunilor încredințate, au studiat mai profund problemele planificării și organizării operației și luptei moderne.

Unele activități desfășurate au permis să se elaboreze propuneri comune pentru perfecționarea continuă a pregătirii operative și de luptă. Aceste propuneri au fost transmise marilor state majore prin directivele respective.

Paralel cu rezultatele pozitive, în pregătirea operativă și de luptă a trupelor și statelor majore există și deficiențe care au fost reliefate la bilanțurile aplicațiilor și jocurilor de război.

Statele majore ale unor armate și divizii nu sînt încă suficient de pregătite pentru conducerea fermă și neîntreruptă a trupelor în condițiile unui puternic bruiaj radio și în situațiile care se schimbă în mod brusc.

Unele mari unități, unități și nave sînt instruite în mod uniform fără a se ține cont de caracterul teatrului de acțiuni militare, de pregătirea de luptă a inamicului și de particularitățile moral-psihologice.

În planificarea acțiunilor de luptă fără întrebuintarea armei nucleare, statele majore scapă din vedere folosirea mijloacelor și forțelor obișnuite, nu folosesc în totalitate posibilitățile artileriei și aviației pentru nimicirea mijloacelor de atac nuclear al inamicului. Pe timpul trecerii la întrebuintarea armei nucleare nu întotdeauna se iau măsurile necesare pentru introducerea oportună în luptă a forțelor nucleare cu destinație tactic-operativă.

. / .

Pe timpul ducerii acțiunilor de luptă comune, cooperarea între categoriile de forțe armate între arme, precum și între marile unități și unitățile armatelor aliate nu se organizează în totalitate. Cooperarea întreruptă se restabilește încă încet. Se acordă încă puțină atenție asigurării continuității conducerii.

În elaborarea planurilor de deplasare a trupelor pe distanțe mari alegerea itinerarelor, raioanelor de concentrare și a aliniamentelor de desfășurare în unele cazuri se asigură fără a se ține seama de rețeaua de drumuri, cursurile de apă și caracterul terenului.

În unele armate asigurarea trupelor în marș, îndeosebi cercetarea, siguranța și apărarea antiaeriană nu se asigură în mod corespunzător. Pe timpul marșului legăturile nu se organizează întotdeauna în mod chibzuit, fapt ce afectează conducerea trupelor. Toate acestea duc la situația că unele mari unități și unități au viteze de marș scăzute (ziua 10-11 km pe oră).

x

x x

În perioada instrucției de vară se creează condiții mult mai favorabile pentru perfecționarea continuă a pregătirii operative și de luptă a statelor majore și a trupelor. În acest scop, statele majore și trupele destinate în componerea Forțelor Armate Unite trebuie să continue, cu perseverență și fermitate, activitatea de ridicare a capacității de luptă și de mobilizare și să-și perfecționeze deprinderile în campanie.

Sarcinile principale în pregătirea operativă și de luptă a Forțelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, pentru perioada de vară, rămân aceleași care au fost prevăzute în directiva nr.0069 din 26 noiembrie 1968.

. / .

98

Perioada de vară reprezintă o perioadă intensă, în cursul căreia urmează să se execute un număr mare de activități comune. Cele mai importante fiind următoarele :

- jocul de război operativ pe direcția vest, condus de ministrul Apărării U.R.S.S.;
- jocul de război operativ de spate pe hartă, condus de șeful Statului major al Forțelor Armate Unite;
- aplicația tactic-operativă a Forțelor Armate Unite cu debarcarea desantului maritim și aerian, executată pe teritoriul Republicii Populare Polone, condusă de ministrul Apărării Naționale a Republicii Populare Polone;
- aplicația tactic-operativă a Forțelor Armate Unite cu forțarea Dunării, executată pe teritoriul Republicii Socialiste România și Republicii Populare Bulgaria, condusă de ministrul Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România;
- aplicația de aviație pe direcția vest, condusă de Comandantul suprem al Forțelor Aeriene Militare ale Armatei Sovietice.

Toate acestea vor cere comandanților și statelor majore o planificare bine gândită și cu un scop bine definit, o pregătire minuțioasă, asigurarea unei înalte calități a tuturor activităților care sînt îndreptate spre ridicarea capacității de luptă, a pregătirii operative și de luptă, realizîndu-se pe timpul executării acestora, scopurile de învățămînt și punerea de acord cu cerințele moderne ale luptei și operației.

Pe timpul desfășurării jocurilor de război, a aplicațiilor de comandament și stat major, cu trupe și tactice speciale trebuie să se acorde mai multă atenție elaborării problemelor organizării și menținerii unei conduceri ferme și neîntrerupte a trupelor și a cooperării dintre acestea, ridicării deprinderilor în campanie a trupelor îndeosebi pregătirii de marș a marilor unități și unități, precum și organizării și ducerii acțiunilor de luptă cu întrebuintarea atît a mijloacelor obișnuite de nimicire, cît și cîntrebuintarea armii nucleare. . / .

Trebuie folosită la maximum perioada de vară pentru ridicarea calității deprinderilor în campanie a tuturor genurilor de armă pentru care se va continua executarea aplicațiilor cu trașeri de luptă și bombardament atât ziua cât și noaptea. Să se instruiască subunitățile și unitățile în teren, în aer și pe mare, apropiind acțiunile lor de situația de luptă.

Pe timpul instruirii trupelor să se folosească mai mult dibăcia, acțiunile tactice surprinzătoare, acțiunile înșelătoare, bazate pe analiza posibilităților inamicului și trupelor proprii, ținându-se cont de particularitățile teatrelor de acțiuni militare.

Să se continue educarea întregului personal al marilor unități și unităților în spiritul ducerii unor acțiuni ofensive combative, să se cultive dârzenia precum și capacitatea ca în cele mai critice momente ale luptei să îndeplinească cu o perseverență de fier ordinul de luptă.

Să se atragă atenția ofițerilor, generalilor și amiralilor că dragostea lor de muncă și executarea întocmai a ordinelor constituie una din condițiile principale ale formării unor înalte calități morale și de luptă a militarilor și a mobilizării lor pentru îndeplinirea cu succes a misiunilor ce stau în fața trupelor.

Conceptiile și planurile pentru executarea jocurilor de război comune, a aplicațiilor de comandament și stat major, a celor tactice și tactice speciale mi se vor prezenta cu două luni înainte de începerea aplicațiilor.

Conceptiile aplicațiilor (jocurilor) ce urmează a se executa rog să fie prezentate :

. / .

100

- jocul de război operativ de spate pe hartă pînă la 1 iunie;
- aplicația tactic-operativă pe teritoriul Republicii Populare Polone, pînă la 15 iunie (planul precizat și alte materiale, conform telegramii nr.484 din 06.05 a.c.);
- aplicația tactic-operativă pe teritoriul Republicii Socialiste România și Republicii Populare Bulgaria pînă la 1 august;
- aplicația de aviație pe direcția vest - pînă la 1 iunie;

COMANDANTUL SUPREM

al

FORTELOR ARMATE UNITE

Mareșal al Uniunii Sovietice I.IAKUBOVSKI

SEFUL STATULUI MAJOR

AL FORTELOR ARMATE UNITE

General de armată Stemenko

Sursa: Arhivele Naționale ale României, Fondul „Tratatul de la Varșovia (MAPN)” – Dosar nr. 29/1969, f. 91-100.

Raportul prim-adjunctului ministrului Forțelor Armate și șef al Marelui Stat Major privind discuțiile dintre delegația Ministerului Forțelor Armate române și cea a conducerii FAU referitoare la aplicația tactic-operativă cu trupe comună prevăzută a se executa în luna octombrie 1969 pe teritoriul României

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

MINISTERUL FORTELOR ARMATE
MARELE STAT MAJOR

Nr. O. K. 0010
septembrie 1969
orașul București

P. 1969

*discuții
președintele c.c. PCR*

INTRARE
Nr. C. U. 00263
Zilă 29 luna sept 1969

STRICT-SECRET 214
Exemplarul nr. 1

Tovarășului
ION GHEORGHE MAURER
PRESEDINTELE CONSILIULUI DE MINISTRI
AL
REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA

=====
Potrivit aprobării Prezidiului Permanent al Comitetului Central al Partidului Comunist Român în ziua de 09.09. 1969, delegația Ministerului Forțelor Armate condusă de subsemnatul a discutat, la Moscova, cu șeful de stat major al Comandamentului Unificat generalul de armată Stemenko S.M. problemele aprobate și în principal problema aplicației tactic-operative comune cu trupe prevăzută a se executa pe teritoriul Republicii Socialiste România în luna octombrie a.c., condusă de ministrul Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România.

1. În discuții am susținut că în acest an, din multiple motive, nu mai este posibil să se desfășoare vreo aplicație de cooperare pe teritoriul țării noastre și am propus ca în anul 1970 să se desfășoare o aplicație de cooperare pe hartă condusă de ministrul Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România la care să participe comandamente (grupe operative) din forțele armate ale Republicii Socialiste România, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste și Republicii Populare Bulgare.

Generalul de armată Stemenko, la rîndul său, a arătat că ar înțelege să fie decalată aplicația cu trupe din acest an, dar este de neconceput ca ea să fie scoasă complet din

./.

plan și înlocuită cu alta pe hartă, cu atât mai mult cu cât nu este nici un precedent de această natură. În continuare, a susținut că aplicații cu trupe s-au desfășurat pe teritoriul tuturor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia la care au participat și trupe din Forțele Armate ale Republicii Socialiste România, ca de exemplu în Republica Populară Bulgaria în anul 1967; de asemenea, trageri cu rachete care se execută anual în poligoanele din U.R.S.S.

Neexecutarea acestei aplicații, spunea el, va da naștere, pe de o parte la unele comentarii și speculații că în cadrul Tratatului de la Varșovia ar exista fisuri serioase, iar, pe de altă parte, celelalte țări participante la Tratat le reproșează că pe teritoriul țărilor lor se execută asemenea aplicații iar pe teritoriul Republicii Socialiste România nu se desfășoară ca și când Republica Socialistă România ar avea un regim preferențial.

Din întreaga argumentare a generalului de armată Stemenko, reieșea clar că pentru Comandamentul Unificat este o problemă de prestigiu atât față de ceilalți participanți la Tratatul de la Varșovia cât și pentru cei din afara acestuia.

Neajungînd la un punct de vedere comun, am lăsat această discuție în suspensie trecînd la discutarea celorlalte probleme.

În final, revenindu-se la problema aplicației, am convenit ca în toamna anului 1969 să nu executăm pe teritoriul României nici un fel de aplicație de cooperare urmînd ca aplicația planificată pentru anul 1969 să fie replanificată pentru anul 1970 și să se desfășoare fără trupe sub forma unei aplicații de comandament și stat major cu transmisiuni în teren pe teritoriul țării noastre condusă de ministrul Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România la care să participe Republica Socialistă România, Uniunea

Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Populară Bulgară. Atît eu, cît și generalul de armată Stemenko, nu ne-am referit în nici un fel, la participarea și a Republicii Populare Ungare, cu toate că el a sesizat că aceasta n-a fost o omisiune întîmplătoare din partea mea.

Totodată am menționat că această activitate presupune, potrivit legilor țării noastre, încheierea unor convenții între guvernele țărilor sus-menționate, care, în ceea ce ne privește necesită să fie aprobate de Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România.

Față de această mențiune, generalul de armată Stemenko nu a ridicat nici un fel de obiecție, afirmînd, că dacă așa sînt legile țării noastre, ele să fie respectate.

În ceea ce privește perioada desfășurării aplicației, generalul de armată Stemenko a susținut că aceasta să aibă loc în primăvara anului 1970 (lunie martie - aprilie) și nu către sfîrșitul anului 1970 întrucît ea n-ar mai putea să apară ca o amîinare a celei din 1969. Am convenit, ca aceasta să fie pusă de acord înainte de definitivarea proiectului planului de activități comune pe anul 1970.

2. Privitor la celelalte probleme discutate nu au reieșit aspecte deosebite care ar necesita să fie subliniate în prezentul raport.

3. După terminarea discutării problemelor cu generalul de armată Stemenko, delegația noastră a fost primită de Comandantul Suprem, mareșalul Iacubovski, care, după schimbul obișnuit de cuvinte protocolare a arătat că a fost informat de generalul de armată Stemenko și că personal este de acord ca aplicația cu trupe planificată pentru anul 1969 să nu se mai execute, să fie replanificată pentru anul 1970 și să se desfășoare fără trupe sub forma unei aplicații

217

de comandament și stat major cu transmisiuni în teren pe teritoriul țării noastre condusă de ministrul Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România cu participarea Republicii Socialiste România, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste și Republicii Populare Bulgare, dar, că este de dorit, să se pună de acord asupra perioadei desfășurării acesteia cu țările participante la această aplicație înainte de definitivarea proiectului planului de activități comune pe anul 1970.

Propun să aprobați ca aplicația cu trupe planificată pentru anul 1969 să fie replanificată pentru anul 1970 și să se desfășoare fără trupe sub forma unei aplicații de comandament și stat major cu transmisiuni în teren cu participarea Republicii Socialiste România, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste și Republicii Populare Bulgare condusă de ministrul Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România.

În ceea ce privește perioada de desfășurare a acestei aplicații, rog a aproba ca Ministerul Forțelor Armate să insiste, în continuare, ca ea să se desfășoare în perioada de toamnă iar în cazul când acest lucru nu va fi posibil de obținut, să se execute în primăvară (martie - aprilie).

SECRETARUL GENERAL AL MINISTERIULUI FORTELOR ARMATE
SI SEF AL MARELUI STAT MAJOR
General - colonel

Ion Gheorghe
Ion Gheorghe

Un raport cu conținut identic s-a înaintat tovarășului Nicolae Ceaușescu secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Consiliului de Stat.

Raportul ministrului Forțelor Armate ale R.S. România privind discuțiile dintre delegația Forțelor armate române și cea a conducerii FAU asupra concepției aplicației comune prevăzută a se desfășura în luna martie 1970 pe teritoriul României

(15) 14

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

MINISTERUL FORTELOR ARMATE
MINISTRUL

INTRARE

Nr. C. U. 00267

Zina 11 luna mart 1970

STRICT SECRET
Exemplar nr. 3

Nr. M. 001020
din 07.03.1970

Tovarășului
NICOLAE CEAUSESCU
SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMAN
PRESEDINTELE CONSILIULUI DE STAT

=====

In zilele de 3 și 4 martie 1970 generalul colonel Ion Gheorghe, prim adjunctul ministrului Forțelor Armate și șef al Marelui stat major, însoțit de generalul colonel Nicolescu Marin, adjunct al ministrului Forțelor Armate, generalul locotenent Orban Octavian și generalul locotenent Lefter Gheorghe, a fost la Moscova și a purtat discuții cu mareșalul Iakubovski I.I., Comandantul Suprem al Forțelor Armate Unite și generalul de armată Stemenko S.M., șeful de stat major al Forțelor Armate Unite, asupra concepției aplicației comune prevăzută a se desfășura în luna martie 1970 pe teritoriul Republicii Socialiste România, sub conducerea ministrului Forțelor Armate și în mod deosebit asupra necesității încheierii unei convenții între guvernele Republicii Socialiste România și Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Generalul colonel Ion Gheorghe, împreună cu însoțitorii săi, a fost primit o dată de generalul de armată Stemenko și de două ori de către mareșalul Iakubovski. Discuțiile au durat în total 5 ore, din care 3 ore cu mareșalul Iakubovski.

După ce i-a informat asupra principalelor elemente ale concepției aplicației, generalul colonel Ion Gheorghe a arătat că, potrivit legii țării noastre, pentru ca aplicația să se poată desfășura, este necesară încheierea unor convenții bilaterale între guvernele Republicii Socialiste România și Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste pe de o parte și guvernele Republicii Socialiste România și Republicii Populare Bulgaria pe de altă parte, care, în ceea ce ne privește trebuie apoi ratificate de Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România.

1. În cadrul discuțiilor purtate, mareșalul Iakovski I.I. și generalul de armată Stemenko S.M. au arătat, în esență, următoarele:

- în practica de până acum, pentru executarea aplicațiilor comune nu s-au încheiat asemenea convenții; nici un stat, inclusiv Republica Socialistă România nu a cerut acest lucru atunci când trupele sau comandamentele sale au participat la aplicații și trageri în poligoane pe teritoriul altor state;

- din punct de vedere juridic, Comandantul Suprem și Statul major al Forțelor Armate Unite se conduc după documentele aprobate la Consfătuirea de la Budapesta din martie 1969. Statutul Forțelor Armate Unite și Comandamentului Unificat, la articolele 11 și 25, nu menționează necesitatea încheierii unor astfel de convenții pentru a se putea executa aplicații comune. Atunci când a fost elaborat statutul, nimeni nu a cerut includerea unei asemenea prevederi, cu toate că Declarația Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România a fost adoptată la 22 august 1968, înainte de semnarea acestuia;

- este adevărat că fiecare stat are legile lui, care trebuie respectate, dar întrucît în U.R.S.S. nu există o lege care să prevadă încheierea unei convenții în astfel de situații "nici Stemenko, nici Iakubovski, nici Greciko" nu pot propune guvernului sovietic să-i împuternicească pentru a o încheia.

Concluzionînd, mareșalul Iakubovski I.I. a arătat că "nici nu poate fi vorba de încheierea unei convenții între guverne".

Mareșalul Iakubovski I.I. și generalul de armată Stemenko S.M. au afirmat că noi, sub diferite pretexte, nu vrem ca pe teritoriul țării noastre să se desfășoare aplicații la care să participe și trupe din alte armate; dacă în anul 1969 au înțeles motivele pentru care nu s-a putut executa aplicația comună prevăzută, acum consideră ca premeditată condiționarea executării ei de încheierea unei convenții, pentru ca astfel aplicația să nu aibă loc.

Au propus ca, pentru a se respecta, după părerea lor, legea existentă în Republica Socialistă România, în locul înscrierii în convenții, datele referitoare la participarea la aplicație a comandamentelor din armatele U.R.S.S. și R.P.Bulgaria pe teritoriul țării noastre să se treacă fie pe harta cu concepția aplicației, fie ca o anexă separată la concepție, așa cum este practica lor în relațiile cu celelalte armate ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Propunerea a fost argumentată în sensul că aplicația nici măcar nu se efectuează cu trupe, întrucît din partea armatei sovietice participă numai o grupă operativă a unui comandament de divizie, formată din 30-40 ofițeri, iar comandamentul mării unități din armata bulgară intră pe teritoriul R.S.România doar 3-4 km.

De aceea ar fi suficient ca documentele astfel întocmite să fie semnate de șeful Marelui stat major al Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România și de șeful Statului major al Comandamentului Unificat, iar aprobarea lor să se facă de către Guvernul Republicii Socialiste România, potrivit prevederilor constituționale ale țării noastre.

2. În discuția avută, generalul de armată Stemenko S.M. a reproșat că în ultimele luni se observă din partea noastră o poziție negativă și a dat în acest sens drept exemple:

- neparticiparea țării noastre la aplicația din luna iulie, planificată a avea loc în R.F.Ungară;
- faptul că nu am făcut observații la proiectul de statut al reprezentanților Comandantului Suprem;
- faptul că nu am fost de acord cu elaborarea unor instrucțiuni comune privind păstrarea secretului;
- necomunicarea datelor referitoare la încheierea protocolului de dezvoltare a forțelor armate pe perioada 1971-1975.

Mareșalul Iakubovski I.I. a adăugat că nu vrem să participăm la aplicația cu trupe ce urmează să aibă loc în luna septembrie în R.D.Germană.

3. În cuvântul său, generalul colonel Ion Gheorghe a prezentat poziția noastră în conformitate cu punctul de vedere aprobat și, în esență, a arătat:

- problema încheierii unor convenții bilaterale, în vederea executării aplicațiilor comune, nu este o problemă nouă. Ea a fost ridicată încă din anul 1968 de către reprezentanții Forțelor Armate ale R.S.România la diferite consfătuiri și întâlniri.

Este adevărat că noi am participat cu trupe și comandamente la aplicații și alte activități în afara teritoriului țării noastre fără a încheia convenții, dar am procedat astfel deoarece nu ni s-a cerut acest lucru. Dacă în viitor ni se va pune problema încheierii de convenții pentru participarea la aplicații și trageri în poligoane, sîntem de acord să le încheiem;

- articolul 10 din Statutul Forțelor Armate Unite și Comandamentului Unificat prevede: "Comandantul Suprem ... cu acordul miniștrilor apărării iar la nevoie și al guvernelor, organizează și execută activități în cadrul Forțelor Armate Unite, îndreptate spre ridicarea pregătirii de luptă și de mobilizare a acestora". Printre activitățile îndreptate spre ridicarea pregătirii de luptă noi considerăm că se numără și aplicațiile comune. Practica de pînă acum de a se trece pe harta concepției unele detalii referitoare la trupele străine participante, nu poate înlocui convenția prevăzută de legislația română.

În concluzie a arătat că fără încheierea convenției între guverne nu poate avea loc nici un fel de aplicație comună pe teritoriul țării noastre.

În legătură cu reproșurile făcute de generalul de armată Stemenko S.M., generalul colonel Ion Gheorghe a arătat că noi ne îndeplinim obligațiile pe care ni le asumăm, inclusiv cele din planul cu activitățile comune, iar în unele cazuri și solicitările făcute în afara planului.

4. La rugămintea expresă a mareșalului Iakubovski I.I., în cea de a doua zi a discuțiilor i s-a prezentat concepția aplicației. Acesta a apreciat că este o concepție interesantă și și-a exprimat regretul că nu va putea fi executată.

./.

5. La încheierea discuțiilor, mareșalul Iakubovski I.I. a solicitat generalului colonel Ion Gheorghe să transmită ministrului Forțelor Armate ale Republicii Socialiste România, iar dacă are posibilitatea și tovarășului Nicolae Ceaușescu, rugămintea sa de a fi de acord ca aplicația să se desfășoare fără încheierea convențiilor. În acest sens, el a arătat că așteaptă un răspuns din partea noastră.

Generalul colonel Ion Gheorghe l-a încredințat că va transmite cele solicitate, arătând totodată că nu întrevede posibilitatea executării aplicației fără încheierea convențiilor, întrucît legile țării sînt respectate deopotrivă de către toți cetățenii ei.

Discuțiile au decurs într-o atmosferă calmă, normală. De remarcat este atitudinea ponderată și atentă a mareșalului Iakubovski I.I.

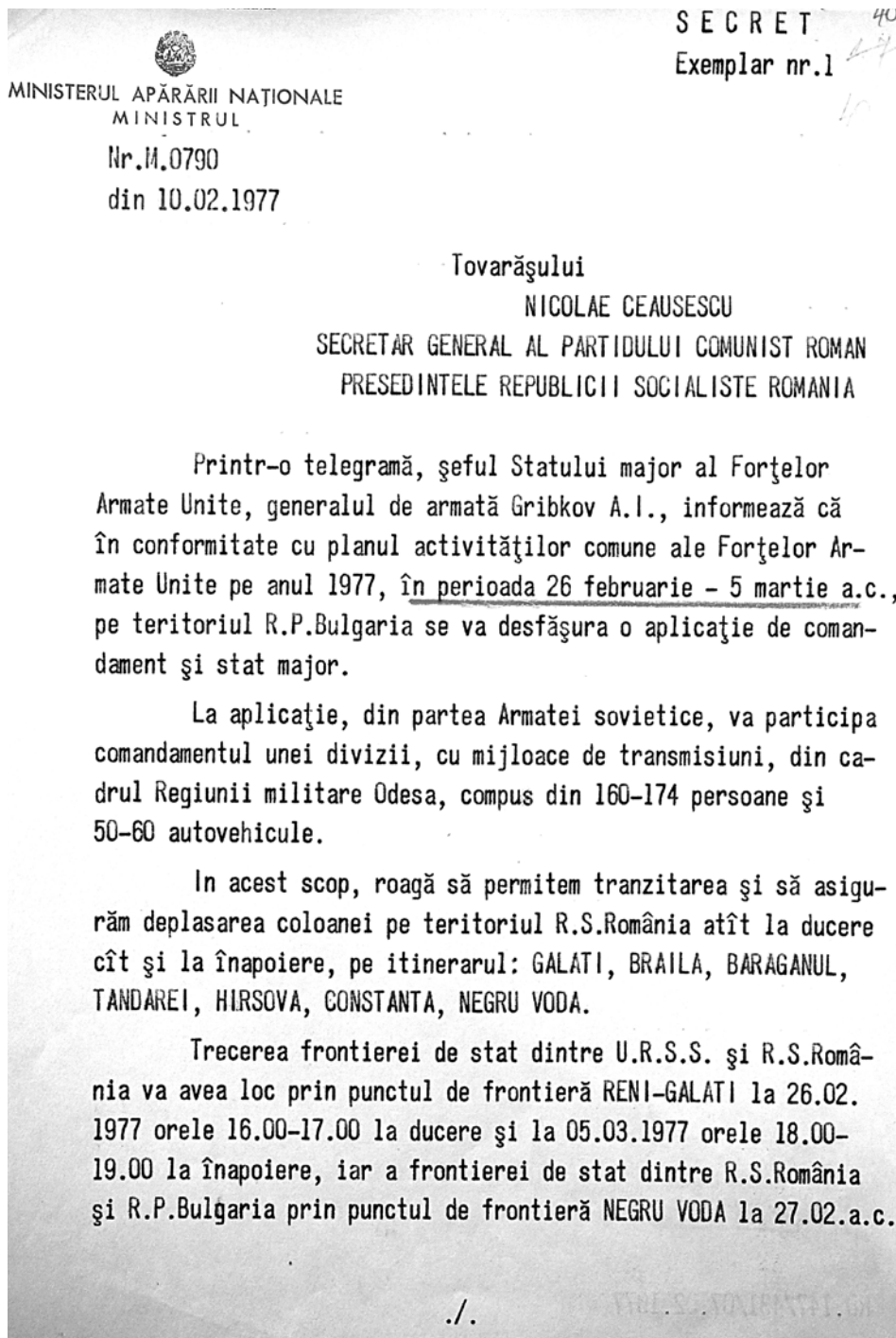
6. Întrucît mareșalul Iakubovski I.I. a rugat ca părerea lui să fie adusă la cunoștința mea și a dumneavoastră și așteaptă un răspuns, propun să i se comunice că punctul nostru de vedere nu s-a schimbat și că, deci, desfășurarea aplicației este condiționată de încheierea celor două convenții.

Rog a aproba.

MINISTRUL FORTELOR ARMATE
ale
REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA
General-colonel

Ion Ioniță

Exemple privind solicitări și aprobări de tranzitare a teritoriului României după anul 1968

Nr. 039
din 11.02.1977

ARHIVA
Comitetului Politic Executiv
al C.C. al P.C.R.
Nr. 391 / 14.11.1977

503 / M. 2. N. 1.

Cancelaria C.C. al P.C.R.
Nr. 0576 / 12.2.1977

Tovarășului

NICOLAE CEAUȘESCU

SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMAN
PRESEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA

Dca
[Signature]

Supun spre aprobare propunerile ministrului
apărării naționale privind tranzitarea și asigurarea
deplasării prin țara noastră a unei coloane militare
sovietice care, în perioada 26 februarie - 5 martie
a.c., va participa la o aplicație de comandament și
stat major pe teritoriul Republicii Populare Bulgaria.

Aplicația se va desfășura în cadrul planului
de activități comune ale Forțelor Armate Unite, cu
participarea comandamentului unei divizii, compus din
160 - 174 persoane și 50 - 60 autovehicule.

[Signature]

C.E. 3 ex.

nr. oficial 155
data 16.04.69

C. Luache
prezentati telegramele
de raspuns

16

Secret
(după completare)

TELEGRAMĂ

CHARACTERUL

EXPEDITOR 19

071
aprilie 1969

PRIM ADJUNCTULUI MINISTRULUI FORTELOR ARMATE
SI SEF AL MARELUI STAT MAJOR

Rezoluții

- Tovarășul general-colonel Ion Gheorghe -

Oraș București

Stimate tovarășe general,

In vederea participării la aplicațiile de pe teritoriul U.R.S.S. ce se vor desfășura în perioada 10 - 20 mai a.c., este necesar ca prin Republica Socialistă România să treacă trei eșaloane cu efective însumând 420 de oameni, astfel

- la data de 4-5 mai a.c. eșalonul nr. 35108;
- la data de 5-6 mai a.c. eșalonul nr. 35109;
- la data de 5-6 mai a.c. eșalonul nr. 35101.

Aceleași eșaloane se vor înapoia în perioada 22 - 30 mai a.c. cu nr. 35111; 35112 și 35113.

Vă rog a da dispozițiuni privind permisiunea a trece eșaloanele sus-menționate prin Republica Socialistă România.

Cu stimă,

GENERAL-MAJOR
GENERAL-LOCUȚITOR AL MINISTRULUI APARARII POPULARE
GENERAL-MAJOR M.St.M. AL ARMATEI POPULARE BULGARE
General-colonel Semerdjiev

19.04.69 ora 07.40
Am comunicat St. M. Zahariev
Col. Ivanov
St. M. Ietev

18.04.69

S. Ghe.

Comunicare la
S. I. Ivanov, Col. I.
în C. I. G. pt. a
trei eșaloane
persoan.
prezentati probei
de telegrame
de răspuns.
- Am primit tele
grame de la M. St. M.
despre cele solicitate

nr. de înregistrare 196

Am luat la cunoștință

data primirii 17.04.69/08.00
(anul, luna, ziua, ora)

Semnătura	Data	Ora
<i>[Signature]</i>	<i>19.04.69</i>	<i>am vorbit cu fl. Semerdjiev</i>

nr. Erscoi Vladimir

Am trimis de
la telefon cerind date în leg. cu eșaloanele care
trebuie să se comunice către M. St. M. la sfârșitul
tranzitului. Am trimis de 21.04.69 am comunicat
telefonice fl. Semerdjiev cerind datele necesare - fl. Ivanov

Este interzis a se lua copii de pe telegramă!

OFICIAL 155

TA 16. 4. 69.

17

STRICT-SECRET

Exemplar unic

19

071
aprilie 1969

TELEGRAMĂ

DESTINATAR Pravului Zămistitului Ministru РС СРД

Налогомуну генерално шмото

AGENTA

интерн. полковнику тов. Нону Георге

REZOLUȚII

Уважаемый товарищ генерал!
Във участия в уземий на територия
СР в период с 10 по 20 мая, необходимо, чтобы
из территории СРД, прошли 3 эшелона с личным
таблем из 420 человек а именно:

- эшелон № 35.108 - 4 и 5 мая 75г;

- эшелон № 35.109 - 5 и 6 мая 75г;

- эшелон № 35.110 - 5 и 6 мая 75г;

Те же эшелоны под № № 35.111, 35.112 и
из возвращаются обратно в период с 22 по 30 мая 75г.

Прошу Вашего распоряжения о том, чтобы
mentioned эшелоны были пропущены через
контроль СРД.

с уважением.

Первый Зăмстителъ Министра Народной Обороны
Славский ГИ БНА.

генерал полковник Семерджиев

inregistrare 146

16.04.69 ora 21.30

Lucrată de :

Mr. Ensoi Vladimir.

Am luat cunoștință de conținut :

Semnătura	Data	Ora

MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
MINISTRUL

Nr.M. 03839

Tovarășului

din 23.05.1989

NICOLAE CEAUSESCU

SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN
PREȘedintele REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Marele Stat Major al Forțelor Armate ale U.R.S.S. a adresat rugămintea de a se aproba tranzitarea teritoriului țării noastre de către 3 grupe operative din armata sovietică - una de armată și două de divizii constituite într-o singură coloană, avînd în componere 83 autovehicule cu 240 persoane, care vor participa la o aplicație de comandament și stat major, ce se va desfășura în R.P.Bulgaria, în perioada 4-9 iunie 1989.

Tranzitarea urmează a se executa în nopțile de 2/3 iunie la ducere și 10/11 iunie a.c. la înapoiere, pe itinerarul Galați, Brăila, Tândărei, Hîrșova, Medgidia, Negru Vodă.

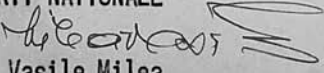
Vă raportăm că, potrivit aprobării Dumneavoastră, astfel de tranzitari ale teritoriului țării noastre au avut loc și în anii anteriori.

Propunem și respectuos Vă rugăm a aproba tranzitarea teritoriului R.S.România de către grupele operative ale armatei sovietice, la datele și pe itinerarul prevăzut în harta anexă.

Ministerul Apărării Naționale, împreună cu Ministerul de Interne, va lua măsurile ce se impun pe timpul deplasării coloanei militare sovietice pe teritoriul țării noastre.

MINISTRUL APĂRĂRII NAȚIONALE

General-colonel

Vasile Milea

1340/25.5.1989

H CANCELARIA C. C. AL P. C. R.
NP1383 24.V.1989

ARHIVA
Comitetului Politic Executiv
al C. C. al P. C. R.
813 2.V.1989

Tovarășului

NICOLAE CEAUSESCU

SECRETAR GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN
PRESEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA

Supun spre aprobare propunerea ministrului apărării naționale privind tranzitarea teritoriului țării noastre de către 3 grupe operative din armata sovietică constituite într-o singură coloană, avînd în componere 83 autovehicule cu 240 persoane, care vor participa la o aplicație în R.P. Bulgaria.

Tranzitarea urmează a se executa în nopțile de 2/3 iunie la ducere și 10/11 iunie a.c. la înapoiere.

I.Coman, V.Milea

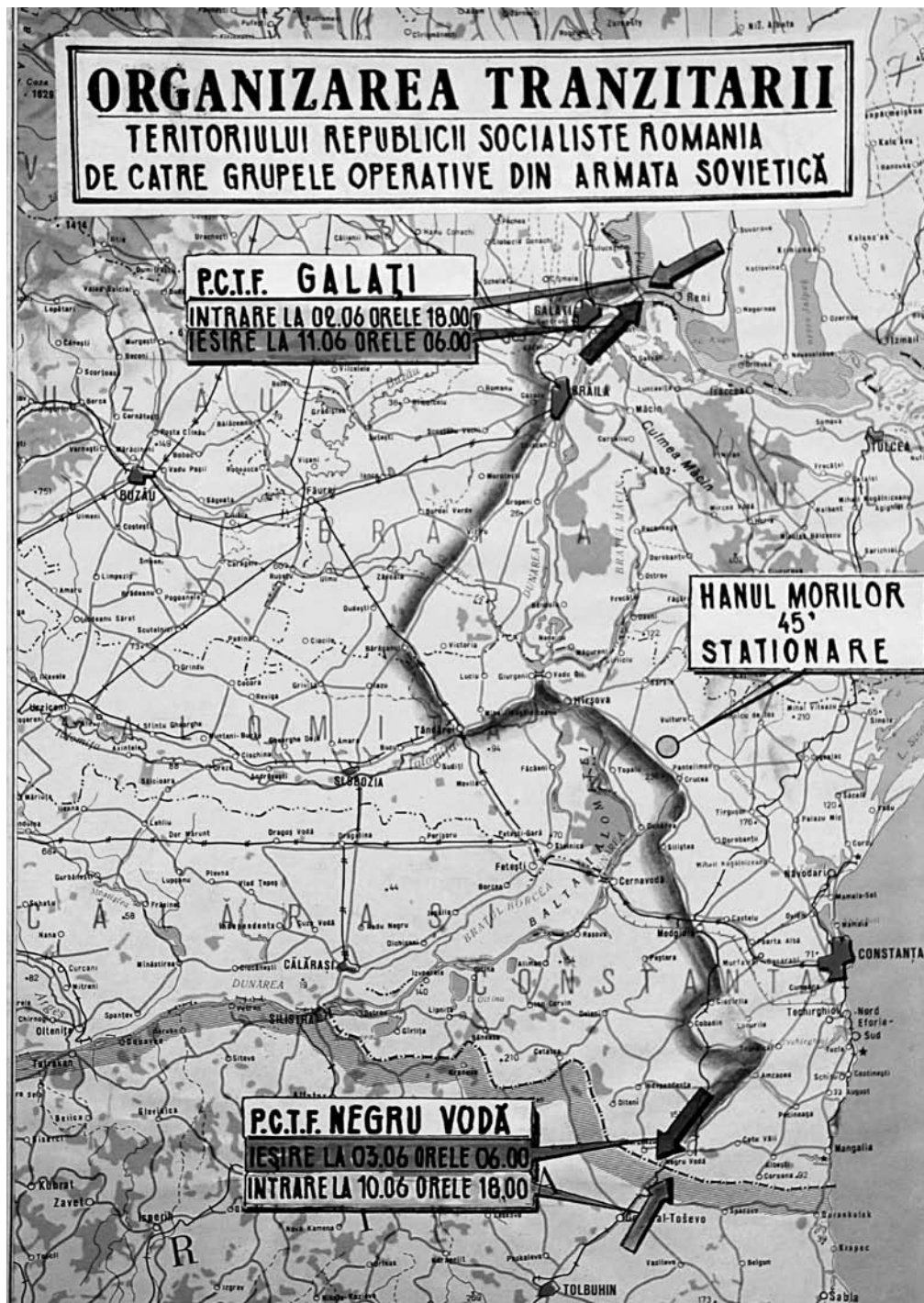
H.01383

SECRET
26 mai 1989

Vă comunicăm că a fost aprobată propunerea Ministerului Apărării Naționale, cuprinsă în raportul M.03839/1989, privind tranzitarea teritoriului R.S.România, în prima jumătate a lunii iunie, de către o coloană de autovehicule și militari ai armatei sovietice.

CANCELARIA CC AL PCR,

SG/01/3 ex.

Sursa: Arhivele Naționale ale României, Fondul „Comitetul Politic Executiv al CC al PCR – Secția Cancelarie” – Dosar 1/1974, Fondul „Comitetul Politic Executiv al CC al PCR – Secția Administrativ-Politică” – Dosare nr. 2/1976 și 8/1989 și Fondul „Tratatul de la Varșovia (MAPN)” – Dosar nr. 29/1969.

Concepția aplicației de comandament și stat major, pe hartă, SOIUZ-73, desfășurată pe teritoriul României în perioada 12-21 februarie 1973

Sursa: Petre Opreș, „Aplicații pe Teatrul de acțiuni militare de Sud-Vest al Organizației Tratatului de la Varșovia (1973-1989)”, ianuarie 2019, <http://www.contributors.ro/sinteze/aplicatii-pe-teatrul-de-actiuni-militare-de-sud-vest-al-organizatiei-tratatului-de-la-varsovia-1973-1989/>, accesată la 15.04.2019.

RDG CA JUCĂTOR ÎN „RĂZBOIUL RECE GLOBAL”? ANGAJAMENTUL MILITAR EST-GERMAN PENTRU AFRICA ȘI ORIENTUL MIJLOCIU ȘI COORDONAREA ACESTUIA CU CONDUCEREA SOVIETICĂ

DR. KLAUS STORKMANN

Mult timp au circulat doar zvonuri și presupuneri despre prezența militarilor est-germani în Africa și Orientul Mijlociu. Dacă cineva ia în mână publicațiile presei vest-germane și anglo-americane ale vremii, atunci apare imaginea est-germanilor, care erau foarte activi la nivel global cu sistemul lor militar. Revista de știri hamburgheză „Der Spiegel” (Oglinda) a prezentat în prim-plan, în martie 1980, sub titlul „Corpul african al lui Honecker”, patru soldați ai NVA (Armata populară națională a RDG) și a comentat ca fiind o formațiune a Wehrmacht-ului. Cu acest titlu impresionant care atrăgea atenția, revista a relatat, în articolul său de primă pagină, despre activitățile militare ale Forțelor armate est-germane în lumea a treia, în special în Africa.¹ Ziarul berlinez „Tagesspiegel” (Oglinda zilei) a anunțat, în decembrie 1978, citând pe premierul bavarez și președinte al CSU, Franz Josef Strauss, că în Angola erau în total 5.000 de „*militari ai Armatei RDG*”, mai ales „*trupe de elită, cum ar fi parașutiștii*”. 2.000 dintre aceștia ar fi „*folosiți în prezent la o ofensivă*”². „Tagesspiegel” a vorbit, de asemenea, în februarie 1979, de noul „Corp African” al RDG-ului și a publicat un reportaj al unui corespondent referitor la relocarea „mai multor unități est-germane, inclusiv un regiment al marii unități speciale de parașutiști «Willy Säger», din Etiopia în Angola, unde ar fi fost staționați în total aproape 5.000 de mercenari est-germani”³. În februarie 1980, cotidianul „Die Welt” (Lumea) a apreciat numărul total de „*experți militari ai RDG*” în Africa la „aproximativ 30.000”. În plus, RDG „*a cheltuit*

anual peste 200 de milioane de mărci pentru materiale de război pentru forțele revoluționare din Africa Subsahariană”⁴. Ziarul american „Time” a dedicat un articol activităților militare ale RDG în lumea a treia, sub titlul distinct „*Aici vin cubanezii Europei*”⁵.

Ce a oferit efectiv RDG-ul ca sprijin militar, dacă într-adevăr unitățile NVA au acționat efectiv în Africa, ce amploare au avut livrările de arme și cât personal militar străin a fost instruit în NVA, a fost cercetat, pentru prima dată, într-un studiu cuprinzător în 2012.⁶ Relevanța subiectului rezultă și din dezbaterile actuale ale istoricilor privind Războiul rece la nivel mondial. Prioritățile și zonele de manifestare ale acestuia se află în prezent într-o dezbateră controversată. Importanța așa-numitei Lumi a Treia este studiată și discutată mai intens în cadrul cercetării istorice contemporane, care pune la îndoială reacția aferentă a superputerilor și alianțele acestora. Din ce în ce mai mulți adepți consideră că Europa a fost și a rămas în centrul atenției pentru cele două blocuri, însă zona de acțiune militară a conflictului din sistem s-a transferat, din ce în ce mai mult, în așa-numita Lume a Treia.

Ambele părți au căutat să își atingă obiectivele strategice globale nu numai în Europa, ci și în alte regiuni ale lumii. De la aspirațiile SUA și URSS pentru „dominația globală” nu s-a putut sustrage aproape niciun stat în lume. Conflictele regionale sau locale au devenit astfel scena luptei superputerilor. În 2007, publicația foarte apreciată a lui Odd Arne Westad a schimbat discursul științific privind conflictul

est-vest. Westad a publicat cercetările sale sub titlul succint de „Războiul Rece global” și a folosit termenul „crearea Lumii a Treia”.⁷ Robert J. McMahon subliniază, de asemenea, că, fără Războiul Rece, conceptul de „Lumea a Treia” nu ar exista. Acesta ar fi fost definit ca un loc de confruntare sistemică între Prima și A doua lume (deci, Vest și Est) pentru o guvernare globală.⁸ Pe rezultatele cercetării lui Westad a surselor se sprijină și Vladimir Shubin, care vorbește despre un „Război Rece fierbinte”. Shubin, el însuși implicat în poziții responsabile pentru contactele sovietice cu diferite țări africane, se concentrează pe Angola, Mozambic, Zimbabwe și Namibia și oferă, la prima mână, perspective privind activitățile URSS la fața locului, care până în prezent abia au fost explorate.⁹

În percepția lor privind politica externă, atât Estul, cât și Occidentul erau în mare măsură de acord: aproape fiecare conflict regional a fost luat în considerare și evaluat în primul rând prin prisma conflictului Est-Vest. Astfel s-au format sprijinul politic și ajutorul militar acordate părților în conflict. Pierderile părții adverse trebuiau să fie transformate în victorii pentru propria tabără. Angajamentul propriu a fost supus unei analize cost-beneficiu-risc. Chiar și o confruntare militară indirectă cu Statele Unite trebuia evitată. Riscul era prea mare. Prin urmare, statele Blocului estic s-au retras din America Latină. În schimb, ei și-au concentrat activitățile asupra coloniilor portugheze din Africa. Aici riscul părea calculabil.¹⁰ Cele două superputeri erau prizoniere ale „sindromului de credibilitate”¹¹: „*A apărea slab și indecis ar putea ridica dubii în rândul propriilor aliați și încuraja dușmanii*”, apreciază Robert McMahon.¹²

Nikolaus Katzer analizează, în 2009, acțiunea Moscovei pe scena internațională între ideologie și pragmatism. Succesele de politică externă ar fi fost văzute ca un „indicator pentru mărime, putere și prestigiu” al Uniunii Sovietice.¹³ Noua cercetare vede „supraextinderea imperială” ca o cauză a declinului Uniunii Sovietice. Vladislav Zubok recunoaște, cu un motiv bun, o „Supraextindere sovietică” la sfârșitul anilor '70. Nu este o coincidență faptul că el numește analiza sa privind istoria sovietică „Un imperiu eşuat”.¹⁴ Zubok nu vede

intervenția sovietică în Africa ca o simplă „cru-ciadă condusă ideologic”. Mai degrabă, ar fi fost vorba de aceea că armata sovietică trebuia să-și demonstreze noile posibilități de proiecție a puterii. Aici, URSS a putut să acționeze ca o „putere globală cu drepturi depline” față de SUA.¹⁵ Studiul prezent ar trebui să contribuie la această dezbatere privind noile descoperiri referitoare la „războiul rece la scară globală”, în care exemplifică relațiile militare ale RDG. A fost RDG-ul, de asemenea, un actor în Războiul rece la nivel mondial? Dacă da, a fost unul dintre cei mari sau mai degrabă mici „jucători” în spațiul mondial? Răspunsul la aceste întrebări se poate baza pe sursele puse la dispoziție de Ministerul apărării est-german din Strausberg, de Guvernul și Ministerul de Externe din Berlinul de Est, dar mai ales de conducerea partidul-stat SED, care sunt, în mare măsură, accesibile pentru cercetare de la sfârșitul RDG-ului. Studiul se bazează în principal pe colecții de arhivă ale Departamentului Arhivelor Militare din cadrul Arhivelor federale (BA-MA) din Freiburg im Breisgau, ale Fundației Arhivei partidelor și organizațiilor de masă ale RDG-ului de la Arhivele Federale (SAPMO-BArch), ale Departamentului Arhivelor Federale ale RDG (BArch), ale însărcinatului federal pentru documentele Serviciului securității statului din fosta RDG (BStU) și ale Arhivei politice a Ministerului de Externe (PA-AA), toate în Berlin.

Reținerea inițială în privința livrărilor de armamente și revenirea din 1967

De la sfârșitul anilor '50, Berlinul de Est a primit diverse cereri, din când în când chiar repetate, din partea Africii și a Orientului Mijlociu pentru furnizarea de arme și ajutoare pentru instruire. Cererea Guineei pentru instruirea ofițerilor săi în școlile Ministerului de interne (MdI), Ministerului pentru securitatea statului (MfS) și a poliției de frontieră de atunci a fost respinsă de către Secretariatul Comitetului Central (ZK) în septembrie 1959. Heinz Hoffmann, pe atunci doar general-locotenent, prim-adjunct al ministrului și șef al Statului Major Principal, a fost mandatat să ia o decizie negativă.¹⁶ Solicitări similare pentru pregătire militară și/sau pentru arme și echipamente au ajuns în Berlinul de Est, la începutul și mijlocul anilor '60, și de la diferite mișcări de eliberare

și guverne africane, cum ar fi din Congo-Brazzaville, și rebelii congolezi din estul Zairului.¹⁷ Într-un memoriu intern al Comitetului de solidaritate Afro-asiatic al RDG (AASK), clasificat ca „strict confidențial”, din noiembrie 1964, se spune: *„Arme sau echipamente militare ne-au fost cerute, în ultimele câteva luni, de către următoarele mișcări de eliberare, sau pentru că știau că în principiu noi respingeam astfel de livrări, dacă s-a modificat atitudinea noastră”*. A urmat lista de cereri a mișcărilor ZAPU din Zimbabwe, Frelimo mozambicană, MPLA angoleză, PAIGC din Guineea portugheză, ANC sudafricană, precum și din Ecuador pentru diferite mișcări de eliberare latino-americane. ANC, FRELIMO și ZAPU ar fi cerut, de asemenea, pe lângă arme, pregătirea militară a combatanților lor, ZAPU în plus mijloace de transport. Comparativ cu cererile de arme ale altor grupări, cum ar fi ZANU din Zimbabwe și UDENAMO mozambicană, AASK a *„jucat prost, ca și cum nu am fi înțeles despre ce este vorba.”*¹⁸

La solicitarea Ministerului cubanez al apărării, ministrul apărării Heinz Hoffmann a adresat, în 1966, lui Erich Honecker, un chestionar privind posibilul sprijin al RDG pentru mișcărilor de eliberare din America Latină: *„Dispune RDG-ul de școli pentru instruirea luptătorilor pentru războiul de partizani sau subversiv? Este RDG-ul în situația, de a furniza arme și echipamente care sunt necesare grupărilor partizane? Există vreo posibilitate ca unul sau mai mulți ofițeri cubanezi să studieze aceste probleme în RDG, respectiv să poată obține o privire de ansamblu, de la fața locului, asupra posibilităților existente?”*¹⁹ Honecker, pe atunci Secretar pentru probleme de securitate al CC al SED, a notat lângă toate întrebările citate „nu”. Lucrarea ilustrează faptul că, în noiembrie 1966, conducerea RDG nu era pregătită să susțină „activități partizane” în Lumea a treia. Nu trebuiau nici luptătorii instruiți, nici armele și echipamentul livrate. Deja în ianuarie 1967, o rezoluție a Biroului politic a schimbat abordarea RDG în privința furnizării de arme. Solicitățile africane crescând către RDG au contribuit, cu siguranță, la luarea deciziilor în conducerea SED.

La 10 ianuarie 1967, Biroul politic a decis „furnizarea de bunuri non-civile mișcărilor

de eliberare națională din Africa”. Proiectul de rezoluție poartă semnăturile ministrului securității statului, ministrului apărării, ministrului de interne și adjunctului ministrului afacerilor externe. Această abordare neobișnuită, în comparație cu celelalte observații, poate fi apreciată ca un indiciu al importanței deciziei, fapt recunoscut și de factorii de decizie.²⁰ Rezoluția prevedea, în detaliu, că, alături de MfS și Poliția populară, NVA a trebuit, de asemenea, să furnizeze echipamente și arme militare din stocurile sale. Cu coordonarea, transportul și predarea la fața locului au fost însărcinate Ministerul afacerilor externe și MfS. Destinatarii au fost ZAPU din Zimbabwe, FRELIMO din Mozambic, PAIGC din Guineea Portugheză și MPLA din Angola. În anexele deciziei se găseau listate, până la cel mai mic detaliu, armele și munițiile care urmau să fie livrate.²¹

Comparația ilustrează prioritizarea clară a FRELIMO la repartizare. Cele mai multe dintre armele furnizate erau din stocurile Wehrmacht-ului din cel de-al Doilea război mondial, care se găseau în depozitele NVA, însă, în anii '60 încă în folosință activă. Armele moderne precum pistolul mitralieră (Mpi) Kalashnikov (poziția 8) au fost livrate doar în număr mic. Ceea ce în formulare părea a fi o decizie individuală, a fost, de fapt, o hotărâre fundamentală direcționată. În anii următori, Biroul politic și Secretariatul s-au implicat în mod repetat în livrări de arme și echipamente în Lumea a treia. Livrarea de arme către organizații și guverne a rezultat, nu rareori, din prezența unei delegații a RDG, respectiv SED, în țările respective sau din vizitele grupărilor în Berlinul de est.

„Războiul lui Honecker împotriva Israelului”? Arme est-germane pentru Egipt și Siria în războiul împotriva Israelului din 1967

Atenția deosebită a lui Erich Honecker a fost acordată sprijinului pentru statele arabe. Egiptul și Siria au fost – ca și Orientul Mijlociu în ansamblu – unul dintre punctele focale ale conflictului est-vest. Cauzele și rădăcinile conflictelor din Orientul Mijlociu sunt mai vechi decât Conflictul Est-Vest și prea complexe pentru a fi explicate doar de lupta globală a superputerilor pentru influență.

Tabel: Lista armelor și munițiilor care urmează să fie furnizate mișcărilor de eliberare africane în conformitate cu Decizia Biroului politic al SED din 10 ianuarie 1967, muniția (Extras)²²

Poziția	Descriere	FRELIMO	ZAPU	MPLA
1	Carabine 98 K 7,9 mm	4.800	3.200	1.600
2	Mitraliere ușoare 34 7,9 mm	110	75	40
3	Cartușe 7,9 mm pentru Poz. 1 și 2	900.000	470.000	240.000
5	Pușcă cu lunetă 7,62 mm	60	40	20
8	Pistol mitralieră model K. 7,62 mm	80	60	30
9	Cartușe 7,62 mm pentru Poz. 8	76.000	57.000	28.500
10	Pistol mitralieră model 43/44 7,9 mm	80	50	30
13	Mine anti-personal	2.000	1.000	500

Odată cu atacul surprinzător israelian, la 5 iunie 1967, a început cel de-al treilea război din Orientul Mijlociu, cunoscut mai târziu ca „Războiul de șase zile”. Spre surpriza și groaza lumii arabe și a Blocului estic, războiul s-a încheiat cu înfrângerea aproape completă a Egiptului, Siriei și Iordaniei. Înfrângerea rapidă a Forțelor armate egiptene și siriene, înzestrate cu arme sovietice, a tulburat Moscova și Berlinul de est. Forțele armate ale Egiptului și Siriei, organizate, instruite și antrenate după modelul sovietic au suferit un dezastru extraordinar. Și aici, RDG a intrat pe câmpul de luptă din Orientul Mijlociu – nu cu militari, însă cu livrări de arme. La două zile după începerea războiului, conducerea SED a reacționat: biroul politic a decis, pe 7 iunie 1967, să acorde ajutor de

urgență, ajutor militar imediat, livrări de arme. O zi mai târziu, Ministerul apărării din RDG a raportat ce ar putea preda Egiptului și Siriei imediat sau în câteva săptămâni sau luni.

Distribuția a fost stabilită atât pentru Cairo, cât și pentru Damasc. O decizie privind alocarea nu a fost luată de NVA la acest moment timpuriu; probabil că nu se situa la nivelul deciziei acesteia, ci era la nivel de decizie politică.

Președintele Egiptului, Gamal Abdal Nasser, a dorit mai mult: Republica Arabă Unită (așa cum se numea atunci oficial Egiptul) a fost „pusă grav la pământ (knocked down)²⁴” și, în mod normal, ar fi trebuit să se predea SUA. În primul rând, țara sa ar fi avut nevoie de avioane cu piloți, „indiferent dacă ei ar fi numiți

Tabel: Lista Ministerului apărării din RDG din 8 iunie 1967 referitoare la posibilele contribuții în favoarea Egiptului și Siriei (Extras)²³

Descriere	Număr	Termen de livrare posibil
Tanc T-34/85	35	imediat
Mine anti-personal PMN	150.000	imediat
Tun de 82 mm B-10	5	în câteva săptămâni
Tun de 107 mm B-11	5	în câteva săptămâni
Aruncător de grenade de 82 mm	6	în câteva săptămâni
Aruncător de grenade de 120 mm	6	în câteva săptămâni
Avion MiG-17F	30	în 10 zile
Avion MiG-17F	20	după reparații, în câteva luni

voluntari sau altfel”²⁵. El a primit deja „tancuri, tunuri și avioane” din URSS, „aceasta nu era însă suficient”²⁶. Republica Arabă Unită (RAU) se considera o „*primă linie de apărare pentru lagărul socialist*” și ar fi fost gata să renunțe la statutul ei non-pact. Mai exact, Nasser a cerut RDG-ului și avioane de luptă. Gerhard Weiß a răspuns că RDG nu are o industrie proprie constructoare de aeronave. Nasser a prezentat o imagine sumbră a situației. El a rugat URSS să „*trimită avioane cu piloți și, de asemenea, să preia controlul aerian al RAU*”²⁷. Israelul avea supremația aeriană. Singura modalitate ar fi fost „*un pas decisiv pentru Uniunea Sovietică, de a întrerupe superioritatea aeriană a israelienilor*”²⁸. Într-o evaluare inițială a conversației sale cu Nasser, Weiß a concluzionat că Egiptul se așteaptă la un alt atac israelian în viitorul apropiat. Insistența lui Nasser pentru consilieri militari sovietici a rezultat nu numai din „incapacitatea” conducerii militare egiptene, ci și din „neîncrederea politică justificată față de corpul superior al ofițerilor” țării sale.²⁹ Paul Markowski și Weiß au promis egiptenilor ajutoare militare în valoare de 180 de milioane de mărci.³⁰

Potrivit lui Nasser, Egiptul se considera „o primă linie de apărare pentru lagărul socialist” și ar fi fost gata să renunțe la statutul non-pact. Concret, Nasser a cerut RDG-ului mai multe avioane de luptă și piloți est-germani. Ulbricht a refuzat: niciun pilot. Nasser a insistat: în noiembrie 1967, s-a adresat vicepreședintelui Uniunii Socialiste Arabe (ASU) aflate la guvernare, Ali Sabri, pentru a-l ruga pe Ulbricht în legătură cu piloți militari ai NVA. Ulbricht a răspuns cu cuvinte clare: „*nu ar fi vorba dacă 20 sau 40 de aviatori din RDG vor ajuta RAU, voluntari ar fi găsiți cu siguranță*”³¹. El a respins însă cererea de câteva ori, ca o „demonstrație a unei soluții militare”: „*De ce ar trebui să fie bună o demonstrație militară din partea noastră?*” De asemenea, din punctul de vedere al RAU, acest lucru nu i se părea adecvat³². Ulbricht părea să pledeze, în mod implicit, împotriva unei noi curse a înarmării și pentru o rezolvare politică a conflictului din Orientul Mijlociu. Ali Sabri l-a asigurat că trimiterea de aviatori nu servea unei rezolvări militare, ci doar pentru restaurarea puterii militare a țării sale. De asemenea, arme grele și aeronave nu

ar putea livra RDG, deoarece acestea nu ar fi produse de ea, susținea Ulbricht, Cairo ar trebui să apeleze direct la Moscova.³³ Adjunctul lui Nasser a repetat de mai multe ori că problema nu era doar o problemă a armelor, țării sale îi lipseau piloții instruiți. Antrenamentul acestora ar dura patru ani. Referirile la antrenamentele de lungă durată și lipsa acută de piloți de luptă au condus la asigurarea, ad absurdum, că piloții ar fi folosiți doar pentru instruire și nu pentru a lupta. Ulbricht nu a răspuns la această contradicție evidentă, dar a asigurat că are „*îndoieli cu privire la faptul că aviatorii ar putea juca un astfel de rol*”. Mult mai importantă era pentru el o „*apărare eficientă a avioanelor care zboară la joasă altitudine cu ajutorul armelor de foc cu cadență mare*”. Ali Sabri a ripostat că, în afară de armele de foc, ar fi nevoie de aviatori, care ar putea să intercepteze aeronavele atacatoare; RAU îi lipseau acești piloți. În schimb, Ulbricht a avertizat că ar trebui intensificată constituirea organizației de partid a ASU în cadrul forțelor armate. Ar trebui „*să fie impus rolul conducător al partidului în armată*” și muncitorii să fie instruiți pentru funcțiile de comandanți: un „*[partid] puternic și influent în cadrul forțelor armate este mult mai important decât 20 sau 40 de aviatori*”, i-a predicat el egipteanului. SED ar fi fost gata să ofere ajutor egiptenilor cu structura organizatorică a partidului. Totuși, Ali Sabri a insistat în schimb că, având în vedere amenințarea acută, RAU ar avea nevoie „*înainte de toate de o apărare aeriană eficientă*”. Protocolul transmis demonstrează, că ambii politicieni nu au fost de aceeași părere. Mai degrabă ei vorbeau unul pe lângă celălalt. Nu-ul ferm pentru „demonstrația unei rezolvări militare”, exprimat de Ulbricht, a rămas decisiv.

Cu atât mai remarcabilă este schimbarea de opinie a lui Ulbricht doi ani mai târziu. Într-o scrisoare către Brejnev, clasificată secret, Ulbricht a declarat, în octombrie 1969, că sprijinul trupelor arabe în „războiul de uzură” împotriva Israelului „*de către voluntarii din țările socialiste a fost necesar*”³⁴. Acest lucru „*ar necesita însă o pregătire internă aprofundată*”: „*Prin urmare, nu este recomandabil să se vorbească public despre voluntari, înainte ca anumite misiuni să fi fost îndeplinite*”³⁵.

Controversata propunere a fost coordonată de către Ulbricht cu Honecker, cu ministrul securității de stat Erich Mielke și cu ministrul apărării Hoffmann.³⁶ În februarie 1970, Ulbricht și-a repetat ideea: față de ambasadorul sovietic din Berlinul de Est, el a amintit propunerea sa „*de a se consulta cu președintele Nasser cu privire la oportunitatea și momentul folosirii voluntarilor din țările socialiste*”³⁷. Reacția Moscovei sau chiar o decizie privind folosirea militarilor și a piloților „voluntari” în Egipt este necunoscută. Cu toate acestea, propunerea neobișnuită a Berlinului de Est trebuie văzută în contextul implicării militare crescânde a Moscovei în Cairo și Damasc. Următorul război a venit trei ani mai târziu.

Arme est-germane pentru Siria în războiul împotriva Israelului din 1973

În octombrie 1973, Siria și Egiptul au atacat Israelul. Din nou, Germania de Est era imediat la locul potrivit, să furnizeze arme. De data aceasta numai Siria a primit sprijinul deplin. Relația cu Egiptul sub Sadat s-a răcit deja considerabil. La 10 octombrie 1973, șeful statului sirian, Hafez al-Assad, a solicitat guvernului RDG din Berlinul de est asistență pentru arme. Honecker a dat ordin la Strausberg, în aceeași zi, să verifice. Trei zile mai târziu, ministrul apărării Heinz Hoffmann a raportat lui Honecker, că NVA ar putea da „*până la epuizarea tuturor opțiunilor noastre disponibile*” următoarele sisteme de arme: 12 interceptoare MiG, 62 tancuri moderne de tip T-54A, inclusiv muniție și aproximativ 75.000 obuze de artilerie de diferite tipuri și 30.000 mine antitanc.³⁸ Încă în timpul acțiunilor de luptă active a așa-numitului război Yom Kippur, în octombrie 1973, NVA a furnizat douăsprezece interceptoare ale modernului model de atunci MiG-21, fiecare cu trei unități de foc de muniție și rachete de luptă, precum și echipamentul de sol complet. În plus, RDG a furnizat 62 tancuri ale, la acel moment, modernului model T-54A, inclusiv 3 unități de foc de muniție. La acestea se adaugă aproximativ 75.000 obuze de artilerie și 30.000 mine antitanc. Potrivit MfNV, valoarea totală a livrării s-a ridicat la 84,3 milioane de mărci. Din această sumă, 82,3 milioane de mărci au fost atribuite valorii estimate a materialului la momentul respectiv, 1,3

milioane de mărci pentru costuri de transport și celelalte 0,7 milioane pentru costuri cu materiale nespecificate.³⁹

Doisprezece interceptoare MiG-21 trebuiau să fie predate Forțelor Aeriene ca ajutor de urgență. Avioanele MiG-21 au fost retrase pentru scurt timp dintr-un escadron de instruire a piloților de vânătoare. Acțiunea a început în cel mai mare secret: emblema națională a RDG și toate referințele privind apartenența la NVA au fost îndepărtate, avioanele au fost apoi dezmembrate și, între 18 și 21 octombrie, deci încă în timpul luptelor, au fost încărcate în șase aeronave de transport sovietice de tip Antonov AN-12 și transportate la Alep. Traseul de zbor al MiG-urilor în burta aeronavelor Antonov a dus mai întâi la baza aeriană militară Tököl, lângă Budapesta. Din Ungaria s-a trecut peste Iugoslavia până la Marea Adriatică, apoi printre Italia și Grecia peste Marea Mediterană până la aterizare în Alep. Din motive de menținere a secretului și, probabil, pentru protecția împotriva atacurilor posibile ale Forțelor aeriene israeliene deasupra Mediteranei, avioanele militare sovietice au fost deghizate în culorile companiei aeriene civile „Aeroflot”. Pe o bază a forțelor aeriene din apropierea Alep, MiG-urile est-germane au fost reasamblate, modernizate și pictate în culorile Forțelor aeriene siriene.

În ciuda intrării în vigoare a încetării focului, la 22 octombrie, pentru frontul sirian, situația a rămas extrem de tensionată. Cu doar o zi înainte de sosirea primului avion NVA, Forțele aeriene israeliene au atacat aeroportul lor de destinație de lângă Alep.

Piloți est-germani au pilotat MiG-urile în spațiul aerian sirian. O întâlnire cu avioane de luptă israeliene nu a avut loc în timpul acestor zboruri. Contrar unor presupuneri exprimate până în prezent în presă, nu au fost planificate misiuni de luptă ale piloților NVA. La sfârșitul lunii octombrie 1973, după cum amintesc martorii, cele douăsprezece MiG-uri au fost predate „piloților sirieni, care vorbeau perfect rusește”. Un raport secret al șefului Forțelor aeriene ale RDG menționează transferul către „piloții sovietici”, un indiciu că, în 1973, foarte probabil, personal sovietic în uniforme siriene era implicat în luptă.⁴⁰ Jurnaliștii au numit reacția șefului de stat și de partid est-german „*Războiul lui Honecker împotriva Israelului*”⁴¹.

Fără îndoială: ajutorul militar pentru Siria și alte state arabe a fost o expresie a opoziției RDG-ului față de Israel. Est-germanii au livrat arme dușmanilor Israelului. Pe lângă ajutoarele acordate Egiptului și Siriei, „Organizația pentru Eliberarea Palestinei” (OEP), considerată o organizație teroristă în Israel și SUA, și alte grupări palestiniene radicale au primit, de asemenea, arme și muniții din Germania de Est. Având la bază istoria germană, în special a responsabilității germane pentru Holocaust, Berlinul de Est s-a mișcat pe o gheață foarte subțire cu livrările sale de arme la inamicii Israelului. Ajutorul acordat Siriei însă nu era o expresie a ostilității față de Israel ca stat evreu; mai degrabă, acesta face parte din logica conflictului Est-Vest. Liderii SED și NVA au văzut războaiele dintre Israel și vecinii săi arabi, în primul rând ca parte a confruntării sistemice globale. Fixația unilaterală a condus RDG de partea statelor arabe într-o opoziție față de Israel.

Livrarea MiG-urilor prin intermediul piloților NVA în Alepul sirian s-a datorat unei directive sovietice. Transportul în sovieticul Antonov este o dovadă clară. O altă dovadă este, conform martorilor de la acea vreme, „un număr imens de avioane militare” din alte țări ale Blocului estic de pe aeroportul din Budapesta. Potrivit cercetărilor recente⁴², Cehoslovacia, Republica Populară Poloneză și Ungaria au furnizat fiecare, de asemenea, câte douăsprezece MiG-21. Livrările de arme sovietice către Siria (și Egipt) au fost mult mai extinse și nu sunt pe deplin cunoscute în detaliu până în prezent. Ar fi interesant să știm dacă România a sprijinit Siria și/sau Egiptul cu arme în războiul împotriva Israelului, în 1973.

Riscuri imprevedibile

Nu numai președintele Egiptului, Nasser, a îndemnat Berlinul de Est să-și folosească piloții de luptă. În repetate rânduri, alte state arabe, precum și state africane, au solicitat, de asemenea, Berlinului de Est să utilizeze personalul NVA – erau solicitați în special consultanți militari, instructori și piloți de luptă. Spre exemplu, președintele Zambiei, Kenneth Kaunda, și ministrul său al apărării, Gray Zulu, au adresat rugămintea, de mai multe ori, în 1979 și 1980, pentru utilizarea piloților NVA în țara lor. Piloții NVA urmau să folosească

aeronavele lor pentru a proteja spațiul aerian al Zambiei. Ministrul apărării Hoffmann a refuzat imediat: el „*a respins ca nerealizabilă*” folosirea piloților și a aeronavelor, a raportat ministrul lui Honecker, în iunie 1979.⁴³ De asemenea, în 1979, în timpul vizitei sale în RDG, președintele Mișcării de Eliberare din Zimbabwe (ZAPU), Joshua Nkomo, și-a exprimat dorința de a utiliza ofițerii NVA în taberele ZAPU din Zambia. În raportul său adresat lui Honecker, generalul de armată Hoffmann a respins din nou detașarea personalului militar al NVA ca fiind „*inacceptabilă din punct de vedere politic*”. În schimb, el a subliniat posibilitatea instruirii militare în RDG.⁴⁴

Dincolo de cazurile individuale din Zambia și Zimbabwe, respingerea utilizării consilierilor, instructorilor și a piloților a arătat o linie generală de reținere a Forțelor armate ale RDG. Sursele admit concluzia că RDG-ul a avut o atitudine rezervată, dacă nu de respingere, a tuturor cererilor de trimitere a personalului militar în țări terțe. „Conducerea de partid și de stat” și, mai presus de toate, conducătorii NVA au văzut, pe bună dreptate, pericolul de a fi atrași în conflictele și războaiele locale. O implicare directă a soldaților NVA sau chiar a unităților în operațiunile de luptă ar fi avut, probabil, consecințe profunde – atât politice, cât și militare. Astfel de misiuni externe au reprezentat în acest fel un risc incalculabil pentru RDG.

Cu toate acestea, RDG a reacționat contradictoriu. Chiar dacă nu a detașat piloți de luptă, mari unități sau nici chiar formațiuni, NVA era încă prezentă în străinătate în cazuri izolate. Până în 1970, potrivit unei notificări a ministrului apărării din RDG către Walter Ulbricht, de exemplu, clasificată confidențial, 15 subofițeri și ofițeri ai marinei populare fuseseră trimiși în Zanzibar pentru constituirea apărării de coastă. În unele cazuri, de cele mai multe ori limitate la câteva săptămâni, consilieri și „specialiști” au fost staționați, de exemplu, în Angola și Irak. O amploare mai mare au avut misiunile ofițerilor și ale avioanelor de transport în Etiopia și Mozambic. În decembrie 1984, gherilele de opoziție din Mozambic au ucis opt lucrători civili din RDG, alături de alți străini. Ca răspuns, în anul 1985, NVA a trimis, în țară, mai multe grupe de ofițeri

de rang înalt, inclusiv doi generali, pentru a consilia Statul Major General, comandanții, statele majore și unitățile de la fața locului.

Pe lângă utilizarea ofițerilor la fața locului, aflată în desfășurare, Guvernul mozambican a abordat în mod repetat RDG-ul, în 1985 și 1986, cu solicitarea de formatori și „instructori” ai NVA. În iunie 1986, generalul de armată Kessler, succesorul lui Hoffmann ca ministru al apărării, a făcut cunoscut secretarului general al SED, Honecker, și lui Egon Krenz, că și el a respins o astfel de misiune. El a apreciat utilizarea „instructorilor” în formarea la fața locului, ca fiind „inopportună” din „motive politice”⁴⁵.

Calea ideală? Instruire în RDG în loc de misiuni externe

Cu toate acestea, începând cu mijlocul anilor '70, RDG-ul a acceptat solicitări externe de sprijin în instruire, de regulă de bună voie. Berlinul de Est a oferit, totodată, partenerilor selectați de el instruirea personalului militar în cadrul NVA. NVA a instruit circa 3.000 militari din 22 de națiuni, din acestea 19 forțe armate regulate și trei ale unor formațiuni armate, respectiv armate de partizani.⁴⁶ Cel mai mare contingent l-a furnizat R.P. Congo, cu 424 militari, urmat la rândul său de Vietnam (390). Potrivit acestui studiu, Siria a asigurat pentru instruire în RDG 355 militari, Nicaragua 329, Libia 283 și Mozambic 281. Toți ceilalți parteneri au urmat cu cifre mult mai mici: Yemenul de Sud 138, Cuba 130, Afghanistan 103 Yemenul de Nord 97, Etiopia 79, Coreea de Nord 58, Laos 49, Zambia 44, Cambodgia 30, Tanzania 28 și Zimbabwe 15. În 1989, forțele aeriene din RDG au instruit 14 piloți și 34 ingineri iranieni pe MiG-21. Pentru Irak, au fost instruiți, în 1977, zece ofițeri de sport. Pentru formațiunile armate ale OEP au fost instruiți 90 luptători pentru a deveni ofițeri, pentru aripa militară a partidului libanez al druzilor Walid Jumblatt șase „ofițeri”. În plus, în timpul dictaturii lui Pinochet, 21 de „cadre” ale Partidului Comunist din Chile au fost școlite în domeniul militar în cadrul NVA.⁴⁷

Nu a existat nicio reglementare unitară pentru finanțarea costurilor aferente. Intervalul a variat de la plata integrală în valută străină de către națiunile trimițătoare, până

la preluarea completă a tuturor costurilor de către RDG. Libia și Siria au plătit pentru instruirea armatei lor în dolari SUA. Tanzania a plătit, de asemenea, proporțional pentru pregătirea viitorilor lor ofițeri. Pentru celelalte state și organizații, RDG a preluat costurile pentru instruire, cel mai adesea și pentru bani de buzunar și alte ajutoare. Pentru Afghanistan, Laos, Cambodgia și Nicaragua, RDG a preluat, în mare parte, costurile pentru zboruri. Potrivit unei informații a inspectorului principal al NVA din martie 1990, Guvernul RDG a contribuit cu 86% din costurile totale de instruire.⁴⁸

Spațiul de manevră al RDG în relația cu Uniunea Sovietică

O analiză a deciziilor luate în Berlinul de Est și Strausberg pentru sau împotriva ajutoarelor militare pentru Africa, Orientul Mijlociu sau alte regiuni ale lumii ar fi incompletă fără a lua în considerare un alt actor: „Moscova”. Înainte de a decide asupra livrărilor de arme sau a altor contacte militare cu țări terțe, conducerea din Berlinul de Est și Strausberg a cerut, de regulă, „opiniile” Moscovei. Destinatarii au fost Ministerul sovietic al apărării, cel mai adesea șeful Statului Major General, și ocazional ministrul. Din punct de vedere politic, deosebit de explozive au fost contribuțiile, deja stabilite în altă parte, de tancuri, avioane de luptă și arme către Siria, imediat după încheierea așa-numitului război Yom-Kippur, în 1973. Faptul că livrarea celor 12 interceptoare tip MiG-21, a celor 62 tancuri T-54A și a unei game largi de muniție, prin intermediul RDG, nu a putut avea loc fără participarea și consimțământul conducerii de partid și de stat sovietice, este evident. O dovadă a unei înțelegeri se găsește în scrisoarea Ministerului Apărării către viceprim-ministrul Gerhard Weiß din noiembrie 1973. „*După cum deja vă este cunoscut*”, se spune aici, „*ajutorul de echipament militar acordat*” Siriei, în luna octombrie a acestui an, s-a desfășurat „*în coordonare cu Armata sovietică*”⁴⁹. Dovezi ale unei înțelegeri dintre Ministerul est-german al apărării și Statul Major General sovietic se găsesc deja în raportul generalului de armată Hoffmann către Honecker, din 13 octombrie 1973. Ministrul apărării a informat cu privire la „consultările” cu șeful Statului Major General al Forțelor armate ale URSS privind

ajutoarele pentru Siria și, așa cum era inițial planificat, pentru Egipt. În consecință, au fost discutate detalii ale transportului maritim de la Rostock spre Alexandria și Latakia, precum și conversia sistemului de recunoaștere amic/inamic a complexelor de rachete antiaeriene „Dwina” de către „specialiștii” sovietici. Edificator este, de asemenea, raportul lui Hoffmann către Honecker, prin care acesta ar fi „[fost] informat că nu ar fi puse la dispoziție echipaje, respectiv operatori [ai NVA] pentru tehnica de luptă”. Forțele armate ale RDG trebuiau să ofere „numai personalul însoțitor” pentru transporturi.⁵⁰

Raportul arată că, în 1973, Statul Major General sovietic a respins posibila utilizare a soldaților est-germani în Siria ca echipaje pe tancuri și aeronave, precum și ca operatori ai bateriilor de apărare antiaeriană. În același timp, conducerea militară sovietică a cerut personal însoțitor al NVA pentru transferul tancurilor și aeronavelor către Siria. Transferul MiG-urilor cu ajutorul piloților NVA în Alepul sirian s-a bazat, prin urmare, pe instrucțiuni sovietice. Raportul nu indică dacă utilizarea personalului NVA ca echipaje și operatori a fost gândită sau planificată de către armata RDG sau cea sovietică. Fără înțelegere cu Moscova, RDG nu s-ar fi angajat într-o astfel de acțiune controversată. Indicii clare ale unei acțiuni coordonate în cadrul OTV sub conducere sovietică oferă, de asemenea, „numărul imens de avioane militare” din alte state membre ale Tratatului de la Varșovia adunate pe aeroportul din Budapesta.⁵¹ Participarea Uniunii Sovietice la decizia privind asistența din Siria, în octombrie 1973, necesită cercetări suplimentare. Ar fi, de asemenea, interesant de știut dacă, unde și când s-a decis să furnizeze toate materialele NVA, planificate inițial pentru Siria și Egipt, exclusiv Siriei. În corespondența dintre MfNV al RDG și Statul Major General sovietic și Înaltul Comandament al Forțelor Armate Unite ale statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, din anul 1973, nu se găsește niciun indiciu privind ajutoarele pentru Egipt/Siria, din octombrie 1973.⁵² Datorită urgenței livrărilor, trebuie presupus că ordinele nu au circulat pe canale militare oficiale de la Moscova la Strausberg. Raportul lui Hoffmann către Honecker din 13 octombrie 1973 nu

s-a referit clar la un ordin explicit din partea lui Honecker. În loc de formula obișnuită „*În conformitate cu instrucțiunile dvs. [...]*”, scrisoarea sa a început cu formularea destul de neobișnuită „*În conformitate cu misiunile care mi-au fost atribuite [...]*”⁵³. Aceste „misiuni” ar fi putut veni de asemenea de la Moscova. O contribuție sau inițiativă a conducerii sovietice ar fi putut fi dată, de asemenea, la nivelul liderilor politici ai RDG, probabil lui Honecker personal. Este însă puțin probabil ca Honecker, după primirea apelului urgent al lui Assad pentru arme, să nu fi întrebat conducerea de la Moscova.

O analiză a deciziilor pro sau contra ajutorului militar exclusiv din perspective interne sau proprii ale RDG ar subestima contextul istoric al Războiului Rece. Deosebit de interesantă, din punct de vedere al cercetării, este, așadar, problema spațiului de acțiune în plan național al RDG. Practic, RDG și-a coordonat activitățile cu leadership-ul Blocului. Solicitățile Ministerului apărării al RDG pentru „exprimarea părerii” Statului Major General sovietic au fost o formă de subevaluare politicoasă. Opiniile conducerii militare sovietice solicitate au fost nu numai „de mare folos” pentru conducerea NVA – așa cum numit-o într-o formulare –, dar și decisive pentru acțiunile acesteia. Acest lucru era valabil atât pentru ajutorul militar, cât și pentru aproape toate domeniile politicii externe și de securitate a RDG. În mod restrictiv și relativ, nu trebuie ignorată distanța din ce în ce mai mare a conducerii Berlinului de Est față de noua politică sovietică dusă de Michael Gorbaciov la sfârșitul anilor '80.

Nu în toate cazurile este verificabilă o astfel de consultare din corespondența arhivată. Cu toate acestea, ar trebui acordată atenție, la ceea ce ministrul apărării Hoffmann i-a explicat, în 1978, omologului său sovietic, și ceea ce a confirmat, în mod explicit, vechiul șef al Statului Major Principal, generalul-colonel Fritz Streletz, intervievat ca martor: „*Din partea MfNV al RDG, toate livrările și serviciile de asistență militară prestate până în prezent pentru țările în curs de dezvoltare au fost coordonate cu Statul Major General al URSS.*”⁵⁴

Streletz, intervievat de autor, a subliniat că contactele militare și asistența militară nu s-ar fi efectuat niciodată de RDG pe cont pro-

priu, că toate măsurile ar fi fost coordonate cu Uniunea Sovietică. Mai exact, coordonarea cu Ministerul sovietic al apărării a fost făcută prin schimbul de scrisori ale șefului Statului Major Principal cu șeful Statului Major General sovietic. Apoi, rezultatele coordonării au fost prezentate miniștrilor pentru decizie. Streletz a oferit, de asemenea, informații privind delimitarea responsabilităților dintre Statul Major General sovietic și Statul Major al Forțelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Comandantul Suprem al Forțelor Armate Unite era responsabil pentru toate aspectele legate de instruire și operațiunile de bază pe timp de pace. Pe de altă parte, pentru problemele operaționale și de planificare a apărării era responsabil doar Statul Major General sovietic, deoarece acesta era Statul Major al comandantului suprem al Tratatului de la Varșovia, secretarul general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (PCUS). Relațiile militare și asistența militară pentru statele din Lumea a Treia au fost de interes pentru politica externă și la nivel strategic global, astfel că Statul Major General sovietic nu a lăsat din mână aceste probleme, a relatat Streletz.⁵⁵ Potrivit estimării sale, RDG a avut un spațiu de manevră în ceea ce privește implementarea asistenței militare, după ce Uniunea Sovietică a convenit în principiu: „dacă” se asigura asistența militară se decidea la Moscova, „cum” era lăsat la latitudinea RDG sau celorlalte state OTV.⁵⁶ După amintirile lui Streletz, RDG s-a coordonat cu Uniunea Sovietică, însă nu și cu celelalte state ale Tratatului de la Varșovia. În același timp, Streletz a subliniat că nu numai RDG, ci și celelalte state ale OTV și-au coordonat relațiile militare și asistența militară pentru Lumea a Treia cu Uniunea Sovietică. Cu toate acestea, nu exista niciun „plan general” de asistență militară pentru Lumea a Treia și nici un model conform căruia Uniunea Sovietică ar fi împărțit anumite sarcini statelor din cadrul Pactului de la Varșovia.⁵⁷ În schimb, fiecare decizie individuală a fost luată de comun acord cu Uniunea Sovietică. Ideea că fiecare stat din Blocul Estic a trebuit să susțină o țară a așa-numitei Lumi a Treia potrivit unei „scheme de distribuție a Moscovei”⁵⁸ nu poate fi încă confirmată de surse și pare destul de puțin probabilă.

În marja întâlnirilor regulate ale Comitetului Miniștrilor Apărării, liderii militari sovietici și ai RDG s-au întâlnit în mod regulat pentru consultări bilaterale.⁵⁹ În decembrie 1979, a apărut în discuție și asistența militară a NVA pentru Lumea a Treia. Hoffmann a afirmat de la început că cooperarea dintre NVA și țările în curs de dezvoltare a fost extinsă la „*indicația conducerii de partid și de stat a RDG*”; în acest sens, armata RDG s-a pus de acord cu Statul Major General sovietic. Hoffmann i-a mulțumit în mod expres șefului Statului Major General Nikolai Ogarkov pentru „*sprijinul constant și înțelegerea problemelor noastre*”. Mulțumirile lui Hoffmann adresate lui Ogarkov au confirmat că procesul de coordonare se desfășura în principal între șeful Statului Major Principal al NVA și șeful Statului Major General sovietic. Solicitățile la nivel ministerial s-au axat pe chestiuni speciale legate de politica militară și rapoartele personale ale ministrului. Mai exact, Hoffmann a cerut ministrului sovietic al apărării, Dmitri Ustinov, în 1979, să aprobe instruirea ofițerilor și subofițerilor din Mozambic, precum și a combatanților libieni în Marina populară.⁶⁰

Practica reasigurării la Moscova a fost menținută în anii '80. Posibila cooperare a NVA cu armata iraniană a fost respinsă clar de Ustinov în 1982: „*Conducerea iraniană ia o atitudine extrem de negativă față de eforturile de sprijin ale URSS în Afganistan și folosește pentru aceasta, în cea mai mare parte, credința islamică. Din punctul de vedere al Uniunii Sovietice, ar fi oportun să nu activăm în prezent cooperarea cu armata iraniană-islamică*”.⁶¹

„Împiedicați joaca reciprocă”: nevoia de coordonare în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia

Deja în anii '60, s-au înregistrat disonanțe între țările din Blocul Estic în materie de asistență militară. Livrarea de arme a fost deosebit de controversată. În 1965, ambasadorul României în Birmania (Myanmar) s-a plâns la omologul său sovietic că RDG și Cehoslovacia au avut intenția de a livra arme statului sud-est-asiatic. Birmania utiliza aceste arme pentru a lupta împotriva comuniștilor. Prin urmare, ar fi fost necesar ca „*aceste detalii să fie discutate în prealabil cu celelalte state socialiste*”, a avertizat România.⁶²

În urma negocierilor sale de la Tripoli, generalul-locotenent Helmut Borufka a raportat, în 1978, că nu sunt stabilite prețuri unitare pentru serviciile de instruire între statele socialiste. Mai degrabă, a existat un fel de război al prețurilor: Borufka s-a plâns că Bulgaria a permis „reduceri semnificative”⁶³. Procesele de coordonare inadecvate din cadrul OTV au fost cunoscute, de asemenea, de guvernele Lumii a Treia, care au știut cum să le folosească pentru propriile lor scopuri.

În mai 1981, o delegație a Ministerului Apărării iranian a vizitat RDG. În războiul de apărare împotriva Irakului, regimul de la Teheran avea nevoie cu disperare de arme de tot felul. Potrivit informațiilor interne ale șefului achizițiilor de valută al RDG, Alexander Schlack-Golodkowski, armata iraniană a negociat nu numai cu RDG, ci și cu Cehoslovacia, Ungaria, România, Siria și Coreea de Nord.⁶⁴

Conducerea sovietică a impus o decizie. La cea de-a 11-a sesiune a Comitetului Miniștrilor Apărării⁶⁵, în decembrie 1978, în Berlinul de Est, ministrul adjunct al apărării sovietic, generalul-colonel Sotov, a adus proiectul noilor principii și a prezentat temeiurile propunerii. După descrierea situației mondiale și a necesității de „a oferi sprijin total țărilor în curs de dezvoltare prietene”, în conformitate cu principiile și obligațiile „internaționalismului proletar”, Sotov a devenit concret. Până în prezent, ar fi primit ajutor militar în special Etiopia, Vietnamul, Angola, Afganistan, Yemenul de Sud, Siria, Irak, Libia și Algeria. Unele țări ar fi încercat să negocieze, în același timp, ajutoare militare cu mai multe țări socialiste. Ca urmare, au încercat să obțină reduceri de preț pentru armament și tehnologie. În unele cazuri, au fost chemați specialiști din armatele altor state socialiste pentru a remedia tehnica militară provenită din alte țări ale Blocului Estic. Acest lucru a dus la „aparitia neîncrederii” și la o concurență „nesănătoasă” între statele socialiste. În schimb, unele state membre OTV ar fi încercat să devieze de la livrările din cadrul OTV și să-și extindă exportul de armament și tehnologie către țări terțe, fără a-și asigura nivelul ale echipare al propriilor forțe armate. În plus, ar fi existat cazuri în care tehnologia militară a fost transferată unor terțe părți fără consimțământul țării producătoare. În afară

de aceasta, principiile confidențialității au fost încălcate de mai multe ori, au fost transmise date confidențiale și li s-a acordat acces la tehnologie persoanelor neautorizate. Ca exemple concrete, Sotov a numit în mod repetat Libia, ocazional Irak, Siria și Iran. Generalul sovietic a evitat numirea statelor responsabile din Blocul Estic, cel puțin în plen. Per ansamblu, starea actuală de lucruri „ar aduce prejudicii unității și solidarității țărilor comunității socialiste”. El a văzut principala cauză în coordonarea insuficientă în cadrul Tratatului de la Varșovia. Prin urmare, stabilirea de principii ar fi esențială. Generalul-colonel Sotov a făcut referire în mod explicit la propunerile ministrului apărării ungar și ale ministrului RDG.⁶⁶

În octombrie 1979, subiectul a fost discutat din nou la consfătuirea de lucru a șefilor de state majore generale din cadrul OTV de la Moscova.⁶⁷ Potrivit informațiilor de la Strausberg, au existat „unele obiecții” din partea României în timpul procesului de coordonare al statelor membre OTV.⁶⁸ Într-o ușoară modificare a proiectului, în documentul adoptat ulterior a fost recunoscută prioritatea „în primul rând [a cooperării] integrală a necesității de coordonare” a forțelor armate ale Alianței. „Consultările” vizate în proiect au fost valorificate într-„un schimb sistematic de informații și consultări”⁶⁹.

La cea de-a 12-a sesiune a Comitetului Miniștrilor Apărării de la Varșovia, din decembrie 1979, s-a finalizat procesul îndelungat și puternic formalizat de luare a deciziilor și de coordonare. Principiile au fost decise la cel mai înalt nivel militar.⁷⁰ În comunicatul de presă publicat, cooperarea cu țările în curs de dezvoltare nu a fost menționată.⁷¹ Nu au fost luate în considerare obiecțiile românilor, de a nu ține seama de situația militaro-politică și de consultările din țările în curs de dezvoltare respective, precum și de a nu denumi lucrarea „Principii”, ci „Recomandări orientative”⁷². În cadrul Comitetului Miniștrilor Apărării, fiecare membru avea același drept de vot. Au existat cazuri izolate, în care reprezentantul român a refuzat să aprobe o decizie. Dar acest lucru nu a afectat caracterul obligatoriu pentru celelalte state ale Pactului de la Varșovia.⁷³ În acel moment mai era nevoie de aprobarea formală a șefilor de guvern. Documentul final a fost adoptat la 11 aprilie 1980, după mai mult

de doi ani de aranjamente, coordonări, modele și rezoluții introduse și s-au pus imediat în aplicare „*principiile de coordonare a acțiunilor statelor membre ale Pactului de la Varșovia pentru realizarea cooperării tehnico-militare cu țările în curs de dezvoltare*”⁷⁴.

Rezultatul poate fi sintetizat în patru teze. În primul rând, conducerea RDG a privit cu scepticism solicitările de trimitere a personalului militar în Africa și în Orientul Mijlociu. Partidul și conducerea militară au acționat cu prudență: misiunile în străinătate constituiau un risc imprevedibil pentru RDG și forțele sale armate, pe care, cu excepția unor mici excepții, nu și l-au asumat. În al doilea rând, se poate reține că NVA a oferit în schimb servicii de instruire în RDG. În al treilea rând, relațiile militare externe ale RDG au fost coordonate în strânsă legătură cu Moscova. În al patrulea rând, RDG și organismul său militar au fost considerați la nivel mondial un mic actor în comparație cu activitățile altor state. Comparativ cu slăbiciunile ei economice, RDG s-a angajat însă surprinzător de puternic în sudul mondial, de cele mai multe ori „solidar”, ceea ce însemna pe cheltuiala proprie. Documentele furnizate arată diferențe și tensiuni individuale între membri ai Blocului și în special cu conducerea Blocului. Guvernele din Budapesta, București sau Praga își apărau propriile lor interese. Diferențele în chestiunile legate de contactele militare cu Lumea a Treia arată, la rândul lor, că Organizația Tratatului de la Varșovia nu era un bloc monolitic. Politica externă est-germană s-a deplasat în zona de tensiune a conflictului Est-Vest și a fost ferm atașată politicii superputerii estice. Numai în acest cadru politic pot fi explicate relațiile militare dintre RDG și diferitele țări în curs de dezvoltare din Africa și Orientul Mijlociu.

Așa cum a putut fi menționat în acest studiu, RDG nu a reacționat singură la nivel global. În consecință, o evaluare adecvată a angajamentului est-german necesită neapărat comparații cu activitățile altor state din ambele blocuri, Republica Federală Germania, Franța, Marea Britanie, Italia, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria și nu în ultimul rând România.

Traducere din limba germană făcută de către **Sorin-Vasile Negoită**

NOTE

¹ „*Noi v-am trimis arme și pâine*”. În: Der Spiegel, 03.03.1980, p. 42-61 și titlul „*Corpul african al lui Honecker*”. Titluri incisive s-au găsit deja anterior în numeroase articole, chiar și în presa americană. Astfel scria „Berliner Morgenpost” la 02.12.1975: „*Și militari ai 'RDG' luptă în Corpul african roșu*”, „*Bayernkurier*” la 17.06.1978: „*Corpul african roșu al lui Honecker*”, săptămânalul hamburghez „*Die Zeit*” la 26.05.1978: „*Corpul african al lui Hoffmann*” și „*New York Times*” la 18.11.1979: „*Corpul african est-german: Forța de a fi luată în considerare*.”

² Strauß relatează despre 5.000 militari RDG în Angola. În: Der Tagesspiegel, 02.12.1978.

³ *Moscova concentrează politica militară în Africa*. În: Der Tagesspiegel, 08.02.1979, precum și: *RDG pregătește noul corp african, un regiment al marii unități de vânători de munte Willy Säger relocat din Etiopia în Angola, 5000 de mercenari est-germani staționați în Angola*. În: Der Tagesspiegel, 08.02.1979.

⁴ Informațiile proveneau, potrivit „*Die Welt*”, de la membrul CDU al Bundestag-ului Jürgen Todenhöfer, care a anunțat aceste „numere pe baza informațiilor furnizate de serviciile de informații occidentale” la o conferință a Konrad-Adenauer-Stiftung. În comparație, Corpul african al lui Honecker are 30.000 militari. În: *Die Welt*, 12.02.1980.

⁵ *Here Come Europe's Cubans*. În: *Time*, 21.04.1980, p. 14.

⁶ Klaus Storkmann, *Geheime Solidarität. Militärbeziehungen und Militärhilfen der DDR in die Dritte Welt*. Editat de Centrul de cercetare pentru istorie militară, Berlin 2012 (= *Militärgeschichte der DDR*, vol. 21). Pe aceasta se bazează studiul prezent.

⁷ Odd Arne Westad, *The Global Cold War. Third World Interventions and the Making of Our Times*, Cambridge 2007, aici în special p. 272-275.

⁸ Robert J. McMahon, *Heiße Kriege im Kalten Krieg*. În: *Heiße Kriege im Kalten Krieg*. Editat de Bernd Greiner, Christian Th. Müller și Dierk Walter, Hamburg 2006 (= *Studii despre Războiul Rece*, 1), p. 16-34, aici p. 17-18.

⁹ Vladimir Shubin, *The Hot 'Cold War'. The USSR in Southern Africa*, London 2008.

¹⁰ Volker Böge, *Militärische und militärisch relevante Aspekte der DDR-Südpolitik. Problemaufriss, Literaturbericht, Bibliographie*, Hamburg 1989 (= *Documente de lucru Institutul pentru studii politice, Universitatea Hamburg*, 32), p. 3.

¹¹ McMahon, *Heiße Kriege* (Ibid. 8), p. 24-28, aici p. 24.

¹² Ibid.

¹³ Nikolaus Katzer, *Ideologie und Pragmatismus in der sowjetischen Außenpolitik*. În: *Aus Politik und Zeitgeschichte, Beilage zur Wochenzeitung „Das Parlament“*, 59 (2009), Caietul 1/2, p. 3-10, aici p. 3.

¹⁴ Vladislav M. Zubok, *A Failed Empire. The Soviet Union in the Cold War from Stalin to Gorbachev*, Chapel Hill, USA, 2007, aici p. 227.

¹⁵ Zubok, *Failed Empire*, p. 249. Zubok a citat Zbigniew Brezinski, care, în ceea ce privește imixtiunea sovietică în Cornul Africii, a văzut relaxarea [politică] „ingropată în nisipul Ogadenului”. *Ibid.*, p. 228. La fel și evaluarea lui Katzer: Angajamentul sovietic în Lumea a Treia a avut „consecințe destul de precare” și a afectat politica de destindere față de Occident. Katzer, *Ideologie und Pragmatismus* (*Ibid.* 13), p. 6.

¹⁶ Comitetul central al SED, ședința Secretariatului 09.09.1959, TOP 39, SAPMO-BArch, DY 30/J IV 2/3A/673, 674.

¹⁷ De exemplu solicitarea „Guvernului Mișcării de eliberare congoleze” în Stanleyville (Zair) 1964. MfAA către Ulbricht, Stoph, Honecker, 14.12.1964, AA-PA/MfAA/A 14593, p. 1-3.

¹⁸ Notele AASK 06.11.1964, BArch, DZ 8/31.¹⁹ MfNV, Hoffmann, către Honecker, 10.11.1966, pe aceasta observația lui Honecker „EH. 13.11.66” și mai multe note olografe, BArch, VA-01/19230, p. 508-509.

²⁰ Ședința Biroului politic 10.01.1967, TOP 15 și Anexa 5, SAPMO-BArch, DY 30/J IV 2/2/1093 de asemenea în: DY 30/J IV 2/2A/1200; DY 30/4709; BArch, AZN 32605.

²¹ Toți cei patru destinatari au primit aceleași echipamente și arme, doar numărul acestora a variat. Lista variază de la pături și căști (design sovietic) până la puști cu lunetă și mitraliere ușoare. Ședința Biroului politic 10.01.1967, TOP 15 și Anexa 5, SAPMO-BArch, DY 30/J IV 2/2A/1093.

²² Livrările către PAIGC din Africa de Vest sunt excluse din această listă din motive de claritate. Ședința Biroului politic 10.01.1967, TOP 15 și Anexa 5, SAPMO-BArch, DY 30/J IV 2/2/1093.

²³ Stoph către Soliman, 08.06.1967 (original cu semnătura lui Stoph), BArch, DC 20/17264, p. 1-3, Copie și în BArch DC 20/4537, p. 39-40.

²⁴ Nota lui Gerhard Weiß despre discuția cu președintele Nasser, Cairo, 09.07.1967, SAPMO-BArch, NY 4182/1337, p. 95-111.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

²⁸ *Ibid.*

²⁹ Raportul lui Gerhard Weiß despre discuțiile din VAR, 06-11.07.1967, aici p. 115-116, SAPMO-BArch, NY 4182/1337, p. 112-124.

³⁰ În conformitate cu Andrea Timm și alții, o comparație între ofertele mici de tehnologie militară

și arme de la RDG cu aprovizionarea extinsă oferită de statele sale socialiste, în primul rând Uniunea Sovietică, aproape marginalizează contribuția est-germană. În: Timm, *Hammer, Zirkel, Davidstern*, 214; Similar: Troche, *Ulbricht und die Dritte Welt*, 66. LA rândul său, Troche s-a referit la teza lui Ronald Hirschfeld din 1978. În: Hirschfeld, *Beziehungen*, 170.

³¹ Protocolul discuției Ulbricht – Ali Sabri, Moscova, 08.11.1967 (Nota „Strict secret”), SAPMO-BArch, NY 4182/1337, p. 164-176, aici p. 171.

³² *Ibid.*

³³ „RDG însăși nu produce arme, [...] deoarece statele Tratatului de la Varșovia sunt dotate în mod uniform cu arme sovietice. [...] Deci nu ar avea niciun sens să furnizăm VAR arme sovietice. Acest lucru l-ar putea rezolva mai bine VAR direct din Uniunea Sovietică.” SAPMO-BArch, NY 4182/1337, p. 164-176, aici p. 174.

³⁴ Ulbricht către Honecker, 17.10.1969 și răspunsul lui Honecker din 24.10.1969, SAPMO-BArch, DY 30/3666, p. 114-115.

³⁵ *Ibid.*

³⁶ „Te rog să citești scrisoarea către tovarășul Brežnev atașată și să comunici cu ceilalți tovarăși din Biroul politic (dar nu permiți să fie duplicată pentru circulare), în plus ar trebui s-o citească tovarășii Hoffmann și Mielke.” Honecker a răspuns că, atât Biroul politic, cât și Hoffmann și Mielke și-ar fi dat acordul. Ulbricht către Honecker, 17.10.1969 și răspunsul lui Honecker din 24.10.1969, SAPMO-BArch, DY 30/3666, p. 114-115.

³⁷ Ulbricht: „Dacă Biroul politic al Comitetului Central al PCUS consideră că a apărut o astfel de situație, dori să propunem, ca reuniunea primilor secretari să fie convocată la Moscova.” Ulbricht către ambasadorul Abrassimov, 03.02.1970 (în germană și rusă), SAPMO-BArch, DY 30/3666, p. 154-155.

³⁸ MfNV, Hoffmann, către Honecker, 13.10.1973, cu Nota „EH. De acord, 14.10.83” și contrasemnătura înnoită a lui Hoffmann, BArch, DVW 1/114483, p. 169-172.

³⁹ MfNV, Fleißner, către Weiß, 26.11.1973, BArch, DC 20/13070, p. 225-226.; Suma totală indicată și la MfNV, Hoffmann, către Axen, 01.11.1973, BArch, DVW 1/114483, p. 190-192.

⁴⁰ În detaliu: Klaus Storkmann, *Geheimoperation Aleppo. DDR-Waffen für Syrien im Krieg gegen Israel 1973*. În: *Istoria militară*. Revista pentru formare istorică 1/2016, p. 22 – 23.

⁴¹ Stefan Meining, *Honeckers Krieg gegen Israel*, Emisiunea ARD „Raport din München”, 06.10.2008, <http://www.br-online.de/das-erste/report-muenchen/report-aleppo-israel-ID1223205037854.xml>; Stefan Meining, *Geheimoperation Aleppo. Die geheime Beteiligung der DDR am Oktober-Krieg*

1973, Informații de fond pentru Mesaj-TV „Războiul lui Honecker împotriva Israelului”, transmis în emisiunea ARD „Raport din München” la 06.10.2008. <http://www.br-online.de/content/cms/Universalseite/2008/01/24/cumulus/BR-online-Publikation--212912-20081007145615.pdf>.

⁴² În detaliu: Storkmann, *Geheime Solidarität* (Ibid. 6).

⁴³ Ședința Biroului politic 12.06.1979, TOP 11, Anexa 10, Raportul delegației militare pentru Zambia, Mozambik și Etiopia, SAPMO-BArch, DY 30/IV 2/2A/2237, aici p. 82, 86; de asemenea în: MfNV, Hoffmann, către Honecker, 07.06.1979, BArch, AZN 32638, p. 135-154, aici p. 146, 153.

⁴⁴ MfNV, Hoffmann, Notă privind discuția cu J. Nkomo, 18.06.1979, BArch, AZN 32638, p. 163-165.

⁴⁵ MfNV, Keßler, către Honecker, Copie pentru Krenz, 19.06.1986, SAPMO-BArch, DY 30/IV 2/2.039/298, p. 280-283; de asemenea în: BArch, AZN 32 649, p. 39-42, pe aceasta aprobarea lui Honecker în aceeași zi.

⁴⁶ În detaliu: Storkmann, *Geheime Solidarität* (Ibid. 6).

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ MfNV, Inspectorul principal către șeful Statului Major Principal, 20.03.1990, BArch, AZN 32 325.

⁴⁹ MfNV, general-colonel Fleißner, către adjunctul președintelui Consiliului de miniștri Gerhard Weiß, 26.11.1973, BArch, DC 20/13070, p. 225-226.

⁵⁰ Ministrul apărării Hoffmann către Honecker, 13.10.1973, cu Nota „EH. De acord, 14.10.83”, BArch, DVW 1/114483, p. 169-172.

⁵¹ Dietbert Lang și Materna Horst, *Der Flugplatz Neuhardenberg-Marxwalde-Neuhardenberg. Vom geheimen Einsatzhafen des Dritten Reiches zum Regierungsflughafen der DDR*, Berlin 2004, p. 45 și 50. Într-adevăr Meinung menționează circumstanțele transportului, celelalte avioane din Budapesta și chiar și -posibili-piloți sovietici în uniforme siriene, însă el nu trage concluzia unei inițiative sau coordonări sovietice a acțiunii. A se vedea Meinung, *Geheimoperation Aleppo* (Ibid. 40).

⁵² BArch, AZN 28054 și AZN 28056.

⁵³ BArch, DVW 1/114483, p. 169-172.

⁵⁴ MfNV, Hoffmann, către MfV URSS, Ustinov, 21.02.1978, BArch, AZN 30552, p. 14-15.

⁵⁵ Interviu cu martorul ocular general-colonel (NVA) ret. Fritz Streletz, Strausberg, 12.03.2009.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ De exemplu în: Roman Smolorz, *Ostmitteleuropa im Kalten Krieg 1945-1989*, Raportul Conferinței internaționale Europa de Est în Războiul Rece, 1945-1989, Varșovia, 16-18 octombrie 2008,

<http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/tagungsberichte/id=2342&count=2304&recno=105&sort=datum&order=down>.

⁵⁹ Fritz Streletz, *Der Nationale Verteidigungsrat der DDR und das Vereinte Kommando des Warschauer Vertrages*. În: *Rührt euch! Zur Geschichte der Nationalen Volksarmee der DDR*. Editat de Wolfgang Wünsche, Berlin 1998, p. 130-173, aici p. 154.

⁶⁰ Posibile probleme pentru consilierea MfNV al RDG cu MfV al URSS, Varșovia, decembrie 1979; p. 522-523: Contribuția pentru discuția MfNV cu MfV al URSS, probabil elaborat de șeful Statului Major Principal, BArch, DVW 1/71036, p. 351-371.

⁶¹ Memorandumul discuției Hoffmann – Ustinov, nedat, Mențiunea de aprobare a lui Honecker 07.04.1982, SAPMO-BArch, DY 30/5223, p. 19-28.

⁶² Consulatul general al RDG în Birmania, Notă, 19.08.1965, Arhiva politică a Ministerului de externe (PA-AA) MfAA/C 127/73, p. 18.

⁶³ MfNV, Hoffmann, către Honecker, 13.04.1978, BArch, AZN 32637, p. 120-123.

⁶⁴ Alexander Schalck-Golodkowski către Günter Mittag, 12.05.1981, SAPMO-BArch, DY 30/3177, p. 71-74.

⁶⁵ În opinia lui Fritz Streletz, Comitetul Miniștrilor Apărării, format în 1969, a jucat un rol remarcabil în luarea deciziilor în cadrul OTV. Se întâlnea cel puțin o dată pe an. Pe lângă miniștrii apărării, aparțineau acestuia și comandantul-șef și șeful Statului Major al Forțelor Armate Unite ale OTV. Președinția nu o avea reprezentantul sovietic, ci ministrul țării gazdă. A se vedea Streletz, *Nationaler Verteidigungsrat der DDR* (Ibid. 58), aici p. 154.

⁶⁶ Protocolul 11. Ședința Comitetului miniștrilor apărării ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 04-07.12.1978, Berlinul de Est, TOP 4, aici p. 318-357: Discursul și tezele generalului-colonel Sotov, BArch, DVW 1/71035.

⁶⁷ MfNV, Streletz, Note, 27.11.1979, BArch, DVW 1/71036, aici p. 439-440; Comandantul-șef al Forțelor armate unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Kulikov, către MfNV, Hoffmann, 05.11.1979, BArch, DVW 1/71036, aici p. 466.

⁶⁸ „Este de așteptat, ca de asemenea la reuniune [în Varșovia] să fie exprimate din nou rețineri.” MfNV, Hoffmann, către Honecker, 15.11.1979, BArch, DVW 1/71036, p. 449-459.

⁶⁹ Proiectul principiilor; BStU, MfS, AGM 580, p. 1-12: Principii ale coordonării acțiunilor statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru realizarea cooperării tehnico-militare cu țările în curs de dezvoltare din 11.04.1980, BArch, DVW 1/71035, aici p. 359-377.

⁷⁰ Protocolul 12. Ședința Comitetului Miniștrilor Apărării din statele participante la Tratatul de la

Varșovia, 02-06.12.1979, Varșovia, TOP 5, BArch, DVW 1/71036 și 1/71037.

⁷¹ Documente de politică externă ale Republicii Democrate Germane, editate de Institutul pentru relații internaționale de la Academia pentru științe administrative și drept a RDG, Potsdam-Babelsberg în cooperare cu Ministerul pentru afaceri externe al RDG, aici dosarul din 1979 (vol. XXVII), Berlin 1984, p. 170.

⁷² MfNV, Hoffmann: Raport privind rezultatele importante ale celei de-a 12-a Sesiuni a Comitetului Miniștrilor Apărării 03-06.12.1979, cu Nota „Pentru circulare Biroul politic. EH. [Erich Honecker] 09.12.79”, BArch, AZN 32639, p. 148-154, aici p. 152.

⁷³ Reinhard Brühl, *Im Gefolge Moskaus? Sowjetischer Einfluss und Eigenständigkeit in der Militärpolitik der SED*. În: *Im Gleichschritt? Zur Geschichte der NVA*. Editat de Walter Jablonsky și Wolfgang Wünsche, Berlin 2001, p. 11-67, aici p. 36.

⁷⁴ Comandantul-șef al Forțelor armate unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, mareșal Kulikov, către MfNV, Hoffmann, 08.05.1980, BStU, MfS, AGM 580, pl. 1-12; Principii ale coordonării acțiunilor statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru realizarea cooperării tehnico-militare cu țările în curs de dezvoltare din 11.04.1980, pentru RDG semnat de Werner Krolikovski în numele lui Stophs, BArch, AZN 30557, p. 106-107.

SPRIJINUL MILITAR ROMÂNESC PENTRU ȚĂRILE AFRICANE. STUDIU DE CAZ – GRUPUL SIRIUS

Dr. SORIN CRISTESCU

Un capitol important al istoriei militare contemporane îl reprezintă sprijinul militar oferit de țările membre ale Tratatului de la Varșovia țărilor africane, recent eliberate de sub jugul colonial, și în mod special acelor țări în care, după proclamarea independenței, puterea a fost preluată de regimuri marxiste sau de orientare socialistă. Pentru România socialistă, acordarea de sprijin militar a fost posibilă după ce liderii ei au decis în 1964 să adopte o politică externă de orientare proprie și mai cu seamă după evenimentele din august 1968, când România, condusă de Nicolae Ceaușescu, nu a luat parte la invazia militară organizată de Moscova pentru înăbușirea mișcării reformatoare a liderilor comuniști cehi cunoscută sub numele de „primăvara de la Praga”, alături de celelalte state membre ale pactului varșovian. Materialul documentar în acest sens este imens, dar restricțiile legate de declassificarea documentelor îngreunează enorm cercetarea științifică.

Începând chiar cu primele luni de guvernare ale lui Nicolae Ceaușescu, mai precis în august 1965, au loc primele contacte cu caracter militar între România și Republica Guinea, cu prilejul vizitei ministrului Apărării din Guinea, Fodéba Keita (1921 – 1969), la invitația omologului său, generalul de armată Leontin Sălăjan (1913 -1966). În cursul vizitei demnitarului din Guinea au avut loc câteva întâlniri, atât la Ministerul Forțelor Armate, cât și la Ministerul Afacerilor Interne, iar la 24 august, înaltul oaspete a fost primit în audiență de către președintele Consiliului de Stat, Chivu Stoica (1908 – 1975)¹. În aparență scopul vizitei era acela de a obține sprijin militar de la statul român – materiale și tehnică de luptă – ceea ce s-a și realizat prin livrările care au avut loc la începutul anului următor.²

În septembrie 1968 a avut loc o lovitură de stat în Republica Congo organizată de Marien

Ngouabi (1938 – 1977), care și-a asumat puteri dictatoriale la 31 decembrie același an. Noul lider a schimbat numele țării în Republica Populară Congo, nume pe care acest stat l-a păstrat până în 1991. Marien Ngouabi a declarat că țara sa devenea astfel primul stat marxist-leninist din Africa, iar partidul de guvernământ, Mișcarea Națională Revoluționară, a fost redenumit Partidul Congolez al Muncii [*Parti Congolais du Travail*].

La începutul anului 1972 a avut loc o apropiere între România și Republica Populară Congo, ca rezultat al venirii în România a unei delegații a Partidului Congolez al Muncii, condusă de Ange Edouard Pougui (n. 1942), membru al Biroului Politic și ministru de Finanțe al Republicii Populare Congo.

Se pare că vizita delegației congoleze a avut și un scop secret, mai precis a urmărit obținerea de ajutor militar reprezentat de toate tipurile de echipament, inclusiv arme, și a cerut trimiterea unor specialiști români în Congo pentru instruirea trupelor congoleze de poliție și de securitate.

În acest scop, oficialii congolezi au cerut un ajutor în valoare de 60.808.096 lei, din care statul român le-a oferit 7.962.750 lei. De asemenea, partea română a decis trimiterea în Congo a șase sau opt ofițeri din Ministerul Afacerilor Interne, pentru a-i instrui pe militarii congolezi ce urmau a fi încadrați în structurile securității de stat. Totodată, s-a mai sugerat ideea ca militarii congolezi să fie invitați în România pentru a discuta toate detaliile tehnice esențiale și s-a cerut ca din delegația românească să facă parte un reprezentant al armatei române care să viziteze mai multe țări din Africa.

Cererile exacte ale congolezilor și răspunsul părții române sunt consemnate în Anexa 15³:

LISTA ajutoarelor solicitate [de congolezi] și propunerile părții române

I. MIJLOACE DE TRANSPORT

Cereri	Propuneri
30 autocamioane „Carpați” cu 2 diferențiale	6 camioane „Carpați” cu 2 diferențiale
60 autoturisme de teren M-461	10 autoturisme de teren M-461
10 mașini speciale pentru securitate și poliție	-
20 motociclete pentru poliție	10 motorete MOBRA
20 biciclete	20 biciclete

II. ARMAMENT ȘI MUNIȚII

5000 pistoale mitralieră tip AKM și cartușele necesare 600.000 cartușe	1000 pistoale mitralieră AKM
1000 pistoale TT-33	-
5.000 arme SKS	-
1000 puști mitraliere	-
500 mitraliere	-
50 aruncătoare de grenade 82 mm	-
6.000 grenade lacrimogene	-

III. MATERIALE EXPLOSIVE ȘI ACCESORII

4 tone TNT în calupuri de 200 grame	4 tone TNT în calupuri de 200 grame
100 km fitil cu ardere lentă	100 km fitil cu ardere lentă
500 km fitil detonant	-
15.000 capse pirotehnice	13.000 capse pirotehnice
10.000 capse electrice	10.000 capse electrice
15.000 aprinzătoare pirotehnice	2.000 aprinzătoare pirotehnice
10.000 mine antitanc	2.000 mine antitanc
5.000 mine antiinfanterie	1.000 mine antiinfanterie
300 explozoare	-
5.000 clești de sertizat	300 clești de sertizat

IV. MATERIALE OPTICE

1.500 busole	500 busole
500 binocluri 8x30	-
10 aparate de fotografiat	5 aparate de fotografiat
5 aparate de filmat	-
4 proiectoare	4 epidiascoape

Trebuie subliniat faptul că România a început să acorde mai multă importanță țărilor africane după anii 1971 – 1972 și, printre altele, a stabilit legături strânse cu Congresul Național African, principala forță politică anti apartheid

din Africa de Sud⁴. Crearea unor legături mai strânse cu țările africane era un lucru firesc pentru țările comuniste europene în această perioadă, grație unei abordări politice mai relaxate din partea Moscovei după 1971. O telegramă

de la Moscova (17 februarie 1971) subliniază faptul că într-un comunicat către președintele Asociației Sovietice de Prietenie cu statele comuniste din Europa, Africa era considerată ca un obiectiv important al politicii externe sovietice datorită rezervelor de minereuri de pe acest continent, inclusiv petrol. Politica țărilor comuniste față de Africa trebuia coordonată „pentru a se evita concurența și pentru a acoperi cât mai multe țări africane, chiar întregul continent, dacă era posibil.”⁵ În consecință, în anii următori, mai multe țări comuniste din Europa de est au decis să-și extindă relațiile cu Africa, unilateral, bilateral sau multilateral.⁶

Un moment important îl reprezintă anul 1972, când între 11 martie și 6 aprilie a avut loc vizita liderului României socialiste, Nicolae Ceaușescu și a soției acestuia, în opt țări africane: Algeria, Republica Central Africană, Republica Populară Congo, Zair, Zambia, Tanzania, Sudan și Egipt.

În Tanzania, Ceaușescu a avut o întâlnire cu o delegație a Congresului Național African (ANC) condusă de Alfred Baphethuxolo Nzo (1925 – 2000), secretarul general al ANC. Ambii lideri au subliniat solidaritatea lor în lupta împotriva apartheidului și imperialismului.

Mai târziu, în noiembrie 1972, o delegație ANC condusă de același Nzo a vizitat România. Nzo a informat conducerea Partidului Comunist Român despre decizia Consiliului Revoluționar al ANC „*de a infiltra țara cu mai multe cadre militare instruite și echipament militar*”. De asemenea, Nzo a subliniat că: „*am decis să intensificăm activitatea noastră și să consolidăm organizațiile ilegale cu cadre înalt calificate în afară, capabile să acționeze cu promptitudine și să formeze o conducere calificată.*”⁷ Într-un memorandum semnat de Zola Ngcakani, ANC afirma că au nevoie de 164.750 dolari USA pentru anul 1973 și cereau ca România să ofere o parte din această sumă. În plus, cereau să li se furnizeze diferite obiecte precum păături, ceasuri, biciclete (15 bucăți) vehicule de teren (3 bucăți) școlarizare pentru studii superioare, tratamente medicale pentru cadrele din conducerea ANC și echipament militar (dar fără să specifice ce anume).⁸ La sfârșitul vizitei, Nzo s-a întâlnit cu Nicolae Ceaușescu, care i-a promis „*întregul nostru sprijin, întreaga noastră solidaritate cu lupta dumneavoastră*” și a cerut stabilirea unor relații mai apropiate între cele două partide.⁹

A fost o vizită rodnică pentru ANC care a reprezentat o nouă etapă în relațiile dintre cele două partide. A pregătit drumul vizitei lui Oliver Tambo (1917-1993) în România, în aprilie 1973. Tambo și Ceaușescu s-au întâlnit la 25 aprilie 1973. În timpul discuțiilor, liderul sud-african a ridicat problema sprijinului militar cerut României, a precizat ce fel de arme dorește să-i fie procurate și a prezentat o listă de cereri. A cerut de asemenea trimiterea de experți români pentru reorganizarea serviciilor de propagandă și de relații externe ale ANC și și-a expus ideile privitoare la dezvoltarea ulterioară a luptei anti-apartheid.

În scurtă vreme Bucureștiul a onorat aceste cereri. Astfel, la 13 februarie 1973, suma de 5.000 dolari USA au fost oferiți ANC la Dar Es Salam și la 21 martie reprezentanții ANC au fost informați că deja cu două săptămâni în urmă nava sub pavilion iugoslav *Primrose* a plecat de la Rijeka (Iugoslavia) având la bord două vehicule românești de teren.¹⁰

Livrarea bunurilor menite să sprijine ANC a fost mai complicată. Exista o anumită incertitudine privind Somalia ca țară de tranzit, deoarece oficialii somalezi au întrebat ce conțin încărcăturile de pe nava *Primrose*. La 31 octombrie 1973, atașatul militar somalez de la Moscova a oferit detalii și a cerut ca „transportul să fie adresat Ministerului Apărării Naționale al Republicii Somalia.”¹¹ În cele din urmă, în aprilie 1974, o navă românească a plecat din portul Constanța, cu o încărcătură pentru Ministerul Apărării somalez. La bordul ei se aflau 136 lăzi (6 tone) și conform planului a ajuns la Mogadishu la 3 mai 1974.¹² Bucureștiul a cerut ca un reprezentant ANC să fie prezent la recepția mărfii. O altă încărcătură (33 lăzi cu alimente și un camion de 4 tone) a fost transportată pe nava iugoslavă *Murter* de la Constanța în Tanzania.¹³

Chiar dacă aprobarea Moscovei pentru ca România să acorde acest gen de ajutoare militare a existat, ele erau totuși secrete, dar nu s-au putut evita unele incidente, așa cum s-a întâmplat la vizita primului președinte al Mozambicului independent, Samora Moises Machel (n. 1933, președinte între anii 1970 – 1986), la București, care s-a desfășurat între 15 și 21 decembrie 1974. Cu acest prilej, în discursul rostit în fața camerelor de luat vederi, președintele african a mulțumit lui Nicolae și

Elenei Ceaușescu pentru armele și munițiile pe care le primise, ceea ce a avut ca efect cererea urgentă de îndepărtare a fragmentului respectiv din înregistrarea întâlnirii deși toată lumea auzise cele rostite de liderul african¹⁴. Sprijinul militar acordat de România țărilor africane contrasta cu declarațiile oficiale făcute de Ceaușescu despre „*politica românească de promovare a păcii și prieteniei cu toate țările și națiunile din lume, indiferent de orânduirea lor socială.*”

*

O operațiune importantă a fost așa numita operațiune Sirius, prima misiune a armatei române după cel de-al Doilea Război Mondial¹⁵, în care România și-a asumat misiunea de a instrui piloți militari pentru recent proclamata Republica Populară Angola, numele pe care l-a purtat actuala Republică Angola între anii 1975-1992.

Angola era și ea o țară sfâșiată de un război civil, în care ambele tabere erau susținute din străinătate, dar Mișcarea Populară pentru Eliberarea Angolei, un partid marxist care era sprijinit de statul cubanez, s-a proclamat *de facto* guvern al țării atunci când a avut loc proclamarea independenței țării, la 11 noiembrie 1975, iar Agostinho Neto (1922–1979) a devenit primul președinte al țării (11 noiembrie 1975-10 septembrie 1979).

În aceste condiții, noul guvern a dorit să instruiască un număr de piloți militari și, în vederea realizării acestui scop, a solicitat ajutorul URSS, Franței, Portugaliei, Iugoslaviei, Elveției și României; s-a organizat un fel de licitație, invitându-se fiecare țară să-și prezinte condițiile. Licitatia a fost câștigată de România; se pare că un rol important în acceptarea condițiilor României a fost jucat de loțiitorul ministrului Apărării, care era comandantul aviației din Angola și al apărării teritoriului ei. Numele său era Gato, și studiasse la Institutul de Petrol și Gaze din Ploiești.

Condițiile oferite de România puteau fi rezumate astfel:

- o perioadă de instruire mai scurtă de doi ani;
- trei tipuri de avioane, 12 la număr, IAR-823, o escadrilă de șase avioane bimotoare BN-2 cu motoare „Lycoming” și 6 elicopte-

re IAR-316B „Alouette”; toate avioanele erau construite în România și au fost cumpărate de partea angaleză. Valoarea totală a contractului se ridica la suma de 32 milioane dolari USA.

Personalul care urma să fie instruit se împărțea în mai multe categorii:

- personal de zbor;
- personal de comandă și de stat major;
- personal tehnic;
- personal logistic.

După luarea deciziei politice, operațiunea a fost transmisă Ministerului Apărării Naționale, condus la vremea aceea de generalul Ion Cozman (n. 1926 - ?). Ministrul i-a încredințat misiunea generalului Zărnescu (1926 - 2009), care fusese comandant al forțelor aeriene, iar acesta, la rândul său, l-a desemnat pe adjunctul său, generalul Dumitru Balaur, pentru a forma nucleul operațiunii. Recrutarea de specialiști din diferite domenii a fost încredințată Institutului Român de Consulting Romconsult, înființat în 1971 și condus de un inginer pe nume Cristinel Vâlcu. Acesta era canalul prin care un specialist putea fi trimis peste hotare. Responsabil de misiunea angaleză a fost numit inginerul Titus Orădean, un specialist care petrecuse câțiva ani în Angola în cadrul unei misiuni a Națiunilor Unite. El a fost cel care i-a pregătit pe instructorii români în privința condițiilor din Angola, despre clima țării, despre populația ei, despre mentalitățile colective, precum și anumite reguli de comportament.

Particularitatea acestei misiuni era dată de faptul că lista posturilor a fost elaborată incluzând 150 de persoane (68 de ofițeri, 51 maiștri militari, 4 subofițeri, 27 civili, printre care și zece traducători) și abia după aceasta a fost numit comandantul misiunii.

Din punct de vedere managerial această unitate tactică cuprindea structuri specializate care făcea posibilă desfășurarea procesului de instruire în condiții optime:

- comandantul grupului;
- statul major;
- departamentul de instruire;
- departamentul de instruire teoretică și departamentul de instruire de zbor care includea două escadrile:

a) prima escadrilă de zbor (faza I) formată din 12 avioane IAR-823;

b) a doua escadrilă de zbor formată din 6 avioane ușoare de transport BN-2 și 6 elicoptere IAR- 316B.

Mai exista un departament medical și un departament logistic, format din serviciul de mentenanță al echipamentului militar.

*

La finele anului 1978, generalul Dumitru Balaur l-a numit pe comandantul propriu-zis al misiunii, generalul Aurel Niculescu (1924 – 2015), care cu un an înainte îndeplinise timp de șase săptămâni (1 mai – 17 iunie 1977) funcția de comandant al forțelor militare aeriene și care la vremea respectivă era adjunctul comandantului Apărării Antiaeriene a Teritoriului. Cel mai important aspect legat de numirea acestui general era faptul că vreme de zece ani (1961-1971) fusese comandantul Școlii Militare de Aviație „Aurel Vlaicu” de la Boboc, în apropiere de orașul Buzău.

Tot la Buzău a început formarea grupului de instructori de zbor. Deoarece în apropiere de Buzău se află un masiv muntos numit Siriu, grupul a primit acest nume, dar mai târziu acest nume a fost schimbat în Angola adăugându-i-se litera «s» și astfel grupul a primit numele celei mai strălucitoare dintre stelele care se pot vedea pe cer cu ochiul liber: Sirius. Un motiv pentru această schimbare a fost evitarea oricărei analogii legate de România.

În primele zile ale anului 1979, la Școala de Aviație de la Boboc, a început procesul de pregătire al instructorilor. Li s-au predat cursuri intensive de limba portugheză și cursuri despre toate materiile pe care urmau să le predea ei în Angola: navigație aeriană, motoare, management.¹⁶ Cursurile erau scrise în românește și traduse apoi în limba portugheză de profesori de specialitate, iar instructorii români le studiau în această limbă. La finele anului 1979 și începutul lui 1980 instructorii vorbeau deja fluent limba portugheză și erau capabili să comunice între ei în această limbă la anumite zboruri, fapt ce a produs îngrijorare în rândurile controlorilor de zbor care nu fuseseră informați despre acest lucru.

Tot în 1979, în perioada de formare a instructorilor, au avut loc două vizite românești în Angola: o primă delegație a fost condusă de generalul Zărnescu, comandantul Aviației Militare, și îi cuprindea pe generalii Dumitru

Balaur și Aurel Niculescu. Aceștia au zburat cu o cursă TAROM până la Roma și de acolo s-au îmbarcat la bordul unei aeronave angoleze. Scopul misiunii era acela de a verifica dacă locul propus de partea angoleză pentru organizarea viitoarei școli de zbor era potrivit; cu acest prilej a avut loc semnarea contractului, partea română fiind reprezentată de generalul Zărnescu. Locul ales pentru viitoarea școală de aviație de lângă orașul Lobito, aflat pe malul Atlanticului, la 200 km sud de Luanda, capitala țării, a fost vizitat de delegația românească. Totuși românii au observat că era doar o fâșie de pământ și un turn de control, hangarele și locuințele urmând să fie ridicate mai târziu.

Imediat după această vizită, partea română a trimis în Angola o comisie de experți de la Institutul de Medicină Aeronautică condusă de colonelul medic Maurică Stoian, care avea ca sarcină selecționarea medicală a primilor 150 de viitori elevi piloți și a personalului navigator, cadre militare, care urmau să încadreze și să asigure comanda școlii.¹⁷

Deoarece clădirile care trebuiau să formeze infrastructura școlii nu puteau fi construite de către partea angoleză într-un singur an, și în plus apropierea locului ales de confruntările cu facțiunile rivale, i-a determinat pe angolezi să facă o nouă propunere: aerodromul de la Negage din provincia Uige, unde până în 1975 staționaseră unitățile de zbor portugheze. Acest loc se afla la 120 km nord-vest de Luanda. A fost apoi organizată o a doua vizită a generalilor Balaur și Niculescu, în care partea română urma să inspecteze noul loc ales. Într-adevăr, câteva din clădirile necesare existau la Negage: o fâșie de beton lungă de 1200 de metri, pe culmea unui deal, hangare, popota ofițerilor, dormitoare. Românii au decis să construiască un număr de săli de clasă anexate hangarelor, în total opt asemenea clădiri pentru piloți, navigatori, personalul tehnic și logistic și grupul de comandă. Instructorii români urmau să locuiască în orașul Negage într-un fost hotel. O importantă parte în îndeplinirea acestei misiuni a revenit ambasadorului român de la Luanda, Ion Moraru, care era în relații prietenești cu conducerea politică angoleză, mai ales cu cel care preluase puterea după decesul lui Agostinho Neto, José Eduardo dos Santos (n. 1942), cel care a fost președinte al Angolei din 10 septembrie 1979 până în 26 septembrie 2017.

Participanții la misiunea grupului Sirius trebuiau să respecte un număr de reguli stricte: pe lângă faptul că le era interzis să discute cu străinii, interdicție care exista și în România, asemenea conversații puteau avea loc doar în prezența și prin intermediul unui translator pentru evitarea greșelilor și a interpretărilor eronate. De asemenea, le erau interzise discuțiile atât cu membrii statelor membre ale Tratatului de la Varșovia – fie ei sovietici sau bulgari – cât și cu militarii cubanezi aflați în misiune în Angola.

O provocare specială a fost reprezentată de transportul materialelor misiunii: mobilierul și avioanele. Acestea din urmă au fost demontate și împachetate în lăzi impermeabile, din cauza umidității crescute, specifică zonei subecuatoriale, și trimise în Angola la bordul unui cargou, într-o călătorie care avea să dureze 15 zile. Două camioane de transport ușor au fost imbarcate și ele. Răspunderea transportului a revenit colonelului Gheorghe Tănase, inginerul șef al grupului și colonelului Macri, șeful logisticii, care s-au imbarcat și ei pe nava respectivă. Cea mai mare parte a misiunii a zburat în Angola la bordul unei aeronave Boeing 707 a liniilor aeriene angoleze în ziua de 1 februarie 1981. Erau îmbrăcați în haine civile, uniforme militare fiind transportate cu cargoul. Grupul s-a reunit la Negage.

Lăzile în care fuseseră puse avioanele demontate au fost descărcate în portul Luanda și duse la aeroportul capitalei. Acolo îi aștepta o echipă de tehnicieni, care a reasamblat avioanele și elicopterele, cu care au zburat ulterior la Negage.

Prima problemă care a trebuit rezolvată la Negage a fost pregătirea barăcilor și locuințelor, o activitate care a reprezentat proba cea mai grea a calităților de constructor ale fiecăruia dintre membrii grupului. Apoi s-a realizat o uniformă specială de lucru pentru membrii grupului, precum și o insignă proprie cu inițialele ENAM („Ecole Nationale d’Aviação Militar”) și o brasardă în locul însemnelor specifice gradului. Trebuie menționat faptul că spre deosebire de militarii sovietici, bulgari și cubanezi din zonă, membrii grupului Sirius nu purtau arme sau muniții. Ulterior relațiile cu sovieticii a făcut posibilă echiparea românilor cu arme

AK-47, dar la ordinul primit de acasă prin intermediul ambasadei, au trebuit să renunțe la aceste arme. Nu a fost acceptată nici formarea unei gărzi angoleze pentru că exista temerea că respectivii militari ar fi putut fi convinși să se alăture forțelor antiguvernamentale.

Cursurile de instruire au început la 11 februarie 1981, printr-o ceremonie la care au participat personalitățile politice marcante din Luanda, cel mai înalt demnitar fiind ministrul angolez al Apărării, Samuel Pedala, și adjunctul său, Gato. Ceremonia a fost urmată de un zbor demonstrativ cu avionul IAR-823, pilotat de generalul Niculescu însuși. Comandantul angolez al școlii era căpitanul Bonga d’Aço, care nu era pilot la vremea respectivă, dar a devenit ulterior. Personalul de comandă și personalul școlii era angolez.

Prima promoție de cursanți avea 146 de elevi, dintre care 54 erau elevi piloți, 18 elevi de stat major, 77 tehnicieni de aviație, 13 meteorologi, iar 7 erau specialiști în logistica aerodromurilor. Merită de asemenea menționat faptul că nivelul educației anterioare elevilor era cel de gimnaziu, de 7 – 8 clase, ceea ce făcea să le fie greu să înțeleagă probleme tehnice precum aerodinamica zborului, motoarele de aviație, navigația aeriană, meteorologia. Următoarea promoție a avut cam același număr de cursanți. După ce au fost rezolvate o serie de probleme organizatorice, printre care și cele legate de punctualitatea elevilor, instruirea a decurs fără probleme deosebite.

Trebuie menționat faptul că mâncarea distribuită grupului Sirius era adusă din România și trimisă lună de lună pe calea aerului în Angola.

Perioada instruirii exclusive teoretice s-a încheiat la 18 mai 1981 și, după aceea, au început cursurile de zbor. Metodologia școlii românești de aviație cuprindea tururi de pistă, zboruri zonale, regionale, zboruri în formație, apoi acrobație, exerciții de parașutism cu parașuta românească BG-7, elevii fiind parașutați din elicoptere IAR-316B. Începând chiar din primul an s-au făcut exerciții de lupte aeriene, la fel ca și de lovire de ținte aflate la sol – simulări de trageri în zona din vecinătatea aerodromului cu avioane IAR-823. În eșalonul de comandă s-a organizat un serviciu de permanență cu schimburi, iar spre finele anu-

lui s-a introdus un sistem de alarmare, bazat de asemenea pe avioanele IAR-823. Cu toate că nu exista un serviciu de radiolocație, au fost organizate interceptări pe bază de unde radio. La sfârșitul anului de instruire fiecare elev avea la activ 250 de ore de zbor. S-a organizat un zbor demonstrativ cu avioane IAR-823 și elicoptere IAR-316B.

Singurul incident tragic a avut loc la 6 iulie 1981 când s-a prăbușit un avion ce avea la bord pe maiorul Gheorghe Preda și elevul angolez Ruy Nelson Botelho. Ambii oameni au murit pe loc. Pentru ei s-a construit un cenotaf¹⁸ din tradiționalele pale de elice.

Primul an de instruire s-a încheiat la finele lui noiembrie 1981. Grupul Sirius a revenit în România în grupe mai mici pentru vacanța de iarnă, iar la începutul lui ianuarie 1982 s-a întors la Negage. S-a luat hotărârea ca românii să fie consilierii angolezilor pe care i-au instruit, în vreme ce aceștia din urmă urmau să instruiască noua promoție de elevi, întreg procesul formativ fiind însă pus sub îndrumarea românilor.

O problemă specială din acest an demnă de a fi menționată a reprezentat-o faptul că în martie 1982, un grup format din cei mai buni 20 de elevi a fost trimis în misiuni de luptă înainte de încheierea cursurilor. Au fost trimiși în sudul Angolei, în misiuni de luptă în zonele controlate de facțiunile rivale. Apoi, în septembrie 1982, la cererea părții angoleze s-a format un echipaj mixt româno-angolez la bordul a două avioane bimotor BN-2, cu misiunea de a transporta câțiva ofițeri est-germani și echipament radio la frontiera de nord a țării.

Zburând deasupra norilor, acest avion a ajuns să aterizeze greșit dincolo de frontieră, în Zair, țară inamică Angolei. Aviatorii au fost arestați, interogați, dar grație negocierilor diplomatice echipajul și germanii s-au putut întoarce câteva săptămâni mai târziu la Negage, însă avionul a rămas în Zair.

Cursurile de zbor s-au încheiat la 1 decembrie 1982. Promoția anului II de învățământ elevi naviganți a fost brevetată în totalitate, fiecare elev executând în medie 250 ore de zbor. La 18 decembrie 1982 întreaga promoție de anul II a finalizat cursurile școlii, toți elevii fiind avansați la gradul de sublocotenent. Ceremonia de încheiere a misiunii, care a marcat absolvirea primei promoții de ofițeri de aviație, de diferite specialități militare din Angola in-

dependentă, s-a desfășurat în prezența ministrului Apărării și a altor personalități militare și civile ale țării, demonstrația aeriană executată de ofițerii absolvenți probând încă o dată profesionalismul instructorilor aviatori militari români. În cadrul festivității de absolvire, comandantul român al școlii, generalul Aurel Niculescu a predat comanda efectivă a acesteia și întregul material militar guvernului angolez. Se încheia astfel o misiune de excepție a Școlii de Aviație din România. Pentru generalul Niculescu, acesta va fi momentul ultimului zbor, realizat la bordul unui avion IAR-823, marcând finalul unei cariere îndelungate de 40 de ani și jumătate. Întors în România, generalul și-a reluat funcția de adjunct la Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului (CAAT) pentru departamentul avioanelor de luptă. Câțiva ani mai târziu a fost trecut în rezervă.

Grupul Sirius a revenit în România la 30 decembrie 1982. La întoarcere nu li s-a organizat nicio ceremonie și nu s-a făcut nicio mențiune a activității depusă de ei în Angola.

*

Demn de a fi menționat este faptul că între anii 1982 și 1984 circa 75 militari, membri ai ZANU (Zimbabwe African National Union) și ZAPU (Zimbabwe African People's Union), au primit instruirea de piloți de luptă la școala românească de ofițeri de aviație de la Boboc.

În cursul anilor '80, ultimul deceniu al dictaturii comuniste, numărul militarilor din țările sud-africane care au absolvit școli militare românești a crescut mult.¹⁹ O trecere rapidă în revistă ne arată că de pildă în 1981, 323 elevi din Zimbabwe au urmat cursuri la diverse școli militare²⁰. Între anii 1979 și 1982, circa 200 de elevi din Madagascar au absolvit în România cursurile unor școli militare. În august 1984, școala militară de ofițeri de aviație a înscris 23 de piloți din Zimbabwe. La începutul anilor '80, 259 de elevi trimiși de ZAPU au venit în România pentru cursuri scurte de perfecționare (trei sau patru luni) în diverse domenii de instruire militară. Este evident faptul că România socialistă a instruit mii de militari din țările sud-africane (Madagascar, Zimbabwe, Zair și Zambia) care au devenit ofițeri de comandă la nivel înalt – brigadă sau divizie – în diferite arme și specialități. Numai în intervalul 1977

-1982 circa 2500 de elevi din Zimbabwe au absolvit școli militare în România.

La fel de semnificativă este menționarea faptului că listele de absolvenți ai Academiei Tehnice Militare din București din perioada 1974 – 1989, cuprind 72 de absolvenți (majoritatea ingineri) din Madagascar, 14 din Republica Democratică Congo (cei mai mulți fiind ofițeri cu funcții de comandă și decizii, precum și ingineri specializați pentru serviciul radar), 5 din Zimbabwe (ingineri în domeniul aeronautic) și 4 din Zambia (ingineri specializați în tehnica blindatelor). Aproape 100 specialiști militari au urmat programele de studii românești, ceea ce le-a permis să participe la lupta de eliberare din zonă și să contribuie la evoluția forțelor militare din țările care își dobândiseră recent independența.²¹

Este evident faptul că o cercetare aprofundată va duce la îmbogățirea datelor referitoare la ajutorul militar pe care România socialistă l-a acordat mișcărilor de eliberare din sudul Africii pe parcursul anilor '80.

NOTE

¹ Bogdan-Iulian Ranteș, *Relațiile României cu state din Africa ecuatorială și de vest (1960 – 1974)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2017, pag. 55.

² Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Fond Guineea, Problema 211/an 1966/Guineea, dosar 195, f. 22. În continuare se va cita Arhiva MAE.

³ Bogdan-Iulian Ranteș, *op.cit.*, pag. 275.

⁴ General Mihail E. Ionescu, *Romania and South African Liberation Movement: The Cold War Relationship, 1969 - 1977*, pp. 81 - 86.

⁵ Arhiva MAE. Direcția V Relații, Dosar 220, 1970-1971, p. 20: ambasadorul român la Moscova sugera că demnitarul sovietic care a prezentat aceste idei, V.G. Solodovnikov, directorul Institutului African al Academiei de Științe al URSS, să fie invitat cât mai repede în România.

⁶ *Ibid.*, dosar nenumărat, *Telegramă din Varșovia*, 20 martie 1973, informează asupra faptului că liderii comuniști polonezi au adoptat un nou obiectiv politic care vizează țările africane „care până acum au fost neglijate”, înștiințau Ministerul Afacerilor Externe din România asupra experienței lor în acest domeniu și își reiterau propunerile pentru acțiuni comune.

⁷ Serviciul Arhivele Naționale Istorice Centrale (SANIC), Fond CC al PCR, dosar 138/1972, Stenograma întâlnirii dintre tov. Ion Dincă, secretar al

Comitetului Central al Partidului Comunist Român și o delegație a Congresului Național African din Africa de Sud, la 17 noiembrie 1972, p. 8.

⁸ *Ibidem*, pp. 10-12.

⁹ *Ibidem*, File 140/1972, stenograma discuțiilor dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și delegația partidului ANC din Africa de Sud, la 21 noiembrie 1972, pp. 4-5.

¹⁰ Arhiva MAE, Direcția V Relații externe, dosar 627, p. 17, telegramă din capitala Republicii Zambia, Lusaka, a diplomatului român I. Ardeleanu, din 26 martie 1973. Prezintă detalii despre o întâlnire între diplomatul român și Tom Nkobi, directorul reprezentanței ANC de la Lusaka.

¹¹ *Ibid.* p. 18, Telegramă de la Moscova la București, 31 octombrie 1973.

¹² *Ibid.* Problema 220/1975, Africa de Sud, pag. 7.

¹³ *Ibid.* pag. 11; vezi și SANIC, Fond CC al PCR, Secția de Relații Externe, dosar 51/1973, *passim*.

¹⁴ Discuție a autorului cu unul dintre craincii TVR din acea vreme, domnul Nicolae Melinescu, autor la rândul său a două lucrări despre relațiile României cu țări din Africa, *Vecina mea Africa și Înapoi în Africa*, publicate în 2018 la Editura Cetatea de Scaun din Târgoviște.

¹⁵ În egală măsură a fost și ultima din vremea regimului comunist. Ea poate fi urmărită în memoriile generalului Aurel Niculescu apărute în două versiuni: General (r) Aurel Niculescu, Sorin Turturică, *Pe aviatori lasă-i să zboare!*, Editura Anima, București, 2008, pp. 90-109 și Ioan Cherecheș, *Vulturul își strânge aripile*, Editura Semne, București, 2009, pp. 122-140.

¹⁶ Comandor Jănel Tanase, *Sirius, Prima misiune a armatei române în afara granițelor naționale după cel de-al Doilea Război Mondial*, Cer Senin, Revista Forțelor Aeriene, 10 februarie 2016.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Cenotaf (din greacă *κενός* / *kenos* = gol, *τάφος* / *tafos* = mormânt) este un monument funerar ridicat în amintirea unei persoane decedate, ale cărei oseminte se găsesc în alt loc sau au dispărut. De regulă, este un mormânt simbolic, făcut în memoria unei persoane care a murit în altă parte (în război, naufragiu etc.), <https://ro.wikipedia.org/wiki/Cenotaf>

¹⁹ General Mihail E. Ionescu, *op. cit.*, pp. 84-85.

²⁰ Arhivele militare Române – Pitești, Fond Direcția cadre și instruire, dosar 374/1981, f. 98.

²¹ *Ibidem*, dosar 374/1981, pp. 87, 98; dosar 380/1981, pp. 12, 23, 183, 260; dosar 338/1982, pp. 5, 186, 256, 260; dosar 337/1983, pp.114, 150-152; dosar 333/1983, pp. 3, 5, 10-11, 27-33; dosar 334/1984, pp. 50, 173, 186, 202; dosar 333/1984, pp. 5, 137, 262-263.

SUB SEMNUL POLITICII DE DESTINDERE? ARMATA POPULARĂ NAȚIONALĂ A RDG ÎN ANII '70

Dr. RÜDIGER WENZKE

Anii '70 au început cu un bang pentru RDG. Demiterea îndelungatului șef al Partidului Unității Socialiste (SED), Walter Ulbricht, la 3 mai 1971, și confiscarea puterii controlate de Moscova de către fostul său „prinț al coroanei”, Erich Honecker, trebuiau să deschidă o nouă fază în dezvoltarea statului est-german. Cu toate acestea, schimbarea de putere, semnificativă la prima vedere numai în ceea ce privește politica internă, a arătat destul de devreme și importante implicații politice externe, economice, de securitate și militare.¹

Înainte de toate, Uniunea Sovietică era astfel interesată să lege RDG de aceasta chiar mai ferm decât înainte și, pe viitor, să nu mai permită inițiative politice ale conducerii SED în stilul lui Walter Ulbricht. Secretarul general al PCUS, Leonid I. Brejnev, i-a transmis fără menajamente successorului lui Ulbricht, într-o conversație confidențială în 1970, că RDG nu ar fi numai problema est-germanilor, ci și problema URSS. Pentru aceasta a precizat el literalmente: *„Noi avem totuși trupe la voi. Erich, îți spun sincer, nu uita niciodată: RDG nu poate exista fără noi, fără Uniunea Sovietică, fără puterea și forța ei. Fără noi nu există RDG.”*²

Faptul că Erich Honecker a înțeles această lecție a fost apoi dezvăluit la cel de-al 8-lea Congres al Partidului SED, desfășurat în perioada 15-19 iunie 1971 în Berlinul de Est, care a devenit scena de prezentare a puterii sale. În primul rând, noul lider de partid a confirmat explicit rolul conducător al Uniunii Sovietice și modelul politic și ideologic reprezentat de conducerea sovietică. În al doilea rând, populației i s-a promis o „epocă de aur”. Au fost anunțate creșteri reale ale salariilor și pensiilor, stimularea producției de bunuri de consum și

soluționarea problemei locative. În al treilea rând, era vorba despre succesele politicii externe, mai ales de recunoașterea internațională a RDG și importanța acesteia pentru stabilitatea situației din Europa. Clarificarea întrebării referitoare la Berlin de către puterile victorioase ale celui de-al Doilea Război Mondial în Acordul celor patru mari puteri, precum și intrarea în vigoare a Tratatului de la Moscova și a Tratatului de la Varșovia au fost repere importante. Un moment de cotitură decisiv a fost semnarea Tratatului de bază la 21 decembrie 1972, care trebuia să reglementeze, în viitor, dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate între RDG și Republica Federală Germană pe baza egalității în drepturi și a însemnat de fapt recunoașterea internațională a RDG. Din punct de vedere european, tratatul de bază a avut o importanță deosebită, deoarece era vorba aici de probleme privind non-violența și de confirmare a frontierelor existente în Europa. După cum se știe, a inclus garanțiile care au deschis calea Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa (CSCE) și discuțiile privind reducerile reciproce de trupe în Europa Centrală.³

Noua orientare strategică a RDG după Congresul al 8-lea al Partidului trebuia să fie pusă în aplicare nu numai în politică, economie și cultură, ci și în armată, în conformitate cu voința liderilor sovietici și est-germani. Deoarece consolidarea militară a fiecărei țări socialiste individuale a fost considerată o sarcină esențială, în special pe fundalul tendințelor de destindere internaționale. *„Nu trebuie să oferim imperialismului șansa de a schimba echilibrul de forțe în favoarea acestuia, nu vrem să riscăm pacea și securitatea popoarelor noastre. Tocmai de aceea, destinderea nu este*

posibilă fără asigurarea puterii de apărare a comunității de state socialiste.”⁴ Prin urmare, nu este surprinzător faptul că SED-ul a acordat o prioritate ridicată „perfecționării” planificate viitoare a apărării naționale în cadrul Alianței.

Armata Populară Națională (NVA) era, cu aproximativ 170.000 de oameni, cel mai important organ înarmat al RDG și nucleul „apărării naționale socialiste”.⁵ Funcția lor a fost orientată în primul rând către apărarea țării dinspre exterior. În ceea ce privește utilizarea internă a forței, NVA nu a mai avut oficial nicio atribuție de la începutul anilor '60.⁶ De la înființarea sa oficială din 1956, misiunea NVA a fost marcată de statutul ei de aliat și de doctrinele militare sovietice. Opinii militar-dochinare limitate și idei strategice au existat în forțele armate ale RDG doar într-o măsură limitată. De asemenea, NVA nu ar fi putut acționa în mod independent în caz de război. Forțele sale terestre, cu șase divizii active și cinci de mobilizare, ar fi fost puse, de asemenea, sub comandă sovietică, precum Marina est-germană a poporului, ca „Flota a 3-a” din Flota Baltică Unită și forțele aeriene și de apărare aeriană din sistemul de apărare aeriană a Pactului.

În anii '70, pentru Armata populară a RDG a început o etapă, care s-a caracterizat în principal prin consolidarea puterii de luptă, pregătirea profesională planificată, precum și printr-o ideologizare sporită. În același timp, era deja sugerată intenția de a folosi armata mai mult ca factor economic. Totuși, în centrul tuturor eforturilor stătea, ca și înainte, creșterea, respectiv îmbunătățirea pregătirii de luptă permanente, în baza căreia cel puțin 85 la sută din personal trebuia să fie prezent în cazărmi.

În câțiva ani, aproape 14 miliarde de mărci RDG au fost cheltuite pentru noi arme, echipamente și infrastructură, ceea ce a contribuit, de asemenea, la îmbunătățirea serviciilor și a condițiilor de viață ale militarilor din Armata populară națională și trupele de frontieră. Pentru conducerea NVA și pentru consilierii lor sovietici a fost important ca forțele armate ale RDG să nu piardă legătura cu evoluțiile moderne în tehnologia armamentelor și în conducerea trupelor.⁷

Acest lucru a fost cu atât mai necesar cu cât formațiunile operativ-tactice și tactice ale NVA trebuiau să acționeze în cadrul coaliției și, în principal, în strânsă cooperare cu armata sovietică, în special cu trupele staționate în RDG ale Grupării forțelor armate sovietice din Germania (GSSD). Astfel că trebuiau să dispună de echipament, structură, armamente și pregătire de luptă, coordonate în mare parte cu „frații de arme”. Aceasta includea o concentrare de elementele definitorii pentru puterea de luptă, cum ar fi sistemele de rachete și artilerie, precum și tancurile. Astfel, numărul armamentelor de artilerie („țevi”) a crescut exclusiv în NVA aproximativ de două ori într-un deceniu. Cu tunul obuzier de 152 mm de pe sistemul autopropulsat „Akazia”, artileria a primit pentru prima dată, în 1978/79, o armă capabilă de lovituri nucleare. În cadrul Forțelor Aeriene / Apărare Aeriană (LSK/LV), s-au depus eforturi pentru a crește capacitățile de luptă ale primului escadron al sistemului de apărare aeriană din zona de nord a RDG, prin introducerea complexelor de rachete antiaeriene cu rază lungă de acțiune și modernizarea aeronavelor MiG.⁸ În anul 1971, în cadrul categoriei de forțe armate a NVA s-a format primul escadron de aviație de vânătoare-bombardament.

Deși organizarea Marinei RDG a poporului, cu cele trei flotile ale sale ca formațiuni relativ autosuficiente și diferențierea orientată spre misiuni a mijloacelor sale de întreținere în forțe de impact, forțe de securitate, forțe de debarcare și asigurare a rămas în esență neschimbată încă din anii '60, marina a beneficiat, de exemplu, prin infuzia de nave de rachete și de debarcare și de echipamente și armament mai moderne.⁹

Cooperării operaționale i-au servit între 1970 și 1980 patru manevre majore ale forțelor armate aliate ale Pactului de la Varșovia, cu participarea statelor majore și a trupelor NVA. Două dintre aceste măsuri supradimensionate de instruire și de propagandă au avut loc pe teritoriul RDG-ului. În ansamblu, cooperarea politico-militară, tehnico-militară și militară a fost intensificată în cadrul Alianței. Acest lucru a fost valabil în mod oficial și pentru relațiile NVA cu forțele armate române. În anii '70, delegații militare ale NVA, sub conducerea

ministrului apărării, au vizitat, de două ori, țara soră de la Marea Neagră. La un „miting de prietenie” la Academia Militară București, la 22 aprilie 1972, ministrul est-german al apărării, general de armată Heinz Hoffmann, nu a lăsat niciun dubiu, în mod oficial, cu privire la conexiunile cu forțele armate române: *„Doresc să vă asigur, scumpi frați de arme români, în numele membrilor Armatei populare naționale, că aveți prieteni buni și aliați loiali în Republica Democrată Germană și militarii lor, care pot fi ghidați în gândire și acțiune de principiile patriotismului socialist și ale internaționalismului proletar, ce folosesc întreaga lor putere pentru întărirea susținută și apărarea sigură a socialismului.”*¹⁰ Relația a rămas, cu toate acestea, în ciuda acestor expresii colorate ale manifestării fraternității de arme, mai degrabă rece și, de departe, nu a atins nivelul de cooperare cu celelalte armate ale Pactului.¹¹

În general, se poate reține că politica de destindere internațională nu a prezentat nici un efect limitativ asupra structurii, armamentelor, echipamentelor și tehnologiei, deși RDG a participat activ la negocierile de la Viena privind reducerea reciprocă a forțelor armate și a armamentelor în Europa Centrală începute la sfârșitul lunii octombrie 1973. De fapt s-a întâmplat exact opusul. Anii '70 au fost mai mult pentru modernizarea cuprinzătoare a tehnicii de luptă și pentru o consolidare evidentă a puterii de luptă a NVA. Oficial a fost creată propria înarmare cu „strategia globală agresivă nediminuată”¹² a vestului și a activităților sale aparent îndreptate împotriva socialismului. Argumente au furnizat pentru aceasta creșterea substanțială a bugetului înzestrării vest-german între 1969-1973, precum și introducerea unor noi sisteme de armamente, cum ar fi tancul Leopard și avioanele de vânatoare-bombardament „Phantom”, în Bundeswehr.¹³

În măsura în care NVA, privind spre Occident, a fost dezvoltată și profesionalizată continuu ca armată convențională, a existat, de asemenea, o intensificare a regimului de frontieră est-german în regiunea sensibilă dintre cele două organizări sociale și pacte militare. Trupele de frontieră ale RDG, ca o componentă relativ independentă a NVA, au primit în anul 1970 o nouă structură, care a rămas practic

până în 1989. Cu toate acestea, s-a observat în mod deosebit, că întărirea frontierei a fost paralelă cu negocierile interne germane privind îmbunătățirea relațiilor bilaterale dintre RDG și Republica Federală Germană. Astfel, contrar tuturor protestelor pentru destindere, imediat după semnarea Tratatului de bază între cele două state germane în decembrie 1972, măsurile de securitate la frontiera estică au fost din nou înăsprite. Acest lucru nu era valabil numai pentru o implicare mai puternică a populației de graniță, ci a vizat și faimoasele echipamente cu sisteme de auto-distrușgere, sub forma minei SM 70.¹⁴

Minele SM-70 erau atașate de gardul din plasă metalică de la graniță, reacționau la atingerea firelor de tensiune și declanșau o explozie într-un con de fragmente metalice. La sfârșitul anilor '70, peste 400 de kilometri ai graniței de vest a RDG erau echipate cu SM-70.¹⁵ Cu toate acestea, conducerea RDG a încercat să acopere existența acestor mașini ucigătoare. Dezmembrarea secretă a trei SM-70 de către Michael Gartenschläger, un fost prizonier politic din RDG, care locuia de ceva vreme în Republica Federală Germană, a făcut ca conducerea SED să intre în panică. Ea se temea că Occidentul ar putea pune la dispoziția ONU aceste mine, pentru a demonstra caracterul ilegal al acestei arme. Gartenschläger a fost împușcat mortal la frontieră, în mai 1976, de către angajații Ministerului Securității Statului (MfS). Anterior, Erich Honecker a cerut din nou, personal, în mod expres, „utilizarea fără compromis a armei de foc” în acțiuni împotriva așa-numiților contravenienți ai frontierei.¹⁶

Deoarece conducerea RDG a dorit să evite în plus tendințele de destindere și de dezarmare printr-o modificare de etichetă, redenumirea fostelor „trupe de frontieră ale NVA” în „trupele de frontieră ale RDG” din octombrie 1973 a clarificat acest lucru. În timpul negocierilor în curs de desfășurare de la Viena privind reducerea forțelor armate convenționale, trupele de frontieră din Berlinul de Est nu mai doreau să fie luate în considerare ca parte a forțelor armate convenționale – la urma urmei era vorba de peste 30.000 de oameni. Trupele de frontieră acum aparent independente erau, desigur, subordonate în continuare ministrului apărării naționale.

Anii '70 în RDG au fost nu numai pentru creșterea permanentă a puterii de luptă și a pregătirii de luptă a forțelor armate și a trupelor de frontieră, ci și pentru extinderea altor segmente ale apărării naționale și ale aparatului represiv intern. Semnele vizibile pentru promovarea unui „socialism militarizat” în RDG au fost interconectarea instituțiilor paramilitare și militare cu instituțiile de învățământ, disciplinarea și controlul social al populației în aceste structuri, organizarea diferitelor sectoare sociale în conformitate cu principiul militar de comandă și ascultare, în doctrinarea ideologică politico-militară, precum și întreținerea virtuților și a ritualurilor militare.¹⁷ Însuși Erich Honecker, cu ocazia unei vizite la trupe în anul 1978, a inventat fraza că nu există o zonă a vieții sociale care nu ar fi fost pătrunsă de interesele apărării naționale.¹⁸ Iar în programul SED din 1976, apărarea națională a fost definită ca o „trăsătură esențială a societății socialiste dezvoltate”¹⁹.

Doi ani mai târziu, o nouă lege a apărării fixa „apărarea națională socialistă” ca parte integrantă a ordinii sociale a RDG. Aproximativ în același timp, s-a putut finaliza în esență construcția apărării teritoriale, demarată la începutul deceniului. Acest lucru s-a datorat în principal cerințelor misiunilor date de Uniunea Sovietică pentru pregătirea operațională a teritoriului, cum ar fi crearea comandaturilor de transport militar, înființarea bazelor centrale de depozitare și reparații și instituirea unităților speciale de mobilizare în diferite ministere civile.

O importanță crescândă în domeniul teritorial al apărării naționale au dobândit organizațiile paramilitare, precum și forțele de protecție și securitate. Acestea trebuiau să asigure propriul teritoriu de „agenți, sabotori și bande înarmate”, precum și să ajute la menținerea protecției populației civile și viabilității țării în caz de urgență. Nemijlocit, în slujba SED, stăteau „grupurile de luptă ale clasei muncitoare” ca un organ de miliție înarmat. Pe lângă protecția teritorială a întreprinderilor și instituțiilor publice acum mai puternice, misiunile lor includeau sprijinul tactic și logistic pentru NVA și forțele aliate. De asemenea, apărarea civilă, provenită din protecția aeriană, a jucat un rol important în sistemul național de

apărare și a fost chiar stilizată în cadrul Alianței de la Varșovia, începând cu mijlocul anilor '70, ca factor de creștere a importanței strategice. Drept urmare, apărarea civilă în RDG, în 1976, a fost subordonată ministrului apărării. Patru ani mai târziu, formațiuni de apărare civilă au fost incluse, pentru prima dată, într-o manevră militară importantă a Pactului de la Varșovia. Responsabilitatea apărării civile pentru protecția în caz de catastrofe a fost, așadar, trecută temporar în spatele misiunii orientate spre domeniul militar.²⁰

Deoarece neîncrederea fundamentală a conducerii SED față de populație a rămas intactă, în pofida inițiativelor de politică socială și culturală promise și a pregătirii de a participa la politica de destindere, metodele de monitorizare și opresiune a populației s-au transformat și perfecționat. MfS a acționat în continuare ca instrument principal de monitorizare și opresiune al SED în interior, „scutul și sabia” partidului. Trecerea de la represiunea deschisă la forme de intimidare mai subtile a fost însoțită de o creștere a numărului de angajați, care trebuia să asigure măsuri preventive pentru securitatea internă. Numărul de angajați a crescut de la 43.000 la aproape 60.000 de bărbați și femei, din 1970 până în 1975.²¹ Nu în ultimul rând, militarizarea sistemului educațional, îndeosebi, a atins o nouă dimensiune. Mai presus de toate, copiii și adolescenții, precum și cetățeni cu obligații militare au fost supuși, din ce în ce mai des, la diverse forme de „educație militară socialistă” sistematică de către partid, stat și organizațiile de masă.²²

Normalizarea și politica pentru drepturile omului au fost văzute ca un nou „pericol” pentru socialism, în fața cărora se credea că nu trebuie să te aperi doar cu forța militară, fortificații de frontieră și militarizare. „Este evident faptul că imperialismul a devenit un atac ideologic major asupra socialismului și că, în acest fel, speră să obțină breșe decisive în frontul puternic și unit al comunității de state socialiste”²³, a declarat o recentă publicație a Administrației principale politice a NVA. Pentru conducerea armatei, în special pentru aparatul său de partid și politic din forțele armate, s-a stabilit misiunea, să urmărească politica de destindere, care a fost văzută ca un mijloc al Occidentului de a destabiliza ideologic statele

socialiste, printr-o delimitare tot mai puternică de Republica Federală Germania, printr-o legătură necondiționată la URSS și, mai ales, printr-o luptă mult mai intensă împotriva tuturor formelor de „ideologii ostile”.

Fiecare cetățean al RDG și, prin urmare, fiecare soldat din NVA știa că așa-numitul Tratat estic al Republicii Federale Germania și Acordul celor patru mari puteri de la Berlin au codificat status quo-ul în Europa. Numeroase acorduri ulterioare, cum ar fi Acordul de tranzit și reluarea traficului telefonic direct între ambele părți ale Berlinului, în 1971, Acordul de transport din 1972 și Convenția poștală din 1976 au dus oficial la îmbunătățiri semnificative ale relațiilor dintre cele două state germane. RDG era membră a Organizației Națiunilor Unite din 1973. Doi ani mai târziu, Honecker a semnat Actul final al Conferinței CSCE de la Helsinki.

Despre un „Revanșism și Expansionism” vest-german împotriva Estului, cum îl invoca în mod repetat propaganda RDG în trecut, acum nu mai putea fi vorba. Cel puțin aici începea dilema pentru SED. Pe de o parte, acesta progresase în căutarea recunoașterii internaționale a RDG, pe de altă parte se temea de o slăbire internă a conducerii sale de partid, prin prea multă apropiere și libertate de mișcare. Succesele politicii externe și participarea RDG la acordurile internaționale au condus automat, într-un fel, la destabilizarea politică internă. Mai presus de toate, Actul final al CSCE din august 1975, co-semnat de RDG, a provocat îngrijorare pentru conducerea SED. Deși acordurile privind renunțarea la violență, integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor, care au fost stabilite aici, au venit, în mare măsură, în întâmpinarea preocupărilor politicii externe a RDG, totuși problemele umanitare din așa-numitul „Coș III” al acordurilor adoptate conțineau un „explozibil” semnificativ. Constante timp de mulți ani, imaginile politice, ideologice și militare de străini și inamici au început să se destrame. Drepturile omului nu mai puteau fi ignorate în mod grosolan de conducerea de partid și de stat. Acum, cetățenii puteau chiar pretinde „facilități umane” pentru ei la solicitarea de călătorii în Vest. De fapt, a crescut rapid numărul cetățenilor din RDG, care, mai presus de toate, solicitau

dreptul lor la libera circulație, în contextul aplicării drepturilor omului.

Politica de destindere și semnalele care decurg din ea, la fel ca și delimitarea internă a RDG de Republica Federală Germania, impusă de SED, a dus la numeroase discuții și întrebări și în NVA. *„Diversiunea ideologică intensificată a adversarului împotriva RDG și NVA, care este asociată cu încheierea tratatelor dintre URSS, Republica Populară Polonia, RDG și RFG își face simțită prezența, într-o măsură crescută, în opinia soldaților, subofițerilor, angajaților civili și a unor ofițeri”*²⁴, au constatat aproape la unison ofițerii politici responsabili și funcționarii de partid în toate categoriile de forțe armate și în trupele de frontieră. În special, conceptul de delimitare a SED²⁵ sub sloganul *„Totul ne leagă cu Republica noastră Democrată Germană socialistă [...] Nimic, dar nimic nu ne leagă cu imperialismul din RFG”* era primit cu scepticism în rândul soldaților și subofițerilor. Breșe în frontul defensiv politic-ideologic împotriva presupuselor influențe ale „social-democrației” și a „dezbaterilor privind drepturile omului”, precum și forme de subestimare a „naturii imperialismului” s-au constatat în armată, mai ales în evaluarea disponibilității potențialei agresivități a „imperialismului vest-german”. Astfel, „demagogia de pace a guvernului Brandt/Scheel” a dus la o creștere a proporției acelor angajați din armată care credeau că nu există niciun pericol ca Republica Federală Germania să declanșeze un război. Recunoașterea internațională tot mai mare a RDG nu mai era considerată ca o dovadă a puterii crescânde a RDG sau a sistemului mondial socialist, ci ca o expresie a disponibilității de negociere și pentru pace a statelor occidentale. Politica postulată de SED pentru conviețuire pașnică, ca formă de luptă de clasă, și-a găsit, în egală măsură, criticii săi, ca și acele teze, care îi atribuiam, înainte de toate, un caracter agresiv Republicii Federale Germania sau care recunoșteau o superioritate globală a socialismului.²⁶

În plus, pe fondul destinderii politice, solicitările de a reduce gradul ridicat de pregătire în forțele armate au devenit mai puternice. Un plutonier de stat major a fost citat cu cuvintele: *„Ar trebui să încetăm să mai vorbim despre o amenințare de război. Pregătirea de*

*luptă își pierde importanța, iar solicitările pentru o pregătire de luptă și mai ridicată ne discreditează.*²⁷ În această privință, unii ofițeri tineri și-au exprimat părerea că ei nu ar mei avea acum nicio perspectivă în Armată, că „Balanta terorii” menține pacea și tratatele încheiate au făcut puțin probabil un conflict armat în Europa.²⁸ De asemenea, puterea economică și superioritatea militară a statelor din Tratatul de la Varșovia au fost puse încă o dată la îndoială. În acest sens, mulți angajați din armată au crezut că educația pentru ura față de „imperialism și mercenarii săi” este așa de anacronică, încât nu mai are sens în motivarea militară socialistă.²⁹

O problemă semnificativă au văzut comandanții militari și oficialii responsabili ai partidului în creșterea așa-numitei recepții a stațiilor de transmisie inamice în interiorul și în afara serviciului. Pentru majoritatea cetățenilor „normali” ai RDG, recepția emisiunilor de radio și televiziune occidentale, care promiteau o gamă largă de informații, a oferit posibilitatea de a-și forma și păstra o opinie politică independentă de propaganda SED. În forțele armate, „influența transmisiilor inamice” a fost considerată ca un canal principal pentru răspândirea argumentelor inamice între militari. Prin urmare, „Recepția vestică” a rămas, ca și până atunci, ilegală pentru personalul armatei. Cu toate acestea, a fost constatată nu numai o aparentă acceptare în creștere a recepției emițătorilor occidentali la subordonați de către superiori, dar și o proporție mai mare de subofițeri și ofițeri, care s-au informat de la „izvoarele occidentale”. În sectorul militar Neubrandenburg al forțelor terestre ale NVA au fost identificați, în 1971/72, spre exemplu, un total de 2.333 de „ascultători”, dintre care 1.597 soldați, 709 subofițeri și 27 ofițeri.³⁰ În trupele de frontieră s-au înregistrat în aceeași perioadă aproximativ 5.000 de cazuri.³¹

Deși la începutul anilor '70 fiecare ofițer și doi din trei subofițeri profesioniști aparțineau practic SED, iar corpul de conducere al NVA era astfel privit ca făcând parte din partid, la ofițeri s-au arătat, de asemenea, influențe ale presupusei „diversiuni ideologice” ale Occidentului. În situații izolate, ofițerii au luat poziții, în care au încercat să solicite mai multă democrație și mai multă libertate. Unii au făcut trimitere direct la Helsinki.³²

De asemenea, contactele interzise ale militarilor din toate categoriile de grade cu persoane occidentale au atins o nouă dimensiune în contextul politicii de destindere. Ca în orice armată, în NVA existau reglementări pentru protecția secretelor militare. Pe lângă principiile generale, legitime pentru protecția intereselor lor de securitate, aceste dispoziții conțineau, cu toate acestea, și dispoziții pe care mulți angajați ai armatei nu le-au mai considerat oportune, mai ales în anii '70. Angajaților NVA și personalului civil li s-a interzis, în general, să accepte și să mențină contacte oficiale și neoficiale cu cetățeni și instituții din „țările străine non-socialiste”. În special subofițerii profesioniști, cadetii și ofițerii au fost nevoiți să influențeze și persoanele care locuiau în gospodăria lor, cum ar fi soții/soțiile, concubinii și copiii, astfel încât aceștia să respecte, de asemenea, reglementările stricte ale NVA. Cu toate acestea, unii soldați profesioniști au considerat legăturile de familie, pacea familială și un sentiment de unitate între rude mai important decât orice delimitare ideologică a partidului. „Contacte vestice” ascunse – adesea pe o perioadă lungă de timp – au fost consecințele. Desigur, aceste relații secrete au scăpat rareori unei supravegheri statale a autorităților de securitate ale RDG.

În general, presiunea politico-ideologică asupra membrilor armatei s-a accentuat în anii '70. În practică, aceasta a însemnat, înainte de toate, că orice opinie politică critică care se abătea de la linia oficială a SED a fost imediat stigmatizată, dar și identificată și persecutată ca influență a „inamicului de clasă”. Desigur, SED și conducerea armatei nu au acționat numai printr-o îndoctrinare ideologică sporită, ci și cu măsuri punitive riguroase împotriva criticilor și disidenților din armată. Astfel, numărul procedurilor de partid motivate politic a crescut considerabil. În funcție de infrațiune, procedurile de partid împotriva membrilor SED în uniformă au atras, de regulă, și consecințe privind serviciu și acțiuni disciplinare. Sunt exemple, că, chiar și recepția celor din vest în epoca Honecker putea duce la pedepse și, în cazuri individuale, la demiterea din NVA. Astfel, un maior NVA a fost exclus din SED și demis din NVA, fără o notificare prealabilă, cu retrogradarea la gradul de soldat. Infrațiunea

sa: ofițerul a ascultat și a văzut, mai mult timp, emisiuni occidentale. Prin urmare, oficialii SED au fost de părere că „opinia de clasă” a ofițerului ar fi fost „afectată”, iar maiorul nu și mai putea îndeplini funcțiile de membru de partid și comandant.³³

În concluzie, trebuie menționat că NVA a fost consolidată sistematic și continuu, în anii '70, la o armată de coaliție puternică. Acest lucru a fost în interesul atât al conducerii Uniunii Sovietice, cât și al conducerii SED, care se gândea asupra puterii sale. Politica internațională de destindere mai mult a accelerat acest proces militar decât să-l împiedice. Chiar dacă SED a trebuit și a dorit să țină seama de politica de destindere a marilor puteri, mai ales în ceea ce privește politica externă, nu a tolerat niciun apel pentru acorduri internaționale în politica internă. Expresie în acest sens au fost consolidarea regimului de frontieră și indoctrinarea ideologică crescută a populației și a militarilor. Coexistența „politicii de pace și destindere”, pe de o parte, înarmarea, militarizarea, delimitarea externă și represiunea internă, pe de altă parte, au caracterizat RDG de atunci până aproape de sfârșitul acesteia.

NOTE

¹ Günther Heydemann, *Die Innenpolitik der DDR*, München 2003 (= Enzyklopädie Deutscher Geschichte, 66), p. 27-32; Heiner Bröckermann, *Landesverteidigung und Militarisierung. Militär- und Sicherheitspolitik der DDR in der Ära Honecker 1971-1989*, Berlin 2011 (= Militärgeschichte der DDR, 20), p. 29-70; Klaus Schroeder, *Der SED-Staat. Geschichte und Strukturen der DDR 1949-1990*, a treia ediție revizuită și adăugită, Berlin 2013, p. 231-232.

² Citat după o discuție între Leonid. I. Brejnev și Erich Honecker la 28.07.1970. În: Peter Przybylski, *Tatort Politbüro. Die Akte Honecker*, Berlin 1991, p. 281.

³ Oliver Bange, *Der KSZE-Prozess und die sicherheitspolitische Dynamik des Ost-West-Konflikts 1970-1990*. În: *Wege zur Wiedervereinigung. Die beiden deutschen Staaten in ihren Bündnissen 1970 bis 1990*. Publicată în numele Centrului pentru istorie militară și științe sociale al Bundeswehr-ului de către Oliver Bange și Bernd Lemke, München 2013 (= Beiträge zur Militärgeschichte, 75), p. 87-104.

⁴ Heinz Hoffmann, *Der Imperialismus bleibt ein gefährlicher Gegner*. În: *Heinz Hoffmann, Sozialistis-*

che Landesverteidigung. Aus Reden und Aufsätzen 1970 bis Februar 1974, Berlin (Ost) 1974, p.490-498, aici: p. 490.

⁵ Rüdiger Wenzke, *Nationale Volksarmee. Die Geschichte*, München 2013; Rüdiger Wenzke, *Ulbrichts Soldaten. Die Nationale Volksarmee 1956 bis 1971*. Publicată de Centrul de cercetare a istoriei militare, Berlin 2013 (= Militärgeschichte der DDR, 22).

⁶ Günther Glaser, *Armee gegen das Volk? Zeitgenössische Studie mit Dokumenten zur Einsatzplanung des Militärs im Innern der DDR (1949-1965/66)*, Frankfurt pe Main 2009.

⁷ Wilfried Kopenhagen, Hans Mehl, Knut Schäfer, *Die NVA. Land-, Luft- und Seestreitkräfte*, Stuttgart 2006; Wenzke, *Nationale Volksarmee* (Ibid. 5), p. 112-124.

⁸ Julian-André Finke, *Hüter des Luftraumes? Die Luftstreitkräfte der DDR im Diensthabenden System des Warschauer Paktes*, Berlin 2010 (= Militärgeschichte der DDR, 18).

⁹ Friedrich Elchlepp și alții, *Volksmarine der DDR. Deutsche Seestreitkräfte im Kalten Krieg*, Hamburg, Berlin, Bonn 1999; Fritz Minow, *Die NVA und die Volksmarine in den Streitkräften. Geheimnisse der Warschauer Vertragsorganisation*, Friedland 2011, p. 328-353.

¹⁰ Heinz Hoffmann, *Den Einfluss des Sozialismus verstärken*. În: *Hoffmann, Sozialistische Landesverteidigung* (Ibid. 4), p. 320-322, aici: p. 322.

¹¹ Rüdiger Wenzke, „Sozialistische Waffenbrüder?” *Über die Beziehungen der Nationalen Volksarmee der DDR zu anderen Warschauer-Pakt-Armeen*. În: *Der Warschauer Pakt. Von der Gründung bis zum Zusammenbruch 1955 bis 1991*. Publicată în numele Centrului de cercetare a istoriei militare de Torsten Diedrich, Winfried Heinemann și Christian F. Ostermann, Berlin 2009 (= Militärgeschichte der DDR, 16), p. 85-118. A se vedea și, în detaliu, contribuția lui Klaus Storkmann „*Verbündete auf Distanz*” în acest volum.

¹² Erich Honecker, *Aus dem Bericht des ZK an den VIII. Parteitag der SED vom 15. Juni 1971*. În: *Die Militär- und Sicherheitspolitik der SED 1945-1988. Dokumente und Materialien*, Berlin (Ost) 1989, p. 399-402, aici: p. 399.

¹³ Hoffmann, *Der Imperialismus* (Ibid. 4), p. 494-495.

¹⁴ Hendrik Thoß, *Gesichert in den Untergang. Die Geschichte der DDR-Westgrenze*, Berlin 2004, p. 158-269; Jochen Maurer, *Halt – Staatsgrenze! Alltag, Dienst und Innenansichten der Grenztruppen der DDR*. Publicat de Centrul pentru istorie militară și științe sociale al Bundeswehr-ului, Berlin 2015 (= Militärgeschichte der DDR, 15), p. 385-444.

¹⁵ Peter Joachim Lapp, *Grenzregime der DDR*, Aachen 2013, p. 468-474.

¹⁶ Citat după Schroeder, *Der SED-Staat* (Ibid. 1), p. 249.

¹⁷ Heiner Bröckermann, *Militarisierung der DDR*, Erfurt 2018.

¹⁸ Erich Honecker, *Der Schutz des sozialistischen Vaterlandes liegt in guten Händen*. În: Erich Honecker, *Dem Frieden unsere Tat. Ausgewählte Reden und Aufsätze zur Militär- und Sicherheitspolitik der SED (1976-1981)*, Berlin (Ost) 1982, p. 105-109, aici: p. 109.

¹⁹ Programul Partidului Unității Socialiste din Germania. În: Protocolul discuțiilor de la Congresul al IX-lea al Partidului Unității Socialiste din Germania, vol. 2, Berlin (Est) 1976, p. 209-266, aici: p. 220.

²⁰ Clemens Heitmann, *Schützen und Helfen? Luftschutz und Zivilverteidigung in der DDR 1955 bis 1989/90*, Berlin 2006 (= Militärgeschichte der DDR, 12).

²¹ Jens Giesecke, *Die hauptamtlichen Mitarbeiter der Staatssicherheit. Personalstruktur und Lebenswelt 1950-1989/90*, Berlin 2000, p. 294.

²² Bröckermann, *Militarisierung* (Ibid. 18).

²³ *Wissen und Kämpfen. Für die politische Schulung des Soldaten*, Caietul 14, 1970/71, p. 53.

²⁴ Raport de informare al Administrației politice a Sectorului militar Leipzig despre diversiunea ideologică a inamicului din 16.12.1972, Arhiva Federală, DVP 1/7576, p. 19.

²⁵ „Linia fundamentală a partidului nostru presupune că întregul curs al dezvoltării și consolidării statului nostru socialist conduce, în mod obiectiv, și trebuie să conducă la faptul că contrastul dintre noi și RFG, care merge pe calea capitalistă, se intensifică și de aceea procesul de delimitare dintre cele două state, în toate domeniile vieții sociale, devine din ce în ce mai profund.” Erich Honecker, *Die Deutsche Demokratische Republik – fester Bestandteil*

der sozialistischen Staatengemeinschaft. În: Erich Honecker, *Zuverlässiger Schutz des Sozialismus. Ausgewählte Reden und Schriften zur Militärpolitik der SED*, Berlin (Ost) 1977, p. 166-189, aici: p. 176.

²⁶ Rüdiger Wenzke, *Zwischen „Prager Frühling” 1968 und Herbst 1989. Protestverhalten, Verweigerungsmuster und politische Verfolgung in der NVA der siebziger und achtziger Jahre*. În: *Staatsfeinde in Uniform? Widerständiges Verhalten und politische Verfolgung in der NVA*. Publicat în numele Centrului de cercetare a istoriei militare de Rüdiger Wenzke, Berlin 2005 (= Militärgeschichte der DDR, 9), p. 199-428, aici: p. 243-247.

²⁷ Raport al comisiei de control politic a Administrației politice a LSK/LV despre influențele inamice din 15.03.1973, Arhiva Federală, AZN Strausberg P-1262, p. 69.

²⁸ Protocolul Colegiului din 16.07.1973, Anexa 1: Raportul grupei de lucru a Comitetului Central al SED despre eficiența muncii ideologice în NVA, Arhiva Federală, DVW 1/55575, p. 19.

²⁹ Bröckermann, *Landesverteidigung und Militarisierung* (Ibid. 1), p. 398-400.

³⁰ Raport de informare al Administrației politice a Sectorului militar Neubrandenburg despre diversiunea ideologică a inamicului din 08.12.1972, Arhiva Federală, DVP 1/7576, p. 35.

³¹ Raport de informare al Administrației politice a Trupelor de grăniceri despre diversiunea ideologică a inamicului din 19.12.1972, Arhiva Federală, DVP 1/7576, p. 80.

³² Wenzke, *Zwischen „Prager Frühling”* (Ibid. 27), p. 251-257.

³³ Ordinul nr. 136/82 al ministrului apărării naționale referitor la cadre din 19.01.1983, Arhiva Federală, DVW 1/43824, p. 253 și 262.

LISTA CONTRIBUTORILOR

PARTEA GERMANĂ

Christoph Nübel, Dr., Consiliul științific, Centrul pentru istorie militară și studii de securitate al Bundeswehr-ului, Germania; proiect de cercetare: izvoarele bibliografice privind istoria militară germană în RFG și RDG, 1944-1991.

Publicații recente: „*Herzlichkeit als Handarbeit. Zur Bildgeschichte des Truppenbesuchs von Erich Honecker bei der NVA 1984*”, în: Portalul Militärgeschichte, 2 ianuarie 2017, URL: http://portal-militaergeschichte.de/nuebel_honecker; „*Modern warfare: camouflage tactics ('Tarnung') in the German army during the First World War*”, în: *First World War Studies* 6 (2015) 2, p. 113-132; *Durchhalten und Überleben an der Westfront. Raum und Körper im Ersten Weltkrieg*, Paderborn 2014.

Klaus Storkmann, Dr., locotenent-colonel, istoric, Centrul pentru istorie militară și studii de securitate al Bundeswehr-ului, Germania; domeniu de cercetare: istoria germană și mondială în timpul Războiului Rece; proiecte de cercetare: comparații între structurile militare ale celor două Forțe armate germane între 1970 și 1990; militari homosexuali în armatele celor două Germanii după cel de-al doilea Război Mondial.

Publicații recente: „*A Cold War sideshow. West and East German military support to Africa. Case studies of Cameroon, Guinea-Bissau and Mozambique*”, în: *World Wars and Colonies in History*, Douala, 2018, p. 363-378; „*The powerful China stands firmly on our side. The strong influence of Maoist ideology on the East German armed forces in the late 1950s*”, în: *World War II and the development of warfare in the twentieth century*, Beijing 2017, p. 214-227; „*Moral Execution of a General. SHAPE's General Kießling Dismissal Due to False Accusations, 1983*”, în: *International Journal of Military History and Historiography*, vol. 37, nr. 2, p. 173-200.

Rüdiger Wenzke, Dr, istoric la Centrul de cercetare pentru istoria militară (MGFA) / Centrul pentru istorie militară și studii de securitate al Bundeswehr-ului, Germania (ZMSBw) din 1990; din 2014 șeful departamentului de cercetare „Istoria militară după 1945”. Domenii de cercetare: istoria militară germană pe timpul Războiului Rece, istoria Armatei Populare Naționale (NVA) și Pactul de la Varșovia. Publicații recente: „*Wo stehen unsere Truppen? NVA und Bundeswehr in der CSSR-Krise 1968*”, Berlin: Ch. Links, 2018; „*Ab nach Schwedt! Die Geschichte des Militärstrafvollzugs*”, 3. ed., Berlin: Ch. Links, 2016; „*Damit hatten wir die Initiative verloren. Zur Rolle der bewaffneten Kräfte in der DDR 1989/90* (Ed.), Ediția a 2-a, Berlin: Ch. Links, 2015; „*Nationale Volksarmee. Die Geschichte*”, Munich: B. Bucher 2014.

PARTEA ROMÂNĂ

Mihail E. Ionescu, General (r.), Dr., Directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară și profesor la Școala Națională de Studii Politice și Administrative; domenii de cercetare: istorie militară, relații internaționale, geopolitică.

Publicații recente: *Era Trump. Preliminarii la un ciclu istoric de 30 de ani*, Editura Militară, 2019; *România și revoluția din Rusia (1916-1919): note pentru o sinteză istoriografică*, Editura Militară, 2018; coordonator al seriei de cinci volume *Români în „Marele Război”: documente, impresii, mărturii* dedicate anilor 1914, 1915, 1916, 1917 și 1918, Editura Militară, 2014, 2015, 2017, 2018 și 2019.

Sorin Cristescu, Dr., cercetător științific la Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară, Ministerul Apărării Naționale, România. Domenii de cercetare: Istoria militară europeană în secolele XIX-XX; *Romania's diplomatic relations (1866-1945)*; *Romania's German Kings*.

Publicații recente: *Die Briefe König Karls I. von Rumänien an seine Familie 1878-1912*, 3 vol., București 2013; *Regele Carol I în rapoartele diplomației austro-ungare 1877-1914*, 4 vol., București, 2014-2017; *Misiunea contelui Czernin în România octombrie 1914 – august 1916*, București, 2016; *Martori din războiul pentru reîntregirea României: așa cum au fost prezentați regelui Ferdinand*, Târgoviște, 2018.

Sorin-Vasile Negoită, colonel (r), cercetător științific la Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară, Ministerul Apărării Naționale, România.

A absolvit Universitatea Națională de Apărare (1994), Academia de conducere a Bundeswehr-ului (LGAI-2001) și Colegiul Național de Apărare (2009). Aproape 30 de ani a servit, în diferite funcții, de la comandant de pluton (Apărare aeriană) la șef de direcție (Direcția cooperare internațională în domeniul apărării) în cadrul Ministerului Apărării Naționale din România. Din 2018, după trecerea în rezervă (septembrie 2016), este cercetător științific la Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară.

Domeniile sale principale de cercetare sunt studiile europene de securitate și apărare. Acesta este, de asemenea, responsabil cu coordonarea relațiilor de cooperare dintre cele două institute de cercetare din România și Germania. A publicat o serie de articole în revista *Monitor Strategic* și *Revista de Istorie militară*.

Manuel Stănescu, Dr., cercetător științific la Institutul pentru studii politice de apărare și istorie militară, Ministerul Apărării Naționale, România. A absolvit Universitatea București (1998) și a obținut titlul de doctor în istorie la aceeași universitate în anul 2011, cu o teză despre Victoria de la Odessa (august – noiembrie 1941). Aproape 9 ani a servit ca expert în cadrul Arhivelor militare române. Domeniile sale principale de cercetare sunt istoria războaielor mondiale, teoria războiului, mișcări politice radicale și războaie civile în perioada interbelică.

A publicat articole științifice și de popularizare și este invitat frecvent la programe pe teme istorice. Publicațiile sale includ „*Epopoea cuirasatului Bismarck. Triumf și tragedie*” (2015) și „*Odessa. Gustul amar al victoriei. August – Octombrie 1941*” (2016).

rim
REVISTA DE
ISTORIE MILITARA

DIN

- Anul 1917 sub semnul...
- Pensiunile Românilor...
- Atacurile, între două...
- „Judele marșal” al...

nh
SPECIAL ISSUE 2008

REVIEW OF MILITARY HISTORY

rim
REVISTA DE
ISTORIE MILITARA

DIN SUMAR

- 90 de ani de la încheierea Primului Război Mondial
- 90 de ani de la Marea Neagră a combaterii
- Audatul și altele pare
- Statutul militarilor de la frontiera militară austro-română

rim
REVISTA DE
ISTORIE MILITARA

MAREA NEAGRĂ, ROMANIA ȘI GRECIA

REVISTA DE ISTORIE MILITARA Nr. 3-4 (127-128) 2008

EDITIE SPECIALĂ ROMANO-ELENA